ВІСНИК
студентського наукового товариства

BULLETIN
of student`s scientific society

№ 2 /2019

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту

Студентська рада навчально-наукового
інституту бізнесу і менеджменту

ВІСНИК

СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

Випуск № 2/2019

Харків – 2019

ББК 74.58.268
В 53

Рекомендовано Вченою радою Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Протокол № 2 від 31.10.2019 р.

В 53 **Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків : ХНТУСГ, 2019. – Вип. 2. – 254 с.**

ISBN-978-617-7602-78-0

Редакційна колегія:
КРАСНОРУЦЬКИЙ О.О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту (головний редактор);
ЗАЇКА С.О., кандидат економічних наук, доцент, директор ННІ бізнесу і менеджменту;
ОНЕГІНА В.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та маркетингу;
МАРЕНИЧ Т.Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту;
МАНДИЧ О.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та медіакомунікацій;
МОІСЄЄВА Н.І., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін;
МАЗОРЕНКО М.О., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурних універсалій;
ГРІДІН О.В. (відповідальний секретар);
РОМАНАШЕНКО М.О., голова студентської ради ННІ БМ;
ВИЛУСК А.О., голова студентського наукового товариства ННІ БМ

ББК 74.58.268
В 53

Адреса редакції:
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, каб. 311
E-mail: visnyk_snt_bm@ukr.net

© Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, 2019

ISBN-978-617-7602-78-0

УДК 631.145:658

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PRODUCTION ENTERPRISES

БАГМАТ П.Д., студент магістратури*
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Відомо, що активний розвиток будь-якої галузі, значною мірою залежить від сприйняття підприємств до нововведень. Зокрема питанням формування ефективної інноваційної політики повинно приділятися якомога більше уваги, оскільки стрімкий розвиток майбутнього визначатиметься інноваційною активністю та їх фінансовим забезпеченням, як на рівні держави, регіону, так і на рівні підприємства. На основі узагальнення визначених даних розроблений авторський підхід щодо класифікації інновацій та визначені основні стратегічні альтернативи інноваційного розвитку виробничих підприємств.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, виробничі підприємства, стратегія інноваційного розвитку.*

It is known that the active development of any industry depends largely on the perception of enterprises to innovate. In particular, the issue of effective innovation policy should be given as much attention as possible, because the rapid development of the future will be determined by innovation activity and their financial support, both at the state, region and enterprise level. On the basis of generalization of certain data the author's approach to classification of innovations was developed and the main strategic alternatives for innovative development of production enterprises were identified.

Key words: *innovations, innovative activity, innovative process, production enterprises, strategy of innovative development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність дослідження інноваційної діяльності виробничих підприємств обумовлена посиленням конкурентної боротьби на ринку продукції та необхідністю формування їх інноваційної моделі розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в виробничій сфері здійснені провідними вченими, а саме К. Лобковим, Е. Кузнецовим, В. Мединським, А. Дуровічем та іншими вченими-економістами. Але, незважаючи на цінність проведення досліджень, особливості управління інноваціями саме у виробництві, є на сьогодні найменш вивченими.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в комплексному обґрунтуванні класифікацій інновацій та формуванні методологічних підходів щодо розробки та реалізації стратегії інноваційного розвитку виробничих підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологія системного опису інновацій в умовах ринкової економіки базується на міжнародних стандартах, рекомендації з яких були прийняті створеною в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) групою національних експертів за показниками науки і техніки та зазначені в розробленому нею «Керівництві Фраскаті» [12]. Поняття «інновація» визначено як «введення у вживання будь-якого нового або значно поліпшеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язках» [12].

Значно зростає роль інновацій у сучасній економіці та для окремого підприємства. Деякі аспекти інновацій були розглянуті ще в роботі А. Сміта «Дослідження про природу і причини

* *Науковий керівник – Луньова В.А., к.е.н.*

багатства народів» [5]. Дослідження ролі інновації зустрічаємо й у працях К. Маркса, Д. Рікардо при вивченні ними науково-технічних та організаційних поліпшень [4, 13]. Питаннями інноваційної теорії економічного розвитку займалися і українські вчені. М. Туган-Барановський стверджував, що саме виробництво керує споживанням, і це відбувається через інвестування у нові технології й виробництво [8]. Серед сучасних економістів можна також виділити Антонюка Л.Л., Соловйова В.П., Кондрашихіна А.Б., Федулову Л.І. та інших науковців [1, 3, 6, 7, 9].

Отже, інновація – це результат творчої, інтелектуальної діяльності людини або групи людей, заснований на нових ідеях, винаходах, відкриттях та її запровадження або реалізація дає можливість отримати різні види ефектів.

У кінці 60-х років XX ст. вперше з'явилася класифікація інновацій, яка є класичною та належить австрійському вченому, «засновнику» теорії інновацій Й. Шумпетеру. Науковець поділяв інновації на базисні та вторинні. Базисні інновації – це впровадження винаходів, основа для створення нової техніки, технологій. Вторинні – покращення вже існуючих продуктів та процесів, модернізація останніх.

Й. Шумпетер виділив п'ять видів комбінацій змін або інновацій: новий продукт, новий метод виробництва, новий ринок збуту, нове джерело сировини; нова організація [10].

Незважаючи на велику кількість праць з проблем інноваційної діяльності, на сьогодні немає єдиної класифікації інновацій. Проведені нами дослідження економічної літератури з питань класифікації інновацій дали змогу виявити, що кількість ознак інновацій збільшується до 50 класифікаційних груп, 25 блоків, які частково перекривають один одного, а інколи дублюють один одного. У вчених також немає єдності щодо питання, які саме види інновацій є характерними для тієї чи іншої ознаки, галузі. Тому існує об'єктивна потреба в ґрунтовному аналізі різноманітних підходів до класифікації інновацій та систематизації основних видів інновацій за ключовими ознаками [2, 11].

Різноманітність підходів до класифікації інновацій пов'язана зі складністю та багатогранністю їх характеру. Однак розбіжність поглядів вчених щодо видів інновацій значно ускладнює управління інноваційним процесом на вітчизняних виробничих підприємствах. Кожній з інновацій притаманні власні якісні характеристики, набір яких і дає змогу визначити величину впливу інновації на розвиток підприємства. Нами, на основі класифікації, яку запропонував Й. Шумпетер, розроблено класифікацію, яка містить основні ознаки та характерні види інновацій. Класифікацію науковця було доповнено ознаками – за користувачами (виробники; суспільство в цілому; локальний ринок) та за джерелами ініціатив (пряме соціальне замовлення; результат винаходу).

Впровадження інноваційного розвитку на підприємстві зумовлює розробки його стратегії. Стратегія розвитку спрямована на досягнення мети господарювання за рахунок впровадження науково-технічних досягнень. Результатом впровадження стратегії інноваційного розвитку повинна бути нова якість виробництва та управління.

На нашу думку, стратегія підприємства – це послідовний план дій, який визначає пріоритети стратегічних завдань, ресурси та послідовність етапів по досягненню стратегічної мети. Тобто, головними складовими елементами «стратегії» можна назвати: мету та місію бізнесу, потенціал та ресурси підприємства, ринок збуту, конкурентні переваги, організаційну структуру та корпоративну культуру, тактику розвитку. Це цілеспрямований план дій по управлінню підприємством в довгостроковій перспективі, який має узагальнений характер та заснований на певній концепції, політиці, програмах та заходах інноваційного розвитку підприємства для досягнення поставленої мети та виконання місії (табл. 1).

Реалізація стратегії інноваційного розвитку вважається успішною у тому випадку, коли фактичні результати відповідають стратегічним планам або перевершують їх.

Таким чином, в умовах жорстокої конкурентної боротьби виробничі підприємства повинні виробляти стратегію інноваційного розвитку поведінки на перспективу, уважно стежити за появою нових технологій та планувати їх впровадження, щоб не відставати від конкурентів.

Таблиця 1

Основні стратегічні альтернативи інноваційного розвитку виробничих підприємств

Ознака стратегії	***Види стратегії***	***Характеристика***
Стратегія інноваційного розвитку *[авторська класифікація]*	Освітньо-наукова стратегія	Характерна для підприємств, які прагнуть до лідерства. Обов'язковою умовою в даній ситуації є наявність основних напрямів та принципів освіти, яка є основою генераторів новацій
	Фінансово-інвестиційна стратегія	Сукупність стратегічних рішень, які охоплюють вибір, пріоритети і розміри використання можливих джерел залучення та витрачання коштів
	Ресурсна стратегія	Досягнення мети за допомогою координації та розподілу ресурсів компанії між окремими сферами її діяльності
	Виробнича стратегія	Послідовність дій, щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства за рахунок ефективного використання його виробничого потенціалу, своєчасного адаптування до змін у конкурентному середовищі
	Маркетингова стратегія	Це ринкова концепція системної організації, економіки та управління діяльністю підприємства
	Кадрова стратегія	Будь-яка стратегія підприємства направлена на підтримку його довгострокової конкурентної позиції, а оскільки персонал є головним елементом цієї соціальної системи, тому саме кадрова складова загальної стратегії розвитку підприємства набуває особливого значення

Джерело: складено та розроблено автором

Висновки. Дане доповнення дасть змогу підприємству правильно сформулювати інноваційну стратегію залежно від виду інновацій, визначити ефективність інноваційного процесу, безпомилково обрати способи управління інноваційним процесом, зважаючи тип інновацій, оцінити рівень ризику від впровадження конкретного виду інновацій. Однак, незважаючи на те, що стратегії інноваційного розвитку відкривають нові можливості, для більшості виробничих підприємств, завдання стратегічного планування інноваційного розвитку є досить новими. Тому побудована стратегія інноваційного розвитку підприємства повинна забезпечити вибір оптимального варіанту інновацій, впровадження в підприємство, стабільність та інтенсивний тип розвитку.

Література.

1. ***Антонюк Л.Л.*** Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : [монографія] / ***Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук.*** – К. : КНЕУ, 2008. – 394 с.

2. ***Бажал Ю.М.*** Економічна теорія технологічних змін: [навчальний посібник] / ***Ю.М. Бажал.*** – К. : Заповіт, 1996. – 240 с.

3. ***Кондрашихін А.Б.*** Координатні виміри інноваційного простору регіону: [монографія] / ***А.Б. Кондрашихін.*** – К. : ДЕТУТ, 2010. – 200 с.

4. ***Маркс К.*** Капитал. Критика политической экономии. В 4 т. / ***К. Маркс.*** – М. : Политиздат, 1983. – Том 1 : Процесс пр-ва капитала. – 1983. – 737 с.

5. ***Смит А.*** Исследование о природе и причинах богатства народов / ***А. Смит.*** – М. : Изд-во социально-экономической лит-ры, 1962. – 674 с.

6. ***Соловйов В.П.*** Інноваційний розвиток регіонів:питання теорії та практики : [монографія] / ***В.П. Соловйов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк.*** – К. : Фенікс, 2008. – 224 с.

7. Менеджмент организации: [Учебное пособие] / ***З.П. Румянцева, Н.А. Саломатин, Р.З. Акбердин*** и др. – М. : ИНФРА-М. 1995. – 432 с.

8. ***Туган-Барановській М.І.*** Політична економія /***М.І. Туган-Барановський***. – К. : Наукова думка, 1994. – 264 с.

9. ***Федулова Л.І.*** Інноваційна політика: [підручник] / ***Л.І. Федулова, А.А. Мазаракі, Г.О. Андрощук.*** – К. : Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2012. – 604 с.

10. ***Шумпетер Й.*** Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла экономической конъюнктуры / ***Й. Шумпетер.*** – М. : Прогресс, 1992. – 231 с.

11. ***Van Duijn.*** The Long Wave in Economic Life / ***Van Duijn*** // Be economist 125, N4, 1977 – P. 544-576.

12. Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data 3rd edition. A Joint Publication of OECD and Eurostat. OECD/EC, 2005 (Руководство ОСЛО. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям. 3-е изд., совместная пуб. ОЭСР и Евростата / Пер. на рус. яз. – М. : ГУ «Центр исследований и статистики науки», 2008. – С. 46.

13. ***Ricardo***. «Principles of Political Economy», 3rd ed. London, 1821, p. 479.

УДК 336.748.12

ОСОБЛИВОСТІ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

PECULIARITIES OF INFLATION PROCESSES IN UKRAINE

БАС Т.В., ВОЛОШКО І.О., БОГДАН Д.С., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розкрито сутність інфляції як фінансової категорії вплив інфляційних процесів на стан сучасної економіки України. Визначено періоди знецінення гривні та її вплив на цінову політику. Проаналізовано динаміку індексів споживчих цін за 1991-2018 рр. Розглянуто заходи щодо оздоровлення фінансової ситуації в Україні.

Ключові слова: *Інфляція, інфляційні процеси, рівень інфляції, макроекономічний показник, ВВП, фінансова криза.*

The essence of inflation as a financial category is revealed in the article. The periods of depreciation of hryvnia and its impact on pricing policy are determined. The dynamics of consumer price indices for the years 1991-2018 has been analyzed. Measures to improve the financial situation in Ukraine are considered.

Key words: *Inflation, inflation processes, inflation rate, macroeconomic index, GDP, financial crisis.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки. Ключовою проблемою державної економічної політики є приборкання високої інфляції та її підтримання на сприятливому для економіки рівні

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню причин виникнення інфляції, її динаміці та соціально-економічним наслідкам присвятили свої роботи багато відомих іноземних і вітчизняних вчених, зокрема Р. Кембелл, Р.Г. Габбард, Дж. Кейнс, С. Фішер. Дослідженням антиінфляційної політики та інфляційних чинників України займалися такі вчені, як: В. Федоренко, А. Гриценко, А. Сменковський, Д. Богиня, Т. Волинський, В. Пинзеник, С. Панчишин та ін. Наукові теоретичні й конкретно-економічні роботи вчених внесли істотний вклад у дослідження проблеми інфляції. Проте, не зважаючи на те що, процеси аналізу та дослідження інфляційних процесів в України проводяться безперервно з часу становлення незалежності країни вони потребують подальших досліджень у таких напрямках як, причини виникнення інфляції, дослідження її динаміки та соціально-економічні наслідки, а також питання управління та регулювання інфляцією.

* *Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент*

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз динаміки інфляційних процесів в Україні, визначення факторів впливу на інфляцію.

Виклад основного матеріалу. Така своєрідна властивість паперових грошей як інфляція відома вже дуже давно. У перекладі з латинської мови «inflatio» – вздуття) це стійке зростання загального рівня цін, яке виникло внаслідок порушення макроекономічної рівноваги, коли значна частина грошової маси виявилась не забезпеченою економічними благами.

Сьогодні в економічній науці не існує єдиних підходів щодо причин, наслідків і основних напрямів боротьби з інфляцією в умовах ринкової економіки. Проте, дуже гостра проблема інфляції стоїть в Україні. Так, в 1991 р. проголошення курсу на незалежність – Україну охопила глибока інфляція, з якої вона почала виходити лише з 2000 р. Той період для України був перехідним, ринкові методи переплітались з командно-адміністративними. Внаслідок розпаду СРСР Україна «дістала у спадок» високо затратну, високомонополізовану країну. Країна не мала розробленого чіткого плану для кардинальної зміни економіки, а проводила свої реформи, які виявилися неефективними.

Наступним роком глобальної фінансової кризи був 2008 рік. У цей період відбувалося широке скорочення бізнесу, чисельне безробіття та скорочення державних доходів.

У 2014 році становище країни ще погіршилося, на фоні ведення воєнних дій на сході яке, сприяло значному падінню обсягу промислового виробництва. Майже єдиною галуззю національної економіки, де спостерігалось зростання виробництва продукції було сільське господарство. За даними державного комітету статистики України у листопаді 2014 року спостерігалось зниження споживних цін до 19 % порівняно з 24 % у попередньому місяці [3].

На початку 2015 року показник споживчих цін характеризується тенденцією до зростання, який становив 34,5 %, що є найбільшим показником протягом останніх двох десятиліть. Причиною цьому стало відчутне коливання обмінного курсу національної валюти відносно дол. США, що і спричинило знецінення гривні (рис. 1).

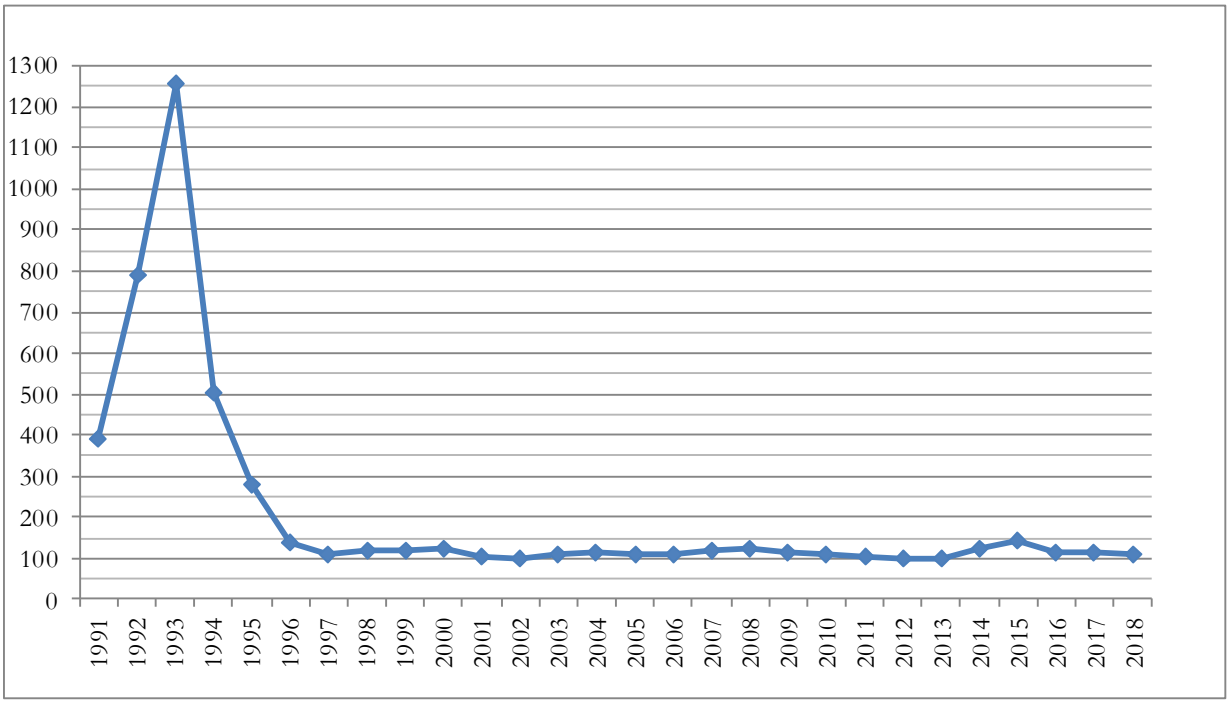

Рис. 1. Індекси споживчих цін у 1991-2018 рр.

Також, слід зауважити, що постійною причиною посилення інфляції в Україні традиційно є доларизація економіки. Обмінний курс залежить не тільки від кількості доларів, але й від кількості бажаючих його придбати. Найбільш критичними для України були 2000, 2008, 2014, 2015 роки.

Сучасна економічна наука розрізняє два типи інфляції:

– інфляцію попиту;

– інфляцію пропозиції (витрат).

За інфляції попиту домашні господарства витрачають гроші швидше, ніж виробляють і, відповідно, надходять до ринку товари та послуги. За цих умов виникає економічна ситуація, що характеризується дефіцитом товарів та послуг. Це явище було притаманне адміністративній економіці колишніх соціалістичних країн, населення яких протягом десятків років терпіло тотальний товарний дефіцит. За умов ринкової економіки інфляція попиту, тобто зростання цін, яке спричиняється перевищенням попиту над пропозицією товарів та послуг, відбувається за екстремальних умов, а саме воєн та революцій, природних катаклізмів і соціальних потрясінь.

Другий, досить поширений, тип інфляції – грошова інфляція, або інфляція витрат, яка виникає і набуває розвитку в результаті надмірної грошової емісії та кредитної експансії. Цей тип інфляції також спостерігається під час воєнних лихоліть, післявоєнної розрухи, в умовах проведення політики «шокової терапії» в країнах перехідної економіки. Оскільки в країнах перехідної економіки досить сильним її компонентом залишається монополізація виробництва як пережиток централізованої економіки, то інфляційний процес, окрім товарного дефіциту та надмірної грошової емісії, значною мірою посилюється також монопольним диктатом цін. Водночас економічна свобода та мотив максимізації доходів в умовах розумної державної політики все більше стимулюють підприємницьку діяльність.

Уряду кожної країни, що знаходиться в кризі, слід проводити антиінфляційну політику, яка включає в себе систему заходів, спрямованих на поновлення рівноваги між товарним і грошовим ринками, і передбачає ріст пропозиції за скорочення попиту, тобто підвищення товарності економіки і скорочення непродуктивних витрат, насамперед дефіциту державного бюджету. Стратегічним завданням виступає всебічне підвищення темпів економічного зростання, створення сприятливих умов для розширення виробничих інвестицій. Важливим тактичним завданням є зниження ажіотажного попиту і обмеження інфляційних очікувань. Ефективна антиінфляційна політика має базуватися на об'єктивних, економічно обґрунтованих системних прогнозах.

Основними методами антиінфляційної політики повинні бути зниження дефіциту державного бюджету, припинення фінансування збиткових підприємств, зменшення непродуктивних витрат, контроль над зростанням заробітної плати, підтримка стабільності грошової одиниці як усередині, так і зовні, тощо. Серед ефективних методів боротьби з інфляцією нами було виділено такі: контроль над грошовою масою; стабілізація інфляційних очікувань населення; збільшення ступеня товарності економіки; зменшення податків; регулювання валютного курсу.

Висновки. Проаналізувавши всю ситуацію, пов’язану з інфляційними процесами в Україні, можна зробити висновок, що вони були спричинені низкою факторів та мають різні форми прояву. В сучасних умовах інфляція проявляється у вигляді підвищення товарних цін, девальвації гривні, зниження купівельної спроможності населення, активного розвитку тіньової економіки, збільшення соціальної нерівності, недовіра людей до банківської системи.

Критична ситуація в країні вимагає запровадження ефективних заходів щодо подолання інфляції із урахуванням зарубіжного досвіду, серед яких є: ліквідація тіньової діяльності в країні; контроль за грошовим обігом; подолання бідності; стабілізація рівня цін. Тож перспективами подальших досліджень повинні стати інструменти прогнозування інфляційних процесів з розробкою засобів збалансування її наслідків.

Література.

1. ***Ажевітін С.*** Парадокси монетарної політики НБУ. Жовтень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

2. OECD. Key Issues for Digital Transformation in the G 20, Berlin 2017 [Electronic resource]. – Available at : https://www.oecd.org/g20/key- issues-for-digital-transformation-in-the-g20.pdf.

3. Офіційний сайт державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

4. ***Борейко В.*** Можливість поєднання в сучасних економіках ідей кейнсіанства та монетаризму / ***В. Борейко*** // *Вісник економічної науки України.* – 2013. – № 2. – С. 17-20.

5. ***Рибалкін В.О.*** Основи економічної теорії: [посібник] / ***В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко*** та ін. – Київ : ВЦ «Академія», 2002. – 352 с.

6. ***Базилевич В.Д.*** Економічна теорія: Політекономія: [підручник] / За ред. ***В.Д. Базилевича***. – [7-ме вид., стер.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 719 с.

УДК 351.71

МЕНЕДЖМЕНТ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

MANAGEMENT IN STATE AUTHORITIES

БОГУЛА С.П., ДЕРКАЧОВА А.А., ЛІХОМАН І.М., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. Петра Василенка

У статті наведені теоретичні узагальнення удосконалення менеджменту органів державної влади, проведено аналіз процесу становлення нової моделі управління органів державної влади, визначені проблемні питань та розроблена система заходів щодо їх вирішення. Висвітлено основні визначення поняття менеджменту. Запропоновано шляхи удосконалення менеджменту органів державної влади.

Ключові слова: *менеджмент, держава, державна служба, державне управління, суспільство, механізми.*

The article presents theoretical generalizations of improvement of management of state authorities, analyzes the process of formation of a new model of management of state authorities, identifies problematic issues and develops a system of measures to solve them. The basic definitions of the concept of management are explained. Ways to improve the improvement of management of state authorities are proposed.

Key words: *management, state, public service, state administration, society, mechanisms.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основною тенденцією змін управління на державній службі в європейських країнах стало перенесення управлінських методів і технологій з комерційної сфери в державну. Підходи та технології управління, відпрацьовані в комерційних фірмах впроваджуються в практику управління державних організацій: авторитарне управління змінює менеджмент участі, монополію з надання послуг змінює змагання, конкуренція з надання послуг, механізм бюрократії перетворюється на механізм ринку і т. д.

У державних організаціях нового типу змінюється роль керівника – це лідер, який допомагає співробітникам самостійно виробляти нові підходи, удосконалювати прийоми і методи виконуваної роботи, перетворювати колектив в єдину монолітну команду, здійснювати налаштування цієї команди і показувати особистий позитивний вплив на вирішення спільних завдань [5].

У процесі становлення нової моделі управління змінюється і роль персоналу. Інвестиції в людський капітал є настільки ж важливими, як і інвестиції в основні фонди. Обов'язковим стає безперервне навчання державних службовців.

Перехід управління на державній службі від традиційної бюрократичної моделі до нової моделі управління, орієнтованої на пошук ефективного вирішення проблем, характеризується

* *Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент*

більшою орієнтацією на цілі і місію на відміну від орієнтації на правила і процедури. Практика формування місії (узагальненої мети, в акцентованої вигляді містить також основний принцип діяльності) поступово зміцнюється в державній службі.

У практиці державної служби проникають методи кількісної оцінки результатів, зокрема оцінки ефективності (відношення результатів до витрат), результативності (стосунки фактичного результату до планованого) і економії (стосунки планованих витрат до фактичних).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань проблематики удосконалення менеджменту органів державної влади займалися такі відомі науковці як, А.І. Грицяк [1], В.Б. Авер'янов, О.Ю. Амосов, В.М. Щегорцова, О.О. Олейнікова, А.М. Дробязко, В.Д. Бакуменко, О.Ю. Оболенський, Н.М. Мельтюхова, В.Я. Малиновський, С.І. Чернов [6], та ін. дослідники. Проте існуючі дослідження присвячені в основному, теоретичним і прикладним проблемам менеджменту органів державної, що потребує подальших наукових пошуків з цієї тематика. Безперечно, враховуючи їх наукові надбання, слід зазначити, що дослідження за цією тематикою продовжують залишатися актуальними.

Формулювання цілей статті. Головною метою і завданням дослідження є розкриття сутності менеджменту органів державної влади, аналіз процесу становлення нової моделі управління органів державної влади, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінська діяльність – один із найважливіших факторів функціонування й розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Ця діяльність постійно удосконалюється відповідно до об'єктивних вимог виробництва і реалізації товарів, складності господарських зв'язків, підвищення ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції.

Менеджмент як наукова система організації виробництва є однією з найважливіших умов ефективної і прибуткової діяльності підприємств. Він дістав загального визнання в усьому світі. Тому сучасна теорія і практика менеджменту набуває особливого значення. Перехід економіки України на ринкові відносини вимагає вивчення форм і методів управління на рівні основної ланки – підприємства. Практичне використання такого досвіду – одне з першочергових завдань. Широкий вихід вітчизняних підприємств на світові ринки обумовлює необхідність глибокого вивчення теорії і практики менеджменту [3, 4].

Ринкова економіка більш вимоглива до керівників, ніж планова. В зв'язку з цим необхідна цілковито нова концепція розвитку організації, яка була б життєздатна в нових господарських умовах.

Все це пред'являє високі вимоги до підготовки спеціалістів-менеджерів, які постійно пов'язані з підготовкою і прийняттям рішень.

Новий державний менеджмент виріс з практики реформування державного сектора ряду англомовних держав (Нової Зеландії, Австралії, Великобританії) в 1980-х рр., знайшов широку популярність в США з дня виходу в світ книги Д. Осборна і Т. Геблера, після чого його ідеї стали активно використовуватися і в країнах з перехідними економіками.

Вирішенням проблем, щодо кризи державного управління та його реформування, стало переосмислення методів та засобів управління на основі принципових положень теорії менеджменту як управління власністю та бізнесом в умовах ринкової економіки. Результати ринкової концепції державного управління набули втілення у адміністративних реформах 80-90-х рр. країн, які ставили за мету перехід від державного адміністрування до державного менеджменту.

У термінах теорії організацій державний менеджмент характеризується двома основними аспектами: підвищенням самостійності нижчих рівнів ієрархії державного управління та зміщенням акцентів співпраці організації з зовнішнім середовищем та між собою.

Ще одним поштовхом для розвитку нового державного менеджменту стали положення економічної політики Світового банку і МВФ, що названі пізніше «Вашингтонським консенсусом».

Новий державний менеджмент виявився підходом, який реалізує вимоги до приватизації, розвитку конкуренції і ряд інших положень «консенсусу» в частині управління в державному секторі.

З цієї причини положення нового державного менеджменту були підтримані Організацією економічного співробітництва та розвитку і узяті на озброєння експертами Всесвітнього банку.

У дев'яностих роках відбулася трансформація поглядів на роль громадського сектору, його співпраці з державним сектором, вимоги до ефективності державних установ та якості надаваних ними послуг. Новий державний менеджмент став ефективним інструментом вирішення завдань підвищення ефективності і якості державних послуг.

Новий державний менеджмент не являє собою якусь єдину концепцію. Швидше, це об'єднання пропозицій щодо реформування державного управління навколо ідеї наближення менеджменту в державному секторі до методів, прийнятих у бізнес- середовищі. Як правило, в цей набір включають наступні положення:

– підвищення прозорості бюджетів, з прив'язкою витрат до результатів діяльності, а не до використовуваних ресурсів. Результати при цьому повинні бути представлені у вигляді кількісних показників ефективності та продуктивності;

– розгляд організацій державного сектора як таких, що засновані на ланцюжку партнерських відносин та мережі контрактів, забезпечують зв'язок стимулів з результатами діяльності;

– трансформація процесу надання послуг шляхом впровадження квазіринкових форм організації (зокрема, поділу функцій покупця і постачальника послуг) замість традиційних вертикальних функціональних структур, включають процес прийняття рішення про надання послуги, планування і фінансування, а також сам процес надання послуги;

– створення конкурентного середовища постачальників послуг, у тому числі конкуруючих між собою державних установ, приватних фірм і некомерційних організацій;

– поділ державних постачальників і проведення антимонопольної політики щодо приватних компаній – постачальників для надання споживачам вибору між постачальниками послуг для надання можливостей для вибору.

Фундаментальна передумова нового державного менеджменту полягає в схожості процесів управління в державних і приватних організаціях.

Особливість переходу до державного менеджменту знаходиться:

– у тяжінні до ефективного здійснення організацією своїх функцій та діяльності, а не стійкості до змін;

– у принципі субсидіарності сучасних організацій, які характеризуються близькістю до потреб громадян як споживачів; децентралізацію та відносною свободою всіх учасників процесу управління;

– у свободі вибору споживачами вироблених суспільних благ;

– у активному пошуку рішень, які відображали би суспільні інтереси та інтереси конкретної людини;

– у нових критеріях ефективності діяльності органів державного управління, орієнтованих на якість послуг та їх рентабельність.

Висновки. На сучасному етапі розвитку держави головним завданням працівників органів публічного адміністрування є вирішення проблем інших людей, що потребують державних послуг, але при цьому інтереси держави є першочерговими. При цьому якісний менеджмент органів державної влади є головним інструментом досягнення поставленої мети та засобом регулювання і контролю у державному управлінні [2].

Література.

1. ***Грицяк А.І.*** Публічне управління в Україні: становлення за європейськими стандартами [Електронний ресурс] / ***А.І. Грицяк.*** – Режим доступу : http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2014-02(12)/22.pdf

2. ***Подольська О.В.*** Організаційні механізми удосконалення системи мотивації посадових осіб органів публічного адміністрування / ***О.В. Подольська, К.С. Богомолова*** //

Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2018. – Випуск 191. – Харків : ХНТУСГ. – С. 171-178.

3. ***Подольська О.В.*** Ключові поняття процесу організаційних змін / ***О.В. Подольська, К.С. Богомолова, В.Г. Краля*** // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки.* – 2018. – Випуск 193. – Харків : ХНТУСГ. – С. 132-139.

4. ***Подольська О.В.*** Напрямки підвищення ефективності управління персоналом на підприємствах / ***О.В. Подольська, В.В. Оберемок*** // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки.* – 2018. – Випуск 193. – Харків: ХНТУСГ. – С. 284-290.

5. Публічне управління: шляхи розвитку : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 листоп. 2014 р.) : у 2 т. / [за наук. ред. ***Ю.В. Ковбасюка, С.А. Романюка, О.Ю. Оболенського***]. – К. : НАДУ, 2014. – Т. 1. – 150 с.

6. ***Чернов С.І.*** Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування / ***С.І. Чернов, С.О. Гайдученко***; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 97 с.

УДК 657

ОЦІНКА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

ESTIMATION OF REMUNERATION OF LABOR IN UKRAINE, PROBLEMS ANT PROGRESS TRENDS

БОРЕЙКО О., студент магістратури*
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

В статті досліджені основні тренди в системі оплати праці на підприємствах та бюджетних установах України. У процесі дослідження визначено, що доходи населення збільшуються за рахунок виплат працівникам, в основному це пов'язано із зростанням заробітної плати працівника. Актуальність проведеного дослідження підтверджують численні статті і тези науковців, аналітиків, практиків.

Ключові слова: *оплата праці, витрати на оплату праці, доходи населення, індекс реальної зарплати.*

The article investigates the main trends in the system of remuneration at enterprises and budgetary institutions of Ukraine. The study found that household incomes were increasing through employee benefits, mainly due to the increase in employee wages. The relevance of the study is confirmed by numerous articles and theses of scientists, analysts, practitioners.

Key words: *wages, labor costs, population incomes, real wages index.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бухгалтерський облік витрат на оплату праці у державному секторі, з урахуванням специфічних умов функціонування його суб'єктів, виконує облікову та контрольну функції. Отже використовує специфічну методологію та методики, має власну нормативну-правову базу. Збільшення кількості досліджень щодо питань реформування бухгалтерського обліку на рівні суб'єктів бюджетної сфери в тому числі і правильність нарахування і виплати заробітної плати працівникам констатує посилення інтересу до цієї проблеми.

* *Науковий керівник – Мустеца І.В., к.е.н.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цього напряму у своїх наукових працях приділяють увагу такі провідні науковці як Гізатуліна Л., Дорошенко О., Канєва Т., Марценяк Н., Натарова О., Пігош В., Свірко С., Пеліпадченко Р., Левицька С., Литвиненко Л., Сисюк С.

Науковець Дорошенко О. [5] у своїх дослідженнях стверджує, що головні бухгалтери повинні не лише констатувати результати виконання кошторису, а й приймати адекватні управлінські рішення щодо цільового та ефективного використання бюджетних коштів у відповідності до їхнього функціонального призначення [5, с. 45]. Так, Марценяк Н. [4, с. 348], Гізатуліна Л. та Сушко Н. [3, с. 56], розглядають специфіку реформування системи бухгалтерського обліку через призму можливостей суміщення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у державному секторі з міжнародними стандартами та їх гармонізації зі статистикою державних фінансів та системою національних рахунків України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є здійснення комплексної оцінки оплати праці в Україні, виявлення проблем та встановлення основних тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діденко О., надає оновлений прогноз на 2019-2022 роки, складений експертами Міністерства економічного розвитку і торгівлі, показує, що середня зарплата в Україні зросте з 10 тисяч у 2019 році до 15 тис. у 2022 році. Але темпи зростання реальної середньомісячної зарплати, яка враховуватиме інфляцію, будуть знижуватися. У 2019 році вона зросте на 7 %, у 2020 році – на 5,9 %, у 2021 році – на 4,1 %, а у 2022 році – 2,7 % [1].

Динаміка зростання середньої зарплати знаходиться на межі пікових значень в історії України. Варто наголосити, показники середньої зарплати демонструють майже історичний максимум. Тобто динаміка показує якісні зміни та є позитивною не лише в кількісному значенні. І якщо зберегти динаміку, то до кінця року ми отримаємо історичний максимум по зарплаті в Україні в доларовому еквіваленті.

Фурса С., проілюстрував на прикладі графіку можливі зміни тенденцій щодо зарплат, посилаючись на ретроспективний аналіз, наведений на рис. 1. Інвестор зазначає, що особливість нинішньої ситуації полягає у природності зростання доходів населення [2].

Безумовно, сталість економічних ефектів повинні мати причинно-наслідкові зв'язки. Відтак, зростання доходів до максимуму у 2007 році, як це показує графік, був викликаний різким припливом іноземного капіталу на тлі світової кредитної експансії.

Зростання у фінансовому секторі, перш за все зумовлено було різким зростанням цін на сировинні товари й припливом капіталу в Україну. Банківські групи заходили на ринок, купували українські фінансові установи нарощуючи кредитування. Як результат, економіка стрімко пішла вгору, обумовлюючи зростання зарплат.

Рис. 1. Динаміка середньої зарплати в Україні, дол. США [1].

Перший важливий акцент для об'єктивної оцінки – зростання доходів населення відбувалося в кредит. Друге, що необхідно підкреслити - це фіксований курс. І коли ситуація переросла на шалене падіння на тлі кризи 2008 року, капітал почав стрімко покидати країну, курс впав і все змінилося докорінно.

Поточне зростання доходів є найбільш економічно продуктивним та гармонійним. Воно відбувається на тлі обмеженого банківського кредитування, вільного курсу валют і, найголовніше – в умовах зниження боргового навантаження держави. За останні 2 роки державний борг України до ВВП знизилося з 80 % до 60 %.

Наступним кроком дослідження є оцінка поточного стану оплати праці в Україні. Згідно з офіційними даними Держстату, середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у квітні 2019 року становила 10269 грн, що у 2,5 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4173 грн.) [1].

Як зазначає відомство, у порівнянні з березнем розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 0,3 %. Порівнюючи за останні 12 місяців відносно квітня 2018 року, цей показник збільшився на 21,1 %. Встановлено, що індекс реальної заробітної плати у квітні 2019 року порівнюючи з торішнім показником зріс на 11,2 %, а у порівнянні з березнем – знизився. Індекс реальної заробітної плати у квітні 2019 року проти березня 2019 року становив 99,2%, а відносно квітня 2018 року – 111,2 %.

Також відповідно до статистичних показників висвітлених Діденко С. найвищий розмір заробітної плати у банківській сфері та страховій діяльності, оплата праці працівників суб'єктів державного сектору займає найнижчі позиції. Найвищий розмір оплати праці в Україні зафіксовано в місті Київ та Київській області [1].

Висновки:

1) Статистичні дані щодо заробітної плати штатних працівників за видами економічної діяльності у квітні 2019 року показують найвищий рівень оплати праці у сфері фінансової та страхової діяльності, інформації та телекомунікації (ІТ).

2) Середній рівень по Україні щодо оплати праці забезпечується в таких сферах: професійна, наукова та технічна діяльність; промисловість, державне управління й оборона; транспорт, складське господарство та поштові послуги; гуртова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту.

3) Відповідно до статистичних даних, найвища оплата праця по Україні у м. Київ на рівні середньої зарплати в розмірі 15876 грн. На рівні середньої зарплати 10 тисяч у 2019 році оплачують працю у Київській, Донецькій та Дніпровській областях.

Література.

1. ***Діденко С.*** Зростання заробітної плати в Україні: міфи та реальні показники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// ua.news/ua/zrostannya-zarobitnoyi-platy-v-ukrayini-mify-ta-realni-pokaznyky/

2. Бухгалтерський облік в державному секторі України: особливості та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// docplayer.net/amp/73796288-Buhgalterskiy-oblik-v-derzhavnomu-sektori-ukrayini-osoblivosti-ta-perspektivi.html

3. ***Гізатуліна Л.В.*** Реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі / ***Л.В. Гізатуліна, Н.І. Сушко*** // *Незалежний аудитор.* – No. 6. – 2012. – С. 56-57.

4. ***Марценяк Н.О.*** Реформування бухгалтерського обліку бюджетних установ: проблеми та перспективи / ***Н.О. Марценяк*** // *Науковий вісник БДФА.* – 2010. – No. 4. – С. 346-351.

5. ***Дорошенко О.О.*** Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі України і стан її реалізації на сучасному етапі / ***О.О. Дорошенко*** // *Вісник ЖДТУ Серія: Економічні науки.* – 2012. – No. 3(61). – С. 43-46.

6. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року No 2456-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

УДК 368

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

MODERN STAYMENT OF MARKET INSURANCE IN UKRAINE

БОГДАН Д.С., БАС Т.В., ВОЛОШКО І.О., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті наводиться актуальність теми дослідження, проаналізовано сучасний стан і основні показники діяльності страхового ринку України за 2017-2019 рр., окреслено коло проблем розвитку страхового ринку і зазначені заходи для його подальшого розвитку, а також наведено висновки і пропозиції проведеного дослідження.
Ключові слова: *страховий ринок, страхові компанії, види страхування.*

The article deals with the relevance of the research topic, analyzes the current state and main indicators of the activity of the insurance market of Ukraine for 2017-2019, outlines the range of problems of development of the insurance market and measures for its further development, as well as presents the conclusions and proposals of the conducted research.
Key words: *insurance market, insurance company, types of insurance.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринок страхових послуг є одним з ключових елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави. Задля уникнення ризиків або їх мінімізації у світовій практиці широко застосовують страхування як спосіб відшкодування економічних збитків, завданих стихійними лихами, промисловими аваріями, катастрофами, захист інтересів фізичних та юридичних осіб за настання непередбачених подій тощо. Сьогодні страхування є одним з провідних секторів економіки, адже воно сприяє акумулюванню заощаджень у вигляді страхових премій та перетворенню їх на інвестиції. Досконала система страхового захисту є підґрунтям забезпечення більш високого рівня стабільності народногосподарського відтворювального процесу, досягнення соціальної злагоди, а також гарантом високого рівня життя населення. Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, підприємців, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування ринку страхових послуг. А питання забезпечення захисту всіх учасників господарської діяльності від потенційних загроз та негативних факторів в Україні потребують належної уваги, особливо огляду на складні політичні та економічні умови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядом проблем розвитку і функціонування страхового ринку України присвячено праці Базилевича В.Д., Гринчишина Я.М., Луценко О.А., Пономарьова О.Б., Пікус Р.В. та ін. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень вітчизняних і закордонних вчених, присвячених розвитку, функціонування і аналізу страхового ринку України, динамічний характер його розвитку потребує постійного поглиблення наукових напрацювань і пошуку шляхів його подальшого ефективного розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасного стану страхового ринку України, окреслення його проблем та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків.

Всі страхові компанії України поділяють на «life» і «non-life» (табл. 1).

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що загальна кількість страхових компаній в Україні станом на 30.06.2019 становила 249, у тому числі СК «life»1 – 26 компаній, СК «non-life» – 223 компанії, (станом на 30.06.2018 – 291 компанія, у тому числі СК «life» – 31 компанія, СК «non-life» – 260 компаній). Кількість страхових компаній характеризується тенденцією до зменшення. Так станом на 30.06.2019 порівняно з аналогічною датою 2018 року, кількість компаній зменшилася

* *Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент*

на 42 СК (або на 14,4 %). У порівнянні з І півріччям 2018 року на 3865,8 млн грн. (16,5 %) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 3373,8 млн грн (20,1 %).

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні

Показники / дата	***2017***	***%***	***2018***	***%***	***2019***	***%***
Загальна кількість СК	294	100	281	100	249	100
в т.ч. «non-Life»	261	88,8	251	89,3	223	89,6
в т.ч. «Life»	33	11,2	30	10,7	26	10,4

Джерело: складено за даними [1]

Показнику розвитку ринку характеризуються тенденцією до зростання: валові страхові премії збільшились по усім видам страхування, а саме: автострахування КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка» на 1259,6 млн грн (21,1 %); медичне страхування на 711,3 млн грн (42,5 %); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ на 662,1 млн грн (31,2 %); страхування майна на 422,5 млн грн (13,4 %); страхування життя на 357,9 млн грн (20,7 %); страхування медичних витрат на 354,2 млн грн (65,3 %); авіаційне страхування на 164,0 млн грн (63,8%); страхування від нещасних випадків на 109,1 млн грн (13,1 %).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за І півріччя 2019 року становила 73,7 %, що на 2,2 в.п. більше в порівнянні з І півріччям 2018 року.

Але слід зауважити, що протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів страхування на 2418,8 тис. одиниць (або на 2,4 %), при цьому на 3193,7 тис. одиниць (або на 4,9 %) зменшилась кількість договорів з обов'язкового страхування за рахунок зменшення договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 3422,2 тис. одиниць (або на 5,6 %). Проте, кількість укладених договорів зі страхування життя зросла на 918,7 тис. одиниць (або на 76,7 %).

Обсяг валових страхових виплат/відшкодування у порівнянні з І півріччям 2018 року збільшився на 597,4 млн грн (9,8%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 664,0 млн грн (11, 3%). Зростання обсягів валових страхових виплат у І півріччі 2019 року мало місце у більшості видів страхування: автострахування (збільшення валових страхових виплат на 325,8 млн. грн. (11,1 %), медичне страхування збільшення на 291,9 млн грн (29,1 %), страхування медичних витрат на 35,9 млн грн (25,0 %). При цьому, зменшилися валові страхові виплати зі страхування життя на 105,9 млн грн (27,1 %), страхування кредитів на 42,3 млн грн (75,1 %), страхування майна на 41,0 млн грн (13,9 %).

Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року зменшився на 1,5 в.п. та становив 24,4 %. Рівень чистих страхових виплат станом на 30.06.2019 становив 32,4 %, що менше на 2,6 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 54,3 % та 57,0%, за видами добровільного особистого страхування – 35,4 % та 39,5 %, за видами недержавного обов'язкового страхування – 36,0 % та 36,8% (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 42,9% та 43,4 %) відповідно.

Операції вихідного перестрахування у І півріччі 2019 року у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року збільшилися з 8356,9 млн. грн. до 8 996,1 млн грн за рахунок збільшення на 491,9 млн грн (7,4 %) перестрахування в середині країни та на 147,3 млн грн (8,8 %) операцій з перестрахування із страховиками-нерезидентами.

Страхові резерви станом на 30.06.2019 зросли на 5042,7 млн грн (21,0 %) у порівнянні з аналогічною датою 2018 року, при цьому технічні резерви – на 3719,7 млн грн (24,0 %), а резерви зі страхування життя – на 1323,0 млн грн (15,6%).

У порівнянні з аналогічною датою 2018 року збільшились такі показники, як загальні активи страховиків на 8 035,2 млн грн (14,0 %); активи, визначені ст.31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів – 6 460,2 млн грн (17,8 %) [2].

На думку багатьох вчених, до яких ми приєднуємося основними проблемами розвитку страхового ринку в Україні є [4, 5]:

– перестрахування частини великих ризиків за кордоном;

– необґрунтований виток грошових коштів з України;

– відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців у даній галузі;

– знецінення національної валюти;

– неможливість здійснення довгострокових видів страхування;

– неефективне регулювання страхової діяльності з боку держави;

– відсутність чіткої стратегії розвитку страхового ринку;

– роль і місце страхування не відповідають завданням, які стоять перед Україною в сучасних умовах формування ринкової економіки;

– сучасний стан страхового ринку не повною мірою відповідає тенденціям розвитку світового страхового ринку.

Отже, задля подолання зазначених проблем та ефективного функціонування страхового ринку Україні варто вжити таких заходів:

– застосування новітніх технологій та впровадження інновацій у страховій діяльності;

– вдосконалення законодавчої бази;

– впровадження міжнародних стандартів ведення страхової діяльності;

– визначення надійної та ефективної стратегії розвитку страхового ринку України;

– проведення просвітницьких заходів населення з метою популяризації страхових послуг.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий економічний простір. Незважаючи на певні здобутки він характеризується недоліками, наявність яких показує перспективи розвитку і, таким чином, потенціал для України.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки:

– ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Стан страхового ринку, рівень його інтеграції та затребуваність характеризуються обсягами страхових премій і страхових виплат. Вагомого значення у визначенні стабільності ринку набуває рівень капіталізації страховиків, тобто обсяг власних коштів і страхових резервів тощо;

– хоча кількісні показники мають тенденцію до зростання, все ж функціональні й інституційні характеристики страхового ринку України в цілому не відповідають реальним потребам економіки та прагненням світових страхових ринків, що обумовлює його уповільнений розвиток у глобальному процесі формування світової фінансової системи. Таким чином, можна стверджувати, що дослідження питання розвитку страхового ринку та аналіз його сучасного стану є не лише актуальним, а і потребує подальших досліджень.

Література.

1. Офіційний сайт національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.insa.com.ua/uk/blog/chto-zhdyot-strahovoj-rynok-ukrainy-v-2019-godu-osnovnye-trendy/

2. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf

3. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297

4. ***Луценко О.А.*** Сучасний стан страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ojs.kname.edu.ua/index.pdf

5. ***Гринчишин Я.М.*** Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / ***Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк*** // *Молодий вчений.* – 2017. – № 3(43). – С. 622-626.

УДК 336.278

ОЦІНКА СТАНУ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ASSESSMENT OF THE DEBT SECURITY OF UKRAINE

ВЕРБІЦЬКИЙ В., студент*
Тернопільський національний економічний університету

Наведено систему індикаторів боргової безпеки України. Проведено оцінку стану боргової безпеки України за період 2015-2018 рр. Вказано на доцільність оцінки індикаторів боргової безпеки в динаміці і, таким чином, проаналізовано боргові коефіцієнти за 2015-2018 рр. Зазначено, що боргові індикатори мають граничні значення, перевищення яких свідчить про наявність ризиків виникнення проблем з обслуговуванням боргу. З використанням граничних значень цих коефіцієнтів оцінено сучасний стан боргової безпеки України. На основі узагальненого матеріалу окреслено основні напрями зміцнення боргової безпеки країни.

Ключові слова: *боргова безпека, індикатори боргової безпеки, державний борг, валовий зовнішній борг, граничні значення.*

The system of debt security indicators of Ukraine is presented. The estimation of the debt security of Ukraine for the period 2015-2018 is conducted. The expediency of the estimation of the debt security indicators in the dynamics is indicated and, thus, the debt ratios for the period 2015-2018 are analyzed risks of debt service problems. Using the limits of these coefficients, the current state of debt security of Ukraine has been estimated. On the basis of the summarized material outlines the main directions of strengthening the debt security of the country.

Key words: *debt security, debt security indicators, public debt, gross external debt, marginal values.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для різних країн світу загалом і для нашої країни зокрема питання щодо боргової безпеки є доволі актуальними. Особливо гостро вони виявляються під час негативних процесів, що відбуваються в країні, і безпосередньо впливають на рівень забезпеченості коштами бюджетів усіх рівнів.

Стан системи державних фінансів України, зокрема її борговий складник, привертають увагу державних діячів та науковців до проблеми управління державним боргом країни, оскільки збільшення боргового навантаження на Державний бюджет посилює загрози фінансовій (а в її складі борговій та бюджетній) безпеці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження боргової безпеки держави завжди перебуває у центрі уваги вчених-економістів. Коло питань, пов'язаних з цією проблематикою, активно обговорюється у вітчизняному науковому середовищі та суспільстві, їм присвячена вагома частина рішень виконавчої та законодавчої влади.

Серед останніх публікацій, що розкривають проблеми боргової безпеки України, виокремимо праці А.М. Іванової, Н.С. Педченко, Л.А. Лугівської та ін. Крім вищевказаних наукових розробок, варто назвати й дослідження автора роботи – Г.В. Сидор [4; 5]. Незважаючи на це, теоретичні аспекти вивчення боргової безпеки держави розкрито не повною мірою, а отже, потрібно провести додаткові наукові пошуки.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є оцінювання стану боргової безпеки України за період 2015-2018 рр. та формулювання пропозицій щодо досягнення боргової стабілізації в сучасних політичних та соціально-економічних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. З нашої точки зору, боргова безпека є базовою складовою усієї системи безпеки держави, відмова в її забезпеченні спричинить позбавлення коштів, необхідних для функціонування та організації системи забезпечення безпеки країни загалом.

** Науковий керівник – Сидор Г.В., к.е.н., доцент*

У рамках дослідження встановлено, що обсяг дохідної частини бюджету та ступінь його збалансованості є чинниками, що найбільше впливають на боргову безпеку, оскільки від величини бюджетних коштів залежить можливість країни без запозичень реалізувати функції щодо забезпечення належного рівня її соціально-економічного розвитку. На сьогодні у зв'язку із цим постає питання реформування видаткової частини Державного бюджету.

Щодо бюджетної безпеки держави запропоновано розглядати такі основні аспекти:

– бюджетна загроза заважає здійсненню бюджетних інтересів;

– загроза спрямована на часткове або повне руйнування бюджетної системи;

– події у формі вияву дій, процесів або явищ передують бюджетним загрозам та призводять до формування негативних чинників і передумов.

Недостатня кількість бюджетних ресурсів, нераціональне їх використання призводить до неможливості забезпечити стабільний відтворювальний процес, зумовлює підвищену чутливість економіки країни до впливу дестабілізаційних чинників – загроз бюджетній безпеці.

Головними завданнями для забезпечення ефективної та дієвої системи бюджетної безпеки держави є формування цілісної системи управління дефіцитом бюджету та раціональне управління борговими ресурсами.

В Україні протягом останніх років причинами бюджетного дефіциту стали, на нашу думку, воєнні конфлікти на Сході держави, втрата контролю над частиною території, зниження ефективності функціонування підприємств і галузей економіки, спад виробництва, нераціональна соціально-економічна політика, що спричинила зниження обсягів національного доходу і валового внутрішнього продукту. Природно, що вищеперераховані негативні ланцюгові реакції загострення дисбалансів у бюджетній системі призвели до скорочення величини фінансових ресурсів нашої країни, що й відобразилося на показниках бюджету у вигляді довгострокового дефіциту. У 2016 р. дефіцит бюджету становив 2,9 % ВВП, у 2017 р. – 1,6 % ВВП, у 2018 р. – 1,7 % ВВП.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо оцінювання рівня економічної безпеки України [2], за наведеними у табл. 1 індикаторами оцінюється стан боргової безпеки.

Таблиця 1

Система індикаторів боргової безпеки України

Індикатор	***Тип індикатору***	***Оптимальне значення***	***Критичне значення***
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	С	20	60
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	С	40	70
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	С	4	11
Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + Україна, б. п	С	200	1000
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	В	50	20

Джерело: [2]

Як бачимо з табл. 1, до складу показників, що дають можливість оцінити стан боргової безпеки, входять 5 індикаторів двох типів.

Формули для розрахунку відповідних індикаторів наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Порядок визначення індикаторів боргової безпеки

Індикатор	***Формула / джерело розрахунку***
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	обсяг державного та гарантованого боргу, млн. грн / ВВП, млн. грн х 100
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП,%	обсяг валового зовнішнього боргу, млн. дол. США х середній курс грн до дол. США / ВВП, млн. грн х 100
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	обсяг офіційних резервних активів, млн. дол. США / обсяг валового зовнішнього боргу, млн. дол. США х 100
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	Дохідність ОВДП на первинному ринку, НБУ
Індекс ЕМВІ+Україна	Група індексів: ЕМВІ+, Інформаційне агентство Cbonds

Джерело: [2]

Користуючись статистичною інформацією Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Інформаційного агенства Cbonds, Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, проведемо розрахунки індикаторів боргової безпеки нашої держави за 2015-2018 рр.

У табл. 3 наведено результати оцінювання боргової безпеки нашої держави за 2015-2018 рр.

Таблиця 3

Стан боргової безпеки України за 2015–2018 рр., %

Індикатор	***Роки***			
	2015	***2016***	***2017***	***2018***
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	79,4	81,0	71,8	60,9
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	131,0	128,1	104,27	87,7
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	13,07	9,2	10,47	17,8
Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + Україна, б. п	2374,6	762,5	573,8	571

Джерело: [1; 3; 6]

З табл. 3 видно, що впродовж досліджуваних років боргова безпека України перебувала у незадовільному стані. Згідно зі статистичними даними, відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП перевищувало критичне значення у 60 %. Цей показник на кінець 2018 р. перебував на рівні 60,9 %. Протягом досліджуваного періоду поступово знижувалося відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП зі 131,0 % до 87,7 %, однак не досягло критичного значення у 70 %.

У 2015-2018 рр. рівень середньозваженої дохідності облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку демонструє тенденцію до покращення.

Індекс EMBI + Україна (J.P. Morgan Emerging Markets Bond Index) розраховується Світовим банком та характеризує різницю в прибутковості єврооблігацій України та казначейських зобов'язань США. У 2015 р. рівень цього індикатора становив 2374,6 пунктів, що

перевищує критичне значення майже у два рази. Впродовж досліджуваних років відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу демонструє тенденцію до збільшення, однак не відповідає критичному рівню безпеки.

Зростання обсягу видатків бюджету на обслуговування державного боргу, що відбувається в умовах проведення АТО на Сході держави, реалізації системних реформ та необхідності забезпечення здійснення державних функцій, – все це є наслідком зростання боргових зобов'язань нашої країни, що збільшує навантаження на бюджет держави та негативно впливає на його збалансованість.

Розрахувати рівень боргової безпеки та визначити її стан за період 2015-2018 рр. дають змогу отримані значення за кожним індикатором боргової безпеки. Інтегральна оцінка рівня боргової безпеки відповідно до Методичних рекомендацій [2] визначається за допомогою вагових коефіцієнтів, що показують ступінь внеску кожного показника в інтегральний індекс безпеки, та нормування індикаторів за шкалою від 0 до 1 або у відсотках. У табл. 4 наведено таким чином розрахований рівень боргової безпеки країни.

Таблиця 4

Стан боргової безпеки України за 2015–2018 рр., %

Індикатор	***Роки***			
	2015	***2016***	***2017***	***2018***
Рівень боргової безпеки, %	2,40	15,23	19,66	16,99
Стан боргової безпеки	критичний			

Джерело: [1; 3]

Стан боргової безпеки за аналізований період, як показують результати розрахунків рівня боргової безпеки України (табл. 4) хоча й має позитивну тенденцію до покращення, однак на кінець 2018 р. характеризується як критичний. Як бачимо з табл. 4, катастрофічний, тобто найнижчий рівень боргової безпеки простежувався у 2015 р., що, з нашого погляду, було зумовлено економічною кризою, насамперед у сфері державних фінансів, яка спонукала Уряд покрити нестачу власних фінансових ресурсів держави позиковими коштами. Таким чином неконтрольоване накопичення боргу поруч із неефективним використанням позикових коштів призвело до фінансової кризи, порушило макроекономічну стабільність. Отже, вести мову про стабілізацію боргової безпеки ще надто рано, оскільки вона знаходиться на критичному рівні.

На основі проведеного дослідження доходимо висновку, що для того, щоби привести до безпечного рівня індикатори боргової безпеки держави, потрібно:

– вдосконалити нормативно-правове забезпечення механізму залучення державних позик;

– на законодавчому рівні встановити граничні значення індикаторів оцінювання боргової безпеки для отримання релевантної інформації з метою реалізації обґрунтованої боргової політики;

– забезпечити вчасне обслуговування та повернення боргів з метою недопущення навантаження на бюджет;

– збільшити частку позикових ресурсів, які спрямовуються на інвестиційні проекти, та зменшити частку запозичених ресурсів, які видаються на покриття дефіциту Державного бюджету;

– імплементувати закордонний досвід щодо боргової політики;

– розробити дієву методологію оцінювання та моніторингу боргових ризиків;

– приймати своєчасні рішення щодо зниження впливу факторів дестабілізації на економічні процеси та збалансованість бюджету.

Висновки. Проведений аналіз результатів оцінювання стану боргової безпеки України за період 2015-2018 рр. показав, що для нашої держави надзвичайно актуальним є вирішення проблеми подолання боргової кризи. Рівень боргової безпеки все ще критичний, незважаючи на те, що все ж таки вдалося покращити стан боргової безпеки у 2016-2017 рр.

Вирішити проблеми боргових фінансів, на нашу думку, неможливо лише за допомогою інструментів боргової політики. У площині стабілізації всього зовнішньоекономічного середовища і внутрішньо-економічної системи перебуває забезпечення боргової стійкості країни. Потрібно здійснити комплекс заходів, спрямованих на зміцнення національної валюти, зниження інфляції, спрямування державних запозичень у сектор реальних інвестицій, стимулювання вітчизняних підприємств та внутрішнього ринку за допомогою фіскальних інструментів тощо.

З огляду на це перспективи наших подальших наукових пошуків будуть спрямовані на імплементацію зарубіжного досвіду зміцнення боргової безпеки держави.

Література.

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – фінансовий портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.com.ua

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii

3. Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку // Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/allinfo

4. ***Сидор Г.В.*** Вплив макроекономічних показників на збалансування Державного бюджету України / ***Г.В. Сидор*** // Інноваційний розвиток економіки: глобальні тенденції та національні особливості : колективна монографія / за ред. канд. екон. наук, доц. Кульчицької Н.Є. – Чортків : ЧННІПБ, 2019. – С. 176-184.

5. ***Сидор Г.В.*** Дефіцит Державного бюджету України / Г.В. Сидор, О.І. Ткачик // *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія : «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості».* – 2019. – № 1 (19). – С. 117-123.

6. Global Economic Monitor // Офіційний сайт Всесвітнього банку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=1179&series=EMBIGI

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТООБІГУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

PECULIARITIES OF DOCUMENT TRAFFICKING OF MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

ВОЙТЕНКО І.В., студент магістратури*
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

В статті досліджено організацію документообігу на автотранспортних підприємствах, зокрема вивчено нормативно-правову базу, яка регулює діяльність вищезазначених підприємств. Розглянуто перелік обов'язкових документів для здійснення автотранспортних перевезень в Україні, охарактеризовано документальне оформлення вантажних перевезень в розрізі виду перевезення, документу та підстави для його оформлення.

Ключові слова: *основні засоби, документообіг, автотранспортні підприємства, вантажні перевезення, первинні документи.*

* *Науковий керівник – Мустеца І.В., к.е.н.*

The article examines the organization of document circulation at motor transport enterprises, in particular, the legal framework regulating the activity of the above-mentioned enterprises is studied. The list of obligatory documents for transportation of motor transport in Ukraine is considered, the documentary registration of freight transportations by type of transportation, the document and the grounds for its registration are characterized.

Key words: *fixed assets, document turnover, motor transport enterprises, freight, primary documents.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес трансформації вітчизняної системи бухгалтерського обліку зумовив суттєву перебудову методології організації документообігу та обліку основних засобів автотранспортними підприємствами. З переходом до міжнародних стандартів фінансової звітності значно розширились можливості підприємств у виборі правил ведення облікової політики та методики ведення бухгалтерського обліку надходження, експлуатації та вибуття основних засобів.

Для того щоб правильно зробити вибір, потрібно добре усвідомлювати переваги тієї чи іншої системи для конкретного підприємства. У зв'язку з цим особливо посилюються вимоги до бухгалтерського обліку та організації документування в напрямі підвищення дієвості, аналітичності, достовірності та оперативності отримуваної інформації про основні засоби з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розробку теоретичних засад організації документообігу та обліку наявності та руху основних засобів внесли: М.Г. Бєлов, М.Т. Бєлуха, Ф. Ф. Бутинець, П.І. Гайдуцький, Г.І. Грінман, М.І. Карауш, Л. М. Крамаровський та І.В. Мустеца.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним регулюючим нормативно-правовим актом щодо діяльності автотранспортних підприємств в Україні є Закон України «Про автомобільний транспорт» в редакції Закону України від 23.02.06 р. № 3492-IV, введений в дію 07.04.2006 р. [1]. Цим законом регламентовано відносини між автомобільними перевізниками, замовниками транспортних послуг, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, пасажирами, власниками транспортних засобів, а також відносини з юридичними та фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які забезпечують діяльність автомобільного транспорту та безпеку перевезень. Окрім того, Міністерство транспорту затвердило Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті (від 5 лютого 2001 р. № 65) [2], Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку (29 грудня 2000 р. № 356) [3], Інструкцію про порядок постачання, зберігання, видачі та обліку всіх видів квитків на проїзд в автобусах і таксомоторах, контролю й обліку виручки від перевезення пасажирів [4].

Основу виробничої бази автотранспортних підприємств складають автомашини, причепи і напівпричепи, тобто рухомий склад, на якому здійснюються автомобільні перевезення. Всі вищезазначені активи з метою обліку відносять до основних засобів, методологічні засади обліку яких визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [5] та Міжнародним (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [6].

Згідно з таким поділом ведеться окремо і облік перевезень за кожним видом. Крім цього, в автотранспортних підприємствах ведеться облік рухомого складу за їх моделями, це пов'язано з різною вантажопідйомністю (тони перевезеного вантажу), що є основним показником діяльності автопідприємств цього виду.

Основним первинним документом, за яким обліковується робота вантажних автомобілів, є дорожній лист. Згідно з даними дорожнього листа вантажного автомобіля здійснюється облік його роботи, витрат пального, нараховується заробітна плата та нарахування на неї як водіям, так і іншим працівникам, які виконують роботи з перевезення вантажів, проводяться розрахунки за виконану транспортну роботу.

Дорожній лист видається водію щоденно перед виїздом з гаражу. Після закінчення роботи (робочого дня) водій повертає його диспетчеру. В частині виробничого завдання записи в листі

робить диспетчер, фактичні витрати пального вказує водій, всі інші дані про виконану роботу та техніко-економічні показники заповнюються працівниками відповідних відділів АТП та замовником.

Бухгалтерія видає дорожні листи працівникам відділу експлуатації під звіт і списує в розхід згідно до реєстрів, складених за даними журналу обліку руху дорожніх листів. В журналі записується кожний дорожній лист, виданий водію, і контролюється повернення дорожнього листа диспетчеру. При видачі дорожнього листа диспетчер обов'язково, перевіряє за журналом здачу водієм попереднього листа, яку він фіксує своїм підписом. Журнал відкривається на кожен рік, і всі дорожні листи в ньому, починаючи з 1.01., суворо нумеруються з першого номера.

Особливістю обліку в АТП є оперативний облік випуску автомобілів на лінію і їх технічний стан. Щоденно диспетчер складає разом з іншими службами диспетчерський рапорт, який є основою для використання його керівництвом АТП у прийнятті рішень щодо підвищення технічної готовності парку автомобілів.

В АТП ведеться облік замовлень на перевезення вантажів в спеціальному журналі, де вони реєструються в міру надходження від клієнтів.

На основі замовлень на перевезення вантажів, дорожніх листів, товарно-транспортних накладних та інших документів, що підтверджують виконання роботи замовником (клієнтом), бухгалтерія АТП або відділ експлуатації виписують рахунки на оплату перевезень. При зриві перевезень з вини клієнта водієм складається акт про невиконання замовлення. Облік фактично виконаних об'ємів перевезень вантажів згідно до контрактів та договорів ведеться в карточці виконання договорів, контрактів на перевезення вантажів. Карточка відкривається АТП на кожного клієнта, з яким є договір або контракт. Облік в карточках ведеться щомісячно.

Характерною особливістю організації обліку основних засобів на підприємствах автотранспорту є оформлення цілого ряду супровідних документів для автомобілів та водіїв. В табл. 1 наведено перелік обов'язкових документів для здійснення перевезення водієм-перевізником.

Таблиця 1

Перелік обов'язкових (правових) документів для здійснення автотранспортних перевезень в Україні

Назва документу	***Правила використання***
Посвідчення на право керування транспортним засобом відповідної категорії	Для кожного водія-перевізника без винятку
Талон, що додається до посвідчення	Для кожного водія-перевізника без винятку
Дозвіл, виданий ДАІ Міністерства внутрішніх справ (МВС)	У разі встановлення на транспортних засобах проблискових маячків або спеціальних звукових сигнальних пристроїв
Поліс (сертифікат)	У разі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
Ліцензійна картка на автомобіль	У випадку надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів

Джерело: [2]

Зрозуміло, що посвідчення на право керування транспортним засобом відповідної категорії і талон, що додається до посвідчення, реєстраційні документи на транспортний засіб, а у разі відсутності в автотранспортного засобу власника, крім того, свідоцтво про право спільної власності або тимчасовий реєстраційний талон повинні бути у кожного пересічного водія.

Інші документи, такі як:

– дозвіл, виданий Міністерства внутрішніх справ;

– поліс (сертифікат) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;

– ліцензійна картка на автомобіль – у певних, передбачених чинним законодавством, випадках.

Документальне оформлення вантажних перевезень дещо відрізняється від документування діяльності пасажирських перевізників, що обумовлено наявністю матеріальної складової – вантажів з їх габаритами, небезпечністю тощо, табл. 2. Договір про перевезення вантажу автомобільним транспортом укладається відповідно до цивільного законодавства між замовником та виконавцем у простій письмовій формі.

Таблиця 2

Документальне оформлення вантажних перевезень

Вид перевезення	***Документ***	***Підстава для оформлення***
Вантажні перевезення на договірних умовах	Подорожній лист	У разі, якщо перевізник юридична особа
	Товарно-транспортна накладна	Для всіх вантажних перевезень
	Інший визначений законодавством документ на вантаж	Для всіх вантажних перевезень
Вантажні перевезення для власних потреб	Подорожній лист	У разі, якщо перевізник юридична особа
	Товарно-транспортна накладна	Для всіх вантажних перевезень
	Інший визначений законодавством документ на вантаж	Для всіх вантажних перевезень
Перевезення небезпечних вантажів	Свідоцтво про допущення транспортного засобу до перевезення вказаних небезпечних вантажів	Для всіх перевезень небезпечних вантажів
	Свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі	Для всіх перевезень небезпечних вантажів
	Письмові інструкції на випадок аварії або надзвичайних ситуацій	Для всіх перевезень небезпечних вантажів
	Технічні умови на перевезення	Для всіх перевезень небезпечних вантажів
	Дозвіл на дорожнє перевезення	Для всіх перевезень небезпечних вантажів
Перевезення вантажів з перевищенням габаритних або вагових обмежень	Дозвіл, який дає право на рух автомобільними дорогами України	Для всіх перевезень вантажів з перевищенням габаритних або вагових обмежень

Джерело: [2]

У ньому обов'язково зазначаються наступні реквізити: найменування та місцезнаходження сторін; найменування та кількість вантажу, його пакування; умови та термін перевезення; місце та час завантаження і розвантаження; вартість перевезення; інші умови, узгоджені сторонами.

При здійсненні міжнародних перевезень вантажу підприємствам необхідно мати дозвіл щодо узгодження умов та режимів перевезення в разі перевищення вагових або габаритних обмежень. Для надання послуг з перевезення вантажів автомобільним транспортом загального користування і таксі необхідно мати ліцензію.

Висновки.

1) Питання організації документообігу на автотранспортних підприємствах, а також ведення їх обліку законодавчо врегульовано, що підтверджує прийнятий цілий ряд нормативних актів.

2) В статті досліджено особливості документального оформлення операцій пов'язаних з господарською діяльністю автотранспортних підприємств, досліджені правила їх використання.

3) Встановлено, що на підприємствах автотранспорту перевезення вантажів та пасажирів супроводжується відповідним пакетом документів, які відповідно до законодавства залежать від виду перевезення.

Література.

1. Про автомобільний транспорт Закон України в редакції Закону України від 23.02.06 р. № 3492-IV № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:www. ligazakon.ua/

2. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті (від 5 лютого 2001 р. № 65) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:www. ligazakon.ua/

3. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 р. № 356. – К., 2000.

4. Інструкція про порядок постачання, зберігання, видачі та обліку всіх видів квитків на проїзд в автобусах і таксомоторах, контролю й обліку виручки від перевезення пасажирів і балансу. Затв. наказом Міністерства автомобільного транспорту України від 2 січня 1984 р. – К., 1984.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Мінфіну України від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua

6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua

УДК 368

АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE AND THE PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

ВОЛОШКО І.О., БАС Т.В., БОГДАН Д.С., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті наводиться актуальність теми дослідження, проаналізовано сучасний стан і основні показники діяльності страхового ринку України за 2017-2019 рр., окреслено коло проблем розвитку страхового ринку і зазначені заходи для його подальшого розвитку, а також наведено висновки і пропозиції проведеного дослідження.

Ключові слова: *страховий ринок, страхові компанії, види страхування.*

The article deals with the relevance of the research topic, analyzes the current state and main indicators of the activity of the insurance market of Ukraine for 2017-2019, outlines the range of problems of development of the insurance market and measures for its further development, as well as presents the conclusions and proposals of the conducted research.

Key words: *insurance market, insurance companies, types of insurance.*

* *Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринок страхових послуг є одним з ключових елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави. Задля уникнення ризиків або їх мінімізації у світовій практиці широко застосовують страхування як спосіб відшкодування економічних збитків, завданих стихійними лихами, промисловими аваріями, катастрофами, захист інтересів фізичних та юридичних осіб за настання непередбачених подій тощо. Сьогодні страхування є одним з провідних секторів економіки, адже воно сприяє акумулюванню заощаджень у вигляді страхових премій та перетворенню їх на інвестиції. Досконала система страхового захисту є підґрунтям забезпечення більш високого рівня стабільності народногосподарського відтворювального процесу, досягнення соціальної злагоди, а також гарантом високого рівня життя населення. Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, підприємців, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливе без ефективного функціонування ринку страхових послуг. А питання забезпечення захисту всіх учасників господарської діяльності від потенційних загроз та негативних факторів в Україні потребують належної уваги, особливо огляду на складні політичні та економічні умови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядом проблем розвитку і функціонування страхового ринку України присвячено праці Базилевича В.Д., Гринчишина Я.М., Луценко О.А., Пономарьова О.Б. Пікус Р.В. та ін. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень вітчизняних і закордонних вчених, присвячених розвитку, функціонування і аналізу страхового ринку України, динамічний характер його розвитку потребує постійного поглиблення наукових напрацювань і пошуку шляхів його подальшого ефективного розвитку.

Формулювання цілей статі. Ціллю статті є аналіз стану страхового ринку України та окреслення концептуальних напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Без функціонування потужного ринку страхових послуг неможливі створення ефективної системи захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, забезпечення економічної безпеки держави. Крім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого їх використання задля компенсації збитків, спричинених внаслідок страхових подій, а також захищає бізнес від фінансових ризиків та забезпечує соціальну підтримку

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків.

Всі страхові компанії України поділяється: на «Life» і «non-Life».

Таблиця 1

Кількість страхових компаній за період 2016-2018 рр. [1]

Кількість страхових компаній	***Станом на 31.12.2016***		***Станом на 31.12.2017***		***Станом на 31.12.2018***		***Зміни в 2018 р.***	
							включено до реєстру страховиків	***виключено з реєстру страховиків***
Загальна кількість	310	100%	294	100%	281	100%	4	17
в т.ч. СК «non-Life»	271	87,4%	261	88,8%	251	89,3%	4	14
в т.ч. СК «Life»	39	12,6%	33	12,8%	30	10,7%	0,001	0,003

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити висновок, що кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення. Так у 2018 році порівняно з 2017 р., кількість компаній зменшилася на 13 СК, порівняно з 2016 роком зменшилася на 29 СК.

Також у 2018 році частка валових страхових премій по відношенню до ВВП становила 1,4 %, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з 2017 роком а частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилась на рівні 2017 року та становила 1,0 %.

Але у 2018 р. Порівняно з 2017р відбулося пожвавлення показників діяльності страхового ринку на 5935,7 млн. грн. (13,7 %), збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 5929,9 млн. грн. (20,8 %).

Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всім видам страхування, а саме: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (на 2 362,1 млн. грн. (22,3 %)); страхування майна (на 1341,3 млн. грн. (26,3 %)); страхування життя (на 992,4 млн. грн. (34,1 %)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (на 899,0 млн. грн. (25,0 %)); страхування кредитів (на 748,6 млн. грн. (2 рази)); медичне страхування (на 605,4 млн. грн. (21,0 %)); страхування медичних витрат (на 454,9 млн. грн. (55,1 %)); страхування від нещасних випадків (на 445,7 млн. грн. (34,1 %)). Водночас, за цей же період зменшилися валові страхові премії зі страхування вантажів та багажу (на 1 787,7 млн. грн. (38,1 %)); страхування фінансових ризиків (на 458,9 млн. грн. (8,2 %)); страхування відповідальності перед третіми особами (на 357,8 млн. грн. (12,2 %)).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 2018 рік становила 69,7 %, що на 4,1 в.п. більше в порівнянні з 2017 роком.

Протягом аналізованого періоду збільшилась кількість укладених договорів страхування на 15594,6 тис. одиниць (або на 8,4 %), при цьому на 4909,5 тис. одиниць (або на 8,1 %) зросла кількість договорів з добровільного страхування, в тому числі збільшилась кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 4484,5 тис. одиниць (або на 13,5 %), кількість укладених договорів на страхування медичних витрат зросла на 850,2 тис. одиниць (або на 23,5%), кількість укладених договір страхування фінансових ризиків зменшилась на 1180,5 тис. одиниць (або на 16,8 %). Кількість укладених договорів з обов'язкового страхування збільшилась на 9222,3 тис. одиниць (або на 7,5 %) за рахунок збільшення кількості договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 8757,9 тис. одиниць (7,6 %) [2].

Слід помітити, що на даний час страховий ринок України активно розвивається. Основними причинами цього є:

по-перше, зростання частки північноамериканського капіталу і доведення його частки до рівня 10% страхового ринку України.

по-друге, зростання попиту на медичне страхування і планування його приросту у 2019 р. на рівні 35 % проти 15 % протягом останніх п'яти років. До основних причин такого зростання можна віднести такі:

– органічне зростання ринку у зв'язку із зростанням цін у клініках і на медикаменти;

– впровадження соціальних пакетів для залучення й утримання персоналу;

– реформа державної охорони здоров'я, яка надасть можливість медичному страхуванню стати дієвим способом отримання якісної медичної допомоги.

по-третє, Продовження укрупнення страхового ринку. Слід зауважити, що така тенденція проглядається протягом останніх років і, судячи з усього, буде продовжуватися, і як наслідок, володіти 80 % всього українського страхового ринку будуть ТОП-20 страховиків.

по-четверте, поява нових страхових продуктів, таких як кіберризиків. Втрати бізнесу від кібератак ростуть величезними темпами. Аналітики групи Allianz пророкують зростання втрат бізнесу від кібератак до 2 трильйонів в 2019 році.

У багатьох компаніях приходить розуміння того, що страхування кіберризиків у сукупності з власними технічними способами захисту куди більш надійніші і, найголовніше, дешевші, ніж цілком самостійний захист.

З 2019 в Україні на державному рівні впроваджується накопичувальне пенсійне страхування

Але, рівень розвитку страхового ринку в Україні становить не більше 10 % потенційних ризиків, тоді як в більшості в розвинутих країнах він дорівнює не менше 90-95 %. При цьому питома вага нашої країни в світовому ринку сягає лише 0,01 % і менше 0,05 % обсягу страхових послуг, які надаються в Європі. Це при тому, що в Україні проживає понад 7 % населення Європи і є значний промисловий, аграрний та науковий потенціал.

Висновки. На думку вітчизняних і закордонних науковців, до якої ми приєднуємося розвитку страхового ринку в Україні мають сприяти:

– стабілізація фінансового становища всіх суб'єктів економіки і населення;

– розвиток законодавчої бази страхування, яка б враховувала сучасну ситуацію на страховому ринку;

– формування стійких і надійних страхових компаній;

– активізація ролі держави та її органів у зміцненні і розвитку страхового ринку, формуванні державних пріоритетів у розвитку страхування, створенні конкурентного середовища на страховому ринку;

– удосконалення організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог;

– інтеграція страхового ринку України до світового ринку страхування і створення сучасної моделі ефективного управління страховими резервами;

– подальший розвиток перестрахування;

– розвиток практичного маркетингу і організація ризик-менеджменту в страховій діяльності.

Література.

1. Офіційний сайт національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.insa.com.ua/uk/blog/chto-zhdyot-strahovoj-rynok-ukrainy-v-2019-godu-osnovnye-trendy/

2. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf

3. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297

4. ***Луценко О.А.*** Сучасний стан страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ojs.kname.edu.ua/index.pdf

5. ***Гринчишин Я.М.*** Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / ***Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк*** // *Молодий вчений.* – 2017. – № 3(43). – С. 622-626.

УДК 338.43.01 (477)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

FEATURES OF ACCOUNTING OF PAYMENTS TO EMPLOYEES ON FARMS

ГОРОВА А.С., студентка магістратури*
Сумський державний університет

У статті розглянуто порядок формування та відображення в обліку винагороди працівників сільського господарства. У статті досліджено особливості розрахунків з оплати праці на сільськогосподарських підприємствах. Розглянуто методологічні та теоретичні питання з обліку розрахунків з оплати праці. Досліджено основні недоліки ведення розрахунків з оплати праці та її стимулювання на підприємствах. Проведено порівняльну характеристику, яка дозволила відокремити основні відмінності між обліком оплати праці фермерів та найманих працівників.

***Ключові слова**: розрахунки за виплатами працівникам, сільськогосподарські підприємства, оплата праці, бухгалтерський облік.*

* *Науковий керівник – Овчарова Н.В., к.е.н.*

The article considers the order of formation and reflection in accounting of the remuneration of agricultural workers. The article features of the calculation of labor payment at agricultural enterprises are considered. The methodological and theoretical questions of accounting for payroll calculations are considered. The main shortcomings of the calculation and stimulation of labor in enterprises were investigated. A comparative characteristic was made, which allowed to distinguish the main differences between the remuneration of farmers and employees.

Key words: *settlements for the payments to employees, agricultural enterprises, remuneration of labor, accounting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найважливіших складових сукупних витрат підприємства та одним із складних об'єктів обліку є виплати працівникам. Вони включають великий перелік виплат, які мають свої особливості відображення в бухгалтерському обліку та в зовнішній звітності підприємства. На організацію обліку виплат впливаю такі фактори як розмір підприємства, організаційно-правова форма, вид діяльності суб'єкта господарювання тощо. Тому розуміння сутності, структури, обліку виплат працівникам, є актуальною і досить важливою основою для обґрунтування та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем обліку виплат працівникам присвячені роботи багатьох провідних науковців і практиків. Значна увага в дослідженнях приділяється переважно питанням формування теоретичних і методичних аспектів з обліку виплат працівникам, використання вітчизняних та адаптації положень міжнародних стандартів, аналізу та оптимізації витрат на оплату праці. Особливий теоретичний та методологічний вклад зробили наступні науковці: В.Ф. Андрієнко, А.В. Базилюк, К.В. Безверхий, Д.П. Богиня, Ф.Ф. Бутинець, А.С. Гальчинський, З.В. Задорожний, О.Ф. Златопольський, Г.П. Журавель, М.Б. Ільченко, А.А. Калина, М.І. Карлін, В.С. Лень, Т.Г. Мельник, О.П. Савицька, А.М. Соколовська, Н.М. Ткаченко та інші.

Отже, питання щодо обліку виплат працівникам підприємствами на сьогодні залишається актуальним у вітчизняній обліковій теорії. Зокрема, додаткового дослідження потребують визначення особливостей обліку таких виплат в фермерських господарствах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей обліку виплат працівникам у фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облік праці, заробітної плати та інших виплат на будь-якому підприємстві займає провідне місце в системі бухгалтерського обліку. Праця є важливим елементом витрат виробництва й обігу та , водночас, одним з основних джерел доходу робітників і службовців.

Організація обліку виплат працівникам на підприємстві залежить від розміру підприємства, його організаційна структура, форм та систем оплати праці, технології виробництва, корпоративної культури, галузеві особливості підприємства тощо. Не становлять виключення і фермерські господарства.

Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» [2] фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону.

Отже, це, перш за все, форма діяльності направлена на виробництво товарної сільськогосподарської продукцію, її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку.

Специфіка праці в аграрному секторі залежить від кінцевого результату його роботи, що реалізується через особливі форми та системи оплати праці.

Ключові особливості оплати праці залежать від виду робіт, які виконуються у сільськогосподарському виробництві, що і зумовлює застосування певних видів заохочень.

Зважаючи на довготривалий виробничих цикл у рослинництві виплата заробітної плати протягом цього періоду носить характер авансу. тому, існуюча в сільгосппідприємствах оплата праці поділяється на основну та додаткову. Основна оплата праці – це винагорода, що являє собою заробіток, який нараховують за тарифними ставками, посадовими окладами, з урахуванням виробленої продукції, її кількості та якості. Додаткова оплата – це винагорода за працю понад установлені норми, за одержання понадпланового врожаю, за винахідливість,

трудові успіхи (включає доплати, надбавки, компенсаційні виплати, премії) [1]. Вона визначаються по кожній культурі, групі культур чи по виду продукції та залежно від її трудомісткості з урахуванням економічних можливостей господарства.

На сільськогосподарських підприємствам, що займаються тваринництвом також застосовують як відрядну, так і погодинну форми оплати праці. Нараховується оплата за натуральними показниками використання біологічних активів, тобто за живою вагою худоби, за одержання приплоду, а також одержання яєць птахофермами, меду - пасіками, надою молока на фермах та ін.

Слід зазначити, що виплати працівникам на фермерському господарстві можуть здійснюватися у грошовій і не грошовій формах.

Для підприємств натуроплата може бути своєрідним порятунком у ситуаціях, коли немає грошей на зарплату. Натуроплата регулюється нормами трудового законодавства – КЗпП та Закон № 108. Однак на практиці досить часто виникають труднощі при оформленні цих операцій, оскільки не завжди зрозуміло, чим вони відрізняються.

Відповідно ч. 3 ст. 23 Закону № 108 виплата частини заробітної плати натурою можлива за таких умов:

1) як виняток, натуроплата повинна бути передбачена колективним договором;
2) її розмір не повинен перевищувати 30 % суми зарплати, яка нараховується за місяць;
3) вартість натуроплати має бути еквівалентною оплаті праці в грошовому вираженні [4].

Для натуроплати у фермерському господарстві можуть використовувати, зокрема: зернові (пшениця, кукурудза, овес), овочі (крім цукрового буряку та продукції їх переробки).

Значний вплив на організацію обліку виплат працівників має і організаційно-правова форма сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика між обліком оплати праці членів та найманих осіб

Ознака	***Члени фермерського господарства***	***Наймані працівники***
Нормативно-правовий документ	Закон України «Про фермерське господарство»	Кодекс законів про працю
Документація правовідносин	- заява про вступ до членів; - статут; - трудові книжки	- заява про прийняття на роботу; - трудовий договір; - наказ про прийняття на роботу; - трудові книжки
Назва виплачуваного доходу	Винагорода	Заробітна плата
Розмір виплат	Регулюється Статутом	Мінімальний розмір визначений законодавством.
Строки виплат	Регулюються Статутом	Не менше двох разів на місяць, що не перевищує 16 календарних днів і не пізніше 7 днів після закінчення періоду.
Гарантійні виплати	- відпустка пов'язана з вагітністю, пологами та доглядом за дитиною, оплата лікарняних; - відшкодування витрати на відрядження.	- відпустка; - лікарняні; - відшкодування витрат на відрядження.
Відображення в обліку	Д 443 К 671 Д 443 К 672	Д 23, 91, 92, 93, 94, 15, 20, 28 К 661
Джерело	Прибуток	Витрати

Джерело: складено авторами на підставі [3].

Так, враховуючи вимоги Закону України «Про фермерське господарство» на фермерському господарстві можуть працювати дві категорії осіб:

– члени фермерського господарства;

– наймані працівники, що працюють за трудовим договором.

Узагальнення спеціальної літератури, нормативно правової бази дозволило відокремити основні відмінності між обліком оплати праці фермерів та фізичних осіб, які працюють у фермерському господарстві на умовах трудових чи цивільно-правових договорів.

Досить вагомим при організації оплати праці є підвищення ефективності праці шляхом удосконалення системи оплати праці в сільськогосподарських підприємствах. Якщо члени господарства отримуючи виплати з прибутку підприємства зацікавлені в підвищенні ефективності його діяльності, то наймані працівники здебільшого мають низьку ефективність праці. Тому основна задача обліку виплат працівникам знайти оптимальний рівень таких витрат, що забезпечував би і прибутковість і достатню мотивацію працівників.

Висновок. Таким чином, зазначені особливості організації обліку виплат працівникам в фермерських господарствах потребують їх подальшого врахування в організації первинного, аналітичного та синтетичного обліку. Необхідно чітко виділити дві категорії працюючих у фермерських господарствах – наймані працівники і члени фермерського господарства, – адже від цього залежать облік та оподаткування таких виплат. Особливостями розрахунків з оплати праці на сільськогосподарських підприємствах є можливість оплати праці в натуральній формі. Оплата праці залежить від виконаного обсягу робіт або відпрацьованого часу за встановленими тарифними ставками і також залежить від врожайності і якісних показників праці.

Література.

1. Аграрне право України: підруч. для студ. юридичних спец. вищих закладів освіти / ***В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, В.М. Корнієнко*** [та ін.] ; за ред. ***В.М. Гайворонського*** та ***В.П. Жушмана.*** – Х. : Право, 2003. – 240 с.

2. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

3.Фермерське господарство: трудові відносини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.visnuk.com.ua.

4. Про оплату праці : Закон України № 108/95ВР редакція від 01.01.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3. rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр.

5. ***Даньшина К.Є.*** До питання оплати праці у фермерських господарствах / ***К.Є. Даньшина*** // *Право та інновації: наук. – практ. журн.* / редкол.: Ю.Є. Атаманова та ін. – Х. : Право, 2015. – № 4.

УДК 071

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ЗА МОТИВАЦІЙНИМ ТА СТИМУЛЮЮЧИМИ МЕХАНІЗМАМИ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF PAYMENTS TO EMPLOYEES BY MOTIVATION AND STIMULATING MECHANISMS AT SMALL ENTERPRISES

ГОРОДНЯ К.С.*
Сумський державний університет

Стаття присвячена основним проблемам обліку виплат працівникам, запропоновано один із варіантів вирішення розглянутих проблем, а також визначено завдання для удосконалення обліку виплат працівникам. У сучасних умовах в теорії систем мотивації підприємством відбувається суттєва зміна загального зразка управління, персонал розглядається як основний ресурс, що в значній мірі визначає успіх всієї його діяльності, яким треба вміло управляти, створювати оптимальні умови для його розвитку, вкладати необхідні мотиваційні засоби.

Ключові слова: *виплата працівникам, організація оплати праці, мотивування, преміювання, облік оплати праці.*

* *Науковий керівник – Овчарова Н.В., к.е.н., старший викладач*

The article deals with the main problems of accounting for employee benefits, proposes one of the options for solving the problems considered, and defines the task for improving the accounting of employee benefits. In modern conditions in the theory of systems of motivation the enterprise changes significantly the general model of management, the staff is considered as the basic resource, which largely determines the success of all its activities, which should be able to manage, create optimal conditions for its development, invest the necessary motivational means.

Key words: *payment to employees, organization of remuneration, motivation, bonuses, accounting of remuneration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У наш час ефективність роботи малих підприємств багато в чому визначається не тільки цілями і інтересами керівництва (власників) фірм, а й цілями і інтересами їх найманих працівників. Саме заробітна плата є наймотивовішим фактором, що стимулює робітників та призводить до збільшення зацікавленості у результативному труді. Тому її правильна організація стає визначальним фактором суспільного й економічного прогресу і є однією з ключових проблем діяльності як держави загалом, так і кожного суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку оплати праці та шляхів його вдосконалення є предметом наукових досліджень провідних українських вчених-економістів: Л. Герасимчука, О. Кантаєва, О. Покатаєва, Е. Лібанової, О. Мельниченка, М. Кравченко, Н. Дмитренка, Н. Папуши та Н. Шульги і Т. Мельник та багато інших. Проте, стрімкий розвиток економіки вимагає нових заходів щодо покращення організації обліку розрахунків з працівниками з оплати праці.

Формулювання цілей статті. Теоретико-методологічне узагальнення та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення організації обліку виплат працівникам за мотиваційним та стимулюючим механізмами на малих підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість науковців сходяться в тому, що заробітна плата як економічна категорія належить до базових, найскладніших категорій економічної науки, тому її аналіз вимагає комплексного підходу. Заробітну плату як економічну категорію вважають однією із найскладніших в силу певних економічних особливостей.

Відповідно до Кодексу законів про працю України та Закону України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [2].

Організація оплати праці здійснюється згідно з чинними нормативно - правовими актами; генеральною угодою на державному рівні; галузевими та регіональними угодами; колективними договорами; трудовими договорами.

Класики економічної теорії А. Сміт та Д. Рікардо пропонують своє визначення поняття «заробітна плата». Так, А. Сміт зазначає, що «заробітна плата включає в себе вартість життєвих засобів людини, щоб вона могла «працювати», а Д. Рікардо вважав, що «заробітна плата є грошовим виразом «мінімуму засобів існування» [3, с. 100].

На відміну від В. Петті і А. Сміта, які вбачали провідну роль людини у створенні національного багатства, англійський економіст та демограф Т. Мальтус вважав, що зростання чисельності населення має наслідком підвищення пропозиції праці, що своєю чергою неодмінно призведе до зниження заробітної плати та зменшення продовольчих ресурсів [3, с. 101].

Тому заробітна плата як соціально-економічна категорія, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність виробництва, отже, безпосередньо впливає на темпи й масштаби.

Згідно з ст. 2 Закону України «Про оплату праці» структура заробітної плати представлена основною, додатковою заробітною платою та іншими заохочувальними витратами (рис. 1).

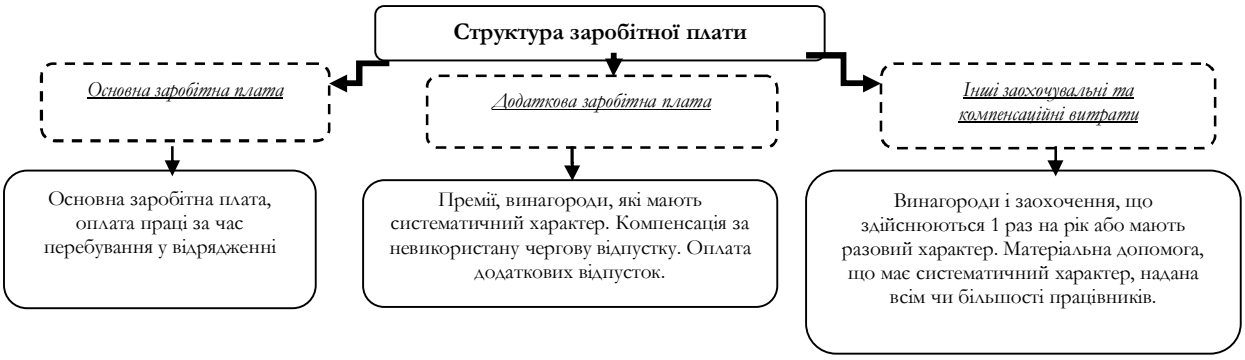

Рис. 1. Структура заробітної плати [9]

Правильна організація заробітної плати є необхідною умовою ефективного стимулювання праці. Реформування заробітної плати має здійснюватися через підвищення ціни робочої сили, установлення єдиних регуляторів і рівноцінних умов відтворення робочої сили незалежно від форм власності; збільшення тарифної частини у заробітній платі; підвищення частки мінімальної заробітної плати у середній заробітній платі, удосконалення механізму державно-договірного регулювання заробітної плати.

Системи оплати праці відображають способи встановлення залежності розміру заробітної плати працівника від кількості і якості витраченої ним праці з допомогою сукупності показників, які відображають результати праці і фактично витрачений час. Система оплати праці розподіляється на дві форми: погодинна та відрядна, а вони в свою чергу мають різновиди [4, 6].

Сучасний етап ринкових перетворень, який переживає Україна, вимагає нової ідеології формування системи оплати праці, що має стати одним із головних стимулів підвищення продуктивності праці й ефективності управління.

З кожним роком ринкова економіка змінює уявлення про сутність оплати і стимулювання праці. Більшість підприємств враховуючи свою індивідуальність у виробництві і місце на ринку почали розробляти та створювати конкретні форми та системи оплати праці. Наприклад визначення систем оплати праці для окремих категорій працівників дасть змогу підвищити ефективність виробництва та збільшити обсяги виробітку та реалізації продукції [1, с. 104-105].

Усунення великої диференціації в галузі праці за категоріями працівників – друге завдання при реформуванні системи оплати праці і відновлення стимулюючої функції [5, с. 34-35].

Практика виробила різноманітні системи стимулювання праці, які можна застосовувати в цих економічних і виробничих умовах. Після аналізу підприємства МПП «ВМВ» вирішено відокремити важливу стимулюючу роль, яку відіграє преміювання.

Щоб отримати більш ефективний результат підприємство спочатку повинно визначитись, яких саме цілей воно хоче досягнути ввівши такий механізм удосконалення обліку оплати праці. Враховуючи умови ринкової економіки такими цілями нашого підприємства можуть бути:

– зростання фізичного обсягу продукції;
– зростання продуктивності праці;
– зростання суми доходів і прибутку;
– економія усіх видів витрат.

За останні пів року підприємство МПП «ВМВ» потерпає від плинності кадрів, основним мотивом якого є низька заробітна плата, пов'язана з поганою організацією праці і виробництва. Як наслідок відбулося зниження економічних та фінансових результатів, підвищення завантаженості персоналу та багато іншого. Тож після більш детального аналізу ми вважаємо за доцільне, крім запропонованих видів преміювання, ввести такі види преміювання:

– одноразова винагорода за результатами праці за рік;
– преміювання за інші досягнення в роботі.

Зауважимо, що одноразова винагорода за результатами праці за рік виплачується залежно від стажу роботи і розміру середньомісячної заробітної плати при умові якісного виконання планових показників.

При стажі роботи менше, ніж один рік, винагорода не виплачується. Для цього була розроблена шкала розмірів винагород, враховуючи стаж роботи працівників (табл. 1).

Таблиця 1

Умовна шкала розміру винагороди за рік при відповідному стажі роботи (для всіх працівників підприємства)

Стаж безперервної роботи на підприємстві	***Розміри винагороди, % до середньомісячної заробітної плати***
До 1 року	Не виплачується
Від 1 до 3 років	10
Від 3 до 5 років	15
Від 5 до 10 років	25
Від 10 до 15 років	30
Від 15 років до 20 років	35
Від 20 років і більше	40

Важливо, що для керівника підприємства та спеціалістів його службовців розмір премії за основні результати діяльності визначається у відсотках до його фонду заробітної плати, яка нарахована, виходячи з посадових окладів за штатним розписом, і не може перевищувати максимального розміру 0,5 посадового окладу в розрахунку на місяць.

Преміювання за інші досягнення в роботі. Нарахування щоквартальних преміальних виплат працівникам залежить від виконання таких показників (табл. 2).

Таблиця 2

Показники щоквартального преміювання робітників підприємства

№	***Найменування показників***	***Звіт***	***Розмір премії***		***Примітка***
		Відповідальний, посада, ПІБ, підпис	***План, %***	***Факт, %***	***Критерії нарахування***
1	Виконання плану по реалізації підприємства	Робітники планово-економічного відділу	15		Розмір премії коригується на % виконання. При значенні показника менше 90% - не нараховується
2	Своєчасне і якісне оформлення наказів, розпоряджень і ін. нормативних документів	Відділ бухгалтерії	20		За кожне зауваження % премії знижується на 4% абсолютно, але не більше 20%
3	Своєчасне і якісне ведення кадрового діловодства		15		За кожне зауваження % премії знижується на 3% абсолютно, але не більше 15%
4	Збільшення кількості потенційних споживачів, розробка спеціальних пропозицій, підвищення показників збуту, слідкування за наявністю всіх необхідних в кожному конкретному випадку оригіналів документів;	Відділ закупівлі та продажу	15		За кожне зауваження % премії знижується на 4% абсолютно, але не більше 15%
	Прийняття рішень про закупівлю товарів, виборі найбільш підходящих постачальників, укладання контрактів і договорів на поставку обраних товарів.		15		За кожне зауваження % премії знижується на 4% абсолютно, але не більше 15%

5	Обслуговування покупців відповідно до технології продажів(відсутність скарг), консультування споживачів за властивостями і якістю товарів, їх призначенням, правилах користування і догляду, експлуатаційним термінів, підрахунок підсумкової вартості покупки, її упаковка, обмін товарів.	Продавці непродовольчих товарів	10		За кожне зауваження % премії знижується на 2% абсолютно, але не більше 10%

Пропозиції щодо впровадження системи преміювання були затверджені керівництвом підприємства і прийняті в роботу.

Висновки. Існує безліч теорій, що пояснюють основні принципи мотивування людей. Успішна практика показує, що розуміння і зближення цілей роботодавця і працівника – найкоротший шлях до підвищення ефективності діяльності підприємства. Правильне розуміння і повне урахування особливостей, змісту, функцій і принципів організації заробітної плати можуть сприяти побудові науково-обґрунтованих моделей і концепцій оплати праці, які заінтересовують працівників у максимальних кінцевих результатах і економічному зростанню. Зрозуміло що сучасні вимоги задовольняє така система оплати праці, за якої розмір заробітної плати залежить від віку, стажу роботи за фахом, наданого розряду та результативності праці. Отже, практика управління на виробничих підприємствах доводить, що очевидна перевага системи управління преміальними виплатами за принципом співучасного економічного управління з урахуванням стратегічних цілей підприємства, в рамках якої підрозділам буде надано право регулювання суми премії працівників на основі конкретних індивідуальних і групових показників.

Література.

1. Закон України «Про господарські товариства» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49.

2. Закон України «Про оплату праці» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 17. – Ст. 121. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр.

3. ***Круш П.В.*** Макроекономіка : [навчальний посібник] / ***П.В. Круш, С.О. Тульчинська.*** — [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 328 с.

4. ***Лень В.С.*** Організація бухгалтерського обліку: [Навчальний посібник] / ***В.С. Лень***. – К. : Центр навчальної літературі, 2006. – 696 с.

5. ***Либанова Э.*** Государству выгодна дорогая рабочая сила / ***Э. Либанова*** // *Бизнес*. – 2007. – № 43. – С. 22–24.

6. ***Макаренко А.П.*** Аудит операцій і розрахунків з оплати праці та обліку її витрат на підприємстві [Електронний ресурс] / ***А.П. Макаренко, І.В. Боюк*** // *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. – 2011. – № 1. – Режим доступу : http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/23-1-13- 2011.pdf

7. ***Лук'янченко Н.Д.*** Проблеми планування фонду оплати праці на підприємстві / ***Н.Д. Лук'янченко, О.А. Дороніна*** // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2006. – № 4. – Т. 2. – С. 16-19.

8. ***Мельниченко О.А.*** Мінімальна заробітна плата як засіб державного регулювання трудових доходів населення [Електронний ресурс] / ***О.А. Мельниченко, Р.М. Гулій*** // *Публічне адміністрування: теорія та практика*. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_1_7.

9. ***Вороная Н.А.*** Правове регулювання оплати праці / ***Н.А. Вороная, Н. О. Білова, Н.І. Чернишова*** [та ін.] // *Податки та бухгалтерський облік*. – 2016. – № 50. – С. 1.

УДК 330.322

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

INFLUENCE OF INVESTMENT RISKS ON THE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

ГРЕКОВА А.В., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуті основні підходи до визначення поняття «інвестиційний ризик», проведено аналіз основних методів кількісної та якісної оцінки інвестиційних ризиків, виявлено їх позитивні і негативні риси, використання яких дозволить підвищити обґрунтування господарських рішень в сфері управління інвестиційними процесами. Визначити можливі варіанти прискорення реалізації інвестиційних програм, оскільки інвестиційна діяльність пов'язана із вкладанням значних фінансових ресурсів, як правило, на тривалий період, то вона може призвести до зниження платоспроможності інвестора, своєчасної сплати поточних рахунків і платіжних зобов'язань перед контрагентами, державним бюджетом тощо.

Останні мають бути реалізовані як найшвидше, оскільки це сприяє прискоренню економічного розвитку підприємств (організацій), швидкому формуванню грошових потоків у вигляді прибутку від інвестицій і амортизаційних відрахувань, скороченню термінів використання кредитних ресурсів, зменшенню інвестиційних ризиків, пов'язаних з несприятливими змінами кон'юнктури ринку. За несприятливих умов вони можуть спричинити втрату не тільки прибутків, а й частини інвестиційних капіталів.

Ключові слова: *інвестиції, ризики, оцінка інвестиційних ризиків.*

The article deals with the main approaches to the definition of "investment risk", an analysis of the main methods of quantitative and qualitative evaluation of investment risks identified their positive and negative features, the use of which will enhance the economic rationale of decisions in the field of management of investment processes. Identify options for accelerating the implementation of investment programs, as investment activity associated with investing significant financial resources, as a rule, over a long period, it may lead to a decrease in the solvency of the investor, the timely payment of current accounts and payment obligations of the counterparty, the state budget like.

The latter should be implemented as soon as possible, as this helps to speed up the economic development of the enterprises (organizations), the rapid development of cash flows in the form of return on investment and depreciation, reduction of terms of use of credit resources, a reduction of investment risks related to adverse changes in market conditions. Under adverse conditions, they can lead to the loss of not only income but also part of the investment capital.

Key words: *investment risks, investment risks assessment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інвестиція – довготермінове вкладення капіталу у підприємства різних галузей народного господарства в середині країни чи за кордоном. У більш широкій трактовці інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. Використовуючи інвестиції на виробництві виникають певні ризики. Ризик – це можливість настання подій з негативними наслідками в результаті визначених рішень чи дій, ймовірність понести збитки чи упустити вигоду; невпевненість в одержані відповідного доходу чи збитку. Інвестиційний ризик – ризик знецінення капіталовкладень у результаті дій органів державної влади й управління. У процесі керування інвестиційним ризиком важливим є управління всіма аспектами фінансової діяльності суб'єкта підприємницької діяльності з метою забезпечити найефективнішу реалізацію інвестиційної стратегії підприємництва. Для цього необхідно розв'язати такі основні завдання: забезпечити

* *Науковий керівник – Коломієць Н.О., к.е.н., доцент*

високий темп економічного розвитку суб'єктів підприємництва шляхом здійснення ефективної інвестиційної діяльності, розширення її обсягів, а також шляхом галузевої, асортиментної та регіональної диверсифікації цієї діяльності; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків, забезпечити фінансову стабільність і платоспроможність суб'єктів підприємництва у процесі реалізації інвестиційних програм. Визначити можливі варіанти прискорення реалізації інвестиційних програм, оскільки інвестиційна діяльність пов'язана із вкладанням значних фінансових ресурсів, як правило, на тривалий період, то вона може призвести до зниження платоспроможності інвестора, своєчасної сплати поточних рахунків і платіжних зобов'язань перед контрагентами, державним бюджетом тощо.

Останні мають бути реалізовані як найшвидше, оскільки це сприяє прискоренню економічного розвитку підприємств (організацій), швидкому формуванню грошових потоків у вигляді прибутку від інвестицій і амортизаційних відрахувань, скороченню термінів використання кредитних ресурсів, зменшенню інвестиційних ризиків, пов'язаних з несприятливими змінами кон'юнктури ринку. За несприятливих умов вони можуть спричинити втрату не тільки прибутків, а й частини інвестиційних капіталів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пріоритетним завданням є забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства. Рішення про вклад капіталу, засноване на майбутніх витратах і прибутках, має певну міру невизначеності, яку не можна не брати до уваги. Елементи невизначеності, пов’язані з проектом, повинні бути оцінені так, щоб зробити мінімальним вплив можливих несприятливих подій у майбутньому. Проблемі дослідження інвестиційних ризиків та методів їх оцінювання присвячені роботи В.В. Глущевського [1], М.І. Диби [2], М.А. Садикова [5], О.М. Скібіцького [6], М.І. Кісіля [3], А.М. Поддєрьогіна [4], С.В. Юхимчука [7] та інші.

Вченими детально проаналізовано стан сільського господарства, його інвестування, та ризиків які виникають підчас нього. Проте невирішеність багатьох питань на практиці спонукає до продовження досліджень.

Формування цілей статті. Метою даного дослідження є визначення категорії «ризик», аналіз видів ризиків та виявлення взаємозв’язку між різними групами ризиків, а також визначення місця виникнення інвестиційних ризиків та методів їх оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження управління тими чи іншими питаннями базується на певних методах. На сучасному етапі розвитку ризикології не існує єдиного визначення ризику, в рамках наших досліджень ми пропонуємо розглядати ризик як деяку можливість втрат, викликану настанням випадкових несприятливих подій.

Неузгодженість законодавчих актів на міжнародному рівні, також існування різних правових нормативних актів ускладнює оцінку інвестиційного ризику підприємств на основі аналізу правових особливостей функціонування підприємства на галузевому й регіональному ринках, конкуренції в галузі, інфраструктури, зовнішнього середовища підприємства, а також можливих, зважаючи на виробничі потужності, обсягів продажу продукції (товарів, робіт і послуг). Більше того, існує фінансова підтримка різних галузей, їх рівень розвитку, фінансові інструменти щодо надання підтримки вітчизняному товаровиробнику, складність оцінки фінансового ринку [2]. Автори під моделлю дослідження розуміють комплекс методів, розроблених великими фінансовими компаніями. Слід зазначити, що більшість компаній використовують відомі методи. Як правило, використання різних моделей у дослідженні дає різні результати [5]. Тому, розпочинаючи дослідження, треба чітко зазначити коло питань для досягнення основної мети. Більше того, для отримання правильної відповіді треба використовувати декілька методів і якщо всі використанні методи або моделі дають позитивні чи негативні відповіді, можна зробити остаточні висновки.

У наслідок нестабільності і непередбачуваності сучасної економічної ситуації одним із найважливіших завдань управляння ризиками підприємства є оцінка і контролінг [3].

В економіці існують два погляди на сутність ризику:

– ризик, як можливість втрат у формі фактичних збитків або упущеної вигоди;

– ризик як ступінь нестабільності, непередбачуваності результатів.

В цілому трактування ризику залежить від особистих якостей керівника і контролера, від обставин, у яких ухвалюється рішення, від фінансових можливостей підприємства тощо.

Розуміння сутності ризику пов'язане з визначенням функцій, виконуваних при здійсненні господарської діяльності в умовах невизначеності.

Функції управління ризиками підприємства як системи управління належать до формування ефективних інформаційних систем, які забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень, оцінки ризику - аналізу різних аспектів діяльності підприємства; планування діяльності підприємства з основних її напрямів, а також здійснення ефективного контролю за реалізацією прийнятих управлінських рішень.

Функції управління ризиками як спеціальної сфери управління підприємством вимушує звернути увагу на управління формуванням (портфеля ризиків, які приймаються); управління оцінкою рівня та вартості ризиків; управління нейтралізацією можливих негативних наслідків ризиків на підприємстві; управління страхуванням ризиків.

Регулююча функція управління ризиком може існувати у двох формах: конструктивній і деструктивній. Конструктивність ризику виявляється в тому, що при здійсненні економічних завдань він виконує роль своєрідного каталізатора, оскільки стимулює активність, спрямованість у майбутнє, пошук новаторських рішень. Деструктивність ризику полягає в тому, що ухвалення і реалізація рішень з необґрунтовано високим ризиком є авантюризмом. У цьому випадку ризик виступає як дестабілізуючий чинник, що заважає реалізації наміченої мети [2].

Захисна функція ризику має також два аспекти: історичний і соціально-правовий. Історичний аспект - з початку розвитку цивілізації люди шукають засіб і форму захисту від небажаних наслідків своєї або чужої діяльності; в сучасних умовах, так передбачливість виявляться у формі вироблення заходів управління ризиком (страхування, перерозподіл ризиків) тощо. Соціально - правовий аспект захисної функції полягає у визнанні права новатора на ризик: ініціативним, заповзятливим людям потрібен захист і гарантії, що виключають у разі невдачі покарання працівника, що пішов на ризик. Крім гарантій, необхідне стимулювання розумного ризику, підтримка новаторських ідей. Отже ризики можуть бути чистими та спекулятивними. Спекулятивний ризик, може привести як до позитивних, так і до негативних наслідків (прикладом може бути попит на продукцію, він може виявитися вищим або нижчим за заплановане значення). Чистий ризик може призвести тільки до втрат (наприклад, ризик втрати прибутку або майна) [4].

Виявивши ризики, можна перейти до наступного етапу – їх аналізу та оцінки.

У питанні про оцінку ризику інвестиційного проекту також немає методологічної однозначності. Більшість вчених, що займаються питаннями інвестування, зазвичай виділяють два основні методи:

– методи якісної оцінки ризиків;

– методи кількісної оцінки ризиків.

Головне завдання якісного підходу полягає у виявленні та ідентифікації можливих видів ризиків розглянутого інвестиційного проекту, а також у визначенні та описі джерел і факторів, що впливають на даний вид ризику. У якісній оцінці можна виділити наступні методи:

Експертний метод. Базується на узагальненні міркувань фахівців – експертів про ймовірність ризику. Інтуїтивні характеристики, засновані на знаннях і досвіді експерта, дають в ряді випадків досить точні оцінки. Перевагою методу є швидкість одержання інформації, необхідної для генерації управлінських рішень, а також низька потреба у витратах праці.

Метод аналізу доцільності витрат. Орієнтований на ідентифікацію потенційних зон ризику проекту. Дає можливість виявити «вузькі місця» у діяльності підприємства.

Метод аналогій. Здійснюється на основі аналізу бази даних про реалізацію аналогічних проектів і аналогічних умов їх реалізації. Дозволяє враховувати можливі помилки, наслідки впливу несприятливих факторів і екстремальні ситуації як джерела потенційного ризику.

Негативною рисою якісних методів оцінки ризику проектів є високий ступінь суб'єктивізму і, як наслідок, недостатня точність результатів, що призводить до можливості прийняття не вірних рішень [5].

Методологічною базою аналізу ризику є розгляд вихідних даних (інформацій) як очікуваннях значень певних випадкових величин з відомими законами ймовірності і випадкового їх розподілу [1].

Аналіз ризиків може бути якісним і кількісним. Якісний аналіз займається виявленням чинників, типів і видів ризиків. Кількісний аналіз ризику (фінансово-господарської діяльності) дозволяє в чисельній формі оцінити розміри окремих ризиків і ризику проекту в цілому.

Основні методи кількісного аналізу ризиків**:** метод аналогій; аналіз чутливості; аналіз сценаріїв; метод Монте-Карло; експертні методи тощо.

Це найпоширеніші методи кількісного аналізу. Якщо діяльність підприємства є унікальною, такої інформації може й не бути. Для оцінки ступеня стійкості планів до різних ризиків проводиться аналіз чутливості.

У процесі аналізу чутливості можна "знайти вірогідні" граничні значення чинників ризику, при яких результати ще залишаються прийнятними (наприклад, який обсяг продажу забезпечить нульову, тобто чисту приведену вартість).

Аналіз чутливості допомагає визначити також чинники, що найбільшою мірою впливають на результати діяльності підприємства (отже, вимагають найпильнішої уваги), варіанти досягнення поставленої мети шляхом розробки найстійкіших заходів уникнення від ризиків[6].

Аналіз сценаріїв припускає складання будь - якого переліку з усіх можливих варіантів розвитку подій і оцінку вірогідності здійснення кожного з них. Перевага методу - можливість обліку кореляції між різними ризиками і оцінки одночасного впливу декількох чинників ризику на результати проекту (метод орієнтований на специфіку конкретного підприємства). Оскільки наперед оцінити розподіл вірогідності складно, використовують спрощений підхід визначають для кожного ключового показника три значення - оптимістичне (*Хо*), песимістичне (*Хп*) і найвірогідніше (*Хн*). Математичне очікування в цьому випадку розраховують за формулою (1):

$$\Sigma(x) = \frac{Xo + Xn + 4 \cdot Xн}{6} \qquad (1)$$

На наш погляд, використання методу Монте-Карло у процесі дослідження інвестиційного ризику більш доцільне. Метод Монте-Карло, спрямований на формалізований опис ризику, якнайповніше відображає всю гаму невизначеностей, з якими може зіткнутися підприємство. В основі методу - аналіз великої кількості випадкових сценаріїв.

Після закінчення аналізу та оцінки ризику плановий відділ підприємства розробляє заходи з управління ризиком.

Управління інвестиційним ризиком підприємства являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, забезпечуючи всебічну оцінку ситуації та нейтралізацію можливих негативних наслідків [5].

Методи оцінки інвестиційного ризику та управління ним можна поділити на такі поступові етапи:

– отримання додаткової інформації;

– розподіл ризику між учасниками проекту;

– страхування ризику і майна від непередбачених випадків;

– резервування засобів (створення грошових резервів на покриття непередбачених витрат, створення резервних запасів матеріальних і обігових засобів та ін.);

– диверсифікація (вкладення засобів у різні проекти з різними параметрами ризиків, що знижує ефективність інвестиції. На думку автора, ця тема є предметом окремого дослідження);

– заходи активної дії на чинники ризику (на інвестицію, створення умов для інвестиційної компанії, якості обслуговування клієнтів тощо).

Типовою для багатьох підприємств є проблема неефективного управління ризиками (запізніла їх ідентифікація, оцінка, нейтралізація) та швидкого виявлення і використання додаткових шансів поліпшення діяльності. Наслідком цього може бути погіршення окремих параметрів діяльності підприємства та фінансова криза. З метою своєчасної ідентифікації чинників, які сигналізують про той чи інший напрям розвитку підприємства, вжиття

УДК 631.11:338.43

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

MODERN DIRECTIONS TO ENSURE THE EFFICIENCY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

ГРИГОРЕНКО А.С., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Встановлено, що під ефективністю слід розуміти інтегровану економічну категорію, яка відображає виробничі відносини з економії сукупних витрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату. Запропоновано авторське бачення проблем підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. Розглянуто напрями підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств та заходи щодо підвищення поточної виробничої діяльності підприємства. Охарактеризовано та систематизовано фактори та чинники, що впливають на забезпечення ефективності діяльності підприємств. Доведено, що підвищення економічної ефективності будь-якого підприємства господарювання відіграє вирішальну роль у його діяльності, тому існує потреба постійного контролю і пошуку шляхів її зростання.

Ключові слова: *ефективність, підприємство, витрати, фактори, чинники, контроль.*

Efficiency should be understood to mean an integrated economic category that reflects industrial relations with the savings of the aggregate cost of employed and living labor to produce the ultimate positive result. The author's vision of problems of increasing the efficiency of agricultural enterprises is offered. The directions of increasing the efficiency of functioning of agricultural enterprises and measures to improve the current production activity of the enterprise are considered. The factors and factors influencing the efficiency of the enterprise activity are characterized and systematized. It is proved that improving the economic efficiency of any business enterprise plays a crucial role in its activities, so there is a need for constant control and finding ways to grow it.

Key words: *efficiency, enterprise, costs, factors, factors, control.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес реформування української економіки посилює увагу до ефективного функціонування підприємства як основи економічної стабільності країни. Отримання максимального розміру прибуток якнайповніше характеризує ефективність господарської діяльності підприємства, його фінансові можливості й, у кінцевому підсумку, визначає рівень фінансової стабільності. Нині розвиток сільськогосподарських підприємств відбувається в умовах нестабільності мінливого зовнішнього середовища, вплив якого негативно позначається на показниках ефективності господарювання та призводить до ризикованості здійснення виробничо-господарських операцій та зниження рівня їх конкурентоспроможності. Через недосконалість організаційно-економічних та фінансово-кредитних механізмів господарювання більшість агропідприємств опинились у критичному стані. Тому актуальною є проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств на основі обґрунтування перспективних напрямків їх діяльності та розробки відповідних заходів щодо посилення конкурентних позицій на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств на основі формування дієвого економічного механізму знайшли відповідне відображення в наукових працях вітчизняних науковців, таких як: Я.І. Костецький [1], Ю.О. Лупенка [2], В.Я. Месель-Веселяка [2], Танклевська Н. [3],

* *Науковий керівник – Грідін О.В., старший викладач*

О. Синенко [3], Бородіна О.М. [4], В.Г. Андрійчука [6], С.О. Заїки [7], О.В. Грідіна [7]. Проте нині недостатньо дослідженими залишаються доктрини ефективності в системі нових ринкових виробничих відносин, що потребує систематизації критеріїв економічної ефективності для сільськогосподарських підприємств і напрямів удосконалення економічного механізму їх функціонування.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і пошук перспективних напрямів підвищення економічної ефективності агропромислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із основних завдань функціонування підприємства є забезпечення ефективності. Ефективність в аграрному секторі економіки на рівні підприємства характеризує результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між одержаним результатом і кількістю інвестованих або витрачених у виробництві ресурсів.

Напрями підвищення ефективності функціонування підприємств можна об'єднати в три напрямки (рис. 1).

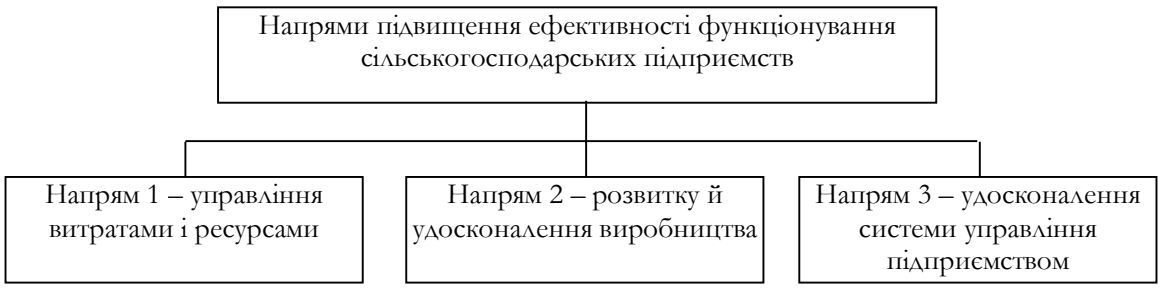

Рис. 1. Напрями підвищення ефективності роботи підприємств

Заходи щодо підвищення поточної виробничої діяльності, що спонукають підприємство до раціонального використання природно-сировинних ресурсів:

– зростання продуктивності праці і зменшення зарплатоємності виготовлення продукції (тобто економія затрат живої праці);

– зниження загальної ресурсомісткості виробництва;

– прискорення впровадження результатів науково-технічного прогресу у практику діяльності підприємства;

– удосконалення організаційної та виробничої систем управління, форм і методів організації діяльності, її планування і мотивації;

– підвищення якості і конкурентоспроможності виготовлюваної продукції;

– удосконалення і постійне коригування всіх видів діяльності для забезпечення їх вимогам сучасності.

Заходи щодо внутрішніх та зовнішніх факторів підприємства:

– фактори внутрішнього середовища передбачають оперування ними на рівні підприємства;

– фактори зовнішнього середовища відносяться до таких, якими управляти майже неможливо, оскільки потребують суттєвих структурних зрушень, розгалуження інфраструктури підприємства, залучення інституціональних механізмів для забезпечення належних передумов функціонування підприємства.

Проблеми підвищення та покращення ефективності діяльності виробництва полягає в тому, щоб на кожну одиницю ресурсів (витрат) досягати максимально можливого збільшення обсягу виробництва (доходу, прибутку).

Можливі напрямки реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності підприємств неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. Той чи інший суб'єкт господарювання мусить постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми підвищення ефективності діяльності, а також ураховувати вплив на неї зовнішніх чинників.

З метою забезпечення стабільного розвитку аграрних підприємств основними пріоритетами має стати реалізація внутрішніх чинників забезпечення ефективності виробництва, а саме:

– оптимізація розмірів землекористування, що дозволить більш раціонально та ефективно використовувати виробничий потенціал та сучасні інтенсивні агротехнології виробництва;

– зміна виробничої діяльності відповідно до обґрунтованої спеціалізації на основі розробки оптимальної програми виробництва основних видів продукції;

– наявність інтеграційних процесів і кооперування діяльності, що забезпечить вирішення проблем маркетингової стратегії та матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва продукції.

Комплекс сучасних заходів щодо підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат:

– поліпшення використання землі та покращення її родючості;

– провадження комплексної механізації і максимальної автоматизації виробництва;

– поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції;

– раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів;

– впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва;

– підвищення якості і покращення збереження виробленої продукції;

– широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці як прогресивної форми господарювання;

– розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання.

Висновок. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку ринкових відносин діяльність аграрних підприємств відбувається в динамічних, часто змінюваних умовах, що негативно позначається на загальних показниках їх виробничо-господарської діяльності. Підвищення ефективності діяльності підприємства полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Основні напрями полягають в забезпечені підприємств новітніми технологіями, вдосконаленні управління, організації виробництва і праці, ефективності використання ресурсів. Поряд з цим вкрай необхідно мобілізувати внутрішні можливості щодо забезпечення ефективного використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу та проведення маркетингової діяльності. В основу маркетингової роботи агропідприємств покладено розробку оптимальної програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх можливостей використання наявного ресурсного потенціалу. Стратегічний розвиток господарств повинен бути орієнтований на збільшення обсягів виробництва і підвищення якості продукції при оптимальних витратах на її виробництво, що в свою чергу забезпечить високий рівень ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності. Лише правильне використання системи названих чинників може забезпечити високі темпи зростання ефективності виробництва.

Література.

1. ***Костецький Я.І.*** Прибуток як основне джерело стабільності розвитку сільськогосподарських підприємств / ***Я.І. Костецький*** // *Економічний аналіз.* – 2015. – Т. 19 (2). – С. 85-90.

2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. ***Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка***. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

3. ***Танклевська Н.*** Методичні підходи до формування й оцінки фінансового механізму аграрних підприємств [Електронний ресурс] / ***Н. Танклевська, О. Синенко*** // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal.* – 2016. – Vol. 2. – No. 2. – С. 57-66. – Режим доступу : www.arejournal.com.

4. ***Бородіна О.М.*** Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / ***О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов*** та ін.; за ред. ***В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи***. – К. : НАН України, Інт екон. та прогнозув. – 2016. – 56 с.

5. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки : наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України ***Бородіної О.М.***, д-ра екон. наук ***Шубравської О.В.***; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2018. – 152 с.

6. ***Андрійчук В.Г.*** Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / ***В.Г. Андрійчук*** // *Економіка АПК.* – 2015. – № 5. – С. 52-63.

7. ***Заїка С.О.*** Особливості діагностики ефективності менеджменту / ***С.О. Заїка, О.В. Грідін*** // *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* – Харків: ХНТУСГ, 2016. – Вип. 171. – С. 195-205.

УДК 330.341

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC BASIS OF THE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE INNOVATION SPHERE

ДАШЕВСЬКИЙ Д.І.*
Національна металургійна академія України

В статі аналізуються основи формування і розвитку інноваційного підприємництва як системи у взаємодії з іншими системами, виконано багатовимірну класифікацію моделей НІС з урахуванням специфіки регулювання, розвитку та інтеграції інноваційних систем.

Ключові слова: *національна інноваційна система, інноваційна діяльність, модель інноваційної системи.*

This article gives an analysis of the foundations of the formation and development of innovative entrepreneurship as a system, in interaction with other systems, performed a multivariate classification of models of NIS with taking into account specific regulation, development and integration of innovation systems.

Key words: *National Innovation System, innovative activity, model of innovation system.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перехід до інноваційної економіки базується на створені середовища з оновленими способами координації зв'язків між економічними суб'єктами. Починаючи із 70-х рр. XX ст. в більшості країн світу відбувається формування інноваційних моделей економічного розвитку, а з середині 90-х рр. XX ст. розповсюджується термін «нова економіка» (New Economy) [5] , що «заснована на знаннях», стрижнем якої стає «киплячий казан творчості і науково-технологічних нововведень». За цих умов розвиток підприємництва в інноваційній сфері потребує врахування значної кількості чинників інноваційного процесу з акцентом на взаємозв'язки і потоки знань між різними його учасниками.

* *Науковий керівник – Алсуф'єва О.О., старший викладач*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті розвитку інноваційного підприємництва, в центрі уваги вчених різних країн світу, не зважаючи на глобалізаційні зміни, в останні роки потрапляють саме національні особливості організації інноваційного процесу, функції та форми взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності на різних стадіях здійснення інновацій. В Україні змісту, чинникам формування та особливостям розвитку інноваційної діяльності присвячується велика кількість досліджень, здійснених зокрема, Л. Федуловою, М. Пашутою, М. Шарко, О. Волковою, М. Денисенком та іншими. Разом з тим у розвитку означеної потребують подальшого поглиблення цілий ряд питань, серед яких теоретичний аналіз системних основ інноваційного підприємництва, з'ясування сучасних тенденцій та напрямків його розвитку в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення системних основ та форм генезису інноваційного підприємництва на основі системно-динамічного підходу з врахуванням синергетичних ефектів інтеграції та взаємодії систем різних рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціональна роль знання як основного чинника сучасного виробництва та основи зростання національного багатства відбивається в суттєвому прискоренні розвитку інтелектуалоємних продуктивних сил, безпрецедентного застосування інноваційно-інформаційних технологій, стрімкого накопичення немайнового багатства. Якщо розглядати інноваційну діяльність як систему, то на вході в систему знання набувають певної вхідної форми, що певним чином трансформується в системі в нові знання, які і стають основним результатом на виході (вихідна інформація), отримуючи форму нових наукових законів, ідей, концепцій та практик, патентів, навичок або компетенцій, технологічних або організаційних досягнень. У якості суб'єктів трансформації знань виступають університети, дослідницькі інститути, НДДКР відділи компаній, інститути трансферу технологій, інститути стандартизації, патентні агентства та урядові установи, приватні структури, включені в інноваційну діяльність та займаються придбанням, виробництвом і поширенням знань, їх упорядкуванням та стандартизацією, застосуванням та управлінням. Саме інноваційна діяльність, що пов'язана з трансформацією ідей, за основу має багатофакторний творчий процес, який обумовлює створення нових альтернатив для реалізації підприємницьких зусиль та задоволення всезростаючих потреб. Навіть конкуренція між розвиненими країнами відбувається вже не стільки на рівні матеріального виробництва, скільки на рівні ідей, концепцій, стратегій розвитку, технологій впливу і на свідомість і потреби людини.

Як система інноваційна діяльність є невід'ємною складовою діалектичної взаємодії людини і зовнішнього середовища, яке, в свою чергу, поєднує окремі системи: природне середовище, суспільне виробництво, суспільну свідомість. У цьому впливі переплітаються і відносна самостійність дії кожного з компонентів, і синергетичний ефект їх взаємного впливу, а також еволюційна зміна домінування того чи іншого з компонентів залежно від рівня розвитку суспільного виробництва на певному етапі розвитку.

У діалектичній єдності компоненти зовнішнього середовища «формують» вимоги й межі інноваційної діяльності, визначають умови її здійснення, а їх динаміка стає чинником інтенсифікації її діяльності, впливає на її спрямованість та ефективність. В свою чергу, інноваційна діяльність здобуває прояву у всіх сферах суспільного життя, викликає їх розвиток та формування певних механізмів – економічних, соціальних, політичних, психологічних, інших. Так, в межах економічної системи інноваційна діяльність стає невід'ємною складовою механізму її самоорганізації, впливає на її динаміку у її русі від одного рівноважного стану до іншого, через еволюцію інноваційних інститутів і механізмів їх взаємодії визначає її розвиток. Відбувається еволюційне виділення інноваційної діяльності у специфічну окрему сферу.

Інституційна інфраструктура сфери інноваційної діяльності вибудовується як через ініційоване державою утворення різноманітних установ, відділів, служб, так і шляхом стихійного об'єднання економічних суб'єктів у формальні та неформальні утворення, які стають природною реакцією на зміни умов господарювання. Якщо в докапіталістичних формаціях і на ранніх етапах розвитку капіталізму інноваційна діяльність здійснювалася під впливом стихійних, неузгоджених дій її суб'єктів в умовах атомізованої структури виробництва, роздрібненості

окремих ізольованих ланок суспільства, то з поширенням усуспільнення виробництва, розвитком державно-монополістичних структур, зміцненням громадянської тканини суспільства, механізми взаємодії учасників інноваційної діяльності здобуває суттєвих перетворень.

Таким чином, сукупність взаємозалежних інститутів та різноманіття зв'язків між ними, яке розвивається шляхом подальшого поглиблення поділу праці в процесі створення та застосування наукових знань і технологій, а також забезпечення правових, економічних, організаційних і соціальних умов для розвитку інноваційної діяльності може бути розглянуто як інноваційна система. Відповідно до змісту та інтенсивності інноваційної діяльності формується різноманіття форм інноваційних систем різних рівнів, спрямованості, територіальної локалізації, включаючи і макрорівень економіки, де здобуває прояву НІС.

Термін «національна інноваційна система» втілює в собі сучасне розуміння інноваційного процесу, відображає зміни в умовах і змісті інноваційної діяльності, складає макроекономічну основу для розробки технологічної та промислової політики. Через призму поняття НІС [2] починає розглядатися і технологічний розвиток суспільства. Застосування цього терміну виправдовують, по-перше, існуванням значних відмінностей між НІС різних країн; по-друге, реалізацією державної політики підтримки інноваційного розвитку здебільшого на національному рівні.

Системний характер поняття НІС ґрунтується на тому, що технологічний розвиток розглядається як процес прямої взаємодії і зворотних зв'язків між усім комплексом економічних, соціальних, політичних, організаційних та інших факторів, що визначають створення інновацій, а не тільки у вигляді ланцюжка односторонньо спрямованих причинно-наслідкових зв'язків, що ведуть від НДДКР до інновацій. За формою зв'язків, що утворюються між учасниками НІС, розрізняють такі типи моделей їх регулювання як лінійні, де спостерігаються односторонні потоки коштів, умінь і знань як в бюрократичних структурах, не підпорядковані, що відбивають стихійні горизонтальні прямі і зворотні зв'язки, опосередковані ринком, мережеві, наприклад, такі як мережі споживач-виробник та інші.

Якщо інституційна економічна теорія аналізує питання, пов'язані з розвитком та координацією інститутів, взаємозв'язками між ринковими і неринковими інститутами, інституційної динамікою, то еволюційна економічна теорія вивчає закономірності та історичну спадкоємність у технологічній динаміці, пов'язує економічне зростання з різноманітністю і невизначеністю на макрорівні та процесами гармонізації, регулювання і стандартизації на мікроекономічному рівні.

НІС визначають як набір окремих інститутів, які спільно та індивідуально вносять вклад у розвиток і поширення нових технологій, утворюють «рамки», в яких уряд формує і застосовує політику впливу на інноваційний процес; систему взаємопов'язаних інститутів для створення, збереження і передачі знань, умінь, які визначають нові; сукупність мереж створення та розповсюдження технологій і їх трансформації в комерційні продукти, де здобуває прояву залежить результату і від життєздатності повного набору взаємозв'язків, і від індивідуальної продуктивності будь-якого елементу системи; систему трансформації знань.

Множину моделей НІС, які розрізняються за специфікою передумов та чинників розвитку, форм прояву і регулювання, можна поділити за багатьма критеріями. За домінуючим механізмом розвитку НІС: під впливом переважно ринку, держави або є змішаним, що не виключає вирішальної ролі держави у формуванні НІС; за домінуючими механізмами регулювання інноваційної діяльності[6, С. 271-273]: «ринкова» (США, Великобританія), «мезо-корпоративна» (Японія), «соціал-демократична» (Скандинавські країни), «інтеграційно-європейська» (Німеччина, Франція, Нідерланди, Італія); за ступенем інтегрованості у світове господарство (екзогенна інтеграція НІС): зарита, відкрита, змішана; за ступенем інтегрованості між суб'єктами НІС (ендогенна інтегрованість НІС): що впливає на швидкість розробки та впровадження інновацій, домінуючі локальні моделі інтеграції інноваційної діяльності, джерела її інвестування: не інтегрована, локально інтегрована, інтегрована; за організаційною формою, що переважає в

інноваційному розвитку країни: бізнесова (окремі приватні фірми), державна, мережева, інша ефективні форми; за структурою домінуючих сфер впровадження інновацій [3]: у окремих сферах, у більшості сфер, у всіх сферах.

Сучасні світові тенденції технологічного розвитку потребують поширення екзогенної інтеграції НІС за різними вимірами. За ступенем інтегрованості НІС у світове господарство природно поділяються, на нашу думку, такі дві крайні моделі як закрита та відкрита, що утворюють крайні «полюси», між якими знаходиться множина реальних моделей НІС.

Якщо крайня «закрита» модель НІС характеризується абсолютною ізольованістю від впливів інших країн (що безумовно є припущенням, тобто «ідеальною» моделлю), то «відкрита» модель НІС характеризується «абсолютною еластичністю» до офіційних перешкод руху знань, ресурсів, результатів інноваційної діяльності між країнами. Для характеристики моделей НІС ми беремо до уваги такі складові інтегрованості інноваційної діяльності у світове господарство: науково-технічна основа інноваційної діяльності (переважно власна, переважно іноземна, змішана); інше ресурсне забезпечення інноваційної діяльності (переважно власне, переважно іноземне, змішане); сфера застосування (споживання) інновацій (переважно національне відтворення, переважно відтворення в інших країнах, змішане); сфера розповсюдження інноваційного продукту (переважно внутрішній ринок, переважно ринки інших країн, змішана). Проте, процес переходу України до інноваційної моделі розвитку за незрілістю необхідних передумов її саморозгортання потребує подальших теоретичних досліджень та розробки ефективних практичних заходів з урахуванням накопиченого світового та власного досвіду з метою активізації інноваційного підприємництва.

Висновки. Формування та розвиток інноваційного підприємництва ґрунтується на забезпеченні координації діяльності всіх учасників інноваційного процесу від центральних і місцевих органів виконавчої влади, включаючи територіальне і галузеве управління, громадських і наукових інституцій до приватних підприємств і окремої людини, потребує забезпечення потужної синергетичної діяльності всього суспільства у напрямку перманентного оновлення життя.

Література.

1. Economic Report of the President. – Wash., 2001. [Electronic resource]. – Access mode : http://fraser.stlouisfed.org/publications/ERP/issue/1694/

2. Introduction to «Technological infrastructure and international competitiveness» by Christopher Freeman [Electronic resource]. – Access mode : http://icc.oxfordjournals.org/content/13/3/531.full.pdf

3. National System of Innovation in Comparison: Structure and Performance Indicator for Knowledge Societies / ed. by U. Schmoch, C. Rammer, H. Legler. – Netherlands: Springer, 2006. [Electronic resource]. – Access mode : http://doc.mbalib.com/view/1f8e3ffa5e754ca134870c062d791f12.html

4. Держстат України, 1998-2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

5. ***Жиляєв І.*** Особливості формування сучасної національної інноваційної системи України [Електронний ресурс] / ***І. Жиляєв*** // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpaeiv/2009/4.pdf

6. ***Шарко М.*** Модель формування національної інноваційної системи України / ***М. Шарко*** // *Економіка України.* – 2005. – № 8. – С. 25-30.

УДК 657.422.8

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

PROSPECTIVE DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF ACCOUNTING OF SETTLEMENTS WITH BUYERS AND CUSTOMERS

ДЕРЕВ'ЯНКО О.С.*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті автором розкрито основні аспекти бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками, які базуються на аналізі типових помилок, що призводять до погіршення ділової репутації підприємства. Також запропоновані перспективні напрями удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

Ключові слова: *розрахунки з покупцями та замовниками, дебіторська заборгованість.*

The article describes the main aspects of accounting for payments to customers and customers based on the analysis of typical errors that lead to the deterioration of the business reputation of the company. Prospective directions of improvement of accounting of payments with buyers and customers are also offered.

Key words: *payments with buyers and customers, accounts receivable.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками є одним з основних компонентів системи бухгалтерського обліку. Крім цього, він є найскладнішою ділянкою облікової роботи бухгалтерії кожного суб'єкта економіки. В даний час питання розкриття основних шляхів удосконалення розрахунків з покупцями і замовниками стоїть гостро і є дуже актуальним. З огляду на те, що оборот господарських засобів безпосередньо має великий вплив в діяльності будь-якого підприємства, від якості розрахунків з покупцями і замовниками залежить не тільки продуктивність суб'єкта господарської діяльності, але також і фінансова стійкість. Як відомо, наш світ перебуває в постійній динаміці. Не завжди динамічність проявляється як позитивний фактор. У зв'язку з кризовими ситуаціями в нашій країні, стан економіки погіршився в рази. Все це позначилося не кращим чином на діяльності українських підприємств. Більшість покупців і замовників стали неплатоспроможними, що і призвело до збільшення дебіторської заборгованості. Потреба в удосконаленні обліку дебіторської заборгованості підтверджується збільшенням її частки у складі активів підприємств. Рекомендована науковцями питома вага дебіторської заборгованості у вартості оборотних активів 40 % [1]. Виходячи з цього, питання пошуку нових шляхів, удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками набули актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку розрахунків з покупцями та замовниками розглядалися такими провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку: Бутинець Ф.Ф., Пушкар М.С., Сопко В.В., Хом'як Р.Л. та ін. Питання обліку дебіторської заборгованості були предметом дослідження і зарубіжних науковців та практиків: Гольцберга М., Хорна В. Ці дослідження є вагомим внеском як у теорію, так і в практику управління дебіторською заборгованістю підприємства. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є розкриття перспективних удосконалень бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ринкових умовах господарювання.

---

* *Науковий керівник – Поливана Л.А., к.е.н., доцент*

Виклад основного матеріалу дослідження. Розрахунки з покупцями та замовниками відносяться до товарних у відповідності до визначення. Покупці – це фізичні або юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги). Замовники – це учасники договору, на підставі замовлення яких виготовляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору [2, с. 441].

Узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнення інформації про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи відображається на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги) [3].

Згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», товарна дебіторська заборгованість – відображає суму заборгованості покупців і замовників, що має бути погашена на протязі одного року [4].

Як зазначає Бутинець Ф.Ф., на сучасному етапі діюча система розрахунків з контрагентами ще не відповідає вимогам прискорення грошового обігу і зміцнення фінансового стану підприємства, що, в свою чергу, веде до нестабільності у постачанні основних товарно-матеріальних цінностей. Недотримання договірної та розрахункової дисципліни, несвоєчасне висування претензій щодо боргів, які виникають, призводять до значного зростання невиправданої дебіторської заборгованості, а отже, до нестабільності фінансового стану підприємства [5, с. 832].

Відомо, що в розрахунках з покупцями і замовниками трапляється, коли ті чи інші підприємства порушують головні аспекти нормативно-правових документів. Найчастіше допускають такі помилки, як несвоєчасне підписання додаткових угод, помилки в оформленні первинної документації, яка підтверджує надання послуг виробничого і загальногосподарського характеру сторонніми організаціями, надання послуг субпідряду, і первинної документації, яка підтверджує виконання будівельних робіт, виникнення простроченої заборгованості покупців, не співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Типові помилки бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками можуть стати причиною фінансової нестабільності, погіршення ділової репутації підприємства, що може привести до не конкурентоспроможності на ринку.

В ході дослідження нами запропоновані шляхи удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками:

1) потрібно вести контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Перевищення дебіторської заборгованості може стати основною проблемою фінансової нестійкості підприємства, що надалі послужить джерелом залучення додаткових коштів. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може стати основою неплатоспроможності підприємства;

2) проводити контроль політики диверсифікації щодо дебіторів;

3) контролювати стан розрахунків по простроченій заборгованості;

4) розробляти класифікацію покупців залежно від виду продукції, обсягу закупівель, платоспроможності, історії кредитних відносин і пропонованих умов оплати;

5) якщо на підприємстві було виявлено дані по простроченій заборгованості, слід провести розсилку повідомлень - претензії з усіма розрахунками пені за прострочену заборгованість;

6) створювати різні моделі договорів із гнучкими умовами оплати, наприклад, такі як забезпечення покупцями знижок при достроковій оплаті;

7) періодично підвищувати кваліфікацію облікового апарату, що допоможе мінімізувати помилки і неточності в обліку. До всього, не завадить посилити зв'язок між бухгалтерією і юридичним відділом;

8) створити комісію по роботі з дебіторською заборгованістю. Метою якої буде систематичне спостереження за станом розрахункової системи, проведення регулярних звірок розрахунків з покупцями. Базисом складової частини оперативної роботи комісії має стати ведення картотеки нагадувань боржникам, і своєчасне пред'явлення претензій з оплати продукції;

9) впровадити на підприємствах сучасні бухгалтерські програмні продукти. Популярні, сучасні та зручні в своєму застосуванні бухгалтерські програми забезпечать величезні можливості управління бухгалтерськими даними для будь-якого користувача;

10) удосконалити методи визначення резерву сумнівних боргів та запровадити заходи, які б стимулювали його створення підприємствами.

На жаль, часто трапляються обставини, коли одна зі сторін не завжди як слід або і зовсім не дотримується своїх зобов'язань за договором. Такі ситуації змушують замислитися над пошуком таких форм розрахунків і договорів, які сприяють усуненню основних прогалин, що встали перед тим або іншим підприємством.

Уміння своєчасно ліквідувати свої зобов'язання, при цьому отримувати належні кошти є базисом стійкості, продуктивності і ефективності діяльності економічного суб'єкта. Тому обсяг, структура, терміни погашення і оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості істотно впливають на фінансовий стан підприємства і повинні бути предметом аудиту ефективності діяльності на постійній основі.

Висновки. Слід зазначити, що виходячи з розвитку господарських зв'язків і труднощів взаємин з покупцями і замовниками, кожне підприємство повинно прагнути до вдосконалення процедур обліку і контролю над станом розрахунків з покупцями і замовниками. Хочеться відзначити, що в сучасних умовах, саме бухгалтер надає значущий вплив в стані економіки будь-якого господарюючого суб'єкта. Знання всіх аспектів ведення розрахунків з покупцями і замовниками бухгалтера, вміння швидко орієнтуватися в будь-якій ситуації, прийняття своєчасних правильних рішень, розробка перспективних планів розвитку, контроль, оцінка – все це може позитивно вплинути на економічний стан будь-якого підприємства.

Таким чином, для кожного економічного суб'єкта облік розрахунків з покупцями і замовниками є важливим компонентом. Правильна організація і контроль над станом розрахункових операцій, їх документальне оформлення, своєчасне їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, забезпечують стійкість оборотності засобів організації, зміцнення в ній договірної і розрахункової дисципліни, а також поліпшенню її фінансового стану.

Література.

1. ***Москалюк Г.О.*** Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку [Електронний ресурс] // *Ефективна економіка.* Режим доступу : economy.nayka.com.ua›?op=1&z=1899 (дата звернення: 13.09.2019 р.).

2. ***Ганусич В.О., Гурська І.В.*** Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: економіка.* 2016. Вип. 1(1). С. 441-445.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України 30.11.99 р. № 292. Зареєстровано в Міністерства юстиції України 21.12.99 р. за № 893/4186 (із наступними змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99 (дата звернення 22.09.2019 р.).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене Міністерством фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. // [Електронний ресурс]. Режим доступу : https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99 (дата звернення 20.09.2019р.).

5. ***Бутинець Ф.Ф.*** Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студ. спец. «Облік і аудит» вищих навч. закл.; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. [7 вид., доп. і перероб.]. Житомир: ЖІТІ, 2009. 832 с.

УДК 657

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

FINANCIAL STATEMENTS AS A SOURCE OF INFORMATION FOR DECISION MAKING MANAGEMENT DECISIONS

ДУБЕЦЬКА К.В.*
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

У статті розглянуто значення фінансової звітності як джерела інформації про фінансове становище. Досліджено поняття подання та оприлюднення фінансової звітності. Висвітлено протиріччя в українському законодавстві щодо оприлюднення інформації фінансової звітності. У висновках запропоновано шлях вирішення проблеми оприлюднення фінансової звітності.

Ключові слова: *підприємство, бухгалтерський облік, фінансова звітність.*

The article deals with the importance of financial statements as a source of information about financial position. The concept of presentation and disclosure of financial statements is investigated. Contradictions in the Ukrainian legislation on the disclosure of financial reporting information are highlighted. The conclusions suggested a way to solve the problem of financial reporting.

Key words: *enterprise, accounting, financial reporting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтенсивний розвиток технологій підсилив динаміку процесів, що супроводжують суспільство на всіх етапах його модернізації. Найбільше це стосується інформації, яка являється сполучним елементом, через який стали можливими глобалізація, інформатизація, інтелектуалізація. Особливе місце в цих змінах займає система бухгалтерського обліку, оскільки стрімко зростає розвиток інтересів інститутів, що виступають ключовими користувачами облікової інформації. Забезпечення системи управління якісною обліково-звітною інформацією і особливо її заключною складовою – фінансовою звітністю потребують нові вимоги господарювання в умовах постінформаційного розвитку суспільства.

Призначення фінансової звітності – це використання для прийняття управлінських рішень, тому що саме звітність надає повну, правдиву та неупереджену інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» усі юридичні особи та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складання фінансової звітності на сьогодні для України є складним й суперечливим питанням, якому присвячена значна кількість праць багатьох вчених. Питання удосконаленням фінансової звітності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Івахів Ю.О. [2] розробила методичні положення формування та розкриття інформації про результати господарської діяльності підприємства у фінансовій звітності. Костюченко В.М. [3] удосконалила теорію і практику складання консолідованої фінансової звітності. Лучко М.Р. [4] розвинув теоретичну концепцію побудови консолідованої фінансової звітності. Озеран А.В. [5] досліджувала теорію та методологію формування фінансової звітності. Соловей Т.М. [6] виокремила соціальну активність у фінансовій звітності. Трофімова Л.Б. [7] запропонувала проект фінансової звітності для державного сектору. Харламова О.В. [8]

* *Науковий керівник – Бурак І.О., к.е.н.*

розглядала методологію формування та практику імплементації фінансової звітності за міжнародними стандартами. Яцишин Н.З. [9] удосконалила форму фінансової звітності підприємств «Звіт про фінансові результати».

Формулювання цілей статті. Метою статті є удосконалення процесу подання та оприлюднення фінансової звітності щодо відображення інформації для потреб управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі діяльності підприємства досягається певний результат, який має відображення у фінансовій звітності, а фінансова звітність є джерелом інформації про фінансове становище для широкого кола користувачів.

У відомому змісті бухгалтерська звітність представляє собою візитну картку бізнесу, яка представляє, крім іншого, великий об'єм інформації і тому відіграє вельми важливу роль в підтримці життєздатності фірми з позиції стійкості як стратегії фінансування, так і існуючих рутинних бізнес-відносин [10, с. 12].

Одним із важливих завдань бухгалтерського обліку являється представлення кількісної інформації фінансового характеру про економічні явища і факти, які можуть бути корисними для прийняття обґрунтованих управлінських рішень при виборі альтернативних варіантів дій [11, с. 91].

При наданні користувачам фінансової інформації існують поняття подання та оприлюднення фінансової звітності. За своїм змістовним навантаженням різниця у цих поняттях відображається за кількістю суб'єктів доступу до фінансової звітності та публікації фінансових звітів у засобах масової інформації.

Подання фінансової звітності є обов'язковим згідно із Законом [1] та передбачає собою процес представлення фінансової звітності основним її користувачам. Оприлюднення фінансової звітності здійснюється суб'єктами господарювання, які мають важливе значення для суспільства або стосується інтересів багатьох користувачів.

Доступність інформації про діяльність підприємства забезпечують процеси подання та оприлюднення фінансової звітності.

В законодавчому підґрунті існує протиріччя регулювання описаних процесів. Так, абз. 6, п. 2 Порядку подання фінансової звітності містить посилання на Довідку про згоду надання даних з фінансової звітності підприємства органам державної влади, а отже, для інших органів системи державної влади, без згоди підприємства, фінансова звітність доступною бути не може. В той же час, Законом [1] визначено відкритість звітності.

Варто звернути увагу на процес оприлюднення фінансової звітності. В різних нормативно-правових документах українського законодавства закріплено порядок та організаційні аспекти процесу оприлюднення фінансової звітності. Саме тому, вважаємо доцільним, прийняти єдиний документ в цьому напрямку, який зможе регламентувати порядок оприлюднення фінансової звітності Публічних акціонерних товариств, фінансових установ, та деяких інших підприємств. Оскільки такий нормативно-правовий документ зможе сприяти забезпеченню інтересів широкого кола користувачів фінансової звітності, що і є метою процесу оприлюднення.

Кожен користувач фінансової звітності зацікавлений у реальності та доступності інформації, таким чином важливе місце в оприлюдненні фінансової звітності відіграє загальносуспільна участь у формуванні статутних капіталів акціонерних товариств.

Нормальне функціонування ринкового середовища в умовах глобалізації світової економіки можливе за умови, що учасники цього ринку будуть забезпечені достовірною та якісною інформацією щодо об'єктів інвестування. Еволюція соціально-економічних відносин сприяє появі нової інформації, яка характеризує суб'єктів ринку та їх роль у забезпеченні сталого розвитку суспільства [12, с. 29].

Підприємство, формуючи фінансову звітність, обов'язково повинно її подати та оприлюднити користувачам, і саме на цьому етапі характеризується рівень доступності. Потім, рішення користувачів щодо цієї звітності та підприємства спричиняють свій сукупний ефект на підприємство, який може бути як позитивним, так і негативним, що, залежить від результатів

діяльності та загального рівня довіри до конкретного суб'єкта господарювання.

На фоні банкрутства світових транснаціональних гігантів, потрібні певні заходи щодо відновлення довіри до фінансової інформації, як з боку інвесторів, так і з боку інших користувачів. Забезпечення доступності в цьому аспекті може відіграти величезну роль щодо подолання кризи довіри, яка все частіше згадується вченими у наукових дослідженнях [11, с. 25].

Висновки. Провівши аналіз забезпечення доступності даних в процесах подання та оприлюднення фінансової звітності вважаєм за доцільне запровадити можливість отримання фінансової звітності в територіальних відділеннях Державного комітету статистики за бажані періоди із встановленням фіксованого тарифу. Отримувачем такої звітності можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, резиденти і нерезиденти. Впровадження вказаних заходів не спричинить додаткових витрат з бюджету, а лише зроблять роботу підприємств більш відкритою та публічною.

Вимогою часу є формування достовірної інформації, але це є не достатнім щоб активізувати ділову активності суб'єктів ринку. Потрібна робота механізму, що здійснює формування процесів подання та оприлюднення фінансової звітності з урахуванням інтересів всіх користувачів.

Література.

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws.

2. ***Івахів Ю.О.*** Фінансова звітність підприємств: обліково-аналітичні аспекти: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. К., 2012. 20 с.

3. ***Костюченко В.М.*** Консолідована фінансова звітність: теорія і практика / ***В.М. Костюченко***. – Х. : Фактор, 2009. – 512 с.

4. ***Лучко М.Р.*** Консолідована фінансова звітність: теоретична концептуалізація побудови: [монографія] / ***М.Р. Лучко***. – К. : КНЕУ, 2007. – 263 с.

5. ***Озеран А.В.*** Теорія та методологія формування фінансової звітності підприємств: [монографія] / ***А.В. Озеран***. – К. : КНЕУ, 2015. – 471 с.

6. ***Соловей Т.Н.*** Формирование финансовой отчётности социально активной фирмы: дис. канд. экон. наук: 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика. СПб, 2013. – 238 с.

7. ***Трофимова Л.Б.*** Методология формирования релевантной финансовой отчетности в условиях глобализации экономических процессов: дис. д-ра экон. наук: 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика. М., 2014. – 377 с.

8. ***Харламова О.В.*** Фінансова звітність за міжнародними стандартами: методологія формування та практика імплементації в Україні: [монографія] / ***О.В. Харламова***. – Х. : Видавництво «Лідер», 2015. – 374 с.

9. ***Яцишин Н.З.*** Складання, аналіз та аудит фінансової звітності підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. К., 2012. – 20 с.

10. ***Ковалев В.В.*** Финансовая отчетность. Анализ финансовой отчетности (основы балансоведения): [учеб пособие] / ***В.В. Ковалев, В.В. Ковалев***. – [2-е изд., перераб и доп.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 432 с.

11. Теория измерения капитала и прибыли: [монография] / Под общ. ред. проф. ***Ф. Бутынца***, проф. ***М. Добин***. – Краков : Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2010. – 400 с.

12. ***Кучеренко Т.*** Фінансова звітність як складова економічних наук / ***Т. Кучеренко*** // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2008. – № 9. – С. 21-29.

УДК 071

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ТОВАРІВ

IMPROVEMENT OF ANALYTICAL ACCOUNTING OF GOODS

ЄСИПЕНКО Л.О.*
Сумський державний університет

Визначено, що саме облікове відображення торгівельних запасів дозволяє зробити управління товарними запасами більш ефективним. Підприємства торгівлі можуть самостійно обирати спосіб включення транспортно-заготівельних затрат до собівартості товарів, а також базу їх розподілу. Актуальність теми дослідження визначається значним впливом методів розподілу транспортно-заготівельних витрат на собівартість реалізованих товарів, що впливає на прийняття рішень щодо ціноутворення та структури продаж. На підставі дослідження класифікації товарних запасів, зроблено висновок, що товарні запаси в процесі обліково-аналітичного відображення потрібно розглядати всебічно, з урахуванням усіх можливих варіантів їх формування та використання.

Ключові слова: *аналітичний облік, транспортно-заготівельні витрати, облік, способи розподілу, підприємства роздрібної торгівлі.*

Customer registration is determined that the display of commercial stocks allows making inventory management more efficient. Trading enterprises can independently choose the way of including transportation and procurement costs in the cost of sold goods, as well as their distribution base. Background study determined a significant influence of the distribution methods of transportation and procurement costs to cost of goods sold, which affects decisions on pricing and sales structure. Based on the research of classification of inventory, concluded that inventories in the accounting and analytical reflection should be considered comprehensively, taking into account all possible options for their development and use.

Key words: *analytical accounting, transportation and procurement expenses; accounting; methods of distribution; the enterprises of retail trade.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В жорстких умовах конкурентного середовища кожен підприємець зацікавлений в пошуку чинників, що сприяють підвищенню його конкурентних позицій в галузі та в регіоні в цілому. Торгівельна діяльність передбачає отримання прибутку, що залежить від асортименту товарів.. Це обумовлює актуалізацію питання правильності організації бухгалтерського обліку наявності та руху товарів, ефективності використання товарних запасів. Оскільки лише за умови формування оптимальних форм і методів бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю руху товарів може бути досягнуте ефективне управління товарними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленням питань, пов'язаних з обліком реалізації товарів, визначенням фінансових результатів та проблемам бухгалтерського обліку приділяли вітчизняні вчені: Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, І.В. Жиглей, М.В. Кужельний, В.Г. Линник, В.М. Мурашко, В.М. Пархоменко, Л.К. Сук, В.Я. Савченко, В.В. Сопко та ін., Питанням обліку товарних запасів присвячено цілу низку праць вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, О.А. Зоріна, І.Ю. Осадчий, Л.К. Сук, Н.В. Хоменко та інших.

Формулювання цілей статті.Теоретико-методологічне узагальнення та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення аналітичного обліку руху товарів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення вартості дає важливу інформацію, яка відображає призначення або склад окремого продукту, відповідність товару вимогам споживачів, його споживчу цінність. У зв'язку з цим оцінка вартості дозволяє проаналізувати підсумки діяльності торгівельного підприємства, проконтролювати означені

* *Науковий керівник – Овчарова Н.В., к.е.н., старший викладач*

операції, порівняти результати з запланованими та виявити можливі шляхи підвищення ефективності діяльності. Крім того формування оптимального механізму формування та обліку реальної вартості товарів може змотивувати співробітників на збільшення обсягів продажу та скоординувати діяльність з метою підвищення прибутковості підприємства в цілому.

Відповідно до чинних нормативних актів для цілей обліку первісна вартість запасів товарно-матеріальних цінностей визначається як сума витрат, які прямо або побічно пов'язані з придбанням відповідних активів і доведенням їх до придатного для використання стану, а також доставки їх до місця призначення. Такі витрати можуть або безпосередньо включатися в собівартість придбаних за плату товарів, або ж враховуватися загальною сумою на окремому субрахунку з метою їх розподілу.

В таких умовах зростає роль аналітичного обліку товарних запасів. Для організації аналітичного обліку на підприємстві спочатку потрібно на підставі первинних документів з придбання товарів (рахунки-фактури, договору, митних документів, товарно-транспортних документів) точно сформулювати дані у відомості аналітичного обліку, для чого необхідно:

1. Відсортувати товари в розрізі одиниць бухгалтерського обліку (за найменуваннями, за групами (видами) або, якщо так зручніше, - по постачальниках. Якщо придбаний товар одного найменування, то в такому сортуванні немає необхідності.

2. Слідкувати за хронологією записів товарів, що мають однакове призначення та однакові умови використання. Реєстрація записів в хронологічному порядку важлива, тому що собівартість придбаного товару може коливатися протягом облікового періоду (місяця).

3. Включити в вартість товару витрати безпосередньо пов'язані з його придбанням (ввізне мито, неповернені непрямі податки в зв'язку з придбанням товару, ТЗВ та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням товару). Якщо надходить партія товарів, що містить кілька найменувань, то потрібно буде здійснювати розподіл таких витрат. Розподіл проводиться відповідно до частки вартості кожного найменування товарів в загальній вартості придбаної партії товарів. Приклад такого розподілу буде розглянуто на прикладі далі.

4. Формувати дані у відомостях аналітичного обліку. При цьому вважаємо за необхідне включення витрат на інформаційні, посередницькі та інші подібні послуги, пов'язані з пошуком і придбанням товарів, до первісної вартості товарів за статтею ТЗВ. По-перше, тут такі витрати знаходяться на своєму місці. По-друге, це дозволить формувати точне значення первісної вартості придбаних товарів. При цьому необхідно розділити витрати на постачання від витрат на збут.

Розглянемо можливі способи відображення таких витрат за статтею ТЗВ. В статтю ТЗВ входять три основних підпункту:

1. Витрати на заготівлю товарів;
2. Витрати на перевезення;
3. Витрати по страхуванню ризиків транспортування товарів.

В «Товарно-заготівельні витрати» включаються суми, що сплачуються за інформаційні, посередницькі та інші подібні послуги, пов'язані з пошуком і придбанням товарів. Найбільш поширеними витратами по оплаті послуг сторонніх організацій, пов'язаних з придбанням товарів, є:

– витрати на інформаційні послуги з пошуку необхідного покупцеві товару, або з пошуку постійних постачальників (партнерів по постачанню) необхідного товару. Зазвичай в цьому випадку між замовником і виконавцем таких послуг укладається договір на інформаційно-довідкове обслуговування;

– витрати на посередницькі послуги, пов'язані з придбання товару. Як правило, такі витрати є винагородою повіреного, яке виплачується покупцем товару за договором доручення.

У разі, коли витрати на заготівлю товарів неможливо прямо віднести до товару (наприклад, коли інформаційні або посередницькі послуги надаються протягом будь-якого, визначеного договором, терміну та їх вартість не залежить від кількості наданих послуг), у відношенні таких витрат потрібен розподіл. За базу розподілу можуть виступати або кількість придбань товару (наданих послуг), або вартість кожного придбаного товару. Коли базою розподілу виступає кількість придбаних товарів, тоді витрати на надання таких послуг діляться на базу розподілу і отримана сума включається до первісної вартості кожного придбання.

Наприклад, якщо договірна вартість інформаційних послуг становить 1000 грн., Термін надання послуг дорівнює одному місяцю і за цей місяць знайдено 10 постачальників товару, то в первісну вартість такого постачання включається 100 грн. (1000: 10 = 100 грн.).

Як правило розподіл таких витрат проводиться пропорційно вартості придбаних товарів. В цьому випадку визначається сумарна вартість придбаних за відповідний період товарів, потім визначаються частки кожного придбання в сумарної вартості. Відповідно до таких часток і буде проводиться розподіл.

Наприклад, винагорода посередника за надання послуг з придбання товарів протягом місяця становить 1000 грн. Протягом місяця здійснено три придбання товарів:

– вартістю 10 000 грн.;
– вартістю 20 000 грн.;
– вартістю 30 000 грн.

Загальна вартість товарів 60 000 грн.

Частки, відповідно до яких буде проводитися розподіл, складуть відповідно 0,17; 0,33; 0,5. Таким чином, витрати в 1000 грн. будуть розподілені відповідно на 170, 330 і 500 грн.

Відображення в бухгалтерському обліку витрат, що входять до підпункту «Витрати на перевезення», є самим непростим при обліку ТЗВ, особливо, за умови ручної обробки інформації. Тому ведення своєчасного і якісного обліку ТЗВ забезпечує реальне відображення первісної вартості товарних запасів.

Якщо розглядати умовний приклад, то процес розподілу ТЗВ здається простим, але з огляду на розмір поставок і асортимент товарів, такий процес розподілу ускладнюється, особливо якщо на підприємстві використовується регістр по аналітичному обліку руху товарів, що не відображає процес формування первісної вартості товарів.

Отже, для обліку зазначених елементів пропонуємо використовувати відомість по формуванню первісної вартості товарів, придбаних за плату. Використання цієї відомості дозволить полегшити роботу бухгалтера з формування первісної вартості. Вставляючи формулу розподілу витрат, можна отримати первинну ціну одиниці товару, що надійшов. Зазначений реєстр відображає заготівельні витрати, їх розподіл, первісну вартість по кожній поставці і ціну одиниці товарів.

До «Витрати зі страхування» відносяться витрати по страхуванню ризиків транспортування товарів у вигляді відрахувань страховим організаціям. Такі розрахунки проводяться через субрахунок 655 «За страхуванням майна».

Дані для аналітичного обліку ТЗВ накопичуються з первинних документів. Часто у бухгалтерів виникають ситуації, коли первинні документи на товарно-заготівельні витрати надходять на підприємство із запізненням (в кінці місяця або ж в наступному місяці). А товар продається з інтервалом в декілька днів. Виникає питання: як же сформувати первісну вартість товарів. Розглянемо один з можливих способів планування ТЗВ, а саме витрат на перевезення, тому що витрати на заготівлю та витрати на страхування визначити неважко і фактично. Нормативні ТЗВ розраховуються шляхом множення нормативу ТЗВ на фактичну величину бази розподілу. Розрахунок нормативу витрат на перевезення відбувається наступним чином:

1. Вибирається база розподілу (тонно-кілометрів).
2. Підраховується величина бази розподілу за рік.
3. Підраховується величина витрат на перевезення за рік.
4. Для підрахунків величини витрат на перевезення і величини бази розподілу використовується статистика підприємства за попередні роки.

Надалі для полегшення аналізу пропонуємо підприємству вести облік таких величин в накопичувальної відомості.

З огляду на те, що бухгалтерська програма дає можливість отримати перелік всіх операцій за будь-який обраний відрізок часу по конкретному підприємству-перевізнику, можна додатково вказувати в назві господарських операцій кількість тонно-кілометрів. Наприклад: «Послуги з перевезення 750 т/км». Тоді, в кінці року, отримавши перелік всіх операцій за рік потрібно буде арифметично підрахувати т\км і витрати.

1. Розраховується норма витрат на перевезення шляхом ділення величини витрат на перевезення на величину бази розподілу.

Наприклад, було підраховано, що за минулий рік величина бази розподілу склала 40000 тонно-кілометрів, а величина витрат на перевезення - 20000 грн., Таким чином норма витрат на перевезення $К_{пр}$ дорівнює: 20000грн. / 40000 т-км = 0.5.

2. При необхідності Кпр коригується залежно від прогнозу на майбутній рік. Наприклад, після коригування був прийнятий Кпр = 0,4 грн / т-км.

Розрахований таким чином норматив витрат на перевезення істотно полегшує ведення аналітичного обліку. Ще не знаючи фактичної величини витрат на перевезення, бухгалтер може швидко визначити початкову вартість придбаних товарів.

Величина нормативних витрат на перевезення розраховується швидко і просто (якщо знати вага товару і приблизну відстань перевезення). Наприклад: (100 шт * 0,05 т) * 75км * 0,4 = = 150 грн.

На початку даний механізм щодо плануванню витрат здається складним, але як тільки планування здійснено і отримані відповідні норми розподілу, процес бухгалтерського обліку таких витрат стає досить простим. Спрощує цей процес і використання запропонованої накопичувальної відомості.

Утворені відхилення фактичних витрат на перевезення від нормативних (планових) списуються на собівартість реалізації товарів в кінці звітного періоду (наприклад, податкового кварталу), коли формується фінансовий результат. Для обліку відхилень пропонуємо використовувати порівняльну відомість. Дана відомість дозволяє накопичити дані про нормативний списання ТЗВ по кожній поставці і відобразити фактичні значення витрат. При цьому в пропонованому регістрі відображаються можливі відхилення по кожній операції і наростаючим підсумком за звітний місяць. Це дозволяє реально розраховувати ТЗВ. Порівняльні відомості в кінці місяця дадуть змогу без зайвих зусиль зробити коригувальні кореспонденції: сторнування чи додаткове проведення.

Таким чином, ефективна організація аналітичного обліку не лише дозволить більш повно формувати вартість товарів, розподіляти транспортно-заготівельні витрати, здійснювати контроль за діяльністю матеріально-відповідальних осіб, але і дозволить поліпшити інформаційне забезпечення процесу управління торговельними запасами та сприятиме підвищенню ефективності операційної діяльності підприємства в цілому.

УДК: 336.015 (075.8)

УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ ТА БАНКІВ

IMPROVEMENT OF CREDIT RELATIONS OF ENTERPRISES AND BANKS

ЖАДАН А.О.*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті зроблено оцінку стану кредитування підприємства авіабудування, надано рекомендації щодо удосконалення кредитних відносин підприємств та банків. Потенційні можливості доступу підприємств до банківських кредитів визначається наступними чинниками – вартістю кредитних ресурсів комерційних банків, наявністю надійного забезпечення, спроможністю позичальника виконати умови кредитного договору.

* *Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент*

Поточного часу система банківського кредитування будується на недовірі до клієнта і диктаті банку, про що свідчить складна, перевантажена чисельними документами процедура оформлення кредитів і надання їх під заставу, сума якої в 2 і більше разів перевищує кредит. Удосконалення управління залученням кредитів банків підприємством вимагає від нього вивчення фінансового ринку, умов надання короткострокових і довгострокових кредитів комерційними банками, розробки політики щодо управління фінансовими ресурсами.

Ключові слова: *банківське кредитування, банківська система, кредитоспроможність, ефективність кредитування, підприємства авіабудування.*

The article assesses the crediting status of the aviation industry, provides recommendations for improving the credit relations of enterprises and banks. Potential opportunities for companies to access bank loans are determined by the following factors - the cost of credit resources of commercial banks, the availability of reliable security, the ability of the borrower to fulfill the terms of the loan agreement. Currently, the system of bank lending is based on distrust of the client and the dictate of the bank, as evidenced by a complicated, overloaded with numerous documents, the procedure for issuing loans and securing them, the sum of which is 2 or more times the credit. Improving the management of attracting bank loans to an enterprise requires him to study the financial market, the conditions for providing short and long-term loans to commercial banks, develop policies for managing financial resources.

Key words: *bank lending, banking system, creditworthiness, lending efficiency, aviation enterprises.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кредит є важливим важелем у стимулюванні розвитку виробництва. Опосередковуючи всі стадії відтворювального процесу, кредит сприяє досягненню вищої рентабельності виробництва і прибутковості капіталу. Тому питання удосконалення кредитних відносин підприємств та банків завжди є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні науковці В. Александров, В. Остапенко, С. Аржевітін, В. Сичов, Т. Шемет, Н. Циганова та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання ефективності кредитних відносин залишаються актуальними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтуванні рекомендацій щодо удосконалення кредитних відносин підприємств та банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалення управління залученням кредитів банків підприємством вимагає від нього вивчення фінансового ринку, умов надання корокострокових і довгостокових кредитів, розробки політики щодо управління фінансовими ресурсами.

Оцінити окупність здійснених підприємством за рахунок кредиту затрат можна за допомогою показників: кредитовіддачі, яка характеризує обсяг реалізації на одну гривню кредитних вкладень; індексу ефективності, який показує співвідношення темпів зростання прибутку та темпів зростання величини кредитних вкладень; ціни кредиту і вигідності купівлі додаткових грошей на ринку позикових капіталів, тобто у комерційних банків; вартості позики та доходності діяльності підприємства.

Аналіз ефективності отриманих і використаних довготермінових кредитів на капітальні вкладення полягає у визначенні терміну, протягом якого досягається окупність прокредитованих витрат за рахунок дисконтованого грошового потоку.

Оцінка кредитоспроможності є також важливим напрямом аналізу в процесі обґрунтування кредитних відносин як для кредитора, так і для позичальника. З позиції позичальника вона дозволяє виявити можливості ефективного використання позикових ресурсів для підвищення ефективності діяльності. Для кредитора на основі оцінки кредитоспроможності забезпечується зниження кредитного ризику, пов'язаного з неповерненням або неповним поверненням заборгованості за наданими позиками.

Ми проаналізували кредити банків, одержані ДП «ХМЗ «ФЕД» за період 2016-2018 років, умови їх надання, стан обліку кредитів банку, оцінили його фінансове положення, зробили аналіз кредитоспроможності.

Так, оцінивши стан майна, джерел його формування та ефективності використання в ДП «ХМЗ «ФЕД», можна зробити висновок, що підприємство нарощує свій виробничий та

фінансовий потенціал, збільшення на підприємстві частки оборотних коштів та зменшення необоротних активів означає тенденцію прискорення оборотності майна. В структурі свого капіталу протягом досліджуваного періоду має високу частку власних коштів.

З негативної сторони характеризує діяльність підприємства збільшення та доволі високе значення коефіцієнту зносу основних засобів, це свідчить про необхідність оновлення матеріально-технічної бази.

Крім того, згідно розрахунків протягом звітного періоду темпи зростання авансованого капіталу перевищують темпи зростання обсягу реалізації, а темпи зростання прибутку менші за темпи зростання реалізації, тобто ефективність використання майна знижується.

Однак, незважаючи на тенденцію погіршення окремих показників прибутковості, незалежності, ефективності використання ресурсів, керівництву ДП «ХМЗ «ФЕД» вдається утримувати ситуацію на належному рівні та контролювати стан фінансів.

Як видно з проведених розрахунків, підприємство ДП «ХМЗ «ФЕД» знаходиться в досить стійкому фінансовому становищі, прибуткове, платоспроможне, має постійне перевищення грошових надходжень над видатками. За рейтингом позичальника належить до 1 класу – підприємства з найвищою кредитоспроможністю. Воно має всі підстави на одержання кредитів.

Так, ДП «ХМЗ «ФЕД» вчасно виконує всі умови кредитних договорів: сплачує відсотки по кредитах, здійснює щомісячні платежі, використовує кредитні кошти тільки по цільовому призначенню; об'єктом застави є обладнання, заставна вартість якого завжди перевищує суму кредиту у 2-3 рази.

Висновки. Проведене дослідження дозволило нам зробити ряд висновків:

1. Поточного часу система банківського кредитування будується на недовірі до клієнта і диктаті банку, про що свідчить складна, перевантажена чисельними документами процедура оформлення кредитів і надання їх під заставу, сума якої в 3 і більше разів перевищує кредит.

2. Основним критерієм у формуванні кредитних відносин між комерційним банком і позичальником є кредитоспроможність останнього. Не відпрацьованість методичних підходів щодо оцінювання кредитоспроможності позичальників знижує ефективність кредитної діяльності.

3. Аналізуючи кредитні відносини підприємства з банками, треба визначити, як підприємство у процесі планування й освоєння кредитів забезпечує зв'язок використання кредиту та власних фінансових ресурсів і підвищення рентабельності використання усіх ресурсів.

На основі проведеного нами дослідження можна надати наступні рекомендації:

1. Для переходу на паритетні відносини між банками і підприємствами підвищувати фінансово-економічне становище підприємства. Фінансовий стан підприємства дозволять поліпшити заходи, що спрямовані на збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності, зниження собівартості, зростання прибутковості та рентабельності, прискорення обертання капіталу та більш повне та ефективне використання виробничого потенціалу.

2. Підприємству практикувати отримання кредитів відразу в кількох банках. Для цього проводити комплексну оцінку умов надання кредитів банків за сучасною методикою, вибираючи найбільш ефективний з них.

3. Для забезпечення найбільш вигідних умов залучення кредитів банків для підприємства необхідно:

– здійснювати всебічний аналіз фінансового стану господарства і визначати клас підприємства як позичальника;

– проводити маркетингові дослідження фінансового ринку, оцінювати умови надання кредитів банків, вибираючи найбільш ефективні з них.

– проводити оцінку ефективності залучення позик у попередні періоди;

– здійснювати оцінку доцільності залучення кредитів у довгостроковому періоді.

Література.

1. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження: монографія. ***Аржевітін С.М.*** та ін.; за ред. ***С.М. Аржевітіна***. Київ : КНЕУ, 2017. 407 с.

2. ***Гудзь О.Є., Стецюк П.А., Навроцький С.А., Алексійчук В.М.*** Науково-методичне забезпечення формування і реалізації фінансової політики підприємства. *Облік і фінанси.* 2013. № 2 (60). С. 69-86.

3. ***Лахтіонова Л.А.*** Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2005. 365 с.

4. ***Малій О.Г.*** Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Вип. 185. Харків: ХНТУСГ, 2017. С. 259-268.

5. ***Малій О.Г.*** Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування. *Економіка і управління. Науково-практичний журнал,* 2006. № 5. С. 102-106.

6. ***Малій О.Г.*** Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Вип. 137. Харків: ХНТУСГ, 2013. С. 308-311.

7. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / За ред. ***І.О. Школьник.*** К.: «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.

УДК 338.58:630

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЦІЛЕЙ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ

CLASSIFICATION OF COSTS DEPENDING ON THE PURPOSE OF GATHERING INFORMATION

ЖИХОРЕНКО М.О., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті проведено аналіз підходів до класифікації витрат в економічній і науковій літературі вітчизняними та зарубіжними науковцями. Досліджено залежність витрат від цільової установки, збору інформації та напрямків обліку витрат. Обґрунтовано, що для ефективного управління витратами та управління діяльністю підприємства, класифікація витрат має важливе значення, оскільки дає змогу визначити особливості формування витрат та розподілу за об'єктами управління. Зроблено висновок, що розуміння сутності класифікації витрат дає змогу ефективно керувати витратами, здійснювати чіткий їх облік, та досягати поставленої мети діяльності підприємства.

Ключові слова: *витрати, класифікаційні ознаки витрат, управління витратами, виробничі витрати, витрати періоду, релевантна інформація.*

The article analyzes the approaches to the classification of costs in the economic and scientific literature by domestic and foreign scientists. The dependence of costs on the target installation, collection of information and directions of cost accounting is investigated. It is proved that for effective cost management and management of the enterprise, the classification of costs is important, because it allows you to determine the features of the formation of costs and distribution of the objects of management. It is concluded that the understanding of the essence of the classification of costs allows you to effectively manage costs, to carry out a clear account of them, and to achieve the goal of the enterprise.

Key words: *expenses, classification characteristics of costs, cost management, production costs, period costs, relevant information.*

* *Науковий керівник – Рижикова Н.І., д.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виробництво і розподіл матеріальних благ є обов'язковою умовою існування людського суспільства. Оскільки суспільство не може перестати споживати блага, то воно не може перестати і виробляти їх. В процесі виробництва матеріальних благ підприємства несуть різноманітні витрати.

Витрати виробництва являють собою найважливішу економічну категорію діяльності підприємства, що відіграють ключову роль в формуванні прибутку підприємства та дозволяють забезпечити підвищення ефективності виробництва.

Дані про витрати використовуються підприємством як для оцінки запасів і визначення фінансових результатів, так і для прийняття управлінських рішень на різних стадіях і рівнях управління. Головним об'єктом аналізу в процесі управління є витрати. Тому чітке визначення та науково обґрунтована класифікація витрат дуже важлива для розуміння того, як ними управляти.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Чимало авторів звертали увагу на важливість класифікації витрат. Велика кількість публікацій, серед яких статті, монографії, підручники, навчально-методичні посібники, кандидатські і докторські дисертації.

Велику увагу проблемі витрат приділяли такі вітчизняні вчені, як П. Атамас, І. Білоусова, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, О. Ткаченко, А. Череп, та ін.

Окрім науковців, питанням витрат приділяють увагу і українські практики, серед яких можна назвати Т. Каменська, Н. Шандова, К. Юрченко.

Питання визначення сутності витрат, ознаки їх класифікації стали предметом уваги іноземних учених, як: К. Друрі, Б. Нідлз, Дж. Фостер, П. Фрідман, Дж. Лоббек, Ф. Дефліз, та ін.

Такий значний інтерес до теми витрат пов'язаний із великим колом питань, що стосуються класифікації витрат та процесу формуванням собівартості продукції (робіт або послуг).

Формулювання цілей статті. Розглянути класифікацію витрат залежно від цілей збору інформації із метою формування ефективної системи управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Витрати підприємства завжди були одним із найважливіших об’єктів обліку. Від того, наскільки точно та своєчасно вони відображаються в бухгалтерському обліку, прямо залежить точність і достовірність фінансового результату підприємства. Формування витрат виробництва є основним та водночас складним елементом організації та розвитку виробничо-господарського механізму підприємства.

У науковій літературі існує велика кількість трактувань поняття «витрати». На думку багатьох авторів, витрати – це економічна категорія, яка відображає плату виробника за використані ресурси та ефективність їх використання в процесі своєї господарської діяльності.

Для кращого розуміння, поняття «витрати», а також для ефективної організації обліку витрат необхідно застосовувати економічно обґрунтовану класифікацію.

В управлінському обліку метою будь-якої класифікації витрат є здійснення допомоги керівнику в прийнятті вірних, обґрунтованих рішень, оскільки він повинен знати, до яких витрат та вигід вони призведуть. Тому суть процесу класифікації витрат – це виявити ту частину витрат, на які може вплинути керівник підприємства. Тобто класифікація витрат дуже важлива для розуміння того, як ними управляти.

Практика організації управлінського обліку в економічно розвинених країнах передбачає різноманітні класифікації витрат в залежності від цільової установки, напрямків обліку витрат.

У зв'язку з цим заслуговує уваги класифікація витрат, запропонована Друрі К. На його думку, перш за все, в обліку накопичується інформація щодо трьох категорій витрат: витрати на матеріали, робочу силу та накладні витрати [5].

Оскільки дані про витрати використовуються підприємством для прийняття управлінських рішень на різних стадіях та рівнях управління, то можна виділити три напрями класифікації витрат, в основу якої покладено принцип: різні витрати для різних цілей [4, 5].

1. Оцінки запасів та визначення фінансових результатів: витрати на продукцію і витрати періоду, прямі і непрямі, основні і накладні, що минули і несамовиті.
2. Прийняття управлінських рішень: релевантні і нерелевантні, постійні і змінні, маржинальні і середні, дійсні і можливі.
3. Забезпечення контролю: контрольовані і неконтрольовані.

Крім того, в кожному з перелічених вище трьох напрямків, в свою чергу, відбувається

більша деталізація витрат в залежності від мети управління.

На практиці не всі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом, тому для визначення собівартості продукції або товарів розрізняють витрати на продукцію і витрати періоду [4].

Витрати на продукцію (виробничі витрати) – це витрати, пов'язані з функцією виробництва продукції або з придбанням товарів для реалізації.

Витрати періоду (невиробничі витрати) – це витрати, які не включаються до собівартості запасів і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені, до таких витрат відносять витрати на управління, маркетинг, дослідження, розробки і т. п.

На промисловому підприємстві всі виробничі витрати включаються у собівартість продукції, в той час як невиробничі витрати відносяться до витрат звітного періоду. Основна відмінність між собівартістю продукції і витратами звітного періоду – це різниця в часі, з якого вони реєструються [2].

Важливою рисою витрат як у виробничій, так і у невиробничій сфері є характер їх зв'язку з певним об'єктом: продуктом, підрозділом, проектом і т. д. залежно від характеру цього зв'язку витрати поділяють на прямі та непрямі [4].

Прямі витрати - це витрати, які можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкту витрат економічно доцільним шляхом. Відповідно, непрямі витрати - це витрати, які не можуть бути віднесені до певного об'єкту витрат економічно доцільним шляхом.

Віднесення витрат до прямих або непрямих залежить від того, що є об'єктом витрат. Наприклад, амортизація верстатів та опалення цеху є прямими витратами по відношенню до цього цеху, але є непрямими витратами щодо окремих видів продукції, яка виробляється в цьому цеху.

Виробничі витрати традиційно ділять на основні і накладні витрати.

Основні витрати – це сукупність прямих витрат на виробництво продукції які поділяються на: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці та інші прямі витрати [1]. Вартість прокату верстата (машини, механізму) для виробництва конкретного продукту є прикладом прямих витрат.

Прямі матеріальні витрати – це вартість витрачених основних матеріалів, які стають частиною готової продукції і можуть бути віднесені до певного виробу економічно доцільним шляхом. Наприклад, дерево, використовуване для виготовлення столу, є частиною продукту і, таким чином, класифікується як основний матеріал.

В деяких випадках певні види матеріалів, які є частиною виготовленої продукції, не включають до складу прямих витрат. Прикладом таких матеріалів є цвяхи у виробництві меблів, нитки у виробництві одягу, а також матеріали, використовувані для ремонту верстата, за допомогою якого проводиться безліч різних столів. Такі матеріали розглядають як допоміжні (непрямі) і, включають до складу виробничих накладних витрат.

Прямі витрати на оплату праці – це зарплата робітників, яка може бути включена у собівартість конкретних виробів економічно доцільним шляхом. Витрати на оплату праці інших категорій виробничого персоналу (майстри, допоміжний персонал та ін.) і зарплату робітників, що не може бути прямо віднесена на продукцію розглядають як непряму зарплату і включають до складу виробничих накладних витрат. Прикладом витрат на виробничий персонал є заробітна плата робітників, що беруть участь в операціях по збірці готових виробів, або операторів верстатів, зайнятих у виробничому процесі. А платня середнього керівного персоналу або заробітна плата штатного персоналу відділу зберігання (складу) не можуть бути відображені у виробленому продукті, тому їх відносять до витрат на невиробничу робочу силу.

Інші прямі витрати – всі інші прямі витрати, крім прямих матеріальних витрат і прямих витрат на оплату праці. Прикладом таких витрат є амортизація або оренда спеціального устаткування, оплата послуг контрагентів, придбання спеціального інструменту і т. п.

Виробничі накладні витрати – це витрати, пов'язані з процесом виробництва, які не можуть бути віднесені до певних виробів економічно доцільним шляхом. Прикладом таких витрат є додаткові матеріали, непряма зарплата, витрати на утримання і ремонт приміщень, амортизація основних засобів, орендна плата і ін. Прикладами непрямих виробничих витрат для багатогалузевої компанії є орендна плата за підприємство і амортизація обладнання.

Прямі витрати на оплату праці та виробничі накладні витрати в сумі складають конверсійні витрати. Конверсійні витрати – це витрати на обробку сировини для перетворення його в готовий продукт [4].

Невиробничі витрати включають: витрати на управління, дослідження і розробку, збут продукції та ін. Найчастіше вони представлені витратами на збут та адміністративними витратами.

Розглянута концепція витрат використовується для складання фінансової звітності, призначеної для прийняття рішень. Для прийняття управлінських рішень необхідно розрізняти релевантні і нерелевантні витрати.

Релевантні витрати – це витрати, які можуть бути змінені внаслідок прийняття рішення, а нерелевантні витрати – це витрати, які не залежать від прийняття рішень [5]. Наприклад, ви розглядаєте питання – придбати комп'ютер для ведення бухгалтерського обліку або орендувати його. В цьому випадку вартість комп'ютера та орендна плата є релевантними витратами, а вартість програмного забезпечення є нерелевантними витратами, оскільки вони матимуть місце в обох випадках.

Витрати, які становлять різницю між альтернативними рішеннями, називають диференціальними витратами. У нашому прикладі диференційні витрати – це різниця між вартістю комп'ютера і сумою орендної плати за період його експлуатації.

Щоб управляти витратами, важливо знати, як вони поводяться, тобто є вони змінними чи постійними.

Розглядаючи різні альтернативні варіанти рішень, слід враховувати не тільки дійсні, але і можливі витрати (втрати).

Дійсні витрати (реальні) – це витрати, які вимагають виплати грошей або витрачання інших активів і відображаються в бухгалтерських регістрах у міру їх виникнення. Можливі витрати (втрати) – це вигода, яка втрачається, коли вибір одного напрямку дії вимагає відмовитися від альтернативного рішення.

Для контролю діяльності окремих підрозділів та оцінки роботи їх керівників виділяють контрольовані та неконтрольовані витрати.

Контрольовані витрати - це витрати, які менеджер може безпосередньо контролювати або може чинити на них значний вплив [9]. Відповідно, неконтрольовані витрати – це витрати, які менеджер не може контролювати або не може чинити на них значний вплив. Прикладом традиційно контрольованих витрат з позиції начальника цеху є основні матеріальні витрати і основна зарплата, а неконтрольованих амортизація верстатів.

Релевантними є витрати, які можуть бути змінені внаслідок прийняття рішення. Наприклад, якщо ми вивчаємо можливість заміни старого обладнання новим, то вартість придбання старого обладнання не є релевантною, бо кошти вже витрачено. Але вартість нового обладнання та можливий дохід від реалізації старого обладнання є релевантними, оскільки це стосується майбутніх операцій.

Релевантні витрати складають кількісний елемент релевантної інформації, але в процесі підготовки рішення слід брати до уваги і якісні факти. Наприклад, розглядаючи витрати на відрядження, для вибору виду транспорту не слід обмежуватись лише порівнянням вартості квитків на поїзд і літак. Слід врахувати також тривалість поїздки і погодні умови.

Отже, завдання бухгалтера-аналітика – зібрати і проаналізувати всі релевантні показники рішення з урахуванням якісних факторів.

Висновки. Розуміння сутності витрат має важливе значення для ефективного управління ними. Для цілей оперативного управління витратами підприємства важливе значення має побудова науково обґрунтованої системи класифікацій витрат за певними критеріями.

Кожна класифікаційна група є необхідною в тих чи інших умовах, тобто відповідає певній меті. Групування витрат у певному напрямку не завжди відповідає потребам керівництва.

Важливість практичного використання класифікації визначається необхідністю нормування, планування, обліку та контролю витрат, виявлення та регулювання виникаючих відхилень від встановлених норм витрат ресурсів на виробництво конкретних видів продукції.

Класифікація витрат потрібна не тільки для визначення вартості продукції але також і для ціноутворення. Велике значення класифікації витрат в управлінні ними, і перш за все, при здійсненні калькуляції собівартості продукції для різних потреб управління.

Обґрунтована класифікація витрат дає змогу ефективно керувати витратами та здійснювати чіткий їх облік та досягати поставленої мети діяльності підприємства.

Література.

1. П(С)БО 16 «Витрати», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, за реєстр. у Міністерстві юстиції України 19.01.2000 р. № 27/4248 зі змінами та доповненнями // *Бухгалтерський облік та аудит.* – 2002. – № 12. – С. 51-53.

2. ***Безруких П.С.*** Облік витрат і калькулювання в промисловості / ***П.С. Безруких***. – М. : Фінанси та статистика. – 1989. – 106 с.

3. ***Бутинець Ф.Ф.*** Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : Підручник для спеціальності «облік і аудит» вищих навчальних закладів / ***Ф.Ф. Бутинець***. – [5-е вид. доп. і перероб.]. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 726 с.

4. ***Голов С.Ф.*** Управлінський бухгалтерський облік / ***С.Ф. Голов***. – К. : Вид. будинок «Скарби». – 1998. – 435 с.

5. ***Друрі К.*** Вступ до управлінського та виробничого обліку / Під ред. С.А. Табаліної; пер. з англ. – М. : Аудит, ЮНИТИ. – 1997. – 560 с.

6. ***Ентоні Р., Рис Дж.*** Облік: ситуації і приклади / Під ред. і з предисл. А.М. Петрачкова; пер. з англ. – М. : Фінанси та статистика. – 1993. – 560 с.

7. ***Сафонова Т.О.*** Класифікація витрат як основа інформаційної моделі управління підприємством / ***Т.О. Сафонова, Т.Г. Степова*** // *Вісник соціально-економічних досліджень Одеського державного економічного університету.* – Одеса : ОДЕУ, 2005. – Вип. 19 – С. 283-289.

8. ***Сопко В.В.*** Бухгалтерський облік в управлінні підприємством [Текст] : навч. посіб. / ***В.В. Сопко***. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.

УДК 33.633/635

РОЗВИТОК ГОРІХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF NUT INDUSTRY IN UKRAINE

ІСЛАМОВ М.В., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуті основні переваги волоського горіха як товару. Визначені сучасні тенденції виробництва та збуту волоський горіхів в Україні. Визначені основні конкурентні переваги українських горіхів та подальші перспективи розвитку вітчизняного горіхівництва.

Ключові слова: *горіхівництво, волоський горіх, виробництво, експорт.*

The main advantages of walnut as a commodity are considered in the article. The current trends in production and marketing of walnuts in Ukraine are identified. The main competitive advantages of Ukrainian nuts and further prospects of domestic nutrition development are determined.

Key words: *walnut, production, export.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Горіхівництво в Україні має значні перспективи розвитку. Можливості реалізації продукції за достатньо привабливою ціною, яка за

* *Науковий керівник – Бабан Т.О. к.е.н., доцент*

останні роки значно підвищилась, стимулює аграріїв звертати увагу на цю культуру як джерело основного чи додаткового доходу. Тим більше, що попит на горіхи як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку дуже високий.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань економіки та організації розвитку промислової культури волоського горіха в Україні присвячені праці М.Ю Гущина, Ф.Т. Затокового, В.І. Канівець, Г.М. Сатіної, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейка, А.А. Ядрова.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сучасних тенденцій вирощування волоських горіхів в Україні та подальших перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Горіхова індустрія стрімко розвивається та показує результати, які не показує жоден бізнес у світі. Виробництво волоських горіхів за 10 років зросло на 39 %, а продажі на 116 %. Таке зростання пов'язане з популяризацією споживання горіхів у світі та з новими дослідженнями, що доводять корисність споживання даного продукту.

Грецький (волоський) горіх є «Горіхом № 1» серед інших відомих видів горіхів (бразильський горіх, мигдаль, арахіс, фісташки, фундук, кеш'ю, горіх макадамія, пекан), адже має багато лікувальних властивостей, найбільшою цінністю є ядро: білок 22 %, жири – 50-85 %, вуглеводи – 13 %; вітаміни групи А, В1, В2, С, Е, К, Р, РР; мінеральні речовини – кальцій, фосфор, цинк, йод, калій, залізо, азот. Жменя горіхів містить майже вдвічі більше корисних для здоров'я антиоксидантів та антиоксидантів більш високої якості, ніж еквівалентна кількість будь-яких інших широко вживаних горіхів. Грецькі горіхи містять високоякісний протеїн, завдяки чому можуть замінити м'ясо. Горіхи можуть бути частиною здорового харчування для підтримки або навіть зниження ваги.

Дослідження вчених свідчать, що регулярне споживання невеликої кількості грецьких горіхів знижує ризик серцево-судинних хвороб, декількох видів раку, жовчних каменів, діабету 2-го типу та інших проблем зі здоров'ям. Споживання грецького горіха надійно захищає від нестачі йоду в організмі, тому його споживання виправдане в дитячому віці.

Всі частини горіха корисні. З листя волоського горіху готують відвари та настої, роблять чаї; із зелених горіхів виготовляють медові та цукрові витяжки, а із самого ядра – олію. Із твердої шкаралупи роблять паливні брикети, тормозні колодки, деревину використовують для оздоблення дорогих автомобілів та яхт.

Перевагою волоського горіха є тривалий термін його зберігання та прості умови пакування.

Найбільшими виробниками грецького горіха у світі є Китай, США, Іран та Туреччина. Але Україна займає друге місце в світі як експортер грецького горіха та п'яте за обсягом валового збору цієї культури. Станом на 2017 рік площа земель під горіховими насадженнями, які плодоносять, складала 14 тис га, або 7% у структурі площ плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці. Щорічний урожай грецького горіха в Україні становить 75-9 тис тонн, при цьому 85 % врожаю грецького горіха збирається в приватних садибах з дерев, що мають низький рівень урожайності у зв'язку з великим віком дерев.

Великих плодоносних інтенсивних садів у нашій країні поки що немає. Ті, які закладалися за останні 5-10 років, зараз лише виходять на рівень повного плодоношення.

У 2018 році було закладено молоді сади волоських горіхів загальною площею 861 га. Це стало можливим в тому числі завдяки реально діючій державній підтримці стосовно компенсації витрат на садивний матеріал.

За даними Мінагропроду, середня урожайність горіхів по країні на рівні 7 т/га, проте ця статистика досить умовна, адже більшість урожаю, як зазначалось раніше, вирощують у господарствах населення. Реально – нормальна урожайність горіхового саду в Україні 2-2,5 т/га, подекуди є рекордсмени, які отримують 6-7 і навіть 8 т/га. За кордоном урожайність горіха коливається залежно від кліматичних умов і сортів. У Каліфорнії збирають 7 тонн горіхів, у Франції – 5-6 т/га, у Молдавії – 3-3,5 т/га.

У експорті Україною плодово-ягідної продукції волоські горіхи стоять на першому місці. За даними Статистичної служби України в 2017 році було експортовано 30,9 тис тонн горіхів, а виручка від їх експорту склала 101 млн дол. США. В 2018 році експортовано 41 тис тонн на суму 117 млн дол. США. Але альтернативні джерела інформації говорять про значно більші обсяги експорту горіхів – 70-80 тис тонн. Основними ринками збуту є країни Європи.

Необхідно зазначити щодо якості грецьких горіхів, вирощених в Україні, що вони є одними з найкращих у світі. Також конкурентною перевагою українських горіхів є більш низька ціна, порівняно з продукцією інших країн-експортерів.

На сьогодні в Україні є 424 тис га вільної землі, придатної для вирощування грецьких горіхів. Якість українських земель, наш клімат, вода вважаються найкращими для вирощування горіхових дерев. Попит на грецькі горіхи постійно зростає, ринок збуту необмежений географією та обсягами замовлень.

Щодо внутрішнього попиту, то можна сказати, що українців зупиняє висока вартість продукту. За нормами людина має споживати 26 кг/рік. Українці ж споживають не більше 1,3-1,5 кг/рік. Купівельна спроможність населення дуже низька.

Що ж до потенційного експорту, то за оцінками експертів ФАО, Європа потребує додатково 100 тис тонн волоських горіхів щорічно. Україна посідає 4 місце в ЄС із виробництва горіха, є лідером з експорту в Європі. Потрібно утримувати ці позиції і нарощувати присутність на ринках інших країнах.

Все більшої популярності в Україні набуває органічне вирощування плодів, ягід та горіхів. Хоча внутрішній попит на таку продукцію є низьким, практично всі існуючі вироблені обсяги відправляються на експорт. Наявна статистика враховує лише площі таких насаджень. Дані глобального видання «The World of Organic Agriculture» та Інституту дослідження органічного сільського господарства FiBL (Швейцарія) за 2015-2016 роки свідчать, що із загальної площі (близько 400 тис га) під органічними сільськогосподарськими культурами в нашій країні багаторічні насадження займають 5000 га. Під зерняткoвими та кісточковими плодами знаходиться 2500 га, ягодами – 630 га, полунищею – 170 га, волоським горіхом – 290 га, фундуком – 40 га, іншими горіхами – 50 га.

Очевидно, що Україна лише на початку становлення сучасного органічного садівництва, тому має величезний потенціал у цій сфері, тому що національний та світовий ринки такої продукції далекі від свого насичення.

Висновки. Конкурентоспроможність українських горіхів ставить проблему розширення площ, збільшення продуктивності насаджень, покращення якості горіхової продукції. Великі перспективи для інтенсифікації виробництва горіхів надає технологія обробітку цієї культури на сортовій основі. Технологія передбачає використання для розмножування деяких вітчизняних, конкурентоспроможних високоврожайних сортів із горіхами високої якості. Це забезпечує раннє достигання (на 4-5-й рік після посадки), однорідність продукції високої якості. Раціональне використання факторів інтенсифікації, машин та агрегатів не тільки по догляду за насадженнями, але й для переробки продукції забезпечує цій культурі високу рентабельність.

Окрім прибутковості, горіхівництво має соціально-економічну основу. Оскільки для родини – це стабільний прибуток, для суспільства – додаткові робочі місця, а для країни – поповнення бюджету, створення підприємств з метою переробки та зберігання продукції. Ґрунтово-кліматичні умови нашої країни дають можливість вирощувати екологічно чисті горіхи, ягоди та плодові культури, тенденція споживання яких у світі щорічно збільшується.

Література.

1. Горіхівництво – філософія та бізнес. URL : http://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/235-horikhivnytstvo-filosofiia-ta-biznes.html

2. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво в Україні – 2017». Київ. 2018. URL : http://ukrsadprom.org/wp-content/uploads/2018/03/Zvit-UKRSADPROM_2017.pdf

3. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво в Україні – 2018». Київ. 2019. URL : http://ukrsadprom.org/wp-content/uploads/2019/03/2018-Richnyj-galuzevyj-zvit_Sadivnytstvo-ta-yagidnytstvo-2018.pdf.pdf

4. Як побудувати бізнес на горіхах? URL : https://propozitsiya.com/ua/yak-pobuduvaty-biznes-na-gorihah

5. Як розпочати горіховий бізнес. URL : http://agro-business.com.ua/agro/kermo-kerivnyka/item/8988-yak-rozpochaty-horikhovyi-biznes.html

УДК 330.5:657.37:334.72(045)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

FEATURES OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND FINANCIAL STATEMENTS FOR SMALL ENTERPRISES

КОРЗУН О.П., студент магістратури*
Університет митної справи та фінансів

У статті наведено результати дослідження змін у законодавстві щодо складання звітності малими підприємствами, класифікація таких підприємств відповідно до чинного законодавства України. Дослідження теоретичних питань організації обліку на підприємствах малого бізнесу, що вони є необхідні виконання основних завдань, поставлених перед нею. Висвітлені основні проблеми, що пов'язані із формами звітності. Мета статті: дослідити звітність малих підприємств з точки зору чинного законодавства України та всіх нормативно правових актів. Для реалізації поставленої мети в роботі вирішені такі завдання: розглянути зміни у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; проаналізувати склад та порядок складання звітності у суб'єктів малого господарювання. Із сукупності загальнонаукових методів використано метод дедукції (для вивчення елементів фінансових звітів) та індукції (для формування висновків щодо належності сукупності об'єктів обліку до певних елементу фінансового звіту), метод порівняння використано для виявлення розбіжності класифікації за нормативними документами щодо мікро, малих та середніх підприємств. На підставі проведеного дослідження організації обліку на малих підприємствах були запропоновані конкретні шляхи удосконалення. Для покращення організації обліку на малих підприємствах та правильності класифікації підприємств є доцільним переглянути Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Господарський кодекс України та внести поправки до відповідних статей.

***Ключові слова**: організація обліку; малі підприємства; фінансова звітність; спрощена система.*

The article presents the results of the study of changes in the legislation on reporting to small enterprises, classification of such enterprises in accordance with the current legislation of Ukraine. Research on the theoretical issues of accounting at small businesses that they are required to perform the main tasks set before it. Main issues related to reporting forms are covered. Purpose of the article: to investigate the reporting of small businesses from the point of view of the current legislation of Ukraine and all regulations. In order to achieve this goal, the following tasks have been solved: to consider amendments to the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine»; to analyze the composition and procedure of reporting to small businesses. Deduction (to study the elements of financial statements) and induction (to form conclusions about the membership of a set of accounting items to certain elements of a financial report) were used from the set of general scientific methods, and the method of comparison was used to identify differences in classification of micro, small and medium normative documents enterprises. On the basis of the conducted research of organization of accounting at small enterprises specific ways of improvement were suggested. In order to improve the organization of accounting at small enterprises and the correct classification of enterprises, it is advisable to revise the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine», the Tax Code of Ukraine, the Economic Code of Ukraine and to amend the relevant articles.

***Key words:** accounting organization; small businesses; Financial Statements; simplified system.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Всі підприємства України значною мірою відіграють важливу роль в економіці держави та впливають на її внутрішні та зовнішні показники. Україна приймає участь у інтеграційних процесах та глобалізації світової економіки, що спричиняють необхідність уніфікованих підходів для збирання, систематизації та подання інформації щодо економічного стану суб'єктів господарювання. Важливу роль в управлінні

* *Науковий керівник – Васильєва В.Г., к.е.н., доцент*

діяльністю малих підприємств відіграють раціональна організація та методика обліку та контроль результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення бухгалтерського обліку і аудиту в Україні вирішують вчені Білуха М.Т., Бачинський В.І., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Голов С.Ф., Гуцайлюк З.В., Давидов Р.М., Дорош Н.І., Єфіменко В.І., Зубілевич С.Я., Мних Є.В., Пархоменко В.М., Петрик О., Рудницький В.С., Сопко В.В., Шкарабан С.І., Усач Б.Ф. та інші. Питанням методики та організації обліку на малих підприємствах присвячені роботи Бабіча В.В., Ластовецького В.О., Свідерського Е.І., Трофімової Т.В.

Формулювання цілей статті. Дослідити звітність бухгалтерського обліку на малих підприємствах з точки зору нормативного законодавства України, основні особливості організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах згідно нормативно-правової бази.

Викладення основного матеріалу досліджень: Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. На його основі складаються фінансова, податкова, статистична та інші види звітності. Складання та надання відповідним користувачам фінансової звітності (скороченої або повної) також є обов'язковим, що передбачено Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1].

Згідно з державною службою статистики кількість підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на малі підприємства у 2018 році в Україні у відсотках до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності налічує 95,4 % [2].

Це найбільша частка економічного ринку України, на другому займають мікропідприємства у відсотках до загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності налічує 82,3 %, та середні і великі підприємства відповідно 4,5 % та 0,1 % [2].

Поняття як «мале підприємство» всі суб'єкти господарювання на економічному просторі отримали ще в 1991 році, таке поняття регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», саме у п. 2 ст. 2 чітко встановлено принцип ідентифікації таких суб'єктів господарювання.

Отже, завдяки останнім змінам які ступили с силу 01.01.2018 у нормативних актах маємо чітке розуміння малого підприємства, малими є підприємства, які не відповідають критеріям для мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро; середня кількість працівників – до 50 осіб [3].

Але, звернувшись до Господарського кодексу України маємо іншу класифікацію щодо малих підприємств, Суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи та юридичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [2].

Як можемо спостерігати з матеріалу викладеного вищу, що класифікація за Господарським кодексом України відрізняється від Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», маємо не відповідність одному нормативному акту до іншого.

Проаналізувавши всі нормативні правові акти зі змінами в законодавстві України, можемо зробити висновки що ідентифікації суб'єктів економічного простору України є досить гнучким, адже відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» у ст. 2 показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв.

Якщо підприємство однієї з наведених категорій за показниками річної фінансової звітності протягом двох років поспіль не відповідає наведеним критеріям, воно відноситься до відповідної категорії підприємств [3].

Підприємства які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства (крім підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності), можуть:

– обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;

– не створювати забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;

– поточну дебіторську заборгованість включати до підсумку балансу за її фактичною сумою [4].

Є очевидно що застосування переоцінки до справедливої вартості на підприємстві дає змогу її застосування здатне забезпечити як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів інформацією про дійсну вартість активів. Водночас, дана процедура дає можливість утриматися від переоцінки основних засобів може бути корисною, оскільки така переоцінка вимагає додаткових витрат на незалежну професійну оцінку основних фондів, яка може бути значною для малих підприємств.

Підприємства, які мають право ведення спрощеного обліку доходів і витрат та не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть узагальнювати інформацію в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису [3].

Для таких компаній за умови, що вони не зареєстровані платниками ПДВ, мають право «узагальнювати інформацію в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису» (яке у жодному разі не є обов'язковим).

Висновки:

1. Отже, на нашу думку необхідно для покращення організації обліку на малих підприємствах та правильності класифікації підприємств є доцільним переглянути Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Господарський кодекс України та внести поправки до відповідних статей, адже всі суб'єкти господарювання мали змогу чітко розуміти як класифікувати своє підприємство.

2. Також вважаємо необхідність самостійної проведення переоцінки до справедливої вартості та розробку напрямку удосконалення механізму оцінки основних засобів за ринковою вартістю.

3. Ведення подвійного запису, на нашу думку, є однією з форм внутрішнього контролю на підприємстві, адже це інструмент самоконтролю і не слід підприємствам відмовлятись від подвійного запису.

Література.

1. ***Михайлов М.Г.*** Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу: [Навчальний посібник] / ***М.Г. Михайлов, Л.І. Полятикіна, О.П. Славкова.*** – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.

2. Державна служба статистики URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2018.htm (дата звернення 21.10.2019).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15 (дата звернення 21.10.2019).

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» Мінфін України; Наказ, Положення, Форма № 39 від 25.02.2000 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00 (дата звернення 21.10.2019).

5. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс № 2755–VI від 02.10.2010 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 21.10.2019).

УДК 331.2

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ЗАРОБІТНА ПЛАТА»

HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE EARNING CATEGORY OF «WAGE»

КОЦОВСЬКА Ю.М.*
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

У статті розглянуто соціально-економічну категорію «заробітна плата». Проведено дослідження історичного розвитку даної категорії. Проблема формування заробітної плати завжди була і буде актуальною як в Україні так і в світі. Тому цій темі присвячено багато досліджень як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Увага науковців приділяється вивченню основних чинників, що впливають на величину заробітної плати, та пошуку оптимального рівня заробітної плати.

Ключові слова: *заробітна плата, дохід, вартість.*

The article deals with the socio-economic category of «wages». The historical development of this category has been conducted. The problem of wage formation has always been and will be urgent both in Ukraine and in the world. Therefore, this topic is devoted to a great deal of research by both domestic and foreign scientists. The attention of scientists is paid to the study of the main factors affecting the amount of wages and finding the optimal level of wages.

Key words: *salary, income, cost.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. При розгляді стану соціально-економічного розвитку країни, робимо висновок, що важливою проблемою завжди була і є та, що пов'язана з досягненням суспільно прийнятних рівня, структури і диференціації трудових доходів працюючих.

В Україні досить актуальною існує проблема реформування й підвищення заробітної плати в усіх галузях і видах економічної діяльності. Впродовж останніх років актуальним є уявлення про формування оновленого створення і застосування на практиці ефективної системи оплати праці персоналу підприємств та організацій. Саме тому важливим є аналіз та оцінка стану і тенденцій заробітної плати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним питанням оплати праці присвячена низка робіт таких учених, як О.А. Бугуцький, С.В. Васильчак, М.Х. Вдовиченко, В.В. Вітвіцький, В.С. Дієсперов, М.П. Керженцев, І.І. Лукінов, А.В. Македонський, М.І. Нижній, Д.О. Онищенко, В.К. Терещенко, О.В. Шкільов, В.В. Юрчишин та інші. Проте, у ринкових умовах залишаються багато питань, що стосуються удосконалення системи матеріального стимулювання, недостатньо розкритими тому вони потребують подальшого вивчення як в теоретико-методичному так і прикладному плані.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в узагальненні теоретичних поглядів на сутність оплати праці та розкриття основних їх функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним інструментом реалізації соціального захисту працюючих є заробітна плата. Ефективність праці та результати праці залежать від її раціональної організації. Згідно з Законом України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Сутність поняття «заробітна плата» є багатосторонньою, розглядати її потрібно з різних аспектів. Заробітна плата є основним джерелом доходу населення.

---

* *Науковий керівник – Бурак І.О., к.е.н.*

Разом з еволюцією економічної думки у суспільстві розвивалося поняття «оплата праці». Погляди учених на сутність економічної категорії «заробітна плата» формувалися в процесі еволюції економічної думки.

Теоретичні основи концепції розуміння заробітної плати як ціни праці розробили А. Сміт і Д. Рікардо. А. Сміт вважав, що в основі ціни праці лежить вартість засобів існування, необхідних для життя працівників і членів їх сімей. Тобто, заробітна плата зводилась до вартості робочої сили. За цією концепцією величина заробітної плати та динаміка формуються під впливом ринкових факторів і в першу чергу співвідношенням попиту та пропозиції. На думку А. Сміта, завдяки «економічній людині» і вільному ринку можна забезпечити населенню багатий дохід або засоби існування, а точніше – надати народу можливості їх видобутку. Учений вперше розглянув найманого працівника як власника рівних прав бути багатим та одночасно як носія вартості своєї робочої сили на необхідному для її відтворення рівні. Однак А. Сміт попереджував, що штучне зростання заробітної плати веде до підвищення попиту і ціни товарів. У подальшому зростання заробітної плати має тенденцію до зменшення споживання, що пригнічує економіку [2, с. 133-153].

Сен-Симон і Шарль Фур'є уявляли майбутнє суспільства, у якому є приватна власність, але при цьому посилюється роль трудового колективу, діють справедливі розподільчі відносини, зростає значущість заробітної плати і трудового доходу, як ціни робочої сили на рівні її розширеного відтворення. Саме справедливий розподіл знов створеної вартості на їх думку є основою соціально-трудових відносин у соціально орієнтованому суспільстві майбутнього.

Наукові погляди Р. Оуена базуються на трудовій теорії вартості Д. Рікардо, коли обмін товарів здійснюється за працею. «Природною ціною праці, – писав Д. Рікардо, – є та, яка необхідна, щоб робітники мали можливість існувати і продовжувати свій рід без збільшення або зменшення їхньої кількості» [3, с. 454]. Англійські економісти-теоретики першої половини XIX ст., серед яких були Дж. Мілль, Дж. Мак-Куллох, Т. Тук, Р. Торренс, поділяли погляди Д. Рікардо.

Р. Оуен вважав, що при капіталізмі відбувається порушення принципу справедливості в законі вартості тому, що найманий працівник не одержує у повному обсязі частку своєї знову створеної вартості. Утопісти вважали, що це є причиною гальмування соціалізації суспільних відносин.

Теорія лімітованого фонду заробітної плати сформульована Мак-Куллохом і Дж. Ст. Миллем, а ще раніше – Т. Мальтусом, який чітко визначив, що не може розглядати заробітну плату як цінність тільки за власним розсудом роботодавця. Йому належить висловлювання: «ніхто так гаряче, як я, не бажає підвищення дійсної плати за працю, котра виражається кількістю продуктів споживання, а не вимушеним підвищенням номінальної ціни праці, тобто підвищенням грошової зарплати [4, с. 35].

У середині XIX ст. теорію заробітної плати, як мінімуму засобів існування, підтримував А. Тюрго, а Ф. Лассаль назвав її теорією залізного закону заробітної плати [5, с. 404]. Визначаючи сутність і розмір заробітної плати працівника А. Тюрго погоджувався з В. Петті та Ф. Кене і вважав, що заробітна плата є результатом «від продажу своєї праці іншим» і що вона «обмежена необхідним мінімумом для його існування... тим, що йому безумовно необхідно для підтримання життя» [4, с. 223].

Сучасна неокласична політична економія вважає, що «...заробітна плата, або ставка заробітної плати, – це ціна, яку платять за використання праці» [6, с. 156]. Також існує думка, що «заробітна плата – це ціна, що виплачується за використання праці. Вона, як економічна категорія розвинутих товарноринкових відносин, виражає вартість товару робоча сила і оплату за працю, за витрати й результати її, що визнані ринком» [7, с. 235]. Одночасно багато теоретиків-економістів вважає, що вихідним положенням при з'ясуванні сутності заробітної плати є грошовий вираз життєвих благ, які забезпечують нормальні умови для відтворення робочої сили, тобто дають змогу підтримувати стан постійної працездатності працівників та, певним чином, утримувати членів їх сімей [8, с. 180].

Отже, заробітна плата — це економічна категорія, яка найповніше відображає рівень життя суспільства та його соціально-економічне становище. Відмінності у визначеннях сутності заробітної плати обумовлені специфікою соціально-трудових і соціально-економічних відносин на кожному етапі розвитку суспільства.

Література.

1. Закон України «Про оплату праці». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 17, ст. 121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80//

2. ***Смит А.*** Исследование о природе и причинах богатств народов (книги I–III) / Адам Смит. – М. : Наука, 1992. – 572 с.

3. ***Рикардо Д.*** Начала политической экономии / Давид Рикардо. – М. : ЭКСМОПРЕСС, 2000. – 454 с.

4. Політична економія: [навчальний посібник] / ***Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев*** та ін.; за заг. ред. ***Г.А. Оганяна***. – К. : МАУП, 2003. – 520 с.

5. ***Мочерний С.В.*** Політична економія: [навчальний посібник] / ***С.В. Мочерний.*** – К. : ЗнанняПрес, 2002. – 687 с.

6. ***Макконнелл К.Р.*** Экономикс: принципы, проблемы и политика. – Т. 2. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – Таллин, 1993. – 400 с.

7. Політична економія: [навчальний посібник] / ***К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв*** та ін.; за ред. д-ра екон. наук, ***К.Т. Кривенка***. – [Вид. 2-ге, без змін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 508 с.

8. ***Бєляєв О.О.*** Політична економія: [навчальний посібник] / ***О.О. Бєляєв, А.С. Бебело***. – К. : КНЕУ, 2001. – 328 с.

УДК 658.152

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

COST OPTIMIZATION AS A FACTOR IN INCREASING ITS COMPETITIVENESS

КРАВЧЕНКО Д.О., студент*
Сумський державний університет

В статті розглянуто суть та значення системи управління витратами. Проаналізовано основні функції системи управління витратами підприємства. Наведено основні методи лінійного програмування, що використовуються для формалізації оптимізації витрат. Визначено основні програмні продукти, які можна використовувати для розв'язання задач лінійного програмування з метою оптимізації витрат.

Ключові слова: *витрати, витрати виробництва, управління витратами, оптимізація витрат, лінійне програмування, конкурентоспроможність підприємств.*

The article deals with the essence and importance of the cost management system. The basic functions of the enterprise cost management system are analyzed. The basic linear programming methods used to formalize cost optimization are outlined. Basic software products that can be used to solve linear programming tasks for cost optimization are identified.

Key words: *costs, production costs, cost management, cost optimization, linear programming, enterprise competitiveness.*

* *Науковий керівник – Кравченко О.В., к.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кожне підприємство в межах своєї господарської діяльності несе різноманітні витрати, вони також є основним показником, що впливають на фінансовий результат його діяльності. Саме тому підприємства зацікавлені в запровадженні та використанні якісного механізму управління витратами. Він повинний бути гнучким, простим у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. Управління витратами є інструментом досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства та зорієнтовано не тільки на їх зниження, а й на зростання прибутку, забезпечення довгострокової конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з дослідженням структури витрат та методів їх оптимізації, перебувають в колі інтересів багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема це праці таких вчених, як: Бланк І.О., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Друрі К., Кузьмін О.Є., Портер М., Цал-Цалко Ю.С., Чумаченко М.Г. та ін. Автори наголошують на доцільності скорочення витрат підприємства за рахунок їх оптимізації на основі прийняття оптимальних рішень. В той же час деякі питання вимагають подальшого розгляду та вирішення.

Формулювання цілей статті. Дослідження організаційно-методичних аспектів щодо сучасних шляхів та методів оптимізації витрат підприємства в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Витрати виробництва є важливим внутрішнім фактором, що безпосередньо впливає на процес ціноутворення, тому з метою підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства намагаються їх мінімізувати. Зниження виробничих витрат дозволяє підприємству знизити ціни і отримати конкурентну перевагу або отримати вищі прибутки.

За економічною сутністю витрати є грошовим вираженням витрачених за певний період чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничої і реалізаційної діяльності, тобто витрат різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції, т.

За П(С)БО 16 «Витрати» витрати є зменшенням економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [1]. Витрати підприємства на рівні виробничих структурних підрозділів виступають у формі виробничої собівартості продукції

Так, витрати визначають мінімальну ціну продукції, при цьому ціна товару визначається сукупними витратами, які були понесені на його виготовлення, враховуючи торгово-збутову націнку та особливості товару.

При управлінні підприємством найбільш важливе значення має управління витратами, яке включає контроль і регулювання витрат. Об'єктом системи управління витратами підприємства виступає витратний механізм, який виконує такі функції:

– облік – передбачає спостереження. ідентифікацію вимірювання та реєстрацію фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства;

– аналіз – здійснюється з метою визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень;

– планування – здійснюється з метою визначення необхідного рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку. який буде отримано за певного рівня та структури витрат;

– організація – полягає у визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності з метою відслідковування причин перевитрат або економії та виявлення відповідальних за це осіб;

– керівництво – полягає у прийнятті рішень у сфері витрат з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, виборі техніки та технології, формуванні товарного асортименту підприємства, адже від прийнятого рішення залежить розмір необхідних для виконання цього рішення [2].

Управління витратами на підприємстві передбачає послідовну реалізацію різних елементів управлінського процесу, серед яких чільне місце відводиться їх оптимізації [2]. Безпосередньо це процес, пов'язаний з плануванням, обліком, аналізом, контролем витрат для пошуку та вибору найефективніших методів господарювання в умовах обмежених ресурсів.

Оптимізація витрат підприємства дозволяє оцінити обґрунтованість абсолютної величини витрат; її відповідність плановим показникам; оцінити фактори формування величини та структури витрат; своєчасно виявити резерви зменшення витрат. Головним критерієм оптимізації виступає мінімум витрат. Сучасні методи оптимізації витрат повинні бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію.

Для кожного підприємства основним об'єктом управління є витрати на виробництво. Завдання оптимізації витрат на виробництво продукції підприємства переважно формалізують за допомогою задач лінійного програмування. Лінійне програмування використовує математичний інструментарій, який базується на теорії і методах вирішення задач про екстремуми лінійних функцій, що задаються системами лінійних рівнянь [3]. Це дозволяє вирішити проблему розподілу обмежених ресурсів з метою максимізації прибутку або мінімізації витрат, прийняти правильні управлінські рішення. Основними методами лінійного програмування:

– графічний метод – застосовують для розв'язування задач лінійного програмування із двома змінними;

– симплекс-метод – є універсальним методом, передбачає перехід від одного припустимого базисного рішення до іншого таким чином, що значення цільової функції при цьому змінюється (зростають для завдань максимізації, та навпаки зменшується для задач на мінімізацію);

– двоїстий симплекс-метод - використовується в тому випадку, коли серед вільних членів системи обмежень існують такі, що приймають від'ємні значення [4].

Для розв'язання поставлених задач будують математичну модель, яка складається з цільового значення, змінних параметрів і обмежень. Цільове значення - це той показник, який буде оптимізувати шляхом підбору значень змінних параметрів в умовах заданих обмежень. У нашому випадку цільове значення – сумарні витрати, які повинні бути мінімальними, змінювані параметри – змінні та постійні витрати, а обмеження − забезпечення завданого прибутку від виробництва та реалізації усіх видів продукції; на запаси сировини; на споживання виробленої продукції; на виробничі потужності та деякі інші.

Загальну лінійну математичну модель оптимізації витрат можна подати у вигляді цільової функції з мінімумом сумарних витрат за структурою виробництва.

Найбільш загальним алгоритмом, що використовується для рішення таких задач, є симплекс-метод. Сутність даного методу полягає в тому, що якщо число невідомих більше числа рівнянь, то система є невизначеною з незліченною безліччю рішень. Для вирішення системи всі невідомі довільно підрозділяють на базисні і вільні. Число базисних змінних визначається числом лінійно-незалежних рівнянь. Решта - невідомі вільні, яким надають довільні значення і підставляють в систему. Будь-якому набору вільних невідомих можна надати незліченна безліч довільних значень, які дадуть незліченна безліч рішень. Якщо всі вільні невідомі прирівняти до нуля, то рішення буде складатися із значень базисних невідомих. Таке рішення називається базисним. Серед базисних рішень системи можна знайти оптимальне, а в деяких випадках і кілька оптимальних рішень, але всі вони забезпечать екстремум цільової функції. Таким чином, якщо знайти будь-якої базисний план, а потім поліпшити його, то вийде оптимальне рішення.

Процес розв'язування задачі симплекс-методом має ітераційний характер: обчислювальні процедури (ітерації) одного й того самого типу повторюються у певній послідовності доти, доки не буде отримано оптимальний план задачі або з'ясовано, що його не існує.

Алгоритм розв'язування задачі симплекс-методом складається з п'яти етапів:

1. Визначення початкового опорного плану задачі лінійного програмування.
2. Побудова симплексної таблиці.
3. Перевірка опорного плану на оптимальність за допомогою оцінок. Якщо всі оцінки

задовольняють умову оптимальності, то визначений опорний план є оптимальним планом задачі. Якщо хоча б одна з оцінок не задовольняє умову оптимальності, то переходять до нового опорного плану або встановлюють, що оптимального плану задачі не існує.

4. Перехід до нового опорного плану задачі виконується визначенням розв'язувального елемента та розрахунком нової симплексної таблиці.

5. Повторення дій починаючи з п. 3. Далі ітераційний процес повторюють, доки не буде визначено оптимальний план задачі.

Так, бухгалтер-аналітик може застосувати даний метод для розв'язання задачі виробництва продукції на підприємстві за умов обмежених ресурсів (матеріальних, фінансових трудових) задля визначення максимального прибутку.

На сьогоднішній день для створення економічних моделей і вирішення подібних задач існують інструменти, що дозволяють враховувати безліч різних чинників.

Так, бухгалтера-аналітики можуть застосувати даний метод для розв'язання задачі виробництва продукції на підприємстві за умов обмежених ресурсів (матеріальних, фінансових трудових) задля визначення максимального прибутку. Розв'язувати оптимізаційні задачі лінійного програмування можна за допомогою пакетів програм MATHCAD, ПОИСК РЕШЕНИЯ (MS Excel), SPSS, SAS, MATHLAB та ін. Ці програми видають результат без альтернативних розв'язків та результату останньої ітерації.

Один із таких інструментів − надбудова MS Excel «Пошук розв'язання» допомагає вирішувати так звані задачі оптимізації: мінімізація, максимізація або пошук оптимального значення по заздалегідь відомим вихідним даним.

Для розв'язку економічної задачі математичними методами потрібно побудувати економіко-математичну модель задачі, в якій повинні бути відображені найсуттєвіші фактори і умови задачі, що використовується для розв'язання за допомогою програмних засобів, у тому числі програми MS Excel.

Для вирішення задачі оптимізації в програмі MatchCad використовують функцію Given, яка задає обмеження функції, Minimiz, яка її мінімізує значення функції та round, яка повертає цілі значення функції.

Висновки. Отже, механізм оптимізації витрат передбачає використання сукупності різноманітних фінансово-математичних методів та моделей обґрунтування як абсолютної та відносної величини, так і структури витрат. При цьому застосування засобів лінійного програмування дозволить отримувати інформацію про формування оптимального рівня витрат із врахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників за конкретних умов виробництва; розраховувати величину резервів витрат для подальшого прийняття ефективних управлінських рішень; планувати потреби у виробничих ресурсах для виконання виробничої програми.

Література.

1. П(С)БО 16 «Витрати» Наказ МФУ від 31.12.99 № 318 Дата оновлення: 13.07.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027 (дата звернення: 29.10.2019)

2. ***Леонов Я.В.*** Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності / ***Я.В. Леонов, Ю.С. Герасименко*** // *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. – 2010. – № 1. – Том 2. – С. 175-183.

3. ***Єсіна В.О.*** Конспект лекцій з дисципліни «Оптимізаційні методи і моделі» (для студентів всіх форм навчання за напрямом підготовки 6.030504 – Економіка підприємства) / ***В.О. Єсіна***; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. – 64 с.

4. ***Кігель В.Р.*** Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: Монографія / ***В.Р. Кігель***. – К. : ЦУЛ, 2003. – 202 с.

УДК 657

ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА РАХУНКАХ В БАНКАХ ПІД ВПЛИВОМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

THE RULES OF ACCOUNTING FOR CASH IN BANK ACCOUNTS UNDER THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGIES

КУХАРЕНКО І.П.*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено теоретичну сутність правил ведення бухгалтерського обліку грошових коштів на рахунках в банках під впливом інформаційних технологій. Розглянуто основні нормативні документи, що регламентують облік грошових коштів на рахунках в банках, основні цілі оптимізації грошових потоків. Проаналізовано принципи обліку грошових коштів на рахунках в банках. Обґрунтовано рекомендації щодо завдань обліку грошових коштів на рахунках в банках.

Ключові слова: *грошові кошти, грошові потоки, безготівкові розрахунки.*

The article examines the theoretical essence of the rules of accounting for cash in bank accounts under the influence of information technology. The main normative documents governing the accounting of funds in bank accounts, the main goals of cash flow optimization are considered. Principles of accounting of funds in bank accounts are analyzed. Recommendations for the tasks of accounting of funds in bank accounts are substantiated.

Key words: *cash, cash flows, cashless payments.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні інформаційні перетворення в економіці не тільки перевели бухгалтерські облікові системи на автоматизовану форму, але і внесли певні зміни в методологію та інструментарій обліку. Ця нова інформаційна дійсність вимагає цифрової трансформації не тільки всіх галузей і сфер діяльності, а й систем, які функціонують в них. Це в повній мірі відноситься і до системи бухгалтерського обліку. Відбуваються перетворення, які ґрунтуються нормативно-правовою базою, що відповідає сучасним викликам і трансформує їх в адаптованій формі на облікову систему. У 2019 році набрали чинності нові вимоги щодо організації обліку грошових коштів, пов'язані з такою інформатизацією процесів. І, здавалося б, вивчені з усіх боків питання обліку грошових коштів, знову стали актуальними та цікавими.

На вітчизняних сільськогосподарських підприємствах систематичний облік і контроль руху грошових коштів допомагає забезпечити їх стійкість і платоспроможність в поточному і майбутньому періодах. Абсолютна величина цих показників і динаміка їх зміни протягом року характеризує ефективність роботи підприємства. Однак в умовах неплатежів першорядне значення набуває потік грошових коштів, що надходять на підприємство від різних видів діяльності, а також правильний їх розподіл. В умовах сучасної нестабільної економіки слід виходити з принципу, що вміле використання грошових коштів само по собі може приносити підприємству додатковий дохід; а отже, потрібно думати про раціональні вкладення тимчасово вільних коштів, щоб одержати прибуток. Актуальність теми обумовлена значенням правильно організованого обліку грошових коштів на підприємстві для ведення фінансово-господарської діяльності. Для здійснення діяльності підприємству необхідні грошові кошти, частина яких знаходиться в вигляді готівки в касі, а частина на розрахункових і спеціальних рахунках у банку. Гроші в умовах ринкової економіки є засобом реалізації економічних взаємозв'язків між

* *Науковий керівник – Поливана Л.А., к.е.н., доцент*

суб'єктами економіки в усіх фазах відтворювального процесу. Чим вище ступінь поділу суспільної праці, тим вище ступінь розвитку кредитно-грошових відносин і вище ступінь її впливу на економіку в цілому. Бухгалтерський облік грошових коштів має важливе значення для правильної організації грошового обігу підприємства, для розрахунку платоспроможності та ліквідності. Грошові кошти в бухгалтерському обліку є основною категорією грошового капіталу. Їх примноження, правильне використання, контроль за збереженням - найважливіше завдання бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань обліку грошових коштів та грошових потоків у ринкових умовах присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Варавки І.С., Голова С.Ф., Кірейцева Г.Г., Мниха Є.В., Поддєрьогіна А.М., Хом'яка Р.Л., Швеця В.Г. та інших. Вчені досліджували питання теорії, методики, організації та аналізу обліку грошових коштів та їх еквівалентів, однак, питання щодо правил ведення бухгалтерського обліку грошових коштів на рахунках в банках необхідно дослідити глибше, а особливо у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, що дозволить удосконалити інформаційну систему управління.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення правил ведення бухгалтерського обліку грошових коштів на рахунках в банках під впливом інформаційних технологій, узагальнення положень обліку грошових коштів та розробка шляхів удосконалення управління грошовими потоками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління грошовими потоками охоплює ключові напрямки діяльності підприємства, включаючи управління необоротні та оборотними активами, власним та позиковим капіталом. Поділ всієї діяльності підприємства на три самостійні сфери дуже важливий у вітчизняній практиці, оскільки гарний (тобто близький до нуля) сукупний потік може бути отриманий за рахунок елімінування або компенсації негативного грошового потоку з основної діяльності, надходженням коштів від продажу активів (інвестиційна діяльність) або залученням кредитів банку (фінансова діяльність). У цьому випадку величина сукупного потоку маскує реальну збитковість підприємства.

Облік грошових коштів на підприємстві регулюється нормативним законодавством і діючою обліковою політикою підприємства.

Основними нормативними документами, що регламентують бухгалтерський облік операцій з безготівковими коштами, є: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 7 [1], Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [2], Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [3], Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III [4], П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Мінфіну України від 10.08.2000 р. № 193 [5], «Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21.01.2004 № 22 [6].

Таким чином, критерієм якості та достовірності обліку грошових коштів на підприємствах є відповідність законодавчій базі бухгалтерського обліку, оподаткуванню облікового процесу в Україні. Дотримання всіх норм і положень чинного законодавства є гарантією безперебійної роботи і дотримання позицій на ринку.

Прийнята облікова політика визначає особливості ведення обліку грошових коштів на кожному конкретному підприємстві відповідно до особливостей діяльності та обраних методів ведення бухгалтерського та податкового обліку. Облік руху грошових коштів підприємства за звітний період, а також планування грошових потоків на перспективу є найважливішою ділянкою обліково-аналітичної роботи. Щоб розкрити реальний рух грошових коштів на підприємстві, оцінити синхронність надходжень і платежів, а також пов'язати величину отриманого фінансового результату зі станом грошових коштів, слід виділити і проаналізувати всі напрямки надходження, а також їх вибуття в розрізі основних видів діяльності - поточної, інвестиційної, фінансової.

Одним з найбільш важливих і складних етапів управління грошовими коштами підприємства є їх оптимізація. Оптимізація грошових коштів являє собою процес вибору

найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Основними цілями оптимізації є:

– забезпечення збалансованості обсягів грошових коштів;

– забезпечення синхронності формування коштів у часі;

– забезпечення зростання чистого грошового потоку підприємства.

Основними об'єктами оптимізації виступають: позитивний грошовий потік, негативний грошовий потік, залишок грошових активів, чистий грошовий потік.

У свою чергу облік грошових коштів на рахунках в банках здійснюється на основі наступних принципів. По-перше, в сучасних умовах господарювання більшість операцій здійснюється за допомогою розрахункових рахунків, тобто в безготівковому порядку, тому кожен господарюючий суб'єкт (виняток можуть становити лише окремі категорії малого бізнесу) відкриває розрахункові рахунки в банках, за допомогою яких здійснює розрахунки. При цьому здійснення безготівкових розрахунків має ґрунтуватися на економічній доцільності господарських операцій. По-друге, переміщення грошових коштів по рахунках здійснюється виключно на підставі розпорядчих документів власників рахунків, виключення становлять випадки, передбачені законодавством, наприклад, за виконавчими листами. Даний принцип носить назву черговості платежів. В цьому випадку всі платежі здійснюються в установленому законом порядку в межах сум, розміщених на розрахунковому рахунку господарюючого суб'єкта. Третій принцип передбачає невтручання банку в здійснення господарюючим суб'єктом вибору форм безготівкових розрахунків і їх закріплення в господарських договорах. Таким чином, даний принцип стверджує економічну самостійність кожного суб'єкта ринку в організації розрахункових відносин, тим самим покладаючи на нього відповідальність за їх успішність і ефективність. До трьох перерахованих вище принципів також відносяться два правила організації безготівкових розрахунків, в яких закладена їх сутнісна характеристика. Це принципи терміновості і забезпеченості платежів. Принцип терміновості передбачає здійснення платежів відповідно до термінів, встановлених різними договорами, угодами і т.п. Дане правило виходить з зацікавленості одержувачів грошових коштів в їх зарахуванні на рахунок в строго встановлений часовий період. Даний принцип не тільки впорядковує систему розрахунків, а й підвищує ефективність прийняття управлінських рішень щодо підвищення платоспроможності, раціональності формування грошового обороту, визначення потреби в коштах. Попередній принцип визначає наявність принципу забезпеченості платежів, оскільки останній передбачає у господарюючого суб'єкта наявність грошових коштів для погашення зобов'язань або інших ліквідних активів, які можуть бути використані в цих цілях. Забезпеченість платежу може бути двох видів залежно від терміновості і ступеня ліквідних активів. Термінова забезпеченість носить назву оперативної і визначає наявність у платника ліквідних коштів, достатніх для здійснення платежу. Існують різні форми оперативного забезпечення платежів, в тому числі внесення коштів за рахунок клієнта або банку для подальшого їх перерахування одержувачу. Перспективна забезпеченість за своєю сутністю інформує, оскільки передбачає надання інформації про платоспроможність на етапі встановлення господарських зв'язків. Вимога забезпеченості платежів дозволяє знижувати ризики неплатоспроможності, підвищує рівень кредитоспроможності підприємства, тим самим створює передумови для зміцнення платіжної дисципліни.

З урахуванням вироблених принципів перед системою бухгалтерського обліку грошових коштів ставиться ряд завдань: 1) документальне і законне оформлення всіх операцій з грошовими коштами відповідно до актуальних вимог законодавства; 2) забезпечення збереження грошових коштів господарюючого суб'єкта; 3) відображення операцій з грошовими коштами на рахунках бухгалтерського обліку. Для вирішення поставлених перед системою обліку завдань необхідно дотримуватися сформульованих вище принципів в самій організації обліку. Це не просто дозволить вести бухгалтерський облік на належному рівні, але і запобігти негативним наслідкам.

Висновки. Отже, сучасна облікова система трансформується під впливом змін, властивих вітчизняній економіці. Боротьба, щодо інформатизації галузей, процесів і систем породжує нові механізми ведення бухгалтерського обліку, що призводять до формування нових принципів. Система принципів бухгалтерського обліку грошових коштів сьогодні розглядається виходячи з форм організації розрахунків, всередині яких здійснюється формування базових правил ведення обліку, заснованих на нормах чинного законодавства. Спираючись на розглянуту систему принципів, кожен господарюючий суб'єкт не тільки буде здійснювати свою діяльність в рамках правового поля, запобігаючи можливим негативним наслідкам, а й підвищить результативність прийнятих рішень щодо управління грошовими коштами.

Література.

1. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 7 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14.
4. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. №2346-III // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-3.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Мінфіну України від 10.08.2000 р. № 193 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00.
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного Банку України від 21.01.2004 № 22 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04.

УДК 657.1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА РАХУНКАХ В БАНКАХ В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF ACCOUNTING OF FUNDS IN BANK ACCOUNTS IN UKRAINE

КУЦЕНКО К.П.*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті проведено систематизацію та аналіз нормативно-правової бази, що регулює бухгалтерський облік грошових коштів на рахунках в банках в Україні. Обґрунтовано, що результат діяльності будь-якого підприємства безпосередньо залежить від ефективної роботи підприємства, а особливо від вирішення проблем, пов'язаних з обліком грошових коштів, які є складовою діяльності підприємства.

Ключові слова: *грошові кошти, нормативне регулювання обліку грошових коштів, безготівкові розрахунки.*

* *Науковий керівник – Поливана Л.А., к.е.н., доцент*

The article deals with the systematization and analysis of the legal framework governing the accounting of funds in bank accounts in Ukraine. It is justified that the result of the activity of any enterprise depends directly on the effective operation of the enterprise, and especially on the solution of problems related to the accounting of cash, which is a component of the enterprise's activity.

Key words: *cash, regulatory regulation of cash accounting, non-cash payments.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх підприємства здебільшого залежить від їх раціонального розподілу та використання. У системі інформаційного забезпечення учасників економічних відносин чільне місце посідає нормативно-правове регулювання забезпечення обліку фінансово-господарської діяльності підприємств. Найбільш гостро постають проблеми нормативного регулювання при відображенні обліку та звітності грошових потоків майже на всіх підприємствах України. Чітка та визначена організація обліку та звітності грошових потоків є необхідною умовою ефективного управління підприємством. Тому саме організація їх обліку є досить актуальним питанням під час контролю операцій з ними. Проблеми обліку грошових коштів є як у теоретичній частині, так і у практичній, оскільки виникає багато різноманітних питань щодо їх відображення в обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку грошових коштів є дуже цікавим на сьогодні, адже нормативно-правова база в частині бухгалтерського обліку постійно змінюється. Серед вчених – економістів, які зробили найбільший внесок з розгляду цих питань потрібно виділити: Садовську І.Б., Голова С.Ф., Кірейцева Г.Г., Кужельного М.В., Мниха Є.В., Нападовську Л.В., Сопка В.В. та інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення та проведення систематизації нормативно-правової бази, що регулює бухгалтерський облік грошових коштів на рахунках в банках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законність здійснення операцій з грошовими коштами підприємств у системі бухгалтерського обліку регламентується чинним законодавством України.

Господарський кодекс України регулює договірні відносини між суб'єктами господарювання, відповідальність за невиконання договірних зобов'язань, а також регламентує поведінку суб'єктів господарювання під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності [1]. Так, зокрема, Господарський кодекс України регулює договірні відносини між суб'єктами господарювання, відповідальність за невиконання договірних зобов'язань, а також регламентує поведінку суб'єктів господарювання під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності після сплати передбачених законом податків та зборів самостійно розпоряджаються валютною виручкою від проведених ними операцій, крім випадків, визначених нормативною базою.

Основними нормативними документами, що регламентують бухгалтерський облік операцій з безготівковими коштами, є закони України, і в першу чергу, Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. №2121-ІІІ, який визначає поняття «кошти», розкриває основні вимоги щодо банківського обслуговування рахунків та встановлює обов'язки банків щодо ідентифікації клієнтів, які відкривають рахунки, та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів [2]. У Законі України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" від 05.04.2001р. №**2346-III** визначено коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також регулюється порядок відкриття рахунків, та їхні види [3].

Здійснення процедури відображення в бухгалтерському обліку і розкриття інформації про грошові кошти у фінансовій звітності регламентує НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [4] та Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 7 «Звіт про рух грошових коштів» [5].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання; еквіваленти грошових коштів (грошей) – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [4]. Зазначимо, що відповідно до чинного законодавства, під час складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання Звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту. Перевагою такої альтернативи є те, що кожне підприємство може враховувати специфіку господарської діяльності. Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до Звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання активів за рахунок фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів за рахунок емісії акцій тощо) не включаються до Звіту про рух грошових коштів [4]. Джерелом, в якому можна побачити рух грошових коштів та їх еквівалентів, є форма №3 фінансової звітності «Звіт про рух грошових коштів». Цей звіт більшість науковців вважають найскладнішим у всій фінансовій звітності підприємства. І це пов'язано з тим, що в цьому звіті можна отримати інформацію про операційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства, разом із тим є можливість оцінити ситуацію, пов'язану з надходженням та витрачанням грошових коштів, та визначити потреби підприємства щодо використання цих коштів. Тобто ця форма звітності є багатосторонньою, що суттєво ускладнює процес його заповнення.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» в редакції від 01.01.2012 р. визначає вимоги до надання інформації про минулі зміни грошових коштів суб'єкта господарювання та їх еквівалентів за допомогою Звіту про рух грошових коштів, який розмежовує грошові потоки протягом періоду від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [5].

Операції з коштами в іноземній валюті, які є однією з найважливіших складових монетарних активів, регламентуються П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», затвердженим Міністерством фінансів України від 10.08.2000 р. № 193 [6]. У цьому стандарті розкрито сутність монетарних активів, проте відсутні критерії віднесення до останніх. Ще одним істотним недоліком цього стандарту є його поширення на ті монетарні активи, які виражені в іноземній валюті, зокрема: на кошти на валютному рахунку та готівку, дебіторську заборгованість іноземного покупця, яка непогашена, векселі та фінансові інвестиції, якщо передбачається їх погашення грошовими коштами. Так, П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [6] і МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції», в редакції від 01.01.2012 р. [7], регулюють операції з грошовими коштами та їх еквівалентами. Відповідно до МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» [7] монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони вже виражені в грошових одиницях, що діють на кінець звітного періоду. В П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [6] визначено порядок отримування фіксованої або визначеної кількості одиниць певної валюти. Відповідно до П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», на кінець кожного звітного періоду здійснюється перерахунок монетарних статей, які виражені в іноземній валюті [6]. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 22 «Вплив інфляції», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 28.02.2002 р. № 147 визначає порядок коригування фінансової звітності, яка оприлюднюється, на вплив інфляції [8].

Інструкція № 492 «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів», затверджена Постановою Правління національного банку України від 12.11.2003 р. регламентує відкриття поточних рахунків, зареєстрованим суб'єктам підприємницької діяльності незалежно від форми власності

[9]. Поточні рахунки в національній та іноземній валюті використовуються для здійснення безготівкових розрахунків. Поточні рахунки для зберігання коштів і здійснення всіх видів розрахунків, кредитних та касових операцій відкриваються в установі банку за місцем реєстрації підприємства або в будь-якому банку України за згодою сторін.

Щодо нормативного регулювання безготівкових розрахунків, то основним документом, що регулює механізм безготівкових розрахунків, їх форми, стандарти документів і документообіг, є «Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» [11]. Окрім цієї Інструкції, існують положення (зокрема й П(С)БО 21), кожне з яких регулює порядок здійснення розрахунків за допомогою векселя, чека, акредитива та платіжних карток.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що на сьогодні в Україні існує достатньо нормативно-правових актів для регламентації обліку грошових коштів на рахунках в банках, але для більш ефективної організації обліку та його стабільного розвитку необхідно здійснити гармонізацію українського законодавства відповідно до практичних аспектів міжнародного законодавства у системі обліку грошових коштів на рахунках в банках.

Література.

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. (зі змінами та доповненнями від 07.03.18 р.). Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua.

2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями від 07.03.18р.). Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14.

3. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III (зі змінами і доповненнями від 07.02.2019 р.). Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (із наступними змінами та доповненнями). – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua. – Назва з екрана.

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/929_019.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193 [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00.

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_048.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 28.02.2002 р. № 147 [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02.

9. Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів», затверджена Постановою Правління національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 від 12.11.2003 р. (зі змінами і доповненнями від 21.12.17 р.). – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03.

УДК 339:633.1

СУЧАСНІ ТРЕНДИ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ЗЕРНА

CURRENT TRENDS ON THE NATIONAL GRAIN MARKET

ЛИТВИН Я.О., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто сучасний стан виробництва та експорту зерна в Україні. Визначені основні торгівельні партнери України у купівлі зерна та її позиції на світовому ринку зерна. Розглянуті чинники, що впливають на ефективність виробництва та експорту зерна вітчизняними товаровиробниками. Запропоновано шляхи підвищення ефективності виробництва та експорту зерна в Україні.

Ключові слова: *зернові, виробництво, експорт, торгівля, агровиробники.*

The article deals with the current state of grain production and export in Ukraine. The main trading partners of Ukraine in the purchase of grain and its position in the world grain market have been identified. Factors affecting the efficiency of grain production and export by domestic producers are considered. The ways of increasing the efficiency of grain production and export in Ukraine are suggested.

Key words: *grain, production, export, trade, agricultural producers.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зерно є одним із найважливіших товарів в світовій економіці, адже формує продовольчу безпеку країн світу. З часів набуття незалежності Україна була експортером зернових. Значним фактором розвитку аграрного виробництва в Україні є природний потенціал: великі площі родючих земель, сприятливі кліматичні умови, значний трудовий потенціал. Безпосередньо зернове виробництво є основою аграрної економіки України, а нарощення обсягів виробництва дозволили стати одним з провідних експортерів на світовому ринку. Структурні зміни, що відбуваються в аграрному секторі, та на вітчизняному ринку зерна зокрема, потребують постійного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання розвитку виробництва та торгівлі зерном присвячені праці таких вітчизняних науковців як Голомша Н.Є., Кваша С.М., Ільчук М.М., Шпичак О.М., Шпикуляк О.Г. та інші. Проте питання розвитку виробництва зерна, функціонування ринку зерна в Україні потребують подальшого дослідження, наукового і методичного обґрунтування.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення сучасних тенденцій розвитку виробництва та експорту зерна в Україні, чинників, що визначають можливості розвитку експортного потенціалу України на світовому ринку зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посівні площі під зерновими становлять більше половини загальної посівної площі сільськогосподарських культур з показником протягом 2014-2018 років понад 14,4 млн га. У господарствах населення на зернові припадає близько 4,1 млн га, у фермерських господарствах – до 2,4 млн га, великих сільськогосподарських підприємствах – 8,2 млн га. Якщо аналізувати обсяги валового збору, то на господарства населення приходиться 20 % виробництва зерна, на фермерські господарства – 12-13 %, сільськогосподарські підприємства – 80 %. Відповідно, основними виробниками зернових є великі підприємства. Основними зерновими культурами, що вирощуються вітчизняними аграріями є пшениця, кукурудза та ячмінь. Значні обсяги зерна цих культур ідуть на експорт. Так, у 2017 році було вироблено 61,9 млн тон зерна, а експортовано 42,5 млн тон. Обсяги виробництва порівняно з 2000 роком збільшились у 2,5 рази. Це відбулось за рахунок збільшення урожайності (урожайність пшениці порівняно з 2000 роком збільшилась на 66,6 %, кукурудзи – майже вдвічі, ячменю – на 37,5 %). Відбулося розширення ареалу деяких зернових культур завдяки розвитку селекції та впровадженню нових технологій. Обсяги експорту зерна порівняно з 2000 роком збільшились майже у 32 рази, а порівняно з 2010 роком – майже у три рази (табл. 1).

* *Науковий керівник – Бабан Т.О. к.е.н., доцент*

Таблиця 1

Баланс зерна у 2000, 2005, 2010, 2013-2017 рр., *млн тонн*

Показники	***Роки***							
	2000	***2005***	***2010***	***2013***	***2014***	***2015***	***2016***	***2017***
Виробництво	24,46	38,02	39,27	63,05	63,86	60,13	66,09	61,92
Зміна запасів на кінець року	1,33	-0,31	-2,05	6,93	2,98	-3,2	2,13	-1,46
Імпорт	1,01	0,23	0,17	0,24	0,26	0,19	0,24	0,25
Усього ресурсів	24,14	38,56	41,5	56,36	61,14	63,52	64,2	63,64
Експорт	1,33	12,65	14,24	27,84	33,42	38,34	41,45	42,5
Витрачено на корм	11,06	13,82	14,79	16,18	15,68	14,19	12,28	11,01
Витрачено на сівбу	3,59	3,29	3,22	2,89	2,88	2,59	2,33	2,12
Втрати	0,31	0,37	0,79	1,51	1,59	1,40	1,35	1,11
Переробка на нехарчові цілі	0,10	0,67	1,65	1,37	1,28	1,09	1,04	1,25
Фонд споживання	7,75	7,75	6,81	6,58	6,22	5,90	5,75	5,65

Джерело: [2]

Як видно з даних таблиці 1, на експорт було направлено 68,6 % всього виробленого зерна. Необхідно також зазначити, що в структурі експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції зернові залишаються на першому місці – в 2017 році на них приходилось 36,6 %. Відповідно, експорт зернових забезпечує значний приплив валютної виручки до країни.

Основним передумовами розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, зокрема аграрних, є лібералізація торгівлі та вступ України до СОТ, відміна державної монополії на зовнішню торгівлю. Із набуттям членства у СОТ Україна отримала більший доступ до ринків сільськогосподарських товарів і продовольства інших країн, для захисту торговельних інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках та залучення іноземних інвестицій для розвитку вітчизняного агропромислового комплексу.

Україна входить до п'ятірки найбільших експортерів зернових з ринковою часткою 12 %. Основними конкурентами України на світовому ринку зерна виступають США, країни ЄС, Бразилія та Аргентина. Найбільшими покупцями українського зерна є країни Азії, Африки і Європи, серед яких найбільшими імпортерами є Єгипет, Китай, Іспанія та Саудівська Аравія.

Міжнародна економічна інтеграція, зокрема створення зон вільної торгівлі, активізували процеси входження українських товаровиробників у світові та регіональні ринки, ринки зерна зокрема. Так, створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС у 2014 році, в рамках якої були знижені митні ставки на торгівлю зерном та збільшені розміри безмитних квот, дало можливість вітчизняним експортерам збільшити обсяги торгівлі зерном до ЄС. Наприклад, тарифна квота по пшениці буде збільшена з 950 тис тонн на рік в 2016 році до 1000 тис тонн в 2022 році, по ячменю – з 250 тис тонн в 2016 році до 350 тис тонн в 2022 році, по кукурудзі – з 400 тис тонн в 2016 році до 650 тис тонн в 2022 році.

Зернові є однією з важливих експортних товарів у загальній структурі аграрного експорту України до ЄС. Так, у 2017 році на них приходилось 29,4 %. На другому місці жири та олії з часткою у 25,4 %. Основним імпортером вітчизняних зернових на ринку ЄС є Іспанія.

Крім ЄС Україна має чинні угоди про вільну торгівлю з країнами ЄАВТ з 2012 року (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн), Грузією з 1996 року, Македонією з 2001 року, Чорногорією з 2013 року, країнами СНД з 2012 року (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан), з Канадою з 2016 року, з Ізраїлем з 2017 року. Тривають перемовини про укладання угод про вільну торгівлю з Туреччиною, В'єтнамом та Сербією. Тарифна лібералізація є більш суттєвою порівняно з аналогічними зобов'язаннями зовнішньоторговельних партнерів в рамках СОТ, дає можливості більш ефективно розвивати зовнішньоторговельні зв'язки.

Ключовими факторами успіху при становленні України як провідного світового постачальника зернових є багаті природні ресурси, родючі землі та сприятливий клімат, що дають можливість отримувати значні урожаї всіх видів зернових; вигідне географічне розташування для експорту продукції зернового виробництва, наявність виходу на морські шляхи, що дає можливість виходу на ринки Близького Сходу та Північної Африки; невисокі ціни на зерно вітчизняних виробників, які утворились внаслідок низької орендної плати за

землю та низького рівня заробітної плати в країні, та є основною конкурентною перевагою українського збіжжя на світовому ринку.

На зростання українського експорту зернових також впливає зростання попиту на зернові в світі, що пов'язано із зростанням чисельності населення, покращенням рівня життя в деяких країнах, зміною кліматичних умов у світі.

Провідну роль у завоюванні зовнішнього ринку зернових відіграли вітчизняні агрохолдинги, які мають можливість акумулювати значні обсяги ресурсів (земельні, технічні, фінансові, кадрові) та значні капітали для більш ефективного розвитку сільськогосподарської галузі. Вони мають більш розвинену інфраструктуру для зберігання та транспортування зерна, більш високопродуктивну техніку та сучасні технології (врожайність зернових культур в великих підприємствах традиційно на 25-30% вище середнього показника). Агрохолдинги є основними експортерами українського зерна.

Але існують і перешкоди для подальшого зростання обсягів виробництва та експорту вітчизняного зерна. Основним проблемним питанням для збільшення обсягів експорту зернових залишається логістична інфраструктура (недостатність ємностей для зберігання зерна (елеваторів, складів); неможливість проконтролювати якість зерна в процесі зберігання через слабку забезпеченість елеваторів лабораторіями якості; затримання вантажів через нестачу та поганий технічний стан залізничних вагонів; висока вартість транспортних послуг; невисокий потенціал портових потужностей тощо). Суттєвою проблемою при експорті зернових культур є якість продукції. Так, більше половини вітчизняної пшениці, більше 90 % ячменю – це фураж.

Проблемним питанням є також державне регулювання, економічна і політична нестабільність в країні. Для розвитку вітчизняного аграрного бізнесу необхідні державна підтримка, ефективна грошово-кредитна політика, сприятливе податкове та митне регулювання.

Висновки. Експорт зернових виступає важливим джерелом формування доходів сільськогосподарських підприємств України. Наявність конкурентних переваг дозволяє Україні займати важливе місце серед найбільших світових експортерів зерна. Але наявність стримуючих факторів для зернового експорту викликає пошук шляхів підвищення ефективності виробництва та експорту зерна. Впровадження інтенсивних технологій вирощування зернових, що буде сприяти підвищенню урожайності, повинна сприяти підвищенню ефективності виробництва. Державна підтримка будівництва інфраструктури для зберігання зерна повинна сприяти підвищенню ефективності збуту. Розвиток логістичної інфраструктури забезпечить підвищення ефективності не лише діяльності агровиробників, але і забезпечить створення нових робочих місць для молодих спеціалістів.

Література.

1. ***Бабан Т.О.*** Конкурентні переваги українського зерна при формуванні експортного потенціалу. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 191. С. 131-141.

2. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2017 р.: Статистичний збірник / відп. за вип. О.М. Прокопенко. Київ : Держстат, 2018. С. 59.

3. ***Грідін О.В.*** Стан та найближчі перспективи розвитку зернопродуктового підкомплексу Харківського регіону. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. 2008. Вип. 70. С. 64-69.

4. ***Грідін О.В.*** Значення зернопродуктового підкомплексу в дотриманні продовольчої безпеки України. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. 2015. Вип. 161. С. 136-144.

3. ***Діброва А.Д., Діброва Л.В., Крилов Я.О., Діброва М.А.*** Стратегічні орієнтири розвитку ринку зерна та механізму його регулювання. *Економіка АПК.* 2019. № 6. С. 26 – 35.

4. ***Ільчук М.М., Коновал І.А., Барановська О.Д., Євтушенко В.Д.*** Розвиток ринку зерна в Україні та його стабілізація. *Економіка АПК.* 2019. № 4. С. 29-38.

5. ***Чорний В.М.*** Торговельна позиція українських підприємств на світовому ринку зерна. *Ефективна економіка.* 2017. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5450

УДК 657:640.4

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

PROBLEMATIC ISSUES OF ACCOUNTING OF INCOMES AND EXPENSES OF CATERING ESTABLISHMENTS

МАТУС В.Д., студент магістратури*
Сумський державний університет

У статті розглянуто проблемні питання організації обліку доходів і витрат основної діяльності підприємств громадського харчування. Проаналізовано основні аспекти і відмінності виробничого та торгівельного методів обліку витрат виробництва, зроблені відповідні висновки. Визначено основні складові, що впливають на розкриття інформації в обліковій політиці підприємств громадського харчування.

Ключові слова: *підприємства громадського харчування, витрати, доходи, торгівельний метод, виробничий метод, виробництво.*

The article deals with the problematic issues of organization of accounting of income and expenses of the main activity of catering enterprises. The main aspects and differences of production and trading methods of accounting of production costs are analyzed, and the relevant conclusions are drawn. The main components that influence the disclosure of information in the accounting policy of catering companies are identified.

Key words: *catering, expenses, income, trading method, production method, production.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність кожного підприємства у сфері громадського харчування спрямована на досягнення стратегічних цілей: отримання прибутку у довгостроковій перспективі з орієнтацією на задоволення соціальних потреб населення, отримання доходу від продажу якісної продукції на обраному сегменті ринку, визначення оптимальної ціни на власну продукцію, яка відповідала б конкуренції і соціальній відповідальності. Основними для таких підприємств є поєднання функцій виробництва і організації споживання, що характеризує громадське харчування як специфічну сферу діяльності та вимагає відповідних підходів в організації системи бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи побудови та вдосконалення системи бухгалтерського обліку у сфері ресторанного господарства були досліджені в працях відомих учених економістів, зокрема, це праці: Атамаса П.Й., Гури Н.О., Кузіна З.В, Максімової В.Ф. Степанової Т.Г. та ін. Проте певні питання у тому числі з організації обліку доходів і витрат у сфері ресторанного господарства, все одно залишилися дискусійними і потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Дослідження організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку доходів і витрат на підприємствах громадського харчування, виявлення проблемних питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування закладів громадського харчування засновано на поєднанні елементів виробництва і торгівлі: виготовляючи власну продукцію, вони одночасно реалізують її разом із придбаними на стороні товарами, надаючи також послуги. Це відбувається протягом трьох взаємопов'язаних процесів: заготівлі сировини для вироблення готової продукції, виробленні готової продукції, реалізації готової продукції.

Підприємства розроблюють асортимент страв, виробів, напоїв, які готують у суворій відповідності до рецептур, наведених у відповідних збірниках приготування їжі і напоїв. Асортимент продукції затверджується керівником підприємства відповідно до типу і класу

* *Науковий керівник – Кравченко О.В., к.е.н., доцент*

конкретного закладу. Після того як складено асортимент, підприємству ресторанного господарства слід визначити ціну на кожну страву, виріб, закупний товар. Порядок приготування також регулюється діючими санітарними правилами. Заклади повинні мати меню, де розміщуються позиції власного виробництва, а також прейскурант, який містить перелік закупних товарів. Якщо надаються додаткові послуги, то їх перелік і вартість зазначаються в окремому прейскуранті на послуги.

Основною діяльністю є операції, пов'язані з виробництвом або з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частину його доходу. Крім нормативних витрат (визначених збірником рецептурних страв та технологічною документацією на фірмові страви та кулінарні вироби), підприємства громадського харчування, несуть також витрати, визначені П(С)БО 16, та витрати, пов'язані з подальшою реалізацією виготовленої продукції і кулінарних виробів та обслуговуванням відвідувачів у залах. У зв'язку з цим, підприємства громадського харчування повинні робити таку націнку, щоб покрити всі витрати та забезпечити собі прибуток від діяльності.

Рівень отриманих доходів залежить від кількості реалізованих товарів і власної продукції. Визначення фінансового результату діяльності здійснюється через порівняння доходів звітного періоду і витрат, понесених для одержання цих доходів. В системі обліку інформація про доходи та витрати є надзвичайно цінною, саме тому необхідно постійно вдосконалювати техніку, методику та організацію обліку як основного джерела інформації про доходи та витрати підприємства та формування фінансового результату.

Одним із найскладніших завдань, які здійснюються у процесі прийняття рішень, є вибір оптимального підходу до обліку витрат підприємств громадського харчування та обґрунтованості їх доцільності, що має важливе значення для практичної реалізації.

Склад поточних витрат торговельної діяльності, порядок їх планування на підприємствах громадського харчування визначають самостійно в Наказі про облікову політику. При цьому необхідно враховувати наступні фактори:

– вид господарської діяльності підприємства;
– організаційна структура діяльності;
– вид продукції, що виробляється;
– методи оцінки об'єктів обліку та визначення трансфертних цін;
– система організації внутрішньогосподарських відносин;
– методи формування собівартості продукції.

Продукція, яку реалізують підприємства громадського харчування, може бути виготовлена ними повністю, проходити часткове кулінарне оброблення або це можуть бути покупні товари. Обліковою вартістю приготованих на кухні страв є виробнича собівартість. До виробничої собівартості включаються лише прямі матеріальні витрати згідно з нормами вкладення сировини, встановленими збірниками рецептур або технологічними картками. Практично її визначення зводиться до калькулювання собівартості кухонної продукції закладу.

Відповідно до П(С)БО 16 перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції встановлює підприємство. Так до виробничої собівартості продукції включаються:

– прямі матеріальні витрати;
– прямі витрати на оплату праці;
– інші прямі витрати;
– змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати [1].

Таким чином, калькулюючи собівартості кухонної продукції включають тільки собівартість використаної сировини згідно з технологічними нормами її закладення на одну страву або на партію виробів.

Ціни реалізації виробів також визначаються через калькуляцію. Розрахунок ціни реалізації виробу провадиться в калькуляційній карті. Калькуляційні картки складаються, як на продукцію власного виробництва, так і на покупні товари. Оприбуткування сировини і товарів, а також списання реалізованих готових виробів із підзвіту матеріально відповідальних осіб здійснюється за обліковими цінами сировини, які проставляються в калькуляційних картах [2].

Калькуляція фактичної виробничої та повної собівартості готових страв складається на підставі господарських операцій. Для всіх закладів громадського харчування обов'язкова наявність меню, в якому зазначають перелік блюд, кулінарних, борошняних кондитерських, булочних виробів і напоїв власного виробництва, вихід та ціну однієї порції.

Об'єктом бухгалтерського обліку є вартість сировини, продуктів і товарів, облік яких здійснюють у розрізі матеріально відповідальних осіб в натуральних і грошових вимірниках.

На сьогодні підприємства ресторанного господарства під час визначення витрат можуть обрати торговий або виробничий метод [4]. Також заклад ресторанного господарства має право на власний розсуд вибирати метод бухгалтерського обліку виготовлених продуктів харчування та закупних товарів, зазначивши його в наказі про облікову політику підприємства.

При торговельному методі обліку всі витрати закладів ресторанного господарства умовно можна розподілити на:

– витрати, що формують собівартість закупних товарів, які реалізуються, та кулінарних виробів;

– інші витрати діяльності (витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією випущеної продукції).

Облік сировини у виробництві ведуть на рахунку 23 «Виробництво». На цьому рахунку обліковують вартість сировини та продуктів, що використовуються для виробництва продукції (тобто тільки сировинна складова) за цінами продажу, що вже включає націнку.

За цим методом облік доходу від реалізації як закупних товарів, так і продукції власного виробництва (виготовлених та реалізованих покупцям кулінарних виробів) відображають на субрахунку 702 «Дохід від реалізації товарів». На субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів» списується безпосередньо визначена собівартість страв та покупних товарів, реалізованих покупцям. Відхилення облікових цін товарів і сировини відображається на субрахунку 285 «Торгова націнка» [3].

Всі інші витрати підприємства господарського харчування (у тому числі витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції) при торговельному методі до собівартості реалізованих виробів не включають. А облік таких витрат, як і в торгівлі, ведеться на інших рахунках обліку витрат діяльності.

За виробничим методом передбачено роздільне ведення обліку продовольчої сировини, призначеної для виготовлення власної продукції, та товарів, призначених для реалізації. Відповідно облік сировини ведуть на субрахунку 201 «Сировина й матеріали», а товарів - на субрахунку 281 «Товари на складі».

На рахунок 23 «Виробництво» відносять тільки вартість сировини, що використовується на виробництво готової продукції, за її первісною вартістю, сформованою згідно з вимогами П(С)БО 9 "Запаси". Всі інші витрат, пов'язаних з виробництвом продукції (заробітна плата кухарів, інших виробничих робітників, нарахований ЄСВ, амортизація кухонного обладнання, орендна плата виробничого приміщення тощо), обліковується за дебетом рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». В подальшому вони, як правило, не розподіляються, а повністю списуються на собівартість реалізованої продукції закладами харчування.

При цьому дохід від реалізації виробів власного виробництва відображають на рахунку 701 "Дохід від реалізації готової продукції", собівартість реалізованої продукції власного виробництва списують на рахунок 901 "Собівартість реалізованої готової продукції" з урахуванням загальновиробничих витрат. Дохід від реалізації купівельних товарів відображають на рахунку 702 "Дохід від реалізації товарів". Суму націнки, що припадає на реалізований товар, списують методом сторно. Залишок вартості товарів відносять до дебету рахунка 902 "Собівартість реалізованих товарів".

Виробничий підхід є більш трудомістким, ніж торговельний. При цьому він дозволяє забезпечити розрахунок фактичної собівартості виготовлених страв, кондитерських виробів та напоїв, тобто стейкхолдери отримують більш достовірну інформацію. Головною перевагою даного методу є те, що його основні принципи не суперечать нормам П(С)БО.

В цілому облік витрат на випуск власної продукції підприємства громадського харчування ведуть на рахунку 23. Аналітичний облік ведуть у розрізі видів виробництва, статей витрат, видами або групами виготовленої продукції. Інші витрати, пов'язані з випуском і реалізацією

продукції, а також інші витрати, що виникають під час здійснення господарської діяльності, формують витрати діяльності та обліковуються на рахунках класу 9, для обліку доходів використовують рахунки класу 7.

Всі особливості в кожному конкретному випадку необхідно прописувати в обліковій політиці, основними складовими якої є: визначення моделі обліку діяльності, що залежить від виділення основної функції підприємства, чи то виробництво чи торгівля; вибір варіанту встановлення торгівельної націнки; вибір методу формування собівартості продукції; визначення необхідних аналітичних рахунків, які будуть відображати специфіку обліку на підприємстві; вибір методу обліку транспортно-заготівельних витрат; вибір варіанту оцінки використаних продуктів – за продажною вартістю або за первісною вартістю.

Висновки. Отже, облік витрат на підприємствах громадського харчування має свої особливості методологічного характеру, документального оформлення, ведення аналітичного обліку застосування форм облікових регістрів та ін. До основних проблем можна віднести наявність різних способів витрат виробництва продукції, а також недосконалість механізму формування собівартості виробництва продукції.

Література.

1. П(С)БО 16 «Витрати» Наказ МФУ від 31.12.99 № 318 Дата оновлення: 13.07.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027 (дата звернення: 27.10.2019)

2. Методичні рекомендації щодо впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у сфері громадського харчування і побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами Наказ Мінекономіки від 17.06.03 № 157 URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0157569-03 (дата звернення: 26.10.2019)

3. ***Нестеренко М.*** Облік за торговельним методом. *Податки та бухгалтерський облік.* 2017 № 48. С. 13-17.

4. Громадське харчування: від документообігу до обліку. *Податки та бухгалтерський облік.* URL : https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/golden/g-03/article-3585.html (дата звернення: 27.10.2019)

УДК: 330.34:338.43:637.1

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

ACTUAL ASPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF DAIRY SUB COMPLEX OF UKRAINE

МИРНИЙ Є.В., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті вивчені сучасні аспекти інноваційного розвитку молокопродуктового підкомплексу України. Встановлено, що однією із найважливіших та найбільш перспективних складових частин аграрного ринку в теперішній час є ринок молока та молочних продуктів. Виявлені основні чинники, що здійснюють безпосередній вплив на функціонування молочного ринку, зокрема: стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів тощо. Вивчені основні проблеми сучасного українського

* *Науковий керівник – Грідін О.В., старший викладач*

ринку молочної продукції та окреслені основні напрями поліпшення стану молочного ринку України. Встановлено також, що інвестиційно-інноваційне оновлення матеріально-технічної бази має забезпечити усунення більшості проблем розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України, проте активізація інноваційної діяльності молокопереробних підприємств потребує негайного створення прийнятного інвестиційного середовища.

Ключові слова: *інноваційно-інвестиційна діяльність, інноваційний розвиток, молокопродуктовий підкомплекс, молокопереробна галузь, ринок молока та молочної продукції.*

The article examines modern aspects of innovative development of dairy sub complex of Ukraine. It has been established that one of the most important and promising components of the agrarian market is the milk and dairy market. The main factors that have a direct impact on the functioning of the dairy market, in particular: the state of production, market infrastructure, the effectiveness of market mechanisms, the solvency of consumers, and so on. The main problems of the modern Ukrainian dairy market and the main directions of improvement of the state of the dairy market of Ukraine are studied. It was also established that the investment-innovative updating of the material and technical base should ensure the elimination of most problems of the dairy sub complex development of the agro industrial complex of Ukraine, but the activation of the innovative activity of the dairy enterprises requires the immediate creation of an acceptable investment environment.

Key words: *innovation-investment activity, innovative development, dairy sub complex, dairy industry, market of milk and dairy products.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово розвинених країнах. Недостатні темпи інноваційної діяльності підприємств пояснюються нестачею коштів для впровадження нововведень, слабкою зацікавленістю виробників у впровадженні нових розробок, послабленням стимулів підвищення якості продукції та продуктивності праці, потребою у створенні нової ефективної структури управління науково-технічною сферою держави, що стало причиною кризових явищ на багатьох підприємствах, зокрема у молокопереробній галузі. У сучасних умовах виробничо-господарської діяльності актуальним завданням для молочної галузі є вибір пріоритетних напрямків інноваційної діяльності підприємств. Активізація використання інноваційного чинника неодмінно має призвести до підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, що в умовах їх ринкової трансформації є дуже важливим [5, с. 264].

Ефективний і сталий розвиток в сучасних умовах може бути забезпечений на основі широкого застосування поліпшених технологій, поглиблення і вдосконалення економічних відносин між агровиробниками та переробниками, здійснення аграрної політики на засадах інноваційного розвитку основних, суміжних і допоміжних галузей: молочного скотарства, племінної справи, кормовиробництва, механізації та автоматизації виробничих процесів у тваринництві тощо. Впровадження продуктових інновацій у сектор молочного скотарства та переробки молока за нинішнього рівня державної підтримки виробників сирого молока, а також концентрації фінансових ресурсів на більшості підприємств цієї галузі є надто проблематичним. Позитивне вирішення цього завдання пов'язане з підвищенням рівня концентрації інвестиційних ресурсів у всіх ланках молокопродуктової вертикалі [2, с. 61].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми та пошуку дієвих шляхів забезпечення відродження вітчизняного молокопродуктового підкомплексу приділено багато праць вітчизняних науковців, зокрема цією проблематикою ґрунтовно займаються такі з них як: Божидарнік Т.В., Бугаєнко О.В., Гладка Д.О., Грідін О.В., Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Єрмак О.С., Заїка С.О., Крюкова І.О., Курдиш Р.Ф., Мазнєв Г.Є., Черевко Д.Г., Чугаєвська С.В. та багато інших [1-7]. В той же час деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими і потребують більш детального опрацювання, що стосуються зокрема і проблеми створення і впровадження інновацій на підприємствах молокопродуктового підкомплексу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення сучасних аспектів інноваційного розвитку молокопродуктового підкомплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок молока та молочних продуктів в Україні є на сьогодні однією із найважливіших та найбільш перспективних складових частин аграрного ринку, при цьому Україна знаходиться у двадцятці найбільших світових виробників молока. Від розвитку ринку молока залежить повноцінне забезпечення населення України життєво необхідними продуктами харчування, що виробляються з молока. Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією з провідних у структурі харчової індустрії України [3, 7, с. 200]. Продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Частка витрат на молочні продукти становить в межах 15 % від загальних витрат на харчування (це четверте місце після витрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби). Нині функціонує близько 350 підприємств із переробки молока, з яких 80 виробляють 90 % суцільномолочної продукції України [3].

Керівництво підприємств-лідерів на ринку молока України вкладає значні кошти в модернізацію виробництва та поліпшення якості молока та молочних продуктів, слідкує та відповідно реагує на зміни кон'юнктури ринку, постійно поліпшує та розширює асортимент видів продукції для покращення процесу виробництва продукції, збільшення обсягів реалізації продукції та отримання чистого прибутку [3].

Необхідно відмітити, що за даними Державної служби статистики України, відбувається скорочення чисельності корів в Україні. Так за 2017 р. вона зменшилася майже на 60 тис. голів – до 2,108 млн. В той же час, позитивним є зростання продуктивності виробництва молока, яка в 2017 р. досягла позначки в середньому по країні у 6 тис. кг/корову. З кожним роком молочний ринок України суттєво скорочує обсяги експорту через втрату ринків збуту в окремих країнах СНД та поступово нарощує імпорт. Це негативно відображається як на українських підприємствах, які займаються виробництвом та переробкою молока (зумовлено зменшенням потужностей), так і на зовнішньоторговельному балансі України [3]. При цьому, майже за всіма товарними групами, крім маслянки, інших молочних продуктів та морозива, спостерігається доволі стійка тенденція до нарощування обсягів виробництва продукції. Найбільшу питому вагу в складі виготовленої продукції займають молоко та вершки. Досить позитивним є щорічне нарощення обсягу їх виробництва: якщо в 2013 р. підприємствами молочної галузі вироблено молока та вершків 1081732 т, то в 2014 р. – 1238704 т, а в 2017 р. – 1105698 т. Значну частку в обсязі виготовленої продукції займають кисломолочні продукти (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти), обсяг виробництва яких у 2017 р. становив 661167 т. Значною є й частка виготовленого сиру, обсяги виробництва якого в 2017 р. становили 290354 т. У цілому динаміка виробництва сирів є нестабільною. Така ситуація стала наслідком скорочення потенційних ринків збуту української продукції в Росії та зменшення кількості великої рогатої худоби.

Зазначимо, що на функціонування молочного ринку впливає низка чинників [3], які мають враховуватись в поточній та стратегічній діяльності, зокрема: стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів тощо. При цьому, до основних проблем сучасного українського ринку молочної продукції можна віднести: зменшення поголів'я корів та відсутність достатнього рівня якісної сировини для виробництва різних видів продукції; недостатня кількість лабораторій для визначення якості молока та молочних продуктів; значна втрата міжнародних ринків збуту і, як наслідок, невеликий ринок збуту продукції; така ситуація сприяє скороченню виробництва молочної продукції підприємствами або ліквідації виробництва; низький технологічний рівень на виробництвах, відсутність сучасного обладнання (багато сировини псується під час неналежного транспортування від виробника до переробного підприємства); зниження рівня внутрішнього споживання через кризові явища в Україні; недостатній рівень структуризації та кооперації підприємств України [3].

Виходячи з наявних проблем, основними напрямами поліпшення стану молочного ринку України можуть стати: стимулювання з боку держави (створення належного пільгового податкового режиму) створення ферм великої рогатої худоби, що дасть змогу збільшити обсяги

сировини, відповідно модернізація обладнання та поліпшення якості молочних продуктів; пошук та налагодження міжнародних зв'язків із країнами для експорту продукції, забезпечення належного транспортування молока та молочної продукції; створення інтегрованого та кооперованого виробництва (ефективна система менеджменту на підприємстві) України [3].

Усунення більшості проблем розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України стане можливим через інвестиційно-інноваційне оновлення матеріально-технічної бази, поліпшення породної структури, значне збільшення поголів'я молочного скотарства та інфраструктурне облаштування виробництва, переробки і збуту молочної продукції. Нажаль, в окремих регіонах України, які традиційно спеціалізувалися на агровиробництві, інституціональна структура господарств молочного скотарства та підприємств з переробки молока не передбачає прийнятних обсягів інноваційно-інвестиційного забезпечення розширеного відтворення потенціалу регіонального молокопродуктового підкомплексу [2, с. 61].

Інвестиційна та інноваційна діяльності є найважливішою складовою будь-якого сільськогосподарського підприємства, орієнтованого на стратегічний успіх в умовах ринкових трансформацій. Отже, тісний взаємозв'язок інвестицій та інновацій на підприємстві дає нам змогу розглядати ці процеси, не відокремлюючи їх один від одного, оскільки вони являють собою самостійну сферу економічної діяльності підприємства, пов'язану з фінансуванням та управлінням процесами оновлення усіх його елементів функціонування. У сільськогосподарському виробництві інвестиції насамперед спрямовуються: на заміну застарілого і зношеного обладнання; у впровадження нової технології і застосування сучасної техніки та обладнання; на розширення виробництва сільськогосподарської продукції; у розвиток нових видів виробництв. Процес впровадження нововведення включає три основні стадії. Перша стадія складається з досліджень до першого виробничого освоєння техніки, технології або продукції. На другій стадії здійснюється розгортання випуску у масштабах, достатніх для задоволення конкретних потреб Споживачів. Третя стадія включає виробництво і широке використання нововведення кінцевими споживачами. Сукупність цих стадій прийнято називати інноваційним процесом. Основними джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти Державного та місцевих бюджетів України та Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України. Формування інвестицій в АПК здійснюється на економічній основі з урахуванням швидкості повернення вкладених коштів. А це можливо лише за умови збільшення виробництва високоякісної продукції та зниження її собівартості. У ринкових умовах господарювання для підприємств аграрного сектору економіки України одним із головних чинників розвитку виробництва є залучення інвестиційних і інноваційних ресурсів [5, с. 265].

На наш погляд, інтенсифікація інноваційного розвитку підприємств АПК насамперед пов'язана з інвестиційною привабливістю України для закордонних інвесторів, оскільки існують переваги, пов'язані із промисловим і сільськогосподарським потенціалом, багатими та різноманітними природними ресурсами, вигідним географічним положенням та жорстким конкурентним середовищем у сфері АПК, що активізує пошук підприємствами АПК джерел і механізмів отримання інвестицій. Проте наявність таких ресурсів не гарантує автоматичного посилення інноваційної діяльності. До того ж необхідно поліпшувати рівень сприйнятливості підприємств до інноваційного розвитку, посилювати їх зацікавленість в оновленні виробництва.

Як вже зазначалось нами вище провідне місце у харчовій промисловості України займає молокопереробна галузь. Рівень розвитку молокопереробної галузі має значний вплив на стан економіки держави. Тому значення молокопереробної промисловості для національної економіки потребує застосування нових науково-технічних рішень, спрямованих на створення сучасних наукомістких виробництв, які могли б не лише задовольнити внутрішній попит на її продукцію, а й виходити з нею на зовнішні ринки. Завдяки короткому періоду окупності вкладених інвестицій молокопереробна галузь потенційно є інвестиційно привабливою [5, с. 266].

Висновки. В умовах євроінтеграції України необхідне визначення пріоритетних завдань науково-технічної та інноваційної державної підтримки молочної галузі. Слід, перш за все, забезпечити реалізацію стратегічного планування державних, регіональних, науково-технічних та інноваційних програм, здійснення підтримки наукових розробок, фінансування проектів малого та середнього бізнесу, сприяння розвитку наукової та інноваційної інфраструктури, покращити інформаційне й кадрове забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності, удосконалення захисного механізму вітчизняних виробників інноваційних молочних продуктів щодо уникнення недобросовісної конкуренції на зовнішньому та внутрішньому ринках і охорони інтелектуальної власності. У сучасних умовах господарювання без впровадження передових досягнень науки і техніки у виробництво продовольства неможливо забезпечити продовольчу безпеку, підвищувати життєвий рівень населення, нарощувати економічний потенціал країни. Очевидно, що стабільно сильні позиції на ринку можуть забезпечити для себе лише ті підприємства, яка спрямовують свої інвестиції на виробництво наукоємних видів продукції, що передбачає застосування новітніх досягнень техніки і технологій. Інноваційна підтримка молочної галузі обов'язково має включати маркетингові дослідження ринків збуту, формування попиту на нові види продукції, пошук і створення інформації щодо конкурентного середовища, пошук партнерів для впровадження та фінансування інноваційних проектів [7, с. 203].

Для активізації інноваційної діяльності молокопереробних підприємств необхідно створити рівень прийнятного інвестиційного середовища їх функціонування. Це стосується: банківського кредитування пільговими кредитами інноваційних проектів підприємств; звільнення від оподатковування вітчизняних і закордонних інвесторів та коштів, які направляються на реконструкцію і механічне переозброєння підприємств; запровадження різних форм фінансового лізингу тощо [5, с. 269].

Література.

1. ***Shudlurski Jacek*** Theoretical aspects of innovation activities / ***Jacek Shudlurski, S. Zaika, O. Gridin*** // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016. – № 1. – С. 17-24.

2. ***Божидарнік Т.В.*** Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку молокопродуктового підкомплексу [Електронний ресурс] / ***Т.В. Божидарнік*** // *Вісник аграрної науки.* – 2013. – № 12. – С. 61-64. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaan_2013_12_17

3. ***Джеджула В.В.*** Ринок молочної галузі: стан та тенденції розвитку / ***В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, Д.О. Гладка*** // *Економіка та суспільство.* – 2018. – Вип. 18. – С. 382-388. – Режим доступу : http://economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/53.pdf

4. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / За ред. професора ***Г.Є. Мазнєва***. – Харків: Вид-во «Майдан», 2015. – 592 с.

5. ***Курдиш Р.Ф.*** Інвестиційно-інноваційні аспекти активізації діяльності молокопереробних підприємств України [Електронний ресурс] / ***Р.Ф. Курдиш*** // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* – 2013. – № 776. – С. 264-269. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_41

6. ***Черевко Д.Г.*** Підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в умовах членства України в СОТ: автореф. дис. ... канд.. екон. наук: 08.00.04. Львів : Нац. аграр. ун-т, 2010. 20 с.

7. ***Чугаєвська С.В.*** Статистичні засади інноваційної активності підприємств молокопереробної галузі [Електронний ресурс] / ***С.В. Чугаєвська*** // *Бізнес Інформ.* – 2017. – № 4. – С. 199-204. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_4_32

УДК 336.13

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

IMPROVEMENT OF THE LABOR PAYMENT SYSTEM IN PUBLIC GOVERNMENT BODIES

ФРОЛОВА Г.М., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто теоретичні основи оплати праці в органах публічного управління. Проаналізовано зарубіжний досвід державного регулювання оплати праці в органах публічного управління. Надано загальну характеристику та аналіз системи оплати праці в органах державного управління та місцевого самоврядування. Охарактеризовано сутність підвищення мотиваційної складової системи заробітної плати. Визначено підхід щодо здійснення вдосконалення систем оплати праці органів публічного управління України.

Ключові слова: *оплата праці, мотивація, державне регулювання оплати праці, публічне управління.*

The article deals with the theoretical bases of remuneration in public administration. Foreign experience of state regulation of remuneration in public administration bodies is analyzed. The general description and analysis of the system of remuneration in state administration and local self-government bodies is given. The essence of increase of the motivational component of the salary system is characterized. The approach to implementing the improvement of the pay systems of public administration bodies of Ukraine is determined.

Key words: *remuneration, motivation, state regulation of remuneration, public administration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Існуюча в Україні система оплати праці не відповідає вимогам соціально-орієнтованої ринкової економіки й свідчить про відсутність чітко налагодженого механізму взаємодії своїх основних елементів. Унаслідок цього загальним питанням соціально-економічних перетворень є удосконалення та реформування державного регулювання системи оплати праці в процесі забезпечення дієвості заходів, що регулюють і формують елементи її системи.

Сучасна система оплати праці не є ідеальною для забезпечення соціального захисту працюючих, незмінності та суворого дотримання встановлених соціальних норм та гарантій. Тому одним із головних завдань є не механічне перенесення чи копіювання моделі системи оплати праці західних країн, а удосконалення механізмів державного регулювання системи оплати праці, первинних методів, принципів, напрямів розвитку, які створюють умови для ефективного функціонування системи оплати праці в умовах ринкової економіки. Підвищений попит на ефективну працю, особливо в органах публічного управління, змушує державу шукати нові підходи до формування системи оплати праці, що пов'язано, у першу чергу, з необхідністю посилення стимулюючої функції заробітної плати, підвищення її гнучкості, об'єктивності оцінки досягнень співробітників і співвідношень в оплаті різних категорій працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку економіки країни характеризується великою увагою та активізацією досліджень з розробки нових підходів до оплати праці [3, 6]. Багато відомих вітчизняних науковців-економістів досліджують проблеми реформування та вдосконалення системи оплати праці на засадах змішаної економіки, серед них: Д. Богиня, А. Колот, Г. Осовий, Н. Павловська. Проблемам оплати праці публічних службовців присвячені праці Н. Болотіна, О. Грішнова, А. Рачинського, С. Дубенко, В. Лагутіна, Е. Лібанової, В. Філіпповського та ін. Дослідження названих авторів стосувались багатьох аспектів проблеми регулювання оплати праці в сучасних умовах. Проте необхідність і актуальність досліджень питань оплати праці в органах публічного управління України в

* *Науковий керівник –Коваленко М.М., д.держ.упр., професор*

сучасних умовах обумовлена самим процесом розвитку економіки й суспільства, характерною рисою якого є визначальна роль персоналу в підвищенні ефективності діяльності державних установ та органів місцевого самоврядування.

Формування цілей статті. Цілями статі стало науково-теоретичне обґрунтування організації системи оплати праці в органах публічного управління та визначення перспективних напрямків її вдосконалення в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні, заробітна плата, як складова організації економічних відносин, вкрай неефективно виконує свої функції – відтворення робочої сили і стимулювання праці. Відтак реформування заробітної плати є одним з головних напрямів подальших перетворень національної економіки, що передбачає, в першу чергу, перегляд основних підходів до формування заробітної плати [8].

Законодавче забезпечення системи оплати праці в органах публічного управління в Україні ґрунтується на Конституції України, Бюджетному та Податковому кодексі України, Законі про Державний бюджет України на відповідний рік, Законі України «Про Державну службу», Постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» тощо.

Великі диспропорції в розмірах оплати праці працівників різних ланок в межах одного відомства чи відомств одного типу (міністерства, агенції, служби) в органах публічного управління є загалом демотивуючим фактором, особливо якщо персонал не розуміє причин таких диспропорцій. Оптимальна різниця у посадових окладах сусідніх рівнів службової ієрархії складає 15-20 % (мінімально 5 %), в чинній схемі посадових окладів є різниці між сусідніми ланками, які є меншими за мінімально рекомендовані (від 0,5 % до 3 %), а в деяких випадках перевищують оптимальні рівні (28-32 %). Якщо врахувати додаткові виплати, які наразі встановлюються безпосередніми керівниками структурних підрозділів за погодженням з керівником вищої ланки і становлять значну частку сукупної грошової винагороди на державній службі, то чинний механізм формування винагород виглядає непрозорим і малозрозумілим, а також створює передумови для диспропорцій в індивідуальних розмірах заробітних плат. Втім, за браком інтегрованих даних про індивідуальні виплати важко відслідковувати такі диспропорції [7].

Проведено аналіз системи оплати праці в органах державного управління (на прикладі управління Державної казначейської служби України у м. Харкові Харківської області), в результаті якого визначено, що основною складовою у структурі кошторису управління, як до введення, та к і після в дію нового Закону України «Про Державну службу» є видатки на оплату праці та нарахування – 95-97 %.

Основні видатки на оплату праці управління несе в літні місяці, коли більшість працівників використовують своє право на щорічні відпустки та на отримання грошової допомоги на оздоровлення та матеріальної допомоги на вирішення соціально-побутових питань та у грудні, коли виплачується премія за листопад та грудень.

До того ж слід зазначити, що при зміні законодавчого забезпечення системи оплати праці змінилась її структура, але у відсотковому відношенні данні зміни суттєво не вплинули на часткове співвідношення складових. Так, аналіз показав, що до введення в дію нового Закону України «Про Державну службу» питому вагу у загальній сукупності видатків на оплату праці займали премії (близько 26 %) та оклад (близько 28 %). Після прийняття нового закону структура заробітної плати залежить від кошторисних призначень, що виділені для оплати праці службовців, так, у 2017 році при достатньо великих обсягах кошторису на відповідні видатки, відсоткове співвідношення окладу та премії 27 % до 41 % відповідно, тоді як у 2018 році по 30 % на оклад та премію.

За результатами проведеного аналізу системи оплати праці в органах місцевого самоврядування (на прикладі Департаменту інфраструктури Харківської міської ради) можна зробити висновок, що при введені в дію нових законодавчих актів, що регулюють систему оплати праці в органах місцевого самоврядування структура самої оплати праці не змінилась, зміни стосувались виключно розмірів окладів посадовців. Так, у структурі кошторису видатки на оплату праці складають від 79 до 91 відсотка. Суттєве збільшення відбулось у 2018 році, коли

видатки на обслуговування потреб департаменту значно скоротились. Відсоткове співвідношення основних складових витрат на оплату праці визначається між окладом та премією. Різниця між цими складовими за 2015-2018 роки близько 10 %.

Структура та умови формування оплати праці в різних відомствах публічного управління характеризуються певною неузгодженістю підходів до оплати праці працівників різних державних та муніципальних установ, що призвело до значних диспропорцій у заробітних платах в межах публічного сектору [5, с. 197-198].

Державне регулювання оплати праці має доповнюватися ринковим саморегулюванням і системою соціального партнерства. Особливістю системи оплати праці в органах публічного управління є те, що у вказаному співвідношенні головна роль належить державним (неринковим) інструментам регулювання, оскільки для публічного сектора, лише держава здатна істотно впливати та створювати необхідні умови для підвищення оплати праці, доходів і рівня життя працівників цієї сфери. Це обумовлюється зовсім іншими цілями її функціонування, великим суспільним значенням для забезпечення життєдіяльності та розвитку країни.

Але не можна забувати про те, що зростання оплати праці працівників органів публічного управління може бути забезпечено лише реальним зростанням продуктивності праці в економіці в цілому. Причому ця обставина має враховуватися при прийнятті рішень на всіх управлінських рівнях.

Головними вимогами до регіональної політики оплати праці має бути програмно-цільова регіональна орієнтація, соціально-економічна обґрунтованість, баланс регіональних і державних інтересів [4].

Виділяють три аспекти регіонального управління, відповідно до яких запроваджується система заходів щодо вдосконалення організації оплати праці: взаємовідносини регіонального та обласного рівнів, взаємовідносини регіону і місцевого самоврядування, безпосередньо регіональне управління.

Узагальнення зарубіжного досвіду державного регулювання оплати праці в органах публічного управління свідчить, що під час визначення рівня, системи та складових оплати праці працівників публічного управління враховуються наступні фактори: освіта, статус категорії посади, визначення рангу, задачі та обов'язки посадовця, специфіка умов праці тощо. Система заохочень підвищує статус працівників органів публічного управління, що дозволяє забезпечити гідний рівень їх оплати праці [1, 2].

Механізм регулювання заробітної плати в органах публічного управління в країнах ЄС базується на різних економічних, політичних та інших передумовах, виходячи із специфіки окремої країни, та на співвідношенні наступних складових: мінімальна заробітна плата певної країни, граничні розміри її зростання в період інфляції, податкова політика (державне регулювання); загальний порядок індексації доходів, розміри тарифних ставок і окладів, доплат і надбавок, форми і системи заробітної плати тощо (колективно-договірне регулювання); середня заробітна плата (ринок праці).

Наявність ґрунтовної нормативно-методичної бази з питань організації оплати праці з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, специфічних особливостей державних установ та муніципальних органів влади дасть змогу не лише удосконалити і систематизувати наукові підходи до формування механізму організації оплати праці, а й перейти до розв'язання проблеми мотивації та забезпечення підвищення рівня життя нижчих та середніх верств посадовців публічної сфери.

Висновки. Заробітна плата, як складова системи мотивації персоналу, повинна стимулювати зацікавленість працівників та спеціалістів у результатах праці, сприяти диференціації оплати праці залежно від її кількості та якості, раціональному витрачанню коштів на заробітну плату, випереджаючим темпам зростання продуктивності праці порівняно з її оплатою. Стосовно безпосередньо діючих систем оплати праці на підприємствах, то вони повинні створюватися таким чином, щоб забезпечити об'єднання працівників підприємства, стимулювати співробітництво та соціальне партнерство.

Для ефективного вдосконалення систем оплати праці органів публічного управління України запропоновано поділити цей процес на три етапи, кожен з яких повинен мати чіткі

критерії та часові межі. Перший етап реформування повинен складатися зі системи заходів, спрямованих на створення економічної основи підвищення заробітної плати. Другий етап реформування оплати праці на регіональному рівні повинен бути спрямований на відновлення заробітною платою відтворювальної функції. Реалізація третього етапу реформування оплати праці на рівні району, міста повинна сприяти підвищенню державних гарантій в оплаті праці, забезпеченню основ розширеного відтворення робочої сили, створенню передумов зростання продуктивності праці у відповідності з неухильним ростом оплати праці.

Література.

1. ***Васюренко Л.В.*** Теоретичні аспекти державного регулювання організації оплати праці / ***Л.В. Васюренко*** // *Економіка та управління національним господарством.* – 2018. – № 25. – С. 31-35.

2. ***Головачова А.*** Зарубіжний досвід правового регулювання оплати праці державних службовців / ***А. Головачова*** // *Трудове право.* – 2017. – № 9. – С. 82-83.

3. ***Дубовська О.В.*** Теоретичні засади заробітної плати як соціально-економічної категорії та її специфіка у галузі освіти [Електронний ресурс] / ***О.В. Дубовська***. – Режим доступу : https://www.pdaa.edu.ua/sites/ default/files/nppdaa/4.1/110.pdf.

4. ***Капінус М.Р.*** Шляхи вдосконалення системи оплати праці державних службовців у сучасних умовах України [Електронний ресурс] / ***М.Р. Капінус***. – Режим доступу : http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/ds/05kmrsuu.pdf.

5. ***Коваленко М.М.*** Економічне врядування та публічні фінанси : [навчальний посібник] / ***М.М. Коваленко, М.В. Гончаренко***. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2019. – 240 с.

6. ***Писарєва Т.В.*** Теоретичні аспекти розрахунків з заробітної плати / ***Т.В. Писарєва, О.В. Чернецька*** // *Молодий вчений.* – 2017. – № 12(52). – С. 731-735.

7. Реформа оплати праці державних службовців : Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/public_wages_note_ukr1.pdf.

8. ***Тертичний О.О.*** Сучасні системи оплати праці / ***О.О. Тертичний*** // *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право.* – 2013. – № 2. – С. 62-67.

УДК 332.1

ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇН АФРИКИ НА ПІВДЕНЬ ВІД САХАРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FACTORS OF ECONOMIC GROWTH IN SUB-SAHARAN AFRICA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

МИРОНЕНКО А.О., ТЮНІН Д.С., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті дається оцінка економічного потенціалу африканських країн, який є одним з найважливіших факторів подолання економічної відсталості, досягнення цілей сталого розвитку, підвищення життєвого рівня населення і зміни статусу країн Африки на південь від Сахари в світовій економічній системі. Показано, що для африканських країн важливо залучення нових технологій та інноваційних продуктів у сфери промисловості та сільського господарства, оскільки знання та інновації

* *Науковий керівник – Батюк Л.А., к.е.н., доцент*

виступають локомотивом економічного зростання і є одним з найважливіших факторів реконструкції та модернізації їх економік.

Ключові слова: *економічне зростання, інноваційний розвиток, країни Аффрики на південь від Сахари, цілі сталого розвитку, економічний потенціал, модернізація промисловості та сільського господарства.*

The paper assesses the economic potential of African countries, which is one of the most important factors in overcoming economic backwardness, achieving sustainable development goals, raising the standard of living and changing the status of sub-Saharan Africa in the global economic system. It is shown that it is important for African countries to attract new technologies and innovative products to the industrial and agricultural sectors, since knowledge and innovation are the engine of economic growth and are one of the most important factors in the reconstruction and modernization of their economies.

Key words: *economic growth, innovative development, sub-Saharan Africa, sustainable development goals, economic potential, modernization of industry and agriculture.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації Африка на південь від Сахари позиціонується як один з економічно швидко зростаючих регіонів в світі, але відсутність індустріалізації і використання сучасних технологій продовжує залишатися гальмом для розвитку економіки африканських країн, які в значній мірі залежать від сільського господарства і експорту необроблених товарів, що мають відносно низьку додану вартість і становлять більше 80 % експорту. Це чинить негативний вплив не лише на економічний розвиток регіону, а й на душові доходи населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічного зростання, в тому числі країн на південь від Сахари, досліджуються багатьма іноземними та вітчизняними вченими, серед яких найбільший інтерес становлять останні напрацювання О.І. Абрамової [1], Н.А. Ксенофонтової [2], Г.В. Подбиралина [3], С. Рэделет [4], Дж. Бермана [5] та низки інших науковців.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення факторів економічного зростання країн Африки на південь від Сахари в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час є певні передумови для того, щоб країни Африки на південь від Сахари (АПС) активно використовували сучасні технології в економіці. В першу чергу, це значний ресурсний потенціал, особливо якісний і кількісний склад населення. Зараз в країнах Африки проживають понад 1,2 млрд чол., а до 2050 р чисельність населення континенту може скласти 2,5 млрд. чол. На думку експертів, в Африці на південь від Сахари відбувається «бурхливе демографічне зростання, що обумовлює, в свою чергу, швидке зростання працездатного населення», чисельність якого збільшилася більш, ніж в два рази за останні 30 років і, за прогнозами, до 2025 р. виросте ще в 2,5 рази [1].

В африканському регіоні переважає сільське населення (в 2018 р. – 740 млн. чол., при тому, що відбувається стійке зростання частки міського населення (42,5 %) [3].

На відміну від інших регіонів світу (наприклад, Європи), Африка не має проблем зі старінням населення, а урбанізація створює умови для концентрації робочої сили. Паралельно з процесом урбанізації в останні десятиліття зростає рівень освіти африканського населення (особливо в густонаселених регіонах), а також використання сучасних технологій в різних галузях економіки. Однак рівень грамотності, як і раніше залишається однією з серйозних, але невирішених проблем в більшості країн АПС, що чинить негативний вплив на економічний розвиток в регіоні.

На відміну від світових лідерів, більшість країн Африки на південь від Сахари знаходяться на ранніх етапах модернізації. І при цьому вони мають великі можливості забезпечити комплексне промислове розвиток. Однак для самостійної розробки нових технологій у них недостатньо досвіду, кваліфікації та фінансових ресурсів.

Згідно зі статистикою, на Африканський континент, де проживає 12 % населення планети, до сих пір припадає приблизно 1 % світового ВВП і 2 % світової торгівлі, а зовнішні чинники (економічна допомога, поставки продовольства, технологій та ін.)

значною мірою визначають умови його внутрішнього розвитку. При цьому середній щорічний приріст загального ВВП Африки за період з 2008 по 2016 р. склав 4 %, а низка африканських країн демонструє рекордні темпи: у 2017 році зростання ВВП в Гані склав 8,3 %, в Ефіопії – 8,2 %, в Котд'Івуаре – 7,2 %, в Джибуті – 7 % [3].

Проте значне економічне зростання не супроводжувалося відповідним прогресом в індустріалізації, а було обумовлене розширенням внутрішніх ринків, підтримуваних зростаючим середнім класом; поліпшенням бізнес-середовища, викликаним удосконаленням макроекономічного управління; урбанізацією; сприятливими цінами на сировинні товари і збільшенням державних і приватних інвестицій. В результаті відсутність індустріалізації стала гальмом для африканської економіки.

Слід зазначити, що в середньому африканська промисловість генерує близько 700 дол. ВВП на душу населення, що становить менше третини того ж показника в Латинській Америці (2500 дол.) і приблизно п'яту частину в Східній Азії (3400 дол.) [4].

Африканський експорт складається в основному з продукції низькотехнологічного виробництва і необроблених природних ресурсів, що гальмує розвиток регіональної торгової інтеграції, в порівнянні з іншими регіонами, що розвиваються. Так, наприклад, частка зовнішньої торгівлі Африки в ВВП в 2015 р. становила 40 % в порівнянні з 47,3 % для економіки, що розвивається в цілому. Показники міжафриканської торгівлі також низькі: частка внутрішньорегіональної торгівлі в загальному обсязі торгівлі африканських країн в 2015 р. склала 15,3 % [5].

У багатьох африканських країнах інфраструктурні обмеження (нерозвиненість автомобільної, залізничної та портової інфраструктури) гальмують економічний розвиток приблизно в тій же мірі, що і політична нестабільність, непрозоре регулювання і відсутність доступу до фінансування і технологій, і додають від 30 до 40 % до вартості товарів, якими країни торгують між собою [3].

Слід звернути увагу, що у країнах Африки доходи від використання природних ресурсів, особливо від видобутку корисних копалин (здебільшого, палива і мінералів) складають значну частку ВВП. Велика частка цих доходів надходить у вигляді рентної плати, розмір якої перевищує вартість видобутку природних ресурсів. Висока рента плата за використання невідновлюваних ресурсів та за надмірне вирубування лісів вказує на ліквідацію капіталу країни. Країни Африки є найбільш залежними від цих доходів: Північна Африка – більше 27 % від ВВП і країни субсахарської Африки - майже 1 7% [5].

Цінність африканських природних, та зокрема сировинних, ресурсів добре усвідомлюється, як в самій Африці, так і іншими країнами світового господарства, провідні з яких продовжують нарощувати співробітництво з континентом у сфері їх закупівель та освоєння. Головними акторами на африканському континенті, між якими розгорнулася боротьба за присутність та економічний вплив в цьому регіоні є країни ЄС, США та Китай. За сучасних умов ці країни є крупнішими партнерами в зовнішній торгівлі Африки, як в частині експортних, так і імпортних операцій.

Важливим напрямком економічного розвитку є індустріалізація промислового і сільськогосподарського виробництва з використанням нових технологій та інновацій.

Африканський континент має величезний потенціал і може стати потужним учасником регіонального та глобального ринку продовольства. Проте зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в останні десятиліття забезпечувалося переважно за рахунок збільшення площ оброблюваних земель, а не за рахунок зростання продуктивності земельних угідь та праці. На даний час сільське господарство забезпечує зайнятість значної частки населення, але його основу складають сімейні господарства, що обробляють невеликі ділянки землі, площа яких, як правило, не перевищує двох гектарів. За оцінками ФАО країни Африки на південь від Сахари стикаються зі складними проблемами, включаючи конфлікти і відсутність безпеки, слабкі служби підтримки сільського господарства, відсутність фінансових установ та страхування, відсутність гарантованих прав на землю, зміна клімату та очікуване подвоєння чисельності населення до 2050 р. [2].

Для вирішення цих проблем, а також для боротьби з бідністю та забезпечення продовольчої безпеки необхідний додатковий обсяг чистих державних інвестицій (від 6 до 7 млрд дол. США щорічно).

Важливу роль у розвитку аграрного сектору країн АПС і підтримці продовольчої безпеки в регіоні відіграє Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), яка надає фінансову допомогу в рамках Комплексної програми розвитку сільського господарства в Африці і забезпечення стійкості до зовнішніх впливів. Наприклад, співпраця ФАО і Кенії направлена на створення конкурентоспроможного сільськогосподарського сектора в країні і підвищення продовольчої безпеки для кенійського населення. Допомога ФАО спрямована на проведення стимулюючої інвестиційної політики для секторів економіки, заснованих на сільському господарстві; збільшення продуктивності середньо- і дрібносерійних фермерських господарств; вдосконалення управління земельними, водними та іншими природними ресурсами з метою підвищення продовольчої безпеки і соціально-економічного розвитку на всіх рівнях; поліпшення стійкості життєзабезпечення вразливих груп населення; доступ і використання інформації, інновацій, знань та досвіду з метою стимулювання цілісного зростання в сільськогосподарському секторі [5].

Не зважаючи на приголомшливе зростання економіки на початку цього століття, Африка продемонструвала низку інших невтішних показників свого розвитку. За двадцять років, починаючи з 1990 р. частка Африки в загальній кількості бідних в світі зросла з 22 % до 33 %. Майже одночасно кількість людей в Африці, що недоїдають збільшилася приблизно на 30 % [4].

Хоча економічне зростання протягом останнього десятиріччя мало позитивний вплив на показники соціально-економічного розвитку континенту [12], але очевидно, що його не достатньо для вирішення застарілих проблем. Вищенаведені показники Африки є важливими з точки зору формування одного з ключових чинників глобального економічного розвитку – людського капіталу. У цілому рівень розвитку людського капіталу в Африці не відповідає постійно зростаючим вимогам глобального розвитку, що негативно позначується на конкурентоздатності країн континенту.

Висновки. Африка найближчим часом може стати самим динамічним регіоном світу, від якого багато в чому будуть залежати характер і темпи зростання у розвинених державах, їх забезпеченість сировиною, енергетичними ресурсами і людським капіталом. Для цього африканським країнам необхідно модернізувати промисловість і сільське господарство. Багато в чому цьому може сприяти застосування інновацій. На сучасному етапі інновації застосовуються в різних галузях економіки, що зумовило якісну зміну умов праці. Технологічні прориви можуть слугувати двигуном для наступної хвилі економічного зростання в країнах Африки на південь від Сахари. Але поки-що для більшості країн Африки на південь від Сахари залишаються невирішеними соціальні проблеми, вкрай нестабільною є політична ситуація. Тому урядам країн належить вирішувати ці завдання комплексно, і важливим фактором тут може бути регіональна інтеграція.

Література.

1. ***Абрамова И.О.*** Ресурсный потенциал Африки: структура, параметры, значимость для мировой экономики и внутреннего развития / ***И.О. Абрамова*** // *Проблемы современной экономики.* – 2013. – № 3(47). – С. 155-161.

2. ***Ксенофонтова Н.А.*** Африка в контексте глобальной продовольственной безопасности / ***Н.А. Ксенофонтова***. – М., Институт Африки РАН, 2015. – 288 с.

3. ***Подбиралина Г.В.*** Факторы экономического роста стран Африки к югу от Сахары: современные тенденции / ***Г.В. Подбиралина, Д.Ч. Азиагба*** // *Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право.* – 2018. – Т. 11. – № 5. – С. 38-54.

4. ***Рэделет С.*** Прерван ли подъем Африки? / ***С. Рэделет*** // *Финансы и развитие. Ежеквартальный журнал международного валютного фонда.* – 2016. – № 53(2). – С. 6-11.

5. ***Berman J.*** Seven reason why Africa's time is now. Harvard Business Review. URL : http://issuu.com/afigfunds/docs/hbr_africa.

УДК 336.77:631.115

РОЗВИТОК ДОВГОСТРОКОВОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF LONG-TERM LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

МИТРОФАНОВА І.П., студентка*
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Обсяги надання довгострокових банківських кредитів не відповідають потребам аграріїв України. Одним з варіантів фінансування виробництва є надання довгострокових кредитів. Керівники сільськогосподарських підприємств констатують, що головна проблема у нарощуванні виробництва полягає у обмеженому доступі до кредитних коштів. Сільське господарство в Україні є цікавою галуззю для банків через те, що альтернатива кредитуванню майже відсутня. Аграрні підприємства, аби знизити ризик неповернення кредиту, мають страхувати посіви чи урожай, навчитися чітко оформляти бізнес-плани на отримання кредиту. Банкам необхідно створити бюро кредитних історій, переглянути політику кредитування. Лише за таких умов можливі позитивні результати в економіці країни.

Ключові слова: *кредити, сільське господарство, довгострокове кредитування, банки, банківська система, кредитування.*

Volumes of granting long-term bank loans do not meet the needs of Ukrainian farmers. One of the options for financing agricultural production is to provide long-term loans. Farm managers point out that the main problem in increasing agricultural production is limited access to credit. Agriculture in Ukraine is an interesting industry for banks because there is almost no alternative to lending. To reduce the risk of non-repayment, agrarian enterprises must insure crops or crops, learn how to properly prepare business plans for obtaining a loan. Banks need to set up a credit bureaus and review their lending policies. Only under such conditions are positive results in the economy of the country possible.

Key words: *loans, agriculture, long-term lending, banks, banking system, lending.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. обсяги надання довгострокових банківських кредитів не відповідають потребам аграріїв України. Вони вимушені вкладати власні кошти, яких найчастіше не вистачає, що в свою чергу, стає перепоною для якісної і продуктивної діяльності аграрних підприємств, стримує переоснащення виробництва і подальше його розширення.

Формулювання цілей статті. дослідити зміни, що відбуваються у процесі довгострокового кредитування банками України аграріїв, виявити причини цих позитивних чи негативних зрушень і намітити шляхи подальших позитивних змін ситуації.

Українське сільське господарство може стати більш продуктивним. Даний факт визначають як вітчизняні фахівці, так і закордонні. Нещодавно Світовий банк назвав важливу умову зростання продуктивності – нарощування інвестицій в українську аграрну галузь [6]. Деякі експерти стверджують, що Україна може в тричі збільшити обсяг валового виробництва сільськогосподарської продукції при умові належного інвестування [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі банківського кредитування присвячено чимало праць вітчизняних економістів: Петрука О.М. [2], Коцовської Р., Ричаківської В., Табачук Г. [3], Денисенка М.П. [4], Базилевича В.Д., Васильченко З.М.

Одним з гарних варіантів ефективного фінансування виробництва сільськогосподарських товарів є надання кредитів аграріям. І світова практика тільки підтверджує це. В Україні ситуація виняткова. Банківська система зараз кредитує сільське господарство тільки на 7 % власного

** Науковий керівник – Худолій Л.М., д.е.н, професор*

кредитного портфеля. І тільки 5-6 % капітальних інвестицій у аграрну галузь формується з кредитів наданих банками та іншими позиковими коштами, подібними до них, хоч маючи в останні роки, в багатьох випадках, досить високий рівень рентабельності аграрні підприємства за правилом фінансового левериджу могли би отримувати додаткові прибутки на позичених коштах. При цьому, згідно офіційної статистики, сільськогосподарські товаровиробники переважно вкладали у бізнес власні ресурси – 74 %. Зростання частки сільського господарства в кредитному портфелі банківської системи відбувається дуже повільно. Так за даними НБУ та розрахунками авторів питома вага довгострокових банківських кредитів аграріям у портфелі банків складала в 2016-2017 рр. 6 %, і лише на кінець 2018 р. питома вага зросла до 7 %. Вірогідно, прибутковість галузі є аргументом на користь видачі кредитів [5].

Тож можна зробити висновок, що цей тренд є взагалі позитивним. З 2016 року показник питомої ваги кредитів для аграріїв збільшився на 1 відсотковий пункт, і хоч у відносних показниках це зовсім небагато, але у 2018 році, порівняно із 2017, сукупні залишки зросли на 4,5 млрд грн по кредитах, наданих в аграрну галузь. Ще однією позитивною тенденцією є зростання частки довгострокових кредитів у гривні. Протягом 2018 року частка коштів, взятих у борг більше ніж на 5 років також зросла на 7 %. Загалом можна сказати, що обсяги коштів, наданих у довгострокові кредити, збільшились у три рази за останні два роки (у 2016 році банки надали 5 млрд грн, а у 2018 – вже 15,4 млрд грн).

Керівники найпотужніших сільськогосподарських підприємств в Україні констатують, що головна проблема у нарощуванні виробництва сільськогосподарської продукції полягає у обмеженому доступі до кредитних коштів. Для реального сектору економіки вітчизняні банки виділили 813 млрд грн кредитних ресурсів. З них на кінець листопада 2018 р. ,за даними НБУ, до аграрної галузі надійшло 60 млрд грн [5].

Основні банки-кредитори реального сектора економіки України представлені на рис. 1. У десятку найпотужніших із них входять: Укрексімбанк, Ощадбанк, Промінвестбанк, Сбербанк, Укргазбанк, Фінансова ініціатива, Приватбанк, Райфайфайзен Банк, АльфаБанк, ВТБ Банк. Вони надали суб'єктам господарювання 80 % кредитів.

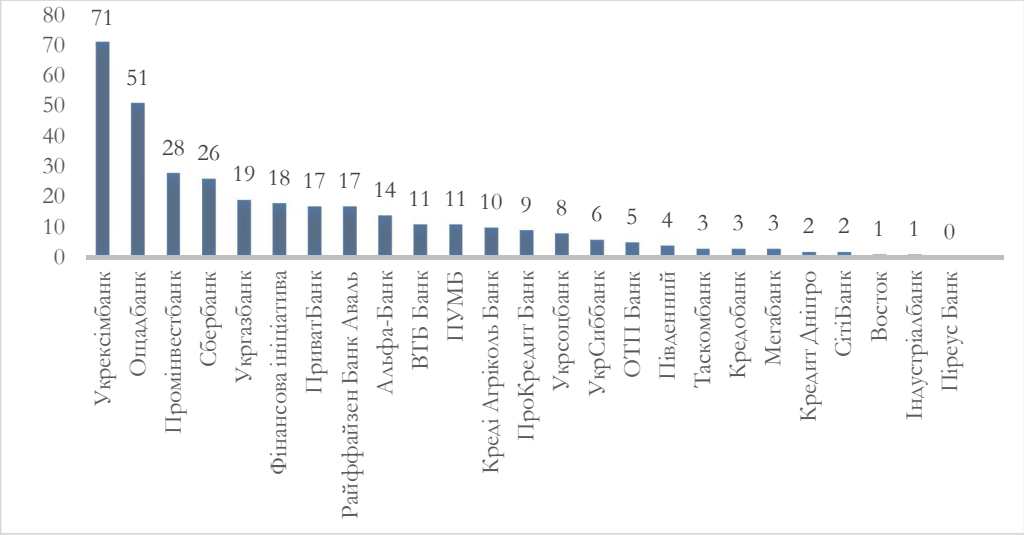

Рис. 1. Кредити надані банками суб'єктам сільського господарства, промисловості та будівництва, за 2018 рік, млрд грн.

Головними причинами, що стримують довгострокове банківське кредитування сільськогосподарських підприємств, є: високі політичні, економічні та фінансові ризики, що можуть призводити до втрати прибутку підприємствами, а то і бізнесу взагалі; ризики сільськогосподарського виробництва, які пов'язані із нестабільними погодно-кліматичними умовами і відсутністю їх страхування; ризик неповернення кредитів через недобросовісність менеджерів і власників бізнесу; та інші [2].

Водночас, сільське господарство в Україні є цікавою галуззю для більшості банків через те, що в країні нерозвинений ринок цінних паперів, тобто альтернатива банківському кредитуванню майже відсутня; в останні роки аграрна галузь є прибутковою, є перспективи залишатися такою і на наступні роки; сільське господарство, маючи високий ступінь зношеності основних засобів і, бажаючи залишитися конкурентоспроможним на світових ринках продукції, прагне активно оновлювати технічні засоби під новітні технології [4].

Згідно прогнозу НБУ, обсяг банківських кредитів у 2019 році збільшиться на 15 %. З огляду на це, можна очікувати, що стратегія на плідну співпрацю банків з представниками сільського господарства у 2019 році залишатиметься, хоч за перший місяць 2019 року залишки по кредитах в гривнях по корпоративному сектору в цілому зменшились на 1,5 млрд грн – до 464,6 млрд грн [5].

Цікавою особливістю є те, що зацікавленість банків у кредитуванні зміщується з великих компаній та агрохолдингів на середні та малі господарства. Тим самим банки, маючи в минулі роки гіркий досвід із неповерненням кредитів, мінімізують свої ризики. Свідченням цього є збільшення кількості середніх підприємств галузі, яким надаються кредити. Саме зараз велика кількість банків починає співпрацю з невеликими аграрними підприємствами. Змінюються вимоги у банків, які вже кредитують сільське господарство, щодо розміру земельного банку можливих позичальників [4]. Раніше переваги при зверненні за отриманням кредиту мали підприємства від 500 га угідь у розпорядженні, але зараз таку можливість мають підприємства і з 300 га і навіть зі 100 га.

Зі сторони банків цільовими сільськогосподарськими підприємствами для кредитування є підприємства, у розпорядженні яких є від 1000 га, але проблема банків полягає в тому, що більшість таких підприємств є самодостатніми та обмежуються самофінансуванням, частина з них заводить інвестиції з офшорних зон, куди їх перед тим вивели, ухиляючись від оподаткування. Недофінансованими переважно залишаються агроклієнти з землею до 500 га. Саме вони і є потенційними клієнтами для банків на найближчі роки. За рахунок значної кількості таких клієнтів і може додатково зрости обсяг банківського фінансування в Україні.

Так, наприклад, вже у 2017 в Укрексімбанку обсяг фінансування в аграрний сектор перевершив 50 % від кредитного портфелю позик, а в ПроКредит Банку частка кредитів, наданих агропідприємствам, вже досягла 45% від загального кредитного портфелю. В Агропросперіс Банку вже на даному етапі цільовим сегментом позичальників є агровиробники, які мають від 100 га землі в обробітку. У підсумку, банк за 2018 рік збільшив портфель кредитів сільському господарству на 120 % в порівнянні з минулим роком.

Активно видає кредити малому бізнесу і Приватбанк. За підсумками 2018 року банк виділив за даним напрямком понад 3 млрд грн кредитних коштів, а у 2019 році планував виділити більш ніж 5 млрд грн., це стільки, скільки взагалі по банківській системі було виділено у 2016 році сільському господарству. Згідно інформації банку за 2018 рік було профінансовано 25 тис. проектів малому та середньому бізнесу, значна частина з них аграрному сектору. Плідно співпрацює з фермерськими господарствами також і ОТП Банк. У 2019 році він планує надати фермерам 1 мільярд гривень кредитних коштів.

Структура наданих сільському господарству кредитів за їх термінами представлена у таблиці 1. Кредитів до 1 року у структурі стає все менше, натомість кредитів від 1 до 5 і більше 5 років стає все більше І це дуже позитивна тенденція для сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 1

Структура гривневих кредитів у сільському господарстві за термінами, %

Кредити у гривні	***2016***	***2017***	***2018***
До 1 року	36	35	30
Від 1 року до 5	46	38	36
Більше 5 років	17	25	32
Інші	1	2	2

Джерело: Авторські розрахунки на основі даних НБУ [5].

Отже, можна зробити висновок, що наразі ситуація з довгостроковим кредитуванням сільського господарства не є надто доброю, але вже є деякі ознаки її покращення. Про це свідчить те, що хоч обсяг наданих кредитів і займає малу частку у кредитному портфелі банківської системи, але вже є певні банки, які готові і кредитують аграріїв та поступово збільшують у портфелі частку кредитів для сільського господарства.

Для того, аби цей процес мав позитивне продовження, необхідно і з боку банків, і з боку аграрних підприємств здійснити певні активні дії. Так аграрні підприємства, аби знизити свої ризики неповернення кредитів, мають розпочати страхувати посіви чи урожай, навчитися грамотно оформляти бізнес-плани на отримання кредиту, вести фінансову документацію. Банки, аби мати постійних і кредитоспроможних клієнтів в особі аграріїв повинні створити бюро кредитних історій, переглянути свою політику кредитування у частині пріоритетності, уточнити свої положення по визначенню кредитоспроможності клієнтів. Лише за таких умов зустрічного руху кредитора і позичальника можливі позитивні результати в економіці країни.

Література.

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 № 2121-III (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

2. ***Петрук О.М.*** Банківська справа : [навчальний посібник] / ***О.М. Петрук***; за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2014. – 461 с.

3. Операції комерційних банків / ***Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук*** та інші – [4-те видання]. – К. : Алерта, 2014. – 500 с.

4. ***Денисенко М.П.*** Гроші та кредит у банківській справі: [Навчальний посібник] / ***М.П. Денисенко***. – К. : Алерта, 2014. – 478 с.

5. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bank.gov.ua/

6. Світовий банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.worldbank.org

7. Офіційні сайти аналізованих банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://privatbank.ua/ru, https://ru.otpbank.com.ua/, https://www.eximb.com/, https://www.ap-bank.com/ та інші

8. Діловий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://forbes.ua

УДК 65.052

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

INVENTORY MANAGEMENT METHODS AND THEIR CHARACTERISTICS

МУРАШКО В.С., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є розкриття сутності різних моделей управління матеріальними запасами, виявлення їх переваг і недоліків. Обґрунтовано необхідність раціоналізації системи управління запасами. Розкрито зміст і призначення методу економічного розміру замовлення, методу класифікації запасів за категоріями А, В і С, моделі планування потреб у матеріалах і системи «якраз вчасно». Зроблено висновок, що використання моделі «якраз вчасно» сприяє суттєвому скороченню втрат у виробничому циклі. Запропоновано ряд заходів щодо

* *Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор*

впровадження цієї системи на підприємствах, що сприятимуть підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: *управління запасами, управлінський облік, метод економічного розміру замовлення, метод АВС, модель планування потреб у матеріалах.*

The purpose of the article is to reveal the essence of different models of inventory management, to identify their advantages and disadvantages. The need to rationalize the inventory management system is substantiated. The content and purpose of the method of economical order size, the method of inventory classification by categories A, B and C, the model of materials needs planning and the system "just in time" are revealed. It is concluded that the use of the model «just in time» contributes to a significant reduction of losses in the production cycle. A number of measures are proposed to implement this system at enterprises, which will help to improve the efficiency of business entities.

Key words: *inventory management, management accounting, economical order size method, ABC method, material needs planning model.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На кожному підприємстві повинен бути організований на належному рівні облік і контроль за наявністю і рухом товарно-матеріальних цінностей. Важливе значення в управлінському обліку має управління матеріальними запасами.

Мета управління матеріальними запасами – забезпечити в потрібний момент потрібну кількість матеріалів для виробництва запланованої продукції [1, с. 206]. Від того, як буде вестись управління запасами, значною мірою залежать фінансові результати діяльності підприємства. Так, якщо підприємство має запаси менші, ніж необхідно, то можливі зупинки виробництва, під час яких працівникам треба платити заробітну плату за простій, штрафи за невиконання договірних зобов'язань, зменшуються обсяги виробництва тощо. Накладні витрати при цьому розподіляються на меншу кількість виробленої продукції, що веде до підвищення її собівартості і зниження прибутковості від реалізації. При запасах більших за необхідні в першу чергу відволікаються з обороту грошові кошти, які могли б бути вкладені в інші проекти або, у крайньому разі, покладені на депозит у банку. Отже, підприємство втрачає прибуток, який могло б отримати. Якщо ж на підприємстві не достатньо коштів, то воно бере для закупівлі матеріальних запасів кредит у банку. Чим більші запаси за оптимальні, тим більший треба взяти кредит, за який треба платити. Отже, і в цьому випадку з'являються витрати, яких, при правильному плануванні запасів, можна запобігти [1, с. 207]. Тому підприємства зацікавлені в раціоналізації системи управління запасами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку запасів, їх оцінки висвітлено у працях багатьох вчених. Варто відзначити наукові публікації Леня В.С. [1], Голова С.Ф. [2], Маренич Т.Г. [3], Огійчука М.Ф. [4] та ін. [5-7]. Проте управлінський аспект запасів розкрито не повною мірою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття сутності різних моделей управління матеріальними запасами, виявлення їх переваг і недоліків.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку Голова С.Ф., одним з найпоширеніших методів управління запасів є метод економічного розміру замовлення [2, с. 241]. Економічний розмір замовлення (ЕРЗ) – це кількість замовлених запасів, що забезпечує оптимальну комбінацію витрат на придбання та зберігання їх. Для визначення оптимального рівня замовлення запасів треба враховувати релевантні витрати на придбання та зберігання їх. Релевантними є лише ті витрати, що змінюватимуться залежно від рівня запасів. Витрати, на які не будуть впливати зміни рівня запасів, не є релевантними.

До витрат, пов'язаних з запасами, включають:

– витрати на закупівлю;
– витрати на замовлення;
– витрати на зберігання;
– можливі втрати внаслідок браку запасів.

Використовуючи модель економічного розміру замовлення, слід враховувати, що ця модель базується на певних припущеннях, зокрема:

– потреба у запасах є сталою і відомою;
– витрати на замовлення є сталими і відомими;

– витрати на зберігання є сталими і відомими;
– виробничі потужності й потужності для зберігання запасів необмежені [2, с. 246].

Оскільки на практиці ці припущення не завжди існують, модель економічного розміру замовлення часто застосовують у модифікованому вигляді, тобто з урахуванням конкретних умов поставок.

Використання цього методу дає змогу досягти мінімальних витрат, пов'язаних зі збереженням замовлення та його доставкою, і відповісти на два питання: скільки і коли замовити (завести). Але модель економічного розміру замовлення не забезпечує інформацію щодо моменту розміщення замовлення. Момент розміщення замовлення – момент, коли необхідно зробити замовлення для поповнення запасів [2, с. 251].

У практичній діяльності підприємств для виконання наміченої виробничої програми заготовлюється багато видів ресурсів. Оскільки при значній номенклатурі запасів використання моделі економічного розміру замовлення щодо кожного найменування є проблематичним, на практиці часто застосовують метод класифікації запасів за категоріями А, В і С. Сутність цього методу полягає в тому, що, залежно від вартості придбання їх, усі запаси поділяють на три категорії: А, В і С. До класу А відносять по черзі (в порядку зменшення частки) ресурси доти, доки загальна частка сукупності ресурсів не досягне 80 %. До класу В відносять так само наступні ресурси, доки їх загальна частка в загальній потребі ресурсів не досягне 15 % і до класу С відносять види ресурсів не віднесені до класів А та В [1, с. 212].

Для управління виробничими запасами застосовують і більш складні математичні моделі, наприклад математичні моделі виробничого процесу або моделі планування потреб у матеріалах (ППМ). Вхідними даними для таких моделей є обсяг торгових угод, витрати ресурсів на вироблювану продукцію, витрати на замовлення ресурсів та їх зберігання, інші витрати виробництва. ЕРЗ є складовою моделі виробничого процесу. Для роботи з цими моделями слід враховувати, що якщо якісь вхідні параметри, на основі яких розв'язується задача, не передбачені або не введені, то необхідно бути уважним до результатів розрахунків. У таких випадках треба керуватись здоровим глуздом. У будь-якому випадку необхідно проводити логічний аналіз отриманих результатів [1, с. 213].

У системі ППМ визначають кількість готової продукції та її розподіл за термінами виробництва (графік основного виробничого процесу), а потім – визначають потребу у сировині й компонентах на кожній стадії виробництва.

Важливою передумовою практичного впровадження системи ППМ є наявність необхідної інформації, а саме:

1. Графік основного виробничого процесу, що визначає кількість і час виготовлення готової продукції.

2. Графічні норми використання матеріалів, які визначають кількість і склад сировини та компонентів, необхідних для кожного виду продукції.

3. Дані щодо запасів для кожного субкомпонента, агрегату і деталі, зокрема інформації про наявну кількість їх, очікування надходження та кількість запасів, що вже розподілена для виконання замовлень, але ще не списана з рахунку запасів.

4. Інформація щодо основних компонентів, що містить заплановані цикли запасів усіх видів матеріалів, які необхідно буде закупити, а також усіх субагрегатів і компонентів, які потрібно буде виробити самій компанії [2, с. 254].

Як видно, розглянуті моделі управління запасами передбачають великі витрати на їх зберігання, облік, інвентаризацію тощо, які можуть бути доволі значними. Тому зростає кількість компаній, які застосовують систему «якраз вчасно», що передбачає відсутність стадії зберігання запасів шляхом організації своєчасних поставок на всіх стадіях діяльності [2, с. 254]. Керівництво намагається до мінімуму скоротити період перебування ресурсів на збереженні та у виробництві, та контроль їх якості, що зменшує витрати. Інші науковці цю систему управління матеріальними запасами називають філософією своєчасності, «точно в час» [1, с. 214].

Крім поставок точно в необхідний час ця модель передбачає також скорочення часу перебування ресурсу у виробничому процесі. Час перебування ресурсу у виробничому процесі можна скоротити різними шляхами, а саме: спрощенням технологічного процесу; застосуванням більш ефективного процесу, тобто здійсненням техніко-технологічних заходів. Значні резерви

скорочення часу перебування ресурсу у виробничому процесі можуть бути реалізовані також шляхом здійснення організаційних заходів, один з яких – навчання працівників.

Голов С.Ф. виділяє такі основні риси системи «якраз вчасно»:

– нульові запаси;
– усунення видів діяльності, що не додають вартості продукту;
– наголос на тотальній якості, тобто відсутність браку;
– швидке налагодження обладнання, відсутність простоїв та помилок;
– розмір партії – одна одиниця продукції;
– стовідсотково вчасна доставка;
– виробництво, зорієнтоване на конкретну потребу [2, с. 571].

Звичайно, що досягнути таких показників практично неможливо. Однак вони формують мету і створюють у компанії клімат постійного прагнення вдосконалення та високої якості.

Упровадження системи «якраз вчасно» сприяє зростанню точності інформації про витрати, поліпшенню контролю за витратами, зниженню витрат на ведення обліку. Для упровадження цієї системи необхідно:

– скоротити кількість постачальників по кожному товару чи матеріалу з відповідним скороченням часу переговорів;
– укласти довготермінові контракти з постачальниками зі зведенням до мінімуму роботи з документами за кожною конкретною операцією;
– забезпечити мінімальний контроль і перевірку кількості та якості поставок. У процесі переговорів постачальників заохочувати преміями за поставку точної кількості продукту та високу якість наданих товарів;
– оплату постачальникам здійснювати за партії поставок, а не за кожну індивідуальну поставку [2, с. 573];
– провести технічне переоснащення і структурних підрозділів, і бухгалтерської служби;
– провести навчання працівників підприємства, зокрема бухгалтерів.

Висновки. Отже, основною метою управління матеріальними запасами є своєчасні поставки запасів і мінімізація витрат, пов'язаних із замовленням і зберіганням їх. Важливим моментом управління запасами є визначення і додержання їх оптимальної величини. Для цього використовують різні моделі управління ними – ЕРЗ, АВС, ППМ і «якраз вчасно». Більшість з них є доволі затратними. Використання моделі «якраз вчасно» на відміну від інших сприяє суттєвому скороченню часу зберігання запасів і витрат у виробничому циклі. Для упровадження системи «якраз вчасно» слід виконати ряд заходів, що забезпечить: мінімізацію вкладень у сировину та матеріали; скорочення витрат на внутрішнє переміщення і збереження запасів; зменшення складських витрат; скорочення загальновиробничих витрат.

Література.

1. ***Лень В.С.*** Управлінський облік: навчальний посібник. К. : Знання-Прес, 2003. 287 с.
2. ***Голов С.Ф.*** Управлінський облік: підручник. К. : Лібра, 2003. 704 с.
3. ***Маренич Т.Г.*** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: підручник. / За ред. ***В.Я. Амбросова.*** 2-е вид. доповн. і перероб. К. : ВД «Професіонал», 2005. 896 с.
4. ***Ивашкевич В.Б.*** Бухгалтерский управленческий учет: учебник для вузов. М. : Экономистъ, 2003. 618 с.
5. ***Шендригоренко М.Т.*** Виробничі запаси: нормативно-правове регулювання обліку та пропозиції з підвищення ефективності внутрішнього аудиту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія «Економіка і менеджмент».* Одеса, 2019. Вип. 36. С. 182-187.
6. Управленческий учет: учебное пособие / Под. ред. ***А.Д. Шеремета.*** М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2000. 512 с.
7. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. / ***М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко*** та ін.; за ред. проф. ***М.Ф. Огійчука***. К. : Алерта, 2006. 878 с.

УДК 351:322.871

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ МКП «ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС»

THE STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE MUNICIPAL ENTERPRISES ON THE EXAMPLE OF MCP «CHERNIVTSISPETSKOMUNTRANS»

ПАЛАМАРЮК Ю.І., студент магістратури
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

В статті досліджено стан та перспективи розвитку комунальних підприємств України, зокрема встановлено основні проблеми галузі, досліджено нормативно-правову базу, що регулює досліджуване питання, досліджено основні показники діяльності комунального підприємства МКП «ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС», зроблено пропозиції по удосконаленню фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: *комунальні підприємства, непокритий збиток, комунальна власність, фінансові результати, фінансовий стан.*

The article investigates the state and prospects of development of communal enterprises of Ukraine, in particular the main problems of the industry, the regulatory legal framework regulating the investigated issue, the main indicators of the activity of the municipal enterprise of MCP «Chernivtsi SPETSKOMUNTRANS» are investigated.

Key words: *communal enterprises, uncovered loss, communal property, financial results, financial condition.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах економіка країни розвивається недостатньо швидко. Прямий вплив на її стан здійснюють умови функціонування бюджетних установ. Об'єкти комунальної власності є основними ланками за допомогою яких місцеві органи влади мають змогу впливати на соціально-економічний розвиток території та забезпечити надання соціальних послуг. Різні функції комунальних підприємств дозволяють виділяти дві основні групи серед об'єктів комунальної форми власності, які потребують різних методів для управління цими підприємствами:

– соціальні об'єкти – заклади освіти та охорони здоров'я, житловий фонд, забезпечення населення комунальними послугами, інженерно-технічна інфраструктура міста;

– комерційні об'єкти – нерухомість офісного, торгівельного та складського призначення, будівельні компанії тощо.

Враховуючи, що комунальні підприємства є складовою фінансового забезпечення стабільного розвитку території, економічною основою місцевого самоврядування, призначенні для вирішення житлово-комунальних проблем населення, що підтверджує актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічного розвитку комунальних підприємств досліджувало багато науковців, а саме: С.Ф. Голов, Н.О. Гура, Г.М. Давидов, В.П. Завгородній, А.Г. Загородній, І.Д. Лазаришина, Н. М. Лисенко, В.Ф. Максімова, Я.В. Ошмарін, В.М. Пархоменко, М.С. Пушкар та інші.

Основні закони, що регулюють діяльність комунальних підприємств, є: Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [1], та Закон України «Про природні монополії» [2]. Також Закон України «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства України на 2009-2014 роки» [3] та Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» [4].

Питання підвищення ефективності використання комунальної власності у своїх працях піднімала Боровська О.Ю, проблеми реформування підприємств комунальної сфери досліджували Русанов О.М. та Удалих О.О., джерела фінансування комунальної інфраструктури розглядав Гайко Є.Ю., а також інші автори та економісти.

Слід зазначити, що розгляду питань управління (ефективного використання) комунальної (муніципальної) власності присвячені праці багатьох вітчизняних фахівців, зокрема, Гнатено Є.П., Соболєвої І.В. (оцінка економічного потенціалу та ефективності використання комунальної власності) [5], І.В. Гуськоба (організація управління підприємствами житлово-комунального господарства) [6], О. Малишкін (оцінка відносин колективної власності в трансформаційній економіці) [7], В. Костецький (аспекти використання комунальної власності підприємствами) [8], І. Татаркова (господарсько-правові аспекти використання комунальної власності) [9], В. Самойленко (цивільно-правові аспекти виконання договірних зобов'язань про передання майна у комунальну власність) [10]. Між тим, питання управління комунальною власністю в сучасних умовах, ще не знайшли належного висвітлення у вітчизняній науковій літературі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стану та визначення перспектив розвитку комунальних підприємств України на прикладі МКП «ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС».

Виклад основного матеріалу дослідження. Постійне погіршення якості комунальних послуг в Україні, зниження рентабельності та прибутковості комунальних підприємств вимагає пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності комунальних підприємств, оскільки підприємства саме цієї сфери є важливою складовою частиною комунальної власності і задовольняють значну кількість потреб територіальної громади. Тому проблеми комунальних підприємств та пошук резервів підвищення ефективності їх діяльності, а також удосконалення процесу управління підприємствами комунальної сфери є актуальними.

Відкритою є проблема розроблення фінансової стратегії комунальних установ, які вважаються основним джерелом коштів для оновлення та удосконалення основних засобів, тому особливої уваги набуває знаходження оптимальних шляхів для підвищення рівня діяльності комунальних установ та перетворення їх у одне з основних джерел фінансового забезпечення сталого розвитку території. Дослідимо фінансовий стан діяльності одного із комунальних підприємств України.

Основними цілями діяльності міського комунального підприємства «Чернівціспецкумунтранс» є ефективне використання комунального майна шляхом впровадження нових, прогресивних технологій, форм організації виробництва і оплати праці, та залучення інвестицій для оптимізації виробництва й комунального майна шляхом впровадження нових, прогресивних технологій, форм організації виробництва і оплати праці, та залучення інвестицій для оптимізації виробництва й задоволення потреб у послугах і продукції підприємства.

Підприємство створене з метою активізації соціально-економічного розвитку міста Чернівці, експлуатації та розвитку майнового комплексу та житлово-комунального господарства, надання практичної допомоги у створенні робочих місць та надання послуг населенню громади міста, здійснення благоустрою, озеленення території, санітарної очистки, надання ритуальних послуг, виготовлення та реалізація товарів народного споживання, здійснення торгово-посередницької діяльності, виконання будівельно-монтажних робіт та надання інших видів робіт для задоволення потреб населення.

Предметом діяльності МКП **«**ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС» є здійснення виробничо-господарської діяльності для задоволення потреб юридичних та фізичних осіб у товарах, роботах і послугах та реалізації на основі отриманого прибутку інтересів населення та трудового колективу Підприємства та здійснюється з метою досягнення основних завдань підприємства.

Підприємство може здійснювати інші види господарської діяльності, що не заборонені законодавством України, та які відповідають цілям і напрямам його діяльності. Усі види діяльності, які згідно із законодавством України потребують спеціальних дозволів чи ліцензій, здійснюються Підприємством лише після їх отримання.

Відповідно до проведеного дослідження фінансового стану МКП чистий дохід від реалізації продукції і надання послуг МКП у 2015 р. складав 13535 тис. грн., у 2016 р. – 13134 тис. грн., у 2017 р. – 12541 тис. грн. і у 2018 р. – 16142 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції МКП у 2015 р. складає 11716 тис. грн., у 2016 р. зменшилась на 881 тис. грн. і склала 10835 тис. грн., у 2017 р. досліджуваний показник збільшився у порівнянні з попереднім періодом на 1442 тис. грн. і склав 12277 тис. грн., та у 2018 р. відносно 2017 р. також зафіксовано збільшення на 3089 тис. грн. і в результаті собівартість склала 15366 тис. грн. Якщо характеризувати досліджуваний показник у 2018 р. відносно 2015 р. до собівартість зросла на 3650 тис. грн.

Підсумовуючи фінансові результати МКП слід зазначити, що основним показником діяльності досліджуваного підприємства є нерозподілений прибуток або непокритий збиток.

Відповідно до проведеного дослідження нерозподілений прибуток МКП у 2015 р. склав 400 тис. грн., у 2016 р. збільшився на 566 тис. грн. і склав 966 тис. грн., у 2017 р. МКП працювало збитково 845 тис. грн. і у 2018 р. також зафіксований збиток в сумі 770 тис. грн. Динаміка даного показника наведена на рис. 1.

Врахувавши вищезазначене можна стверджувати, що МКП потрібно вживати активних заходів щодо покращення свого фінансового стану, а також повернення до рівня 2016 р. коли підприємство було прибутковим.

Також рекомендуємо суттєво зменшити операційні витрати, які найбільше зросли із статей витрат за 2015-2018 рр. Також рекомендуємо зменшувати собівартість наданих послуг оскільки вони чинять суттєвий вплив на формування валового прибутку МКП.

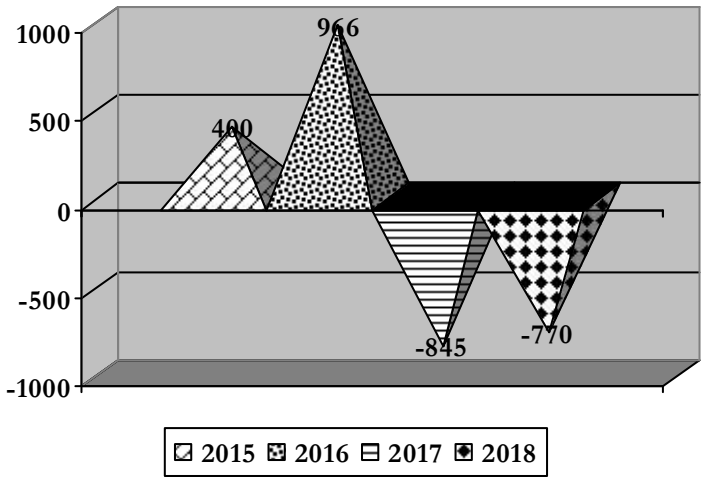

Рис. 1. Оцінка нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) МКП «ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС» за 2015-2018 рр. (тис. грн).

Дослідження фінансового-господарської діяльності МКП «ЧЕРНІВЦІСПЕЦКОМУНТРАНС» за 2015-2018 рр. свідчить про необхідність впровадження реформаторських ідей щодо покращення фінансово-господарської діяльності підприємства. Також слід відмітити, що подібна ситуація спостерігається на більшості комунальних підприємств України.

Висновки:

1) Проблемою реформування комунальних підприємств є відсутність власних фінансових коштів, а також відсутність мотивації до зниження витрат та підвищення зацікавленості у впровадженні нових моделей забезпечення ресурсної ефективності.

2) Приділяється недостатня увага до політики технічного розвитку комунальних підприємств на регіональному та державному рівнях, а також до впровадження економічних механізмів залучення інвестицій, разом із застарілою системою управління перешкоджають подальшому ефективному розвитку цього сектору економіки.

3) З метою подолання цієї негативної ситуації необхідно значно збільшити обсяг фінансових ресурсів, направляючи їх на модернізацію комунальних підприємств.

Таким чином, реорганізація житлово-комунального комплексу є одним з ключових завдань у діяльності органів влади.

Література.

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України № 2454-VIII від 07.06.2018- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19

2. Про природні монополії: Закон України N 2019-VIII (2019-19) від 13.04.2017- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov. ua/laws/ show/1682-14

3. Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства України на 2009-2014 роки: Закон України N 5469-VI (5469-17) від 06.11.2012- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1869-15

4. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України N 2417-VIII (2417-19) від 15.05.2018 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14

5. ***Гнатенко Є.П.*** Порівняння фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва України та країн ЄС «Young Scientist» № 5 (45) May, 2017 ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ С. 537

6. ***Гуськова І.Б.*** Особливості управління комунальною власністю як специфічною формою групової власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/3/08.pdf

7. ***Малишкін О.*** Український баланс: можливості трансформації до євро формату / ***О. Малишкін, Н. Кравчук, В. Мальована*** // *Бухгалтерський облік і аудит.* – 6-7/2016. – С. 16-26.

8. ***Костецький В.В.*** Перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку житлово-комунального господарства України / ***В.В. Костецький*** // *Вісник соціально- економічних досліджень.* – 2014. – Вип. 2. – С. 84-85.

9. ***Татаркова И.В.*** Развитие предпринимательской деятельности в сфере жилищно-коммунального хозяйства: Автореф. дис. к-та эконом. наук: 08.00.05 / Санкт-Петербург, 2007. – 20 с.

10. ***Самойленко В.С.*** Розвиток житлово-комунального господарства: закордонний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kbuapa.kharkov.ua

УДК 657.1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

CURRENT TRENDS OF ACCOUNTING IN UKRAINE

ПОДЛЕГАЄВА О.А., РОМАНАШЕНКО М.О., КАКУНІНА С.М. студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття присвячена питанням розвитку та визначення основних його тенденцій по відношення до бухгалтерського обліку в Україні. Методологічною основою дослідження виступили теоретичні напрацювання та вчення про загальні важелі державного та підприємницького впливу, які задіяні в формуванні системи бухгалтерського обліку в країні. Встановлено, що розвиток обліку залежить від стратегій, стану та стадій тих реформ, які стосуються змін в економічному просторі.

Ключові слова: *бухгалтерський облік, тенденції, розвиток.*

* *Науковий керівник – Крутько М.А., к.е.н., доцент*

The article is devoted to the issues of development and definition of its main tendencies in relation to accounting in Ukraine. The methodological basis of the study was theoretical knowledge and doctrine of the general levers of state and business influence, which are involved in the formation of accounting system in the country. It is established that the development of accounting depends on the strategies, status and stages of those reforms that are related to changes in the economic space.

Key words: *accounting, trends, development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день особливого значення набуває розвиток економічного середовища країни, яке здатне забезпечити нормальні соціально-економічні умови існування як господарюючих суб'єктів так і кожного окремого громадянина. Комфортність економічного середовища України в середині так стабільність його за межами країни в частині економічних відносин з міжнародними бізнес-партнерами можлива лише за умов міцної нормативно-правової бази. Особливо в контексті забезпечення підприємницької діяльності, узагальнення та обліку її господарських процесів. Жоден вітчизняний та закордонний інвестор не буде направляти кошти в країну з ненадійними умовами для господарювання та з можливими подальшими ризиками втрати цих коштів. Все вищезазначене є свідченням актуальності дослідження найгостріших тенденцій в обліковому просторі, який регулює діяльність господарюючих суб'єктів в частині накопичення, оброки, аналізу, узагальнення та продукування управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку бухгалтерського обліку в Україні знайшли своє відображення в працях таких відомих вчених: Ф.Ф. Бутинець, М.Ф. Огійчук, О.М. Колеснікова, В.А. Жук, Т.Г. Маренич, та ін.

Формування цілей статті. Основним завданням при проведенні даного дослідження виступає потреба в встановленні теоретико-методологічного забезпечення основних тенденцій розвитку бухгалтерського обліку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік виступає ключовою складовою, яка може уповільнити розвиток економіки. Підтвердженням є висловлювання загальної думки європейських країн про те, що країнам з сучасною ринковою економікою, необхідно в короткі строки забезпечити наявність бухгалтерів, які здатні приймати рішення на підставі глибокого розуміння основних економічних принципів та використовувати передові інформаційні технології обліку. Прагнення України до інтеграції у світове господарство та пов'язані з ним проблеми формування економіки відкритого типу вимагають створення системи інформаційного забезпечення, потрібного для контролю діяльністю підприємства, прийняття управлінських рішень та складання фінансової звітності на основі принципово нової системи бухгалтерській обліку [1].

Основним предметом праці для бухгалтера є облікова інформація. Під впливом інституційних змін інформація зазнає сутнісних та кількісно-якісних перетворень, адекватних змінам у соціально-економічних інститутах, до яких належить і бухгалтерський облік. Як інститут система бухгалтерського обліку охоплює сукупність формальних і неформальних правил, норм, положень, які формують як нормативну, так і реальну модель обліку. Отже, суспільні потреби в інформації задовольняються у двох її зрізах. Перший – нормативна інформація, другий – інформація про реальний фінансово-господарський стан суб'єктів ринкових відносин. У межах бухгалтерського обліку як інституту окремі його поняття, ідеї, принципи, методики, процедури втрачають автономність і перетворюються на елементи цілісної системи, для якої характерна логічна залежність одних елементів від інших [2, с. 5].

В епоху розвитку нових технологій, інновацій, управлінський персонал не завжди задоволений отриманою з бухгалтерського обліку інформацією, що не відповідає, на його думку, потребам практики. Так, ми згодні з тим, що вимоги до бухгалтерського обліку, який за своєю сутністю є способом виміру господарських операцій, способом інформування про них і управління ними, набагато вищі, ніж у попередні роки. Це зумовлює необхідність внесення змін до способів збору, накопичення, обробки інформації, тобто врахування при організації бухгалтерського обліку [3].

На думку Цаль-Цалко Ю.С. в обліку варто виділити інформаційну функцію – полягає у формуванні масивів різнобічних даних про господарську діяльність підприємства в системі бухгалтерських рахунків за допомогою подвійного запису на аналітичних рахунках, субрахунках і синтетичних рахунках та узагальнення показників у звітності. Захисною функцією бухгалтерського обліку є забезпечення повного збереження майна учасників через документування фактів господарського життя, встановлення матеріальної відповідальності за його наявність і рух, проведення інвентаризації та складання балансу. Оціночна функція бухгалтерського обліку полягає у вимірі та оцінці ресурсів і господарських операцій, визначенні вартості активів й собівартості виробленої продукції, розрахунку результату діяльності суб'єктів господарювання. Розподільча функція дозволяє за допомогою оціночної діяльності і калькулювання в системі бухгалтерських рахунків здійснювати розподіл створених суб'єктом господарювання доходу і витрат [4].

Інтеграція економічна та направлена на європейську співпрацю повинна характеризувати собою об'єктивний процес, який би зумовлював розвиток продуктивних сил. Вона поєднує у собі економічні явища та процеси, що полягають у взаємодії, зближенні, узгодженні діяльності різних підприємницьких структур, спрямованих на підвищення економічної ефективності їх господарювання [5, с. 89].

Розробка стратегії розвитку бухгалтерського обліку на підставі науково обґрунтованих прогнозів створює можливості для: мобілізації сил у необхідному напрямі, визначає орієнтири для подальших наукових досліджень, сприяє раціональному використанню ресурсів. Загалом застосування прогнозування в економічних дослідженнях сприятиме загальному економічному зростанню. Прогнозування відкриває шлях до перспективного аналізу, який передбачає здатність трансформувати теоретичні гіпотези в практичні рекомендації [6].

Для країн, зорієнтованих на ринкову економіку, що прагнуть «завоювати» міжнародні ринки і вкрай зацікавлені в припливі іноземного капіталу, особливої значущості набуває проблема діагностики сучасного стану системи норм, правил, принципів і засобів надання фінансової інформації, яку б розуміли іноземні інвестори і кредитори за допомогою бухгалтерського обліку. Пов'язано це з тим, що для своєчасного і адекватного перетворення національних облікових систем необхідно володіти інформацією про специфіку, подібності та відмінності, особливості функціонування облікових принципів різних країн. Проведення діагностики та акумуляція досвіду економічно розвинених країн в галузі методології облікових процедур є відправною точкою для успішного вирішення завдань прогнозування та стратегічного планування розвитку власної системи обліку [7].

Висновки. Отже, загальна картина тенденцій в розвитку сучасного підприємництва України має багатоаспектний характер та носить особливості змінної залежної системи економічних взаємозв'язків. Такий розвиток варто розглядати призму гармонізації, організації та адаптації бухгалтерського законодавства та нормотворчих умов, що впливають на його основні положення та відіграють виняткову роль в загальному розвитку економіки країни.

Література.

1. ***Панченко Г.С.*** Проблеми розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах ринкових відносин. 2012 URL: http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/.pdf (дата звернення: 08.11.2019).

2. ***Кіндрацька Л.М.*** Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і їх вплив на підготовку спеціалістів у ВНЗ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку».* 2012. № 721. С. 269-300.

3. ***Ляхович Г.І.*** Тенденції розвитку організації бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування.* 2017. № 4 (82). С. 42-47.

4. ***Цаль-Цалко Ю.С.*** Складові бухгалтерського обліку як функції управління підприємством в умовах ринкової економіки. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю*

і оподаткування у контексті європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 травня 2018 р. Львів : 2018. С 309-311.

5. ***Крутько М.А.*** Теоретичні засади розвитку інтеграційних процесів у вітчизняному агропромисловому комплексі. *Збірник наукових праць.* ПДАА. 2015. С. 88-90.

6. ***Кулик В.А.*** Розвиток бухгалтерського обліку в Україні. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит.* 2016. № 6 (180). С. 343-350.

7. ***Яструбський М.Я.*** Розвиток обліку в Україні в контексті міжнародних інтеграційних процесів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 721. С. 269-274.

УДК 339.187.6

ПОРЯДОК ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

AN ORDER OF TAXATION OF FINANCIAL LEASING IS IN UKRAINE

ПОПОВА С.В., БЕРМАС М.В.*
Миколаївський національний аграрний університет

Визначено поняття фінансового лізингу, наведено об'єкт оподаткування лізингових операцій та особливості відображення його у податковому обліку. Визначено порядок оподаткування фінансового лізингу відповідно до законів України та положень бухгалтерського обліку. Розглянуто умови визнання лізингової операції, яка відноситься до фінансової. Встановлені організаційні фактори використання фінансового лізингу в тіньових схемах. З'ясовано, що застосування фінансового лізингу в тіньових схемах має комплекс негативних макроекономічних ефектів.

Ключові слова: *фінансовий лізинг, договір фінансового лізингу, оренда, фінансова оренда, лізингодавець, лізинг.*

The concept of financial leasing is defined, the object of taxation of leasing operations and features of its reflection in tax accounting are given. The procedure of taxation of financial leasing in accordance with the laws of Ukraine and accounting provisions is determined. The conditions of recognition of the leasing transaction related to financial are considered. Organizational factors of use of financial leasing in shadow schemes are established. It has been found that the use of financial leasing in shadow schemes has a complex of negative macroeconomic effects.

Key words: *financial leasing, agreement of the financial leasing, lease, financial lease, лізингодавець, leasing.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оновлення основних фондів і розвиток матеріально-технічної бази є актуальним питанням більшості агропромислових підприємств. Проте часто підприємства не мають достатнього об'єму власних коштів. Банки вважають за потрібне кредитувати підприємства, які мають добру кредитну репутацію і що мають високоліквідні засоби. Тому необхідно розвивати нові фінансові інструменти реального інвестування, зокрема, лізингу. Можливість використання лізингових операцій в якості зменшення податків за допомогою процесу оптимізації фінансової діяльності лізингоотримувача в цілому, і оподаткування, зокрема являється перевагою розвитку лізингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При зростанні лізингових операцій, які спостерігаються на сільськогосподарських підприємствах України, виникло ряд проблем теоретичного і методичного характеру. На тему лізингу розгортається багато суперечок серед учених-теоретиків і фахівців-практиків, але протягом останніх років спостерігається підвищення наукового інтересу до питань, що стосуються розвитку лізингу, його поняття та видів,

* *Науковий керівник – Пісоченко Т.С., к.е.н., асистент*

взаємовідносин між учасниками лізингової діяльності. У цьому контексті слід відзначити праці таких учених як: Внукової Н.М., Газмана В.Д., Голікова А.П., Горемикіна В.А., Луб'яницького О.Г., Міщенка В.І., Слав'янської Н.Г., Отченаш К.Г, Онищук Я.В., Павлової А.М. і інших дослідників, які висловлюють різні, а, іноді, і протилежні думки про економічну і юридичну природу лізингу. Але якщо питання природи лізингу, залишаючись дискусійним, досить широко освітлюється в працях фахівців, то проблемі адекватного відображення лізингової операції відповідно до її суті в системі бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта приділяється надзвичайно мало уваги.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення порядку оподаткування фінансового лізингу відповідно до законів України та положень бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Операції фінансового лізингу завдяки віднесенню на витрати частини вартості майна, яка відшкодовує вартість предмету лізингу сприяють зростанню швидкості обертання грошей, одночасно здійснюючи модернізацію технологій та обладнання. У податковому кодексі передбачено, що лізингова операція – це господарська операція фізичної чи юридичної особи, яка передбачає надання основних засобів у користування іншим фізичним або юридичним особам за плату та на визначений строк. Лізингові операції здійснюють у вигляді оперативного, фінансового або зворотного лізин [3].

Законом України «Про фінансовий лізинг» передбачено, що фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [1].

Фінансовим лізингом вважається господарська операція, яку здійснює фізична або юридична особа, яка передбачає передачу орендареві майна, що є основним засобом, придбане чи виготовлене орендодавцем, що включає в себе усі ризики та винагороди, які пов'язані із правом користування та володіння об'єктом лізингу. Фінансовим лізингом є та операція якщо лізинговий (орендний) договір містить одну з наведених умов зазначених у податковому кодексі [3].

Детально розглянемо умови визнання лізингової операції, яка відноситься до фінансової:

– об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 % його первісної вартості. При цьому орендар зобов'язаний на підставі лізингового договору та протягом строку його дії придбати об'єкт лізингу за ціною, визначеною у лізинговому договорі;

– балансова вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору не перевищує 25 % первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу, що діє на початок строку дії лізингового договору;

– сума лізингових (орендних) платежів з початку строку оренди дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її;

– майно, що передається у фінансовий лізинг, виготовлене за замовленням орендаря та після закінчення дії лізингового договору не може бути використане іншими особами, крім орендаря.

Зазначимо також, що незалежно від того, чи регулюється господарська операція податковим кодексом чи ні, сторони договору мають право під час його укладання визначити таку операцію як оперативний лізинг без права подальшої зміни статусу цієї операції до закінчення дії відповідного договору.

До організаційних факторів використання фінансового лізингу в тіньових схемах належать: слабкість законодавчих перешкод виведенню капіталів з України, недосконаліть у податковому законодавстві норм, які б регулювали операції фінансового лізингу, однією із сторін якої є нерезидент країни з офшорним статусом або іншої низько податкової території; низьку ефективність держави в забезпеченні інституційних основ розвитку конкурентоспроможної економіки.

З'ясовано, що застосування фінансового лізингу в тіньових схемах має комплекс негативних макроекономічних ефектів, зокрема: спотворення фінансових та інвестиційних

потоків, збільшення вразливості національної фінансової системи, зниження ефективності валютної політики, рівня технологічного забезпечення підприємств та оновлення основних засобів, порушення цілісності та справедливості податкової системи, перенесення податкового навантаження на менш мобільні податкові бази, такі як праця та споживання [4].

Об'єктом оподаткування є прибуток, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства згідно з П(С)БО або МСФЗ.

У податковому кодексі не передбачено окремих коригувань фінансового результату щодо операцій із фінансового лізингу. Тому такі операції всі платники відображають у «прибутковому» обліку за правилами бухгалтерського обліку, щодо операцій з:

– нарахування орендної плати за договорами фінансового лізингу;

– збільшення вартості об'єкта фінансового лізингу внаслідок перерахунку лізингових платежів, виражених в іноземній валюті, у національну валюту.

У податковому обліку орендаря основні засоби, отримані у фінансову оренду (лізинг), підлягають амортизації відповідно до п. 138.3 ПКУ. При цьому згідно з п. п. 138.1 і138.2 ПКУ фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму нарахованої амортизації на такі основні засоби відповідно до НП(С)БО або МСФЗ і, відповідно, зменшується на суму розрахованої амортизації основних засобів згідно з п. 138.3 ПКУ. Тоді як податкову амортизацію не застосовують до операцій з активами з права користування за договорами оренди.

Фактична передача матеріальних активів іншій особі на підставі договору про фінансовий лізинг, а також повернення цих матеріальних активів вважаються постачанням товарів. Такі операції є об'єктом оподаткування ПДВ. Базу оподаткування ПДВ визначають відповідно сумі договірної вартості.

В орендодавця на дату фактичного передання об'єкта фінансового лізингу у користування орендареві виникають податкові зобов'язання з ПДВ. На цю дату орендодавець складає податкову накладну на всю вартість об'єкта і реєструє її в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Операції з нарахування процентів або комісій лізингодавця у складі лізингового платежу не є об'єктом оподаткування ПДВ. Але якщо до складу лізингового платежу входить компенсація будь-яких витрат орендодавця, пов'язаних із виконанням договору фінансового лізингу, таку частину лізингового платежу слід оподатковувати ПДВ.

В орендаря на дату фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу виникає право на податковий кредит з ПДВ. Підставою для нарахування ПДВ у складі податкового кредиту є податкова накладна, складена і зареєстрована в ЄРПН орендодавцем.

Повернення матеріальних активів за договором фінансового лізингу вважається постачанням товарів. А значить, ця операція теж є об'єктом оподаткування ПДВ. Для платника ПДВ, який повертає об'єкт фінансового лізингу орендодавцеві без придбання цього об'єкта у власність, така передача для цілей оподаткування прирівнюється до зворотного продажу. Базу оподаткування ПДВ визначають на основі його договірної (контрактної) вартості.

Висновок. Отже, податковий облік операцій із фінансового лізингу має особливості, які пов'язані з оподаткуванням ПДВ. Нові підходи до оподаткування операцій фінансового лізингу позитивно вплинуть на розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства.

Література.

1. Закон України від 16.12.1997 р. № 723/97 ВР «Про фінансовий лізинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80

2. «Фінансовий лізинг: облік та оподаткування». Публікація Системи «Expertus: Головбух». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://1gl-vip.expertus.ua/#/document/16/23502/bssPhr1/?of=copy-8acda37677

3. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. ***Павлова А.М.*** Детінізація фінансового лізингу як напрям забезпечення економічної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави» / ***А.М. Павлова***. – Київ, 2019. – 24 с.

5. Налогообложение операций финансового лизинга: на что обратить внимание. Быстрый поиск надежных решений и практической информации. Uteka [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://uteka.ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-nalogooblozhenie-operacij-finansovogo-lizinga-na-chto-obratit-vnimanie

УДК 338.439:633.16

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЧМЕНЮ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

BARLEY PRODUCTION EFFICIENCY IN UKRAINE: STATUS, PROBLEMS AND PROSPECTS

ПРОЦЕНКО Д.С., ПАДУСЕНКО А.О.*
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

В статті проаналізовано показники ефективності виробництва та реалізації ячменю в Україні. Визначено, що за період 2010-2018 рр. урожайність культури зросла, однак середній показник по країні залишається значно нижчим, ніж у провідних країнах. Скорочення посівних площ в останні роки призвело до зменшення врожаїв культури.

Ячмінь – одна з найбільш витратних експорто-орієнтованих культур, що є причиною зменшення споживання культури в деяких країнах. Аграрії потребують вирішення проблем зберігання та реалізації ярого ячменю, застосування високих технологій в усіх процесах – від виробництва до збуту.

Ключові слова: *ячмінь, технології вирощування, експорт ячменю, структура виробництва зернових.*

The article analyzes the efficiency of barley production and sales in Ukraine. It has been determined that for the period 2010-2018, crop yields have increased, but the national average remains much lower than in the leading countries. The decrease in acreage in recent years has led to a decrease in crop yields.

Barley is one of the most cost-exported crops, causing a decline in crop consumption in some countries. Agrarians need to solve the problems of storage and sale of spring barley, the use of high technologies in all processes - from production to marketing.

Key words: *barley, growing technologies, barley exports, grain production structure.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ячмінь є однією з важливих зернових сільськогосподарських культур продовольчого і фуражного значення, що користується значним попитом на світовому аграрному ринку [1]. Від рівня ефективності його виробництва залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості країни, адже Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародній арені, вітчизняним аграріям необхідно постійно інвестувати у підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції.

* *Науковий керівник – Смігунова О.В., к.е.н, доцент*

За показниками 2016/2017 МР трійку світових лідерів з виробництва ячменю складали Росія, Франція та Німеччина з показниками 17,9; 10,7 та 10,3 млн. т відповідно. Україна займала четверте місце в світі з валовим збором зерна 9,4 млн. т [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати пошуків вирішення проблеми стабільного розвитку зернового виробництва як на ріні держави, так і на рівні окремих регіонів та підприємств представлені у працях багатьох відомих вчених-економістів, зокрема П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, В.І. Бойка, В.Я. Месель-Веселяка, В.Г. Андрійчука та ін.

Аналіз стану ринку зернових культур та прогнозування показників подальшого розвитку зернового напряму виробництва відображені в публікаціях О. Маслака, Ю. Кернасюка. Окремі аспекти обраної теми, зокрема такі, що стосуються технології виробництва ячменю, висвітлені у розробках Г.Є. Мазнєва, О.О. Артеменко, О.О. Краснорyцького та ін.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є аналіз показників ефективності виробництва та реалізації ячменю в Україні та визначення проблем, з якими стикаються вітчизняні зерновиробники та трейдери.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні вирощують ячмінь як озимий, так і ярий. У 2017 р. в структурі посівних площ сільськогосподарських культур ячмінь озимий займав 6,1 %, ярий – 11,1 % [3, с. 90].

В останні роки площі під посівами ячменю в структурі зернових культур значно скоротилися. Так, якщо у 2010 р. ячмінь займав 29,6 % площ зернових та зернобобових культур, то у 2015 р. 19, 2 %, а у 2018 р. – вже 16,8 %.

При цьому і зменшився відсоток ячменю у структурі виробництва зернових та зернобобових культур: у 2010 р. ячменю належало 21,6 %, у 2015 р. – 13,8 % у 2018 р. – лише 10,5 % [4].

В Україні домінує виробництво ярого ячменю. Переваги ячменю ярого над іншими зерновими полягають у тому, що він може формувати високий урожай за рахунок вологи, накопиченої у верхніх шарах ґрунту в осінньо-зимовий період, а прирости врожаю зерна від внесення добрив вищі, ніж в інших зернових культур [5].

За період 2010 – 2018 рр. площу під його посівами значно скоротилися: з 3021,1 тис га у 2010 р. до 1617,7 р., тобто на 46,5 %. Цікавою є динаміка розподілу посівних площ за видами господарств. Так, якщо у 2010 р. ячмінь ярий сіяли переважно в сільськогосподарських підприємствах (59,3 %), то починаючи з 2014 р. культуру сіяли переважно в господарствах населення. У 2018 р. посіви ячменю ярого у господарствах населення зайняли 57,3 % усіх посівів культури. На нашу думку, це пов'язане в першу чергу з тим фактом, що в останні роки галузь тваринництва – основний споживач фуражного ячменю, - також перемістилася в сектор особистих господарств населення.

За даними Державної служби статистики України, в структурі посівних площ під урожай 2018 р. площа ячменю озимого становила 872,6 тис. га, що по відношенню до 2017 р. становило 98,3 %. Слід зазначити, що ячмінь озимий посідає четверте місце в структурі посівних площ України.

Озимий ячмінь у 2018 році вирощувався у 24 областях України. Аналізуючи структуру посівних площ в розрізі регіонів можна виділити п'ятірку областей в яких найбільше вирощувався ячмінь озимий. На регіональному рівні цього року найбільші площі під ячменем озимим були у Вінницькій (32,4 % від загального обсягу), Волинській (21,5 %), Дніпропетровській (8,9 %), Донецькій (7,1 %) і Житомирській (6,9 %) [6].

Урожайність ярого ячменю за зазначений період значно зросла – в середньому на 50,3 %. Середній показник 2018 Успішному розвитку зерновиробництва в Україні сприяло впровадження і поширення нових високопродуктивних сортів ярого і озимого ячменю вітчизняної селекції, а також розширення зрошуваних площ, що сприяло підвищенню середньої урожайності культур та ефективності його виробництва. Так, в сортодослідних станціях України показник урожайності сортів ярого ячменю нового подекуди перевищував 80-90 ц/га.

Врожайність ячменю значно різниться у різних країнах світу. Так, у 2017 р. найвищі показники врожайності серед 20 найбільших виробників ячменю в світі мають отримали в Німеччині (6,7 т/га), Великобританії (5,9 т/га), Данії та Чехії 5,6 та 5,7 т/га відповідно. Україна за рівнем врожайності займає чотирнадцяте місце в даному рейтингу (3,3 т/га).

Витрати на виробництво ячменю – одні з найвищих серед експорт орієнтованих зернових культур. В підсумку, у порівнянні з кукурудзою та пшеницею рентабельність вирощування ячменю найнижча та знаходиться на рівні 30 % [7]. Умови, в яких змушені функціонувати вітчизняні аграрії, – нестабільні, пов'язані зі зростанням вартості позикових коштів, цін на ресурси тощо. Закупівельні ціни на продукцію сільського господарства залежать часто від світового попиту та конкретну продукцію та можуть зменшуватися. Для сільгосптовар виробників актуальною є проблема цінового диспаритету, внаслідок чого гальмується фінансування майбутніх посівних кампаній, та як наслідок, відтворення. З метою економії, товаровиробники змушені вирощувати менш інтенсивних сільськогосподарські культури та мінімізувати застосування мінеральних добрив, засобів захисту рослин, а також скорочувати кількість технологічних операцій, що в кінцевому підсумку гальмує технологічний розвиток виробників.

В умовах фінансової нестабільності галузі перспектива за технологіями вирощування, що передбачають внесення відносно незначних доз мінеральних добрив, а також економне застосування засобів захисту рослин, забезпечуючи при цьому оптимальні показники продуктивності та ефективності.

Особливості сучасної технології вирощування ячменю обумовлюють величину витрат на його вирощування. Залежно від цілей вирощування ячменю, вибирають відповідні сорти.

За період 2010-2018 рр. врожаї ярого ячменю зменшилися на 16 %. Так, валовий збір ярого ячменю в Україні склав у 2018 р. 4425,9 тис. т. При цьому внаслідок розширення посівних площ під культурою у господарствах населення врожай зріс на 2,2 %

Аналізуючи валові збори ячменю, можна зазначити, що в ТОП-5 ввійшли Одеська – 1134,7 тис. т (15,4 %), Миколаївська – 675,5 (9,2 %), Дніпропетровська – 536,6 (7,3 %), Тернопільська – 494,2 (6,7 %), Харківська – 450,7 тис. т (6,1 %) області, які загалом виростили 44,7 % врожаю ячменю в країні [4, с. 95].

В Україні ячмінь, як в інших країнах СНД та Західної Європи, являється передовою зернофуражною культурою, яка є більш дешевою по витратам на вирощування ніж пшениця та кукурудза, але витратною по затратам на зберігання та реалізацію [8]. Однією з проблем, з якими стикаються вітчизняні аграрії є потреба у будівництві нових елеваторних потужностей. Фермери прораховують можливість збудувати власні потужності для зберігання збіжжя, аби зберегти максимум врожаю та продати його за вигідною ціною. Актуальним залишається питання логістики, вартість якої абсолютно не передбачувана. При перевезенні зерна по країні та доставці його у порти, залізницею доправляється до 70% загального обсягу культур, однак напрямки політики «Укрзалізниці» неоднозначні [9].

Взагалі, ячмінь входить в ТОП-10 товарів, які Україна експортує на зовнішні ринки, займаючи в 2018 р. сьоме місце з обсягом реалізації 682 млн. дол. США. За даними Української зернової асоціації у 2018/2019 МР Україна може запропонувати на експорт 52 млн. т зерна — близько 27 млн. т кукурудзи, 16-16,5 млн. т пшениці, 3,9 млн. т ячменю і близько 5 млн. т інших культур [10].

Обсяги виробництва ячменю у світі в останні три роки мають тенденцію до скорочення. В результаті зменшились перехідні залишки (на 32,2 % за цей період) та споживання (на 3,7 %). Зокрема, один з основних світових імпортерів ячменю – Саудівська Аравія — внаслідок високих цін, за оцінками USDA, скоротила власне споживання ячменю з 2015/16 МР по 2018/19 МР на 14,7 %. Фактично було переглянуті раціони для тваринного комплексу та проведено часткову переорієнтацію населення на споживання пшениці.

Китай став новим покупцем нашого ячменю: КНР збільшує виробництво м'яса, тому для країни стали цікаві всі фуражні зернові. Наразі між Україною та Китаєм вже підписана низка міждержавних протоколів, які регулюють вимоги щодо експорту сільгоспкультур з України — кукурудзи, ячменю, сої, соняшникового шроту та бурякового жому.

Зернове виробництво – провідна галузь національної економіки. На сьогодні вирощування зернових досить високотехнологічне. Розвиток зерновиробництва, зокрема, взаємопов'язаний з розвитком ІТ-технологій. Так, за даними офіційних дистриб'юторів безпілотних апаратів, 40% ринку дронів в Україні припадає на сільське господарство, тобто в середньому щомісяця агровиробники купують понад 100 безпілотників загальною вартістю 400 тис. дол. Діапазон завдань безпілотників достатньо широкий: від візуального спостереження (стан посівів, теплові карти, дані про вологість тощо) до безпосередньої обробки рослин з повітря за допомогою важких аграрних дронів.

Розвиток сільського господарства має безпосередній вплив на розвиток вітчизняних ІТ-технологій: програмне забезпечення для застосування безпілотних літальних апаратів необхідно адаптувати для конкретних українських умов [11].

Висновки. Виробничий та експортний потенціал України по зерновим культурам досить потужним, але поки що не використовується не в повну міру. Основними резервами є підвищення урожайності культур (в першу чергу, за рахунок використання нових сортів вітчизняної і закордонної селекції, оптимізації технології вирощування), а також налагодження процесів зберігання та логістики.

Література.

1. ***Кафлевська С.Г., Козяр Н.О.*** Стан та проблеми розвитку ринку зерна в Україні. *Ефективна економіка.* 2013. № 4. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_13.

2. Вирощування ячменю у світі URL : https://www.yara.ua/crop-nutrition/barley/barley-key-facts/barley-world-production/ (дата звернення: 05.11.2019).

3. Сільське господарство України 2017 : статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2018. 245 с.

4. Рослинництво України 2018 : статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2019. 220 с.

5. Високоякісне зерно ячменю. URL : https://a7d.com.ua/plants/31874-visokoyaksne-zerno-yachmenyu.html

6. Стан та перспективи ячменю озимого на насіннєвому ринку України. URL : http://infoindustria.com.ua/stan-ta-perspektivi-yachmenyu-ozimogo-na-nasinnyevomu-rinku-ukrayini/.

7. 5 тез про виробництво ячменю в Україні. URL : https://bakertilly.ua/news/id38772

8. ***Бабан Т.О.*** Динаміка світового виробництва ячменю та роль України у формуванні його пропозиції. Наукові праці ПДАА. 2012. Т. 1. Вип. 2(5). С. 18-21.

9. ***Макаринська Я.*** Тенденції зернового ринку. URL : http://td-ugelevator.com/uk/2018/08/23/tendencii-zernovogo-rynka/.

10. У 2019 році експорт всіх зернових з України складе 52 млн тонн. URL : http://uga.ua/news/u-2019-rotsi-eksport-vsih-zernovih-z-ukrayini-sklade-52-mln-tonn/.

11. Всупереч прогнозам, Україна в 2018 році зібрала найбільший урожай зернових за весь час свого існування. URL : http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/91519/Vsuperech_prognozam_Ukrajina_v_2018_roci_zibrala

12. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань : [монографія] / За ред. професора ***Г.Є. Мазнєва***. – Харків : Вид-во «Майдан», 2015. – 592 с.

УДК 336.717

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

BASIC ASPECTS OF ACCOUNTING ORGANIZATION AT ENTERPRISE

ПЯТАК А.С., ДОВНЕР О.А., МІКІША В.В. студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття направлена на висвітлення основних аспектів організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Методологічною основою дослідження виступили вчення про сутність та принципи організації бухгалтерського обліку на підприємствах країни з урахуванням умов та чинників, які мають місце в сучасних умовах. Визначено, що бухгалтерський облік відіграє виняткову роль в становленні та розвитку сучасного українського підприємництва в умовах глобалізаційних перетворень.

Ключові слова: *організація бухгалтерського обліку, підприємство, чинники.*

The article is aimed at highlighting the main aspects of organization accounting at the enterprise. The methodological basis of the study was the doctrine of the nature and principles of accounting at the enterprises of the country, taking into account the conditions and factors that take place in modern conditions. It is determined that accounting plays an exceptional role in the formation and development of modern Ukrainian entrepreneurship in the conditions of globalization transformations.

Key words: *accounting organization, enterprise, factors.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ситуація, що склалася на сьогоднішній день, в діяльності національних господарюючих суб'єктів вимагає вивчення та деталізації основних положень чинного законодавства, наукових концепцій та програм розвитку економіки країни. Виникає необхідність пошуку дієвих інструментів реалізації управлінських рішень та розробки ефективних механізмів обробки, узагальнення, контролю та аналізу показників роботи підприємств. Налагодження системи бухгалтерського обліку в Україні вимагає гармонізації діючих норм та сучасних положень і вимог, які виникають в результаті міжнародної інтеграції країни до світового економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань щодо сутності та основних аспектів організації бухгалтерського обліку на підприємстві знайшли своє відображення в працях відомих вчених: Ф.Ф. Бутинець, М.Ф. Огійчук, О.М. Колеснікова, В.А. Жук, Т.Г. Маренич, та ін.

Формування цілей статті. Метою проведення даного дослідження виступає тлумачення економічної сутності та основного змісту аспектів організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковець Олійник Я.В. стверджує, що система бухгалтерського обліку перебуває під впливом багатьох факторів. До них відносяться державний устрій, законодавство, фінансово-кредитна політика, податкова система, міжнародні події, стан економіки, внутрішня і зовнішня політика, розвиток технологій, діяльність професійних об'єднань у сфері бухгалтерського обліку, соціально-культурні фактори, система освіти [1, с. 19].

У діловому світі організація бухгалтерського обліку – найважливіший компонент бізнесу, що дозволяє менеджерам, інвесторам, акціонерам, пайовикам, банкірам отримати необхідну інформацію для прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах постійно мінливої кон'юнктури ринку. Бухгалтерський облік є важливою ланкою у формуванні економічної політики організації і одним з головних механізмів управління і планування фінансово-

* *Науковий керівник – Крутько М.А., к.е.н., доцент*

господарської діяльності. Таким чином, знання бухгалтерського обліку необхідно для успішної роботи всіх категорій працівників фінансових, економічних та управлінських служб [2, с. 5].

На думку Васільєва Л.М., Мостипака В.Р в якості основних положень в організації обліку на підприємстві авторами виокремлено окремо облік, фахівців, інновації в обліку та технологіях, вони зазначають, що об'єктами організації бухгалтерського обліку можуть бути: технологія облікового процесу; праця бухгалтерів; розвиток і удосконалення обліку; організаційне, технічне, інформаційне та інше забезпечення обліку [3].

На підприємстві організація бухгалтерського обліку залежить від спектру критеріїв та чинників до них належать: форми власності; організаційно-правової форми підприємства; характеру, технології і обсягу його діяльності; чисельності персоналу; структури управління та ін. [4, с. 7].

Базовим чинником формування успішної системи бухгалтерського обліку на підприємстві виступає облікова політика, саме за її рахунок можливе створення нормальних умов господарювання. З погляду Тесак О.В., який вважає, що першочергове значення облікової політики «…полягає в упорядкуванні облікового процесу на підприємстві; методологічному та методичному відображенні майна підприємства, господарських операцій та результатів його діяльності; наданні бухгалтерському обліку планомірності та цілеспрямованості; забезпеченні ефективності обліку» [5].

Бухгалтерський облік як основа інформаційної системи управління підприємством формує інформаційну базу для задоволення потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів при прийнятті управлінських рішень. Основним та визначальним результатом бухгалтерського обліку є інформація. Ефективна реалізація функцій управління залежить від повноти, достовірності, релевантності та якості інформації. У цьому контексті організація та методика бухгалтерського обліку як важливої складової частини інформаційної системи підприємства повинні здійснюватися не лише для надання інформації про операції, що мали місце в минулих звітних періодах, а передусім для обґрунтування майбутніх управлінських рішень [6].

Зміни, які відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі функціонування суб'єкта господарювання, впливають на формування економічної безпеки підприємства. Цим змінам притаманна раптовість, і вони потребують швидкого пристосування суб'єктів господарювання до ринкових умов з урахуванням невизначеності економічного середовища та його нестійкості. Все це впливає на процес управління підприємством як суб'єктом господарювання та вимагає адаптування до змінних ринкових умов. Ефективне вирішення цих питань дозволить реалізувати конкурентні переваги підприємства та створити стабільну базу для його подальшої діяльності [7, с. 127]. Економічна безпека країни є одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної економіки, через призму деталізації та гармонізації чинників, які диктують стан внутрішнього та зовнішнього економічного середовища. Врегулювання цих чинників між собою можливе через налагодження стабільного функціонального навантаження кожного з них. Організація бухгалтерського обліку в національних господарствах має будуватися з врахуванням основних положень, які впливають та формують економічну безпеку країни.

Висновки. Отже, значення та важливість обліку в частині узагальнення, обробки та аналізу господарської інформації для правильності та достовірності ділової активності підприємства є беззаперечним та має ряд особливостей, які варто враховувати в процесі господарської діяльності. Дотримання усіх умов бухгалтерського обліку на підприємстві забезпечує правильна його організація в налагоджену систему обробки та узагальнення облікової інформації.

Література.

1. ***Олійник Я.В.*** Організація бухгалтерського обліку в умовах міжнародної інтеграції: дис. … д.е.н. : 08.00.09. Київ, 2016. 528 с.

2. ***Кононова О.Є.*** Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2018. 102 с.

3. ***Васільєва Л.М.*** Теоретичні аспекти організації бухгалтерського обліку на підприємстві. *Молодий вчений.* 2016. № 12.1 (40). С. 658-661.

4. ***Кононова О.Є.*** Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2018. 102 с.

5. ***Тесак О.В.*** Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 21(2). С. 97-100.

6. ***Засадний Б.А.*** Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* 2016. № 17 (1). С. 146-149.

7. ***Гудзенко Н.М., Китайчук Т.Г.*** Роль обліку в забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2017. № 3. С. 125-132.

УДК 658.5.012:338.1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF ENTERPRISE DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF INDUSTRY 4.0

САВИЧ А.В.*
Київський національний торговельно-економічний університет

В даній статі проаналізовано нового явища у вітчизняній економіки, такого як Індустрія 4.0. Висвітлено основні аспекти формування та існування Індустрії 4.0. Наведено основні напрямки її розвитку (IoT, Big data, Connected machines, Artificial Intelligence), дана їх загальна характеристика.

Зважаючи на історію виникнення Індустрії 4.0, її розвиток та підтримку в провідних країнах світу, окреслено перспективи розвитку даного явища в Україні.

На основі дослідженої інформації зроблено висновок, що в Україні присутній потенціал для того, щоб зайняти одне із провідних місць серед країн-лідерів нової концепції розвитку суспільства. Для цього необхідна, зокрема, сприятлива інвестиційна система, постійна взаємодія органів державної влади, промислових підприємств, ІТ-компаній, наукових інноваційних центрів (технопарків), науково-дослідних центрів тощо.

Ключові слова: *Індустрія 4.0, промисловість, напрямки розвитку, «4-та промислова революція».*

This article analyzes a new phenomenon in the domestic economy, such as Industry 4.0. The main aspects of the formation and existence of Industry 4.0 are highlighted. The basic directions of its development (IoT, Big data, Connected machines, Artificial Intelligence) are given, their general characteristic is given.

Considering the history of the origin of Industry 4.0, its development and support in the leading countries of the world, outlines the prospects for the development of this phenomenon in Ukraine.

Based on the information researched, it is concluded that Ukraine has the potential to occupy one of the leading positions among the leaders of the new concept of social development. This requires, in particular, a favorable investment system, continuous interaction of public authorities, industrial enterprises, IT companies, scientific innovation centers (technoparks), research centers, etc.

Key words: *Industry 4.0, industry, directions of development, «4th industrial revolution».*

* *Науковий керівник – Король С.Я., д.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку економіки більшості країн світу нерозривно пов'язаний з наскрізною діджиталізацією не лише виробництва, але й всіх бізнес-процесів. Україна не є виключенням. Вже зараз вітчизняні суб'єкти господарювання користуються такими досягненнями людства, про які донедавна й годі було міряти. В більшій мірі ці досягнення пов'язані з сучасними інформаційними та комунікаційними технологіями, які на сьогодні стали однією з найбільш потужних рушійних сил світової економіки. Такий новий тренд, відомий як 4-а промислова революція або Індустрія 4.0,назавжди змінив підходи до організації господарської діяльності суб'єктів різних галузей національної економіки. Однак найбільш глибинними є зміни, які пов'язані з функціонуванням системи управління як окремими процесами, суб'єктами господарювання, так і економікою в цілому. З огляду на це, Індустрія 4.0 привертає увагу дослідників у сфері економіки і менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносно небагато публікацій присвячено цій темі, але все ж існує низка дослідників та науковців, які переймаються даною проблематикою. Насамперед це зарубіжні фахівці В. Айзексон, С. Бранд, Б. Гейтс, С. Хатінгтон, Е. Петерс і Н. Джейкобс.

Якщо ж говорити про українських дослідників, то серед них такі вчені, як В. Гейць, В. Галасюк, І. Гужва, О. Голобородько, Ю. Пивоваров та інші [1, 2, 3]. Їх дослідження переважно присвячені етапам інтеграції України в Індустрію 4.0, визначення рівня її впливу на вітчизняну промисловість та результати, які в майбутньому будуть отримані. Проте, існує низка проблем з даної тематики, що потребують подальших досліджень, зокрема щодо розуміння змісту та особливостей етапів становлення та розвитку Індустрії 4.0 в Україні, аналізу її позитивних і негативних наслідків.

Формулювання цілей статті. Головною ціллю статті є аналіз особливостей розвитку Індустрії 4.0 в Україні та її впливу на організаційно-економічні засади бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індустрія 4.0 є найсучаснішою концепцією розвитку економіки та суспільства в цілому. Про неї вперше заговорили у квітні 2011 року на Ганноверській промисловій виставці–ярмарці Х. Кагерманном, В.Д. Лукасом і В. Вальстером [4] як про скоординовану, державну ініціативу німецького уряду щодо використання хай-тек стратегій. Вона передбачала мобілізацію всіх національних ресурсів з метою прискорення технологічних змін та утримання німецького лідерства в світовій конкуренції. Від початку термін стосувався саме технологій у виробництві, тобто – промислових секторів [5].

Варто також зазначити, що вплив Індустрії 4.0 на світову економіку є настільки значеним, що їй була присвячена ціла конференція – 46-й Всесвітній економічний форум в Давосі, що відбувся в січні 2016 року [6].

Представники українських промислових компаній уже тривалий час виступають із закликами про необхідність державної підтримки розвитку національної промисловості з урахуванням сучасних трендів Індустрії 4.0. Ці компанії є лідерами у різних сферах промисловості, насамперед торгівлі, легкої промисловості, електроенергетики, промисловості будівельних матеріалів тощо.

Хоча поняття «Індустрія 4.0» існує вже близько восьми років, проте в Україні воно є маловживаним як серед науковців, так і фахівців-практиків. Не дивлячись на складну ситуацію в Україні, вітчизняним спеціалістам необхідно звернути увагу на цю нову концепцію розвитку економіки, інакше, «проігнорувавши цей тренд зараз, Україна може назавжди залишитися на задвірках світової економіки» [7].

Суть даної концепції полягає в тому, що матеріальний світ сьогодні зливається з віртуальним, у результаті чого створюються нові кіберфізичні комплекси, які поєднані в єдину цифрову екосистему. Роботизоване виробництво та «розумні» заводи – один із компонентів трансформації різних галузей економіки [8]. Дане явище було визнано «четвертою промисловою революцією», яка спостерігається у найбільш економічно розвинених країнах світу (зокрема таких, як Німеччина, США, Китай, Японія), а її рушійною силою вважають промислові компанії та наукові центри.

Існує низка тлумачень даного поняття, які мають певні відмінності, проте за суттю є майже однаковими. Якщо зібрати їх в одне визначення, то можна сказати, що Індустрія 4.0 – це бачення промислового виробництва у майбутньому, яке представляє собою процес інтеграції виробничих процесів та новітніх інформаційно-комунікаційними технологій, основу яких складають інтелектуальні системи та цифрові мережі. Реалізація такого підходу веде до створення самокерованого виробничого процесу.

При досліджені даного феномену, необхідно розуміти також історію його встановлення. Зокрема, все розпочалось із діджиталізації, коли механізація, автоматизація та ІТ почали проникати на всі рівні життя та економіки. Крім того, останніми роками в Німеччині та США було представлено абсолютне нове бачення у ведені бізнесу: горизонтальна та вертикальна інтеграція ІТ, створення систем штучного інтелекту та поєднання різних промислових технологій. Саме через це концепція Індустрії 4.0 також отримала назву «4-та промислова революція». Проте, дані концепції мають певні відмінності, а отже слід враховувати, що «4-промислова революція» стосується насамперед нових технології та моделей промислового виробництва, а Індустрія 4.0 – всіх сфер життя, куди проникають нові інформаційні технології.

Спільний знаменник обох концепцій – це 4 ключові області революційних змін: Інтернет речей, великі дані, Connected machines, Artificial Intelligence [5]. Для кращого розуміння досліджуваного явища визначимо ці поняття.

Інтернет речей (Internetof Things, IoT) – концепція мережі, що складається із взаємозв'язаних фізичних пристроїв, які мають вбудовані давачі, а також програмного забезпечення, яке дозволяє здійснювати передачу і обмін даними між фізичним світом і комп'ютерними системами з використанням стандартних протоколів зв'язку. Даний термін був введений ще у 1999 р. Основна ідея концепції полягає у підключенні до Інтернету різноманітних об'єктів, які людина використовує у повсякденному житті (наприклад, холодильник, кондиціонер, автомобіль, велосипед тощо). Всі ці об'єкти повинні бути оснащені вбудованими давачами або сенсорами, які мають можливість обробляти інформацію, що надходить з навколишнього середовища, обмінюватися нею і виконувати різні дії в залежності від отриманої інформації. Найбільш поширеними прикладами впровадження даної концепції є системи «розумний будинок» і «розумне сусідство», інтелектуальні медичні пристрої, автомобілі з автоматизованим процесом водіння [9].

Терміном «великі дані» (Big Data) позначають групу технологій та методів, за допомогою яких аналізують та обробляють великі масиви даних, як структурованих так і неструктурованих, для отримання якісно нових знань. Це дані, які не піддається обробці класичними способами через її величезний об'єм. Big Data працює за принципом «чим більшою кількістю інформації ми володіємо, тим точніший прогноз можемо зробити». Все це забезпечує глибинне розуміння проблем та, в кінцевому результаті, дозволяє знайти рішення, або можливості керування потрібними процесами. Оскільки переважна більшість даних є неструктурованими, то для їх перетворення у такі, які б сприймались і оброблялись машинами, використовуються найсучасніші технології аналізу. До них можна віднести штучний інтелект та машинне навчання [10].

Connected machines являють собою машини, що забезпечують швидке та повторювальне автоматичне відтворення процесів в цих машинах, які сприяють оперативному вдосконаленню бізнесу. Слід зазначити, що кількість таких машин з кожним роком зростає і за оцінкою дослідників, до 2020 року ця кількість зросте до 50 мільярдів. Тому не дивно, що з таким темпом зросту даний тип машин вже використовують такі великі компанії, як Bosch, Siemens, Fujitsu, National Instruments та інші[11, 12].

Штучний інтелект (англ. Artificial Intelligence, AI) розуміють, як моделювання процесів інтелекту людини за допомогою машин, особливо комп'ютерних систем. Ці процеси включають навчання (здобуття інформації та правила користування інформацією), міркування (використання правил для наближення чи певних висновків) та самокорекцію. Окремі програми AI включають експертні системи, розпізнавання мови та машинне бачення [13].

Говорячи про стан Індустрії 4.0 можна з впевненістю зазначити, що вона набирає стрімкого розвитку насамперед в передових країнах світу. Індустрія 4.0 пов'язана з технологічною еволюцією від вбудованих систем до кіберфізичних систем (CPS), і саме Німеччина є лідером на ринку вбудованих систем, а також займає гідне місце в рейтингу безпеки і програмного забезпечення бізнесу. Німецький ринок вбудованих систем генерує близько 20 мільярдів євро на рік, причому ця цифра, за прогнозами, виросте більш ніж до 40 мільярдів євро до 2020 року. Один тільки сектор додатків формує більше 4 мільярдів річного обороту, а з урахуванням фактору доданої вартості – близько 15 мільярдів. Таким чином, ринок вбудованих систем Німеччини є третім за величиною в світі після США і Японії [14].

Якщо ж говорити про перспективи розвитку Індустрії 4.0 в Україні, то слід зазначити, що на сьогоднішній день в Україні відсутні нормативні документи, що визначали б підходи до стратегічного розвитку промисловості. У 2018 році уряд оприлюднив для обговорення проект Стратегії розвитку промислового комплексу України до 2025 р., але його досі не прийнято. На перший погляд, проект Стратегії розвитку промислового комплексу передбачав лише кілька заходів для підтримки розвитку Індустрії 4.0: аудит інфраструктури; популяризацію та просування технологій; упровадження міжнародних стандартів у галузі промислового виробництва; залучення фінансування програми «Горизонт 2020»; підтримку просвітницьких заходів і розробку переліку нових професій.

Проект Стратегії також визначає низку загальних заходів, що є ключовими як для розвитку промисловості загалом, так і для Індустрії 4.0. Ідеться передусім про створення кластерів, стимулювання інновацій, старт-спеціалізацію тощо. Такий підхід у цілому відповідає ситуації в багатьох інших країнах, де розвиток Індустрії 4.0 є доповненням до промислової та інноваційної політики. Однак у проекті відсутні заходи щодо налагодження діалогу зацікавлених сторін, а також інструменти фінансової підтримки (пільги, кредити) новітніх технологій [15].

Не дивлячись на те, що в найближчі роки, як очікується, Україна не буде мати умов для будь-якого позиціонування себе серед світових лідерів, вона може бути як мінімум лідером серед країн такого ж рівня розвитку, як і вона сама, у сфері складних і наукоємних інформаційних технологій. До таких, на думку О. Юрчака, наприклад відносить: програмування у сфері промислових хайтек/створення нових програмних продуктів(включно на нових технологіях Індустрії 4.0); проектування (електричне, механічне, електронне, технологічне, будівельне тощо); промислова автоматизація та комплексний інжиніринг (включно з введенням в експлуатацію промислових об'єктів); розробка та виробництво складних, малосерійних або унікальних виробів. Для внутрішнього ринку Індустрія 4.0 має стати каталізатором зростання промисловості, а також оборонно-промислового комплексу. Величезний виклик для Індустрії 4.0 на внутрішньому ринку – це залучення до діджиталізації української промисловості та енергетики ІТ-сектору, а також науки. Наразі обидві категорії сильно випадають з цих процесів [16].

Висновки. Сьогодні Індустрія 4.0 стрімко розвивається у різних галузях економіки і, зокрема, промисловості. Вона проникає в життя кожної людини та бізнес-процеси підприємств всіх галузей національної економіки. Це являється аргументом на користь того, що економічним і соціальним наукам необхідно розробити науково-обґрунтовані заходи, які б враховували загальні світові тенденції розвитку, пояснювали не лише сутність технологічного імперативу, а й захищали соціальні інтереси людей, давали б обґрунтовані відповіді на різного роду питання та прогнозували суспільні зміни як на рівні окремих держав, компаній, так і на міжнародному рівні.

Зважаючи на стрімкий розвиток Індустрії 4.0 в інших країнах світу, Україна повинна активно включатись у світові процеси, які пов'язані з новим трендом розвитку економіки, щоби зайняти гідне місце серед розвинутих країн світу. Для цього необхідна, зокрема, сприятливий інвестиційний клімат, постійна взаємодія органів державної влади, промислових підприємств, ІТ-компаній, наукових інноваційних центрів (технопарків), науково-дослідних центрів тощо.

Література.

1. ***Краус Н., Голобородько О., Краус К.*** Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Ефективна економіка. УДК: 338.28:(004.08+621.377.6). URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf

2. Панельна дискусія «Індустрія 4.0 та промислова політика України». Київський міжнародний економічний форум 6-7 жовтня 2016 року. URL : https://forumkyiv.org/media/2._Індустрія_4.0_та_промислова_політика_України.pdf

3. ***Гужва І.*** Індустрія 4.0. в Україні – четвертій індустріальній революції бути. Бізнес медіа. 01.10.2018. URL : https://bzns.media/new_economics/ndustr_ya_4_0_v_ukra_-n_chetvert_y_ndustr_aln_y_revolyuts_buti_-612729/

4. ***Вишневский Ю.*** Как будет рабо тать мировая экономика через 15 лет. Власть денег. 2015. № 9/434.URL : http://www.dsnews.ua/future/kak-budet-rabotat-mirovaya-ekonomika-cherez-15-let-05092015132200

5. ***Юрчак О.В.*** (2016). Індустрія 4.0 – що це таке та навіщо це Україні. URL : https://appau.org.ua/publications/industriya-4-0-shho-tse-take-ta-navishho-tse-ukrayini/

6. ***Мартин Н.*** «Индустрия 4.0»: что будет с рынком труда? Н. Мартин, С. Савченко. – 20.01.2016. URL : https://p.dw.com/p/1Hh5k

7. Как нам начать четвертую промышленную революцию. Власть денег, 2015.№ 9/434.URL : http://www.dsnews.ua/future/kak-nam-nachat-chetvertuyu-promyshlennuyu-revolyutsiyu-05092015101200

8. Четверта промислова революція. Чого нам очікувати? Новинний портал України Delo.ua. 21.09.2017. URL : https://delo.ua/business/chetverta-promislova-revoljucija-chogo-nam-ochikuvati-334676/

9. Інтернет речей. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет_речей

10. ***Кравчук С.*** ІЩо таке BigData? Futurio. URL: http://thefuture.news/bigdata

11. IoT ONE Connected Machines 10 (2018). URL: https://www.iotone.com/top10-2018/connected-machines

12. CONNECTED MACHINES. Round Solutions. URL : https://www.roundsolutions.com/en/solutions/aarlogic/connected-machines/

13. ***Rouse M.*** (2018). AI (artificial intelligence). URL : https://searchenterpriseai.techtarget.com/definition/AI-Artificial-Intelligence

14. ***Новіков П.*** INDUSTRIE 4.0 – розумне виробництво майбутнього. Державна HiTech стратегія Німеччини до 2020 року. Controlmarket. 24.03.2018. URL : https://controlmarket.com.ua/blog/industrie4-smart-manufacturing-for-the-future

15. ***Ангел Є., Кравчук В.*** Яка промислова політика потрібна Україні для переходу до Індустрії 4.0? Громадська синергія. 08.04.2019. URL : https://www.civic-synergy.org.ua/articles-in-the-media/yaka-promyslova-polityka-potribna-ukrayini-dlya-perehodu-do-industriyi-4-0/

16. ***Юрчак О.*** Українська стратегія Індустрії 4.0 – 7 напрямів розвитку. Індустрія 4.0 в Україні. 02.01.2019. URL : https://industry4-0-ukraine.com.ua/2019/01/02/ukrainska-strategiya-industrii-4-0-7-napriankiv-rozvutku/

УДК 336.777:657.242/.243:63:330.33

ВЕКСЕЛІ ТА АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАСТАВИ ПРИ КРЕДИТУВАННІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

PROMISSORY NOTES AND AGRARIAN VOUCHERS AS TOOLS FOR PUTTING IN AT CREGITING AGRICULTURAL BUSINESS

СИНИЦЯ С.О., студентка*
Національного університету біоресурсів і природокористування України

У статті детально охарактеризовано такі ефективні форми кредитування агробізнесу, як аграрна розписка та вексель. Проаналізовано особливості застосування аграрних розписок і векселів в сучасних умовах, а також подано спільні та відмінні ознаки, переваги та недоліки їх використання. Визначення перспектив їх запровадження у середніх та малих аграрних підприємствах України.

Ключові слова: *аграрна розписка, вексель, кредитування, дистриб'ютори, агробізнес.*

Effective forms of agribusiness crediting are described in this article in detail, like an agrarian voucher and a promissory note. The feautures of application of agrarian vouchers and promissory notes are analyzed in modern conditions as well as common and different signs advantages and disadvantages of their use are also provided. The prospects for their implementation in average and small Ukrainian agrarian enterprises were defined.

Key words: *agrarian voucher, promissory note, crediting, distributors, agribusiness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрна галузь посідає чільне місце в національній економіці і значною мірою впливає на її загальний розвиток. Попри економічні труднощі, які спостерігаються в нашій країні, за останнє десятиріччя сільське господарство зміцнило свої позиції у ВВП країни і тепер досягає третини його.

Особливо гостро брак кредитних коштів відчувають дрібні та середні сільгоспвиробники, які практично не мають доступу до кредитних ресурсів комерційних банків через відсутність надійних застав, позитивних кредитних історій. У вирішенні цієї проблеми важливе місце відіграє застосування достатньо нових для нашої країни фінансових інструментів, таких як аграрні розписки і добре відомих у світі, але мало використовуваних на наших теренах векселів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Застосування аграрних розписок та векселів є дуже актуальним, оскільки саме вони можуть забезпечувати заставу під кредитні операції банків в агробізнесі. Над проблемою доцільності і механізмами їх запровадження працює ряд вітчизняних та зарубіжних вчених: Г. Калетнік, С. Стендер, Б. Андрієвський, Г. Цвик, О. Коротко та ін. При цьому переваги і недоліки цих інструментів виписані недостатньо, а тому вони продовжують залишатися для аграрних підприємств мало використовуваними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є порівняння альтернативних фінансових інструментів для забезпечення застави банківських кредитів і визначення перспектив їх запровадження у середніх та малих аграрних підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Основними учасниками фінансово-кредитних правовідносин є сільськогосподарське підприємство, яке видає аграрні розписки, та фізична або юридична особа, яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за аграрні розписки[4].

Аграрні розписки поділяють відповідно до виду зобов'язання:

1. Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрна розписка здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрна розписка.

---

* *Науковий керівник – Худолій Л.М., д.е.н., професор*

2. Фінансова аграрна розписка – встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на аграрну продукцію у визначеній кількості та якості.

За офіційною статистикою станом на середину 2018 р., в Україні оформлено 550 аграрних розписок, 202 з них товарні, 348 – фінансові. Обсяг залученого з допомогою цих розписок фінансування перевищив 2 мрлд. гривень.

Тож аграрні розписки можна вважати достатньо ефективним інструментом фінансування для аграріїв. Малі та середні фермери отримали можливість надати в заставу банкам майбутній врожай, а місцеві банки можуть отримати додаткову гарантію платоспроможності малих та середніх фермерів.

Досить схожим на інструмент аграрних розписок може бути вексель, що видається позичальником-аграрним підприємством в обмін на поставлені йому фірмами матеріально-технічні ресурси чи надані фінансові ресурси банками та іншими кредиторами.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» векселем є цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя [5].

Проведемо порівняльний аналіз аграрних розписок із векселем (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз аграрної розписки та векселя

Критерій	***Вексель***	***Аграрна розписка***
1. Застава майбутнього врожаю	Ні	Так
2. Оперативність оформлення	Так	Так
3. Низька вартість оформлення	Так	Так
4. Безумовність	Так	Так
5. Позасудове стягнення	Так	Так

Джерело: власна розробка авторів.

Аналізуючи табл. 1, варто відмітити, що аграрна розписка надає кредиторам більше гарантій та повноважень в порівнянні з векселем, тож можна очікувати кращих умов кредитування.

Властивості аграрних розписок:

– Безумовне зобов'язання, з особливою процедурою стягнення;
– Предмет застави – майбутній врожай, прив'язаний до земельної ділянки;
– Гнучкість у визначенні ціни: фіксована, майбутня, прив'язка до валютного обмінного курсу;
– Зобов'язання, забезпечення та їхня реєстрація в одному документі;
– Право кредитора на моніторинг застави, без права втручання.

У 2018 р. були зареєстровані розписки під урожай зернових та олійних культур, на даний час під урожай малини, часнику, гречки. Загалом на 2019 рік розписки видають під 14 різних культур.

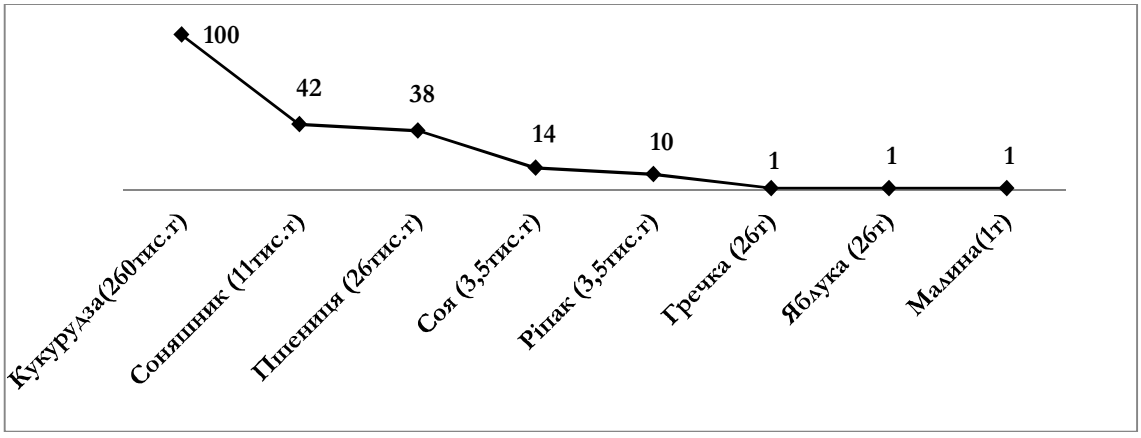

Рис. 1. Кількість розписок на майбутній врожай у заставі за АР

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Аналізуючи рис. 1, можна сказати, що найбільше видавали розписок на кукурудзу (260 тис. т), а найменше – на яблука (26 т) та малину (1 т).

Аграрна розписка не передбачає обов'язкової сплати процентної ставки за користування. Кінцева вартість фінансування для агровиробника буде залежати від тих умов, які узгодять сторони. Зокрема, якщо це фінансова аграрна розписка, то сума, що підлягає сплаті, буде залежати від вартості сільськогосподарської продукції, яка закладена у формулу, на день виконання зобов'язання, якщо ж товарна - вартість фінансування знову ж таки буде залежати від договірної вартості аграрної розписки станом на дату її укладення та вартості продукції, що є предметом поставки агровиробника, на дату поставки.

Розглянемо динаміку видачі аграрних розписок в Україні за 2015-2018 рр. (рис. 2).

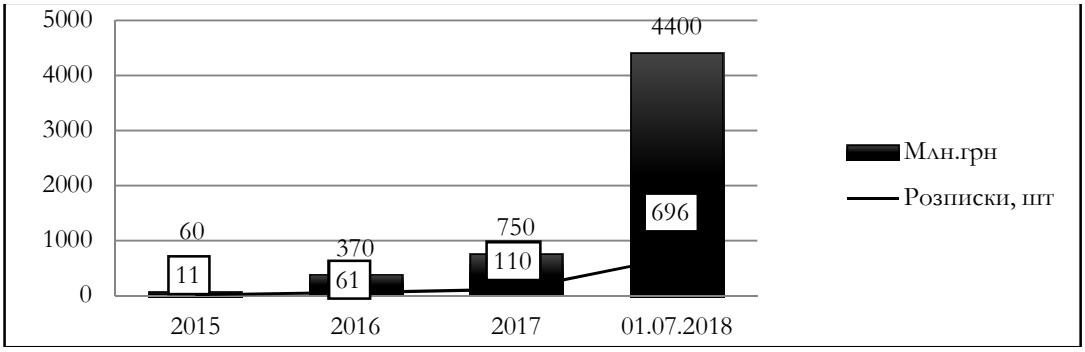

Рис. 2. Динаміка видачі аграрних розписок в Україні за 2015-2018рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6]

За період з 2015 по 2018 р. кількість розписок збільшилася на 481 одиниць, а сума застави збільшилася у 5 разів.

Аграрні розписки можуть видавати особи, які мають:

– право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або

– право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції [4].

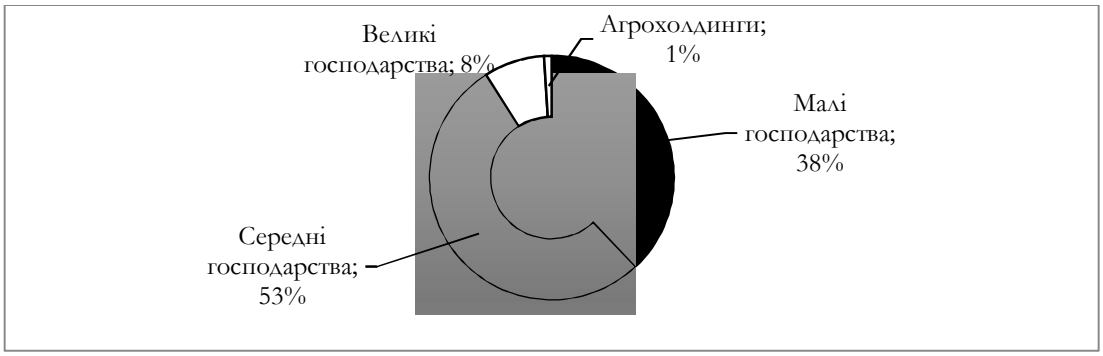

Рис. 3. Структура агровиробників, що видали аграрні розписки

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6]

Якщо проаналізувати структуру агровиробників, то найбільше розписок видають середні господарства (53 %), а найменше – агрохолдинги (1 %). Така структура свідчить, що саме середні та малі господарства найбільше потребують фінансових інструментів застави.

У 2016 році до територій, на яких реалізовували пілотний проект, приєдналися Харківська, Черкаська й Вінницька області, а також Миколаївській, Сумській, Тернопільській і Хмельницькій областям згідно наказу Мінагрополітики та продовольства України від 19.10.2016 р. № 384. Поступово проекту має охопити територію України.

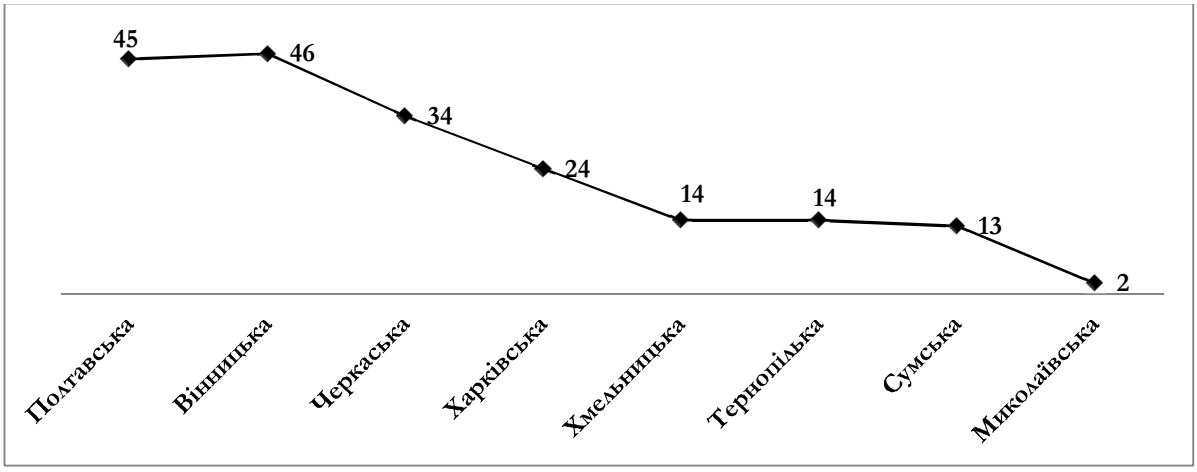

Рис. 4. Поширення аграрних розписок на території Україні

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

У 2018 році аграрні розписки діють у 8 областях України, лідерами у видачі аграрних розписок є Вінницька та Полтавська області. Поширення аграрних розписок по всій Україні – це стратегічне завдання і нині є всі можливості його реалізувати.

Висновки. В Україні кредитування середніх і малих аграрних підприємств все ще є досить проблематичним через те, що як правило, вони не мають належної застави під кредити банків. З появою і активним розповсюдженням по території країни таких фінансових інструментів як вексель і особливо аграрна розписка, сільськогосподарські підприємства отримали заставні інструменти. І хоч останні ще не мають досконалих механізмів їх застосування, вони дозволяють у десятки разів збільшувати обсяги кредитування цих підприємств, що є позитивним моментом у збільшенні ними обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Література.

1. ***Феняк Л.А.*** Інституційні засади функціонування інвестиційного ринку України / ***Л.А. Феняк*** // Забезпечення соціально-економічної стабільності України в умовах глобалізаційних процесів : Колективна монографія; під ред. ***В.М. Ціхановська, О.М. Головня.*** – Вінниця. – 2013. – С. 247-266.

2. ***Калетнік Г.М.*** Аграрна розписка як альтернативний варіант фінансового забезпечення аграрного виробництва [Текст] / ***Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська, С.М. Терещук*** // *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки.* – 2012. – № 4(70). – Т. 2. – С. 74-79.

3. ***Правдюк Н.Л.*** Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект / ***Н.Л. Правлдюк*** // *Облік і фінанси.* – 2016. – № 4(74). – С. 69-79.

4. Про аграрні розписки: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/ laws/show/5479-17.

5. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1201-12.

УДК 657.1

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

FINANCIAL STATEMENTS AS AN INFORMATION BASE FOR ANALYZING THE FINANCIAL POSITION OF AN ENTERPRISE

СТЕПАНЕНКО Т.О., студент магістратури*
Студент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет ННІ бізнес-технологій «УАБС»

У статті розглянуто різні аспекти аналізу фінансової звітності підприємства, в тому числі функції, етапи, методи, прийоми та основні складові аналізу фінансової звітності. Визначено роль фінансового аналізу в системі обґрунтування та прийняття управлінських рішень та вказано на актуальність дослідження інформаційної бази фінансового аналізу.

Ключові слова: *аналіз фінансової звітності, прийоми аналізу, етапи аналізу, основні компоненти фінансової звітності.*

The article deals with various aspects of the analysis of the financial statements of the enterprise, including the functions, stages, methods, techniques and main components of the analysis of financial statements. The role of financial analysis in the system of substantiation and management decision making is determined and the relevance of research of the information base of financial analysis is pointed out.

Key words: *analysis of financial statements, methods of analysis, stages of analysis, main components of financial statements.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміни, що відбуваються на сучасному етапі в бухгалтерському обліку України, обумовлюються вимогами, що ставляться до інформації, яку формує дана система через коло зацікавлених стейкхолдерів. Складність врахування інтересів різних груп користувачів щодо звітної інформації передбачає її використання в процесах оцінки, аналізу та прогнозування умов і результатів господарювання як окремого підприємства, так і галузі в цілому. При цьому вплив бухгалтерської фінансової звітності на ефективність прийняття рішень визначається тим, наскільки об'єктивно вона відповідає запитам різних стейкхолдерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основами побудови та вдосконалення системи бухгалтерського обліку й аналізу займалися як вітчизняні вчені С.Ф. Голов, Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, Л.В. Нападовська, О.В. Карпенко, Ю.А. Верига, Ю.О. Ночовна, В.О. Подольська, Н.Л. Правдюк, Ю.А. Хоптинський, Є.В. Мних, Ю.А. Кузмінський, М.С. Пушкар, В.Ф. Ситник, так і зарубіжні науковці В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, В.Б. Івашкевич, Дж. Ріггс та ін. Необхідність подальшого дослідження особливостей інформаційного забезпечення вітчизняних підприємств для аналізу їх фінансового стану в сучасних умовах зумовлена законодавчими змінами щодо формування й складання фінансової звітності суб'єктів господарювання [2].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження рівня достовірності, об'єктивованості та повноти базових джерел інформації для аналізу і оцінки фінансового та економічного стану підприємства, одержання інформації що надає точну і об'єктивну картину фінансових результатів і фінансового стану діяльності підприємства, використання існуючих методик аналізу для вітчизняних підприємств. Сучасні умови господарювання відрізняються високими ризиками невизначеності майбутнього, загроз і небезпек з боку зовнішнього середовища, тому проблема якісного складання фінансової звітності набуває особливої актуальності.

---

* *Науковий керівник – Кравченко О.В., к.е.н., доцент*

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова звітність структуровано відображає фінансовий стан та фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання. Згідно з НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», встановлено перелік звітів що належать до фінансової звітності, кожний з яких містить свою неповторювану інформацію.

Таблиця 1

Призначення основних компонентів фінансової звітності

Зміст	***Використання інформації***
Баланс	
Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємством, на дату балансу	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності підприємства; прогнозування майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство (ймовірно) контролюватиме в майбутньому
Звіт про фінансові результати	
Доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз прибутковості діяльності підприємства, структури доходів та витрат
Звіт про власний капітал	
Зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
Звіти про рух грошових коштів	
Генерування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Примітки	
Вибрана облікова політика. Відображення інформації, не наведеної безпосередньо у фінансових звітах, але обов'язкової за П(С)БО 1.	Оцінка та прогноз; облікової політики, ризиків або невизначеності, що впливають на підприємство, його ресурсів та зобов'язань, діяльності підрозділів підприємства тощо.

При проведенні якісного фінансового аналізу фінансова звітність зобов'язана надати можливість здійснити оцінку динаміки та перспективи отримання прибутку підприємством, можливість здійснити оцінку наявних у суб'єкта господарювання достатніх фінансових ресурсів та належне їх використання також фінансова звітність повинна надавати можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансової діяльності підприємства.

Основними функціями аналізу фінансової звітності є:

– об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства;

– вияв факторів і причин досягнутого стану;

– підготовка і обґрунтування прийнятих управлінських рішень в сфері фінансів;

– своєчасне вживання заходів щодо підвищення платоспроможності підприємства;

– забезпечення розробки планів фінансового оздоровлення підприємства;

– виявлення і мобілізація резервів покращення фінансового стану та підвищення ефективності діяльності [4].

Аналіз фінансової звітності це необхідна складова належної роботи підприємства, оскільки аналіз дає змогу знайти резерви поліпшення фінансового стану підприємства та оцінити їх ефективність використання. Також аналіз надає змогу своєчасно вжити заходи, спрямовані на підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Аналіз надає підготовлену інформаційну базу для поточного і стратегічного фінансового управління, и не менш важливо він сприяє забезпеченню оптимального виробничого та соціального розвитку колективу за рахунок використання виявлених у результаті аналізу резервів.

Аналіз фінансової звітності проводиться в такій послідовності:

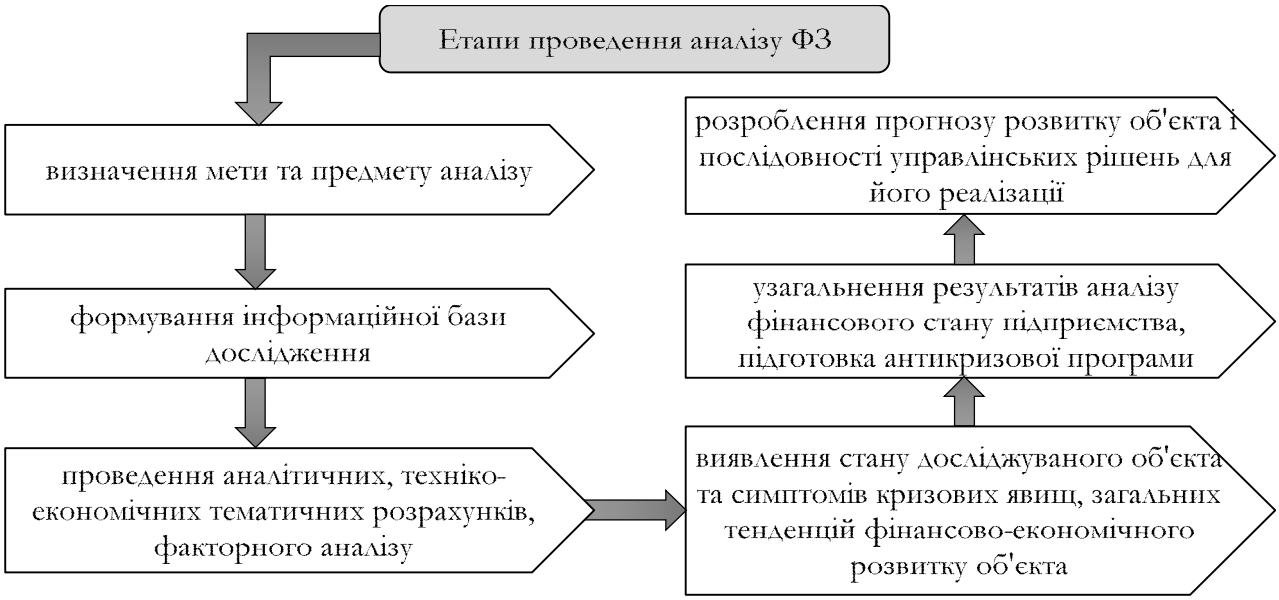

Рис. 1. Етапи проведення аналізу фінансової звітності

Метод аналізу реалізовується через низку прийомів дослідження. Правильно підібраний метод аналізу забезпечує точний результат при дослідженні ефективного фінансового розвитку підприємства.

Існують різні класифікації методів фінансового аналізу. За однією з класифікацій усі методи аналізу можна поділити на якісні (не дають числової характеристики явищ, що вивчаються, а тільки відповідають на питання, як досліджувати економічні процеси, визначають способи підходу до вивчення закономірностей) та кількісні (дають конкретну числову характеристику економічних явищ і в свою чергу поділяються на описові і аналітичні) [4].

Аналіз фінансової звітності проводиться із застосуванням різноманітних спеціальних прийомів (рис. 2).

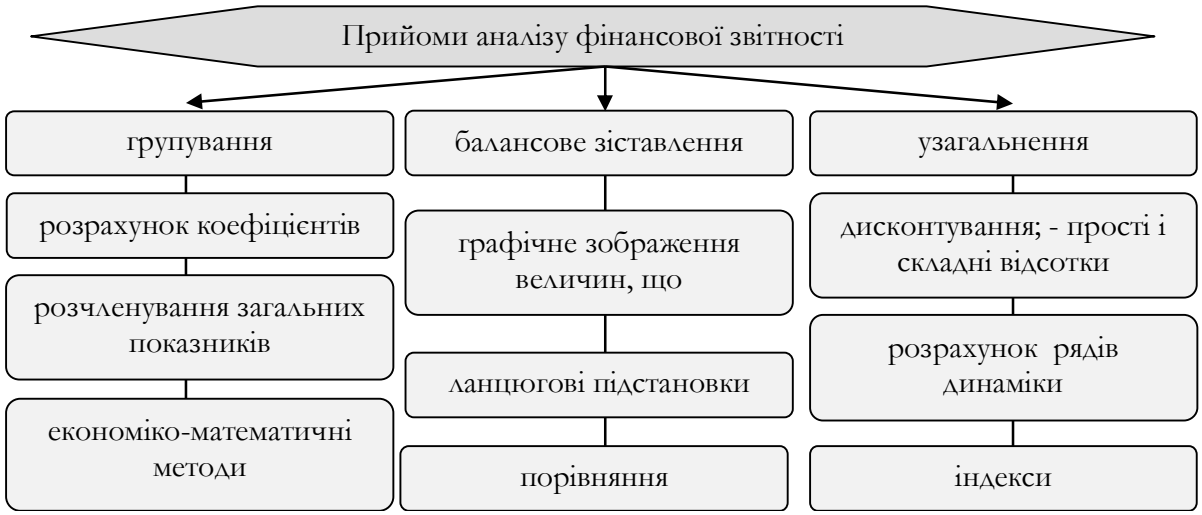

Рис. 2. Прийоми аналізу фінансової звітності

Вказані прийоми і методи визначають такі основні складові фінансового аналізу діяльності підприємства:

– горизонтальний фінансовий аналіз, який проводиться з метою вивчення динаміки окремих фінансових показників, розрахованих за даними фінансової звітності за певний період часу. Розраховуються абсолютні і відносні зміни, темпи росту (приросту) окремих показників (доходу, витрат, активів тощо) за ряд періодів і визначаються загальні тенденції їх змін;

– вертикальний фінансовий аналіз, який базується на порівнянні питомої ваги окремих структурних складових;

– порівняльний фінансовий аналіз, який проводиться для зіставлення планових та фактичних показників, фактичних та нормативних (галузевих, загальних) показників. Порівнюються такі показники, як: обсяг реалізації продукції, собівартість продукції, ціни на готову продукцію тощо;

– аналіз фінансових коефіцієнтів, який полягає у зіставленні показників звітності та/або фінансового плану з метою розрахунку коефіцієнтів: коефіцієнт платоспроможності (ліквідності), оцінки оборотності активів, фінансової стабільності підприємства тощо;

– факторний фінансовий аналіз, який проводиться для оцінки впливу окремих чинників на рівень відповідних результативних показників [4].

Висновки. Фінансова звітність є структурованим відображенням фінансового стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Метою аналізу фінансової звітності є отримання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Так, власникам підприємств необхідно знати, збільшується чи зменшується питома вага власного капіталу, оцінити ефективність використання ресурсів підприємства; кредиторам і постачальникам - необхідність і можливість продовження кредиту, умови кредитування, гарантії повернення кредиту тощо. Узагальнюючи все вище сказане можна прийти до висновку що аналіз фінансової звітності це не від'ємна частина успішного функціонування підприємства.

Література.

1. ***Кіндрат О.В.*** Інформаційна база та джерела аналізу і оцінки фінансово-економічного стану підприємства. *Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.* 2012. Вип. 30. С. 462-466.

2. ***Мельник К.В, Шкіра А.М, Шкіра Д.А.*** Інформаційно-правова основа оцінки фінансового стану підприємства. *Вісник Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. Формування ринкових відносин в Україні*/ 2014 № 6, С. 152-159.

3. Про затвердження НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів від 07.02.2013р. № 73. Дата оновлення: 23.07.2019. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 12.10.2019).

4. Фінансовий менеджмент : підручник / ***В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко.*** Львів: Магнолія 2006, 2014. 344 с.

5. ***Шурпенкова Р.К.*** Фінансова звітність як інформаційна база аналізу фінансового стану підприємств України. *Вісник Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. Finansowo-ubezpieczeniowe aspekty rozwoju przedsiębiorstw i regionow.* 2014. С.169-181.

УДК: 336.1:342.6

ДЕРЖАВНИЙ ОРГАН З ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ: РОЛЬ ТА ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

STATE FINANCIAL INVESTIGATIONS BODY: THE ROLE AND FUNCTIONS OF FUNCTIONING

СИЧОВ А.С., ЗІБАРОВСЬКИЙ Д.О., СКЛЯРЕНКО А.С., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенко

В статті окреслено передумови створення та засади функціонування державного органу з виявлення, розслідування, розкриття припинення та запобігання кримінальних правопорушень у сфері фінансово-господарської діяльності юридичних та фізичних осіб. Запропоновано назву нового органу – Національне бюро фінансових розслідувань України. Обґрунтовано, що створенню Бюро повинне передувати оновлення Концепції фінансової безпеки України. Окреслено такі основні засади функціонування Національного бюро фінансових розслідувань: прозорий відбір керівництва та контроль його діяльності, виконання, у першу чергу, аналітичних функцій, з метою запобігання фінансових злочинів, сучасний мотиваційних механізм, формування системи розвитку персоналу, громадський контроль.

Ключові слова: *кримінальні правопорушення, фінансово-господарська діяльність, Національне бюро фінансових розслідувань України.*

The prerequisites for the creation and basis of functioning of the state body for the detection, investigation, disclosure of termination and prevention of criminal offense in the sphere of financial and economic activity of legal entities and individuals were considered in the article. The name of the new body, the National Bureau of Financial Investigation, was proposed. The establishment of the Bureau should precede the update of the Financial Security Concept of Ukraine was substantiated. The basic principles of functioning of the National Bureau of Financial Investigation are outlined: transparent selection of management and control over its activity, performing, first of all, analytical functions for the prevention of financial crimes, modern motivational mechanism, formation of personnel development system, public control.

Key words: *criminal offenses, financial and economic activity, National Bureau of Financial Investigation of Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні на сучасному етапі її державного розвитку існує ряд суттєвих проблем, серед яких окремої уваги заслуговують –ухилення фізичних та юридичних осіб від оподаткування, неефективне використання державних коштів, корупція у виконавчих органах влади, які відповідають за фінанси держави тощо. Така ситуація вимагає комплексних та невідкладних дій, серед яких важливим напрямом є реформування органів, які здійснюють виявлення, розслідування, розкриття, припинення та запобігання кримінальним правопорушенням у сфері фінансово-господарської діяльності юридичних та фізичних осіб. Варто відзначити, що мова про створення такої інституції ведеться вже тривалий час, зокрема впродовж 2014-2019 рр. представники законодавчої та виконавчої влади, громадські активісти та вчені неодноразово піднімали це питання. Депутатами Верховної Ради України 8 скликання (2014-2019 рр.) було подано декілька законопроектів з цього питання, але, наразі, слід констатувати, що такий орган відсутній. Прихід нової влади в 2019 р. також ознаменувався активним обговоренням питання щодо запровадження нового окремого органу щодо фінансових розслідувань. Але в той же час нове керівництво Служби безпеки України виступає за збереження відділу боротьби з економічною злочинністю, також було залишено функції податкової міліції в складі Державної фіскальної служби, що не дає змоги, на сьогодні, говорити

* *Науковий керівник – Руденко С.В., к.е.н., доцент*

про однозначну позицію з приводу створення державного органу з фінансових розслідувань. Крім того, не треба забувати, що на стадії розгляду проектів законів з зазначеного питання необхідно забезпечити широке громадське обговорення з метою поправок до кінцевого варіанту законодавчого акту, які б унеможливили використання органу з фінансових розслідувань в політичних цілях та для інших зловживань. Таким чином, дослідження питання необхідності створення, ролі та функціоналу державного органу з фінансових розслідувань в Україні на сьогодні є своєчасним та вкрай актуальним.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Дослідженням попередньої діяльності державних інституцій з фінансових та економічних розслідувань, аналізом перспектив функціонування таких органів займались такі вітчизняні науковці, як: А.О. Бузницький, Р.Є. Волощук, О.Ю. Дрозд, О.Ю. Ніпіаліді, А.В. Тітко, О.Д. Шевчук, С.А. Шепетько та інші.

Аналіз публікацій науковців, зокрема за останні роки, показує широку зацікавленість дослідників у цьому питанні та значне напрацюванню пропозицій щодо запобігання державою кримінальних фінансовим правопорушенням через відповідні інституції. Наприклад, О.Ю. Ніпіаліді в своєму дослідженні акцентує увагу на необхідності органу з фінансових розслідувань, зазначаючи, що питання боротьби з економічною злочинністю в Україні за рівнем важливості можна поставити в один ряд із викоріненням корупції. Підтвердженням цього факту є зростання суспільного запиту на структурні та ідейні перетворення в діяльності податкової міліції. На необхідність реформування силового блоку фіскальної служби вказує невтішна статистика, численні загальновідомі факти порушень і зловживань з боку податкової міліції. Автор звертає увагу, що на практиці існує багато випадків, коли дії податкової міліції носять неправомірний характер. Наявність цілої низки проблем активізувала пошук ефективної моделі функціонування фіскальних служб і створення на цій основі нового правового органу – Служби фінансових розслідувань або Фінансової поліції [1, с. 165-166].

О.Ю. Дрозд та А.В. Тітко розглядаючи перспективи створення органу з фінансових розслідувань звертають увагу на те, що слід частину повноважень забрати у органів, які раніше займалися економічними правопорушеннями, що, в свою чергу, веде до якісно нових змін у законодавстві. Такі перетворення потребують значних коштів держбюджету, а також людських ресурсів, що в короткі строки ускладнює вирішення даної задачі. Але, взявши за основу досвід світової спільноти, імплементувавши певні норми, можна створити ефективний орган фінансових розслідувань, вважають науковці [2, с. 126].

Р.Є. Волощук вивчаючи необхідність створення та організаційні моделі функціонування органу з фінансових розслідувань приходить до висновку, що в Україні найбільш доцільним є створення якісно нового державного органу, який би здійснював в повному обсязі функції щодо виявлення та розкриття правопорушень (злочинів) у фінансовій системі держави. Відмічається, що до предмета відання такого державного органу варто було б віднести, крім завдань, пов'язаних з протидією злочинам у фіскальній сфері, також виявлення, припинення та розкриття злочинних діянь у сфері витрачання коштів державного і місцевих бюджетів та позабюджетних фондів, що аргументується необхідністю до вирішувати задачу протидії фінансовій злочинності комплексно [3, с. 172].

Проте, незважаючи на наявну увагу, що приділяється вказаній проблематиці, на сучасному етапі у момент вирішення питання, яким саме буде державний орган з фінансових розслідувань в України, доцільно продовжувати наукові пошуки, які б дали змогу викристалізувати «габарити» функціонування та розробити принципи роботи державного органу з фінансових розслідувань в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення передумов створення та окреслення основних засад функціонування державного органу з виявлення, розслідування, розкриття припинення та запобігання кримінальним правопорушенням у сфері фінансово-господарської діяльності юридичних та фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день депутатами Верховної Ради України розроблено та зареєстровано три законопроекти щодо створення незалежного державного органу з фінансових розслідувань, а саме: Проект Закону про Бюро фінансових

розслідувань № 1208 від 30.08.2019 р. [4]; Проект Закону про Національне бюро фінансової безпеки України № 1208-1 від 10.09.2019 р. [5] та Проект Закону про Бюро фінансових розслідувань № 1208-2 від 18.09.2019 р. [6]. Треба також згадати, що ряд таких законопроектів було подано до Верховної Ради України попереднього 8 скликання. Таким чином, на сьогодні існує декілька завершених комплексних пропозицій щодо створення державного органу з фінансових розслідувань в Україні, втім, всі вони потребують широкого громадського обговорення та консолідації в одному документі найбільш раціональних положень, а також доповнення незалежними науковими розробками у сфері забезпечення фінансової безпеки країни.

Ми погоджуємося з позицією О.О. Брагінця, що створення масштабного механізму забезпечення фінансової безпеки держави передбачає насамперед вирішення широкого кола питань, які стосуються формулювання критеріїв та принципів забезпечення фінансової безпеки, а також визначення пріоритетних національних інтересів у фінансовій системі держави, вживання заходів щодо попередження та подолання факторів, які загрожують фінансовій безпеці держави [7]. Тому вважаємо, що прийняттю закону, що буде регулювати діяльність державного органу з фінансових розслідувань, який є одним із ключових суб'єктів механізму забезпечення фінансової безпеки в умовах, що склалися, повинне передувати розроблення нової Концепції фінансової безпеки України. Зокрема, у ній необхідно чітко окреслила стратегічні орієнтири діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення такої безпеки. Вважаємо, що діюча на сьогодні Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [8], яка буда прийнята Верховною Радою України у 2012 році, не відповідає сучасним викликам та не є ефективною, адже вона, зокрема, не враховує загроз, які з'явилися в державі з 2014 р. і наявні до сьогодні.

Питання щодо назви нового органу не є ключовим, і всі назви, які пропонувалися в законопроектах, на нашу думку, є доречними. Ми пропонуємо назву Національне бюро фінансових розслідувань України по аналогії з Національним антикорупційним бюро України.

Безперечно, ключовим питанням є формування висококваліфікованих кадрів, які б мали можливість незалежно діяти у рамках процедур визначених нормативно-правовими актами. Вважаємо, що недоцільно наділяти Верховну Раду України повноваженнями щодо призначення керівника Національного бюро фінансових розслідувань, адже це орган виконавчої влади, і його функціонування повинно координуватися Кабінетом Міністрів України. Виходячи з цього, на нашу думку, Кабінет Міністрів України повинен призначати та звільняти керівника Бюро з посади за поданням конкурсної комісії. Подання конкурсної комісії відбувається на основі прозорого та всебічно висвітленого відбору, з широким представленням інформації в ЗМІ, з прописаними механізмами впливу представників громадського суспільства на процес. Членами комісії повинні бути особи з ідеальною репутацією та значним досвідом у фінансовій та юридичній сфері.

Вище вже згадувалося, що на сьогодні декілька органів мають повноваження щодо розслідування кримінальних справ, які стосуються фінансових правопорушень. Вважаємо за доцільне, передати розслідування всіх фінансових правопорушень новоствореному органу. Досвідчені ж кадри, які займалися їх розслідуванням в СБУ, поліції, податковій міліції в рамках відкритого відбору та проходження всіх необхідних перевірок будуть переведені до нового органу. Втім, не треба забувати про таку важливу функцію органу, як запобігання правопорушенням, яку, в першу чергу, потрібно здійснювати через аналітичну складову. Для цього необхідно сформувати штат аналітиків, прописати їх функції, розробити процедури аналітичної роботи, прийняти додаткові нормативно-правові акти щодо формуванню прозорих баз даних з фінансових відносин суб'єктів господарювання тощо. Реалізація ефективних аналітичних процедур потребує високого якісного складу працівників Національного бюро фінансових розслідувань, їх знання міжнародного досвіду провідних країн, де ця робота має тривалу історію.

Створення нового державного органу потребує значних фінансових ресурсів. Втім, стосовно саме Національного бюро фінансових розслідувань, треба розуміти, що з існуючою

кількістю нерозкритих правопорушень у фінансово-економічній сфері, які є в Україні на сьогодні, з тою часткою тіньової економіки, яка існує (за різними оцінками експертів від 30 до 45 %), цей орган за умови ефективного виконання своїх функцій здатний приносити бюджету мільярди доларів, що значно більше ніж витрати на його утримання.

Важливим питанням є мотивація працівників Національного бюро фінансових розслідувань та зниження корупційних ризиків їх роботи. Вирішення цього питання перебуває не лише у площині забезпечення достойної заробітної плати, яка у робітників Бюро, безперечно, повинна бути у декілька разів вища за середню заробітну плату у фінансовій сфері України. Доцільним є створення в територіальних одиницях Бюро відділу з відбору та розвитку персоналу, який буде функціонувати за прикладом тих, які є в сучасних комерційних фінансових компаніях. До його функцій потрібно віднести кваліфікаційний відбір претендентів на посади, оптимізацію процесів з надання соціальних гарантій працівникам, організацію та контроль міжнародних стажувань, моніторинг виконання посадових обов'язків тощо. Поряд з достойною заробітною платою, яка повинна враховувати результати роботи, потрібно створити бренд Національного бюро фінансових розслідувань та підвищити соціальний статус його працівників, що є додатковою мотивацією в чесній роботі на державу.

Діяльність Національного бюро фінансових розслідувань повинна ґрунтуватися на принципі безперервного незалежного контролю, і це стосується не тільки відбору керівництва, а й поточної діяльності. Потрібні чітко прописані процедури щодо міжнародного аудиторського контролю та контролю з боку громадян, тобто громадянський контроль у вигляді постійної Громадської ради про Бюро.

Висновки. Отже, варто констатувати, що в Україні на сьогоднішній день не створено належного механізму забезпечення державної фінансової безпеки. Одним з ключових питань є запуск незалежного державного органу з фінансових розслідувань – Національного бюро фінансових розслідувань України. В його основу повинні бути закладені принципи, які б забезпечували прозорий відбір керівництва та контроль його діяльності, виконання, у першу чергу, аналітичних функцій, з метою запобігання фінансових злочинів, сучасний мотиваційних механізм, формування системи розвитку персоналу, громадський контроль тощо.

Література.

1. ***Ніпіаліді О.*** Перспективи створення служби фінансових розслідувань: українські реалії та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми правознавства.* 2017. Вип. 3. С. 165-170.

2. ***Дрозд О.Ю., Тітко А.В.*** Служба фінансових розслідувань як орган боротьби з адміністративними корупційними порушеннями. *Митна справа.* 2014. № 4(94). Ч. 2. С. 121-127.

3. ***Волощук Р.Є.*** Служба фінансових розслідувань в Україні: необхідність створення та організаційні моделі функціонування. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2015. № 1. С. 168-172.

4. Проект Закону про Бюро фінансових розслідувань № 1208 від 30.08.2019 р. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66785

5. Проект Закону про Національне бюро фінансової безпеки України № 1208-1 від 10.09.2019 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66516

6. Проект Закону про Бюро фінансових розслідувань № 1208-2 від 18.09.2019 р. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66887

7. ***Бригінець О.О.*** Особливості формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2016. № 837. С. 36-41.

8. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері від 15 серпня 2012 р. № 569-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-р.

УДК 004:336.773

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

INFORMATION TECHNOLOGIES AND ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF BANK LENDING

ТІТОВА Д.В., студентка*
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

У статті досліджено можливості банківських інформаційних систем. Обґрунтовані перспективи розвитку механізму банківського кредитування за допомогою ІТ-сектору в сучасних умовах. Проаналізовані зміни показників кредитного портфеля банківської системи України у динаміці за 2015-2018 роки. Доведено, що ефективний розвиток українських банків можливий завдяки використанню передових інформаційних технологій.

Ключові слова: *кредитні ресурси банку, показники кредитування, інформаційні технології, автоматизована банківська система.*

The article investigates the possibilities of banking information systems. Prospects of development of the mechanism of Bank crediting by means of it sector in modern conditions are proved. The changes in the indicators of the credit portfolio of the banking system of Ukraine in the dynamics for 2015-2018 are analyzed. It is proved that the effective development of Ukrainian banks is possible through the use of advanced information technologies.

Key words: *credit resources of the Bank, credit indicators, information technologies, automated banking system.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні багато українських банків заявляють про свою стратегію в цифрових технологіях. Клієнти очікують отримувати банківські сервіси в цифрових технологіях на високому рівні у всіх сферах, зокрема у сфері кредитного обслуговування. Багато аспектів сучасних інформаційних технологій, що застосовуються в банківській діяльності розглядалися в роботах вчених і фахівців-практиків, проте недостатність вивчення теоретичних засад управління банківським кредитуванням з використанням сучасних інформаційних технологій вимагає подальшого поглиблення досліджень, пов'язаних з обґрунтуванням складових інформаційних технологій, адекватних специфічним умовам вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню перспектив функціонування банківського кредитування присвячені праці таких вчених, як В. Шелудько, Ю. Бугель, І. Красюк, О. Другов, О. Васюренко, І. Лютий, Т. Смовженко та інших. Важлива роль у функціонуванні банківського кредитування полягає у виконанні банками відповідних функцій. На думку В.М. Шелудько, основними функціями банків є надання кредитів та забезпечення потреб у ліквідності інших суб'єктів ринку, обслуговування комерційних угод та управління системою платежів, трансформація ризиків, капіталів [5]. Узагальнення та аналіз наукових результатів, отриманих вищезазначеними та іншими вченими, дозволили визначити необхідність подальших досліджень у такому напрямку, як поглиблення теоретичних основ управління банківським кредитуванням за допомогою сучасних інформаційних технологій в умовах цифрової економіки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ефективності використання інформаційних технологій для активного розвитку кредитних ресурсів, щоб підвищити конкурентоспроможність банківського сектору України.

---

* *Науковий керівник – Азізова К.М., к.е.н., доцент*

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною ланкою інформаційних технологій у банку виступає автоматизована банківська система, від вибору якої залежить конкурентоспроможність установи. Ця система передбачає комплексну автоматизацію операційної, облікової та управлінської банківської діяльності і повинна бути інтегрована з усіма банківськими технологіями [4].

Автоматизована банківська система повинна забезпечувати [3]:

– автоматизацію внутрішньобанківської діяльності, насамперед внутрішньобанківських операцій, пов'язаних з обробкою платіжних документів особливо у тих підрозділах банківської установи, де працюють безпосередньо з клієнтами;

– автоматизацію виконання міжбанківських розрахунків;

– автоматизацію фінансових операцій в межах міжнародного банківського бізнесу.

Таким чином, використання інформаційних технологій у банківській сфері значно полегшить банківські розрахунки, підвищить оперативність банку.

Розглядаючи економіко-організаційні засади банківських установ, можна зазначити, що основним критерієм ефективності банківської діяльності є стабільність економічного та фінансового стану банківських установ. Дуже важливими завданнями є зниження трудомісткості облікових робіт, полегшення розрахунків кредитів, банківських показників. Тому розглянемо показники, на основі яких можна формулювати напрями подальшого розвитку банківського сектора, а також питання їх автоматизації (рис. 1).

Показник обсягів наданих кредитів виступає основним індикатором стабільної діяльності банківської системи, який, будучи головною складовою активів, приносить банку значну частину прибутків [2].

Надаючи великого значення процесам кредитування, особливу увагу слід приділяти питанням автоматизації задач управління кредитними ресурсами банку. Всі функціональні задачі управління процесами кредитування в комерційному банку виділені в окрему підсистему «Управління кредитними ресурсами банку», яка необхідна для автоматизації робіт працівників кредитного, юридичного, аналітичного відділу, відділу безпеки.

Рис. 1. Показники підсистеми кредитування

Розроблено на основі джерела [1, 2]

Проаналізуємо, як змінювалася величина кредитного портфеля українських банків за період 2015-2018 рр. (рис. 2).

Рис. 2. Показники кредитного портфеля банківської системи України у динаміці, млн. грн.

Розроблено на основі джерела [7]

Отже, умови, в яких формувався кредитний портфель банків, в останні роки, були вкрай несприятливі: спад реальної економіки, ріст безробіття, девальвація гривні, відсутність контролю держави над певними територіями. Однак у цілому кредитний портфель банків зберігав тенденцію до зростання. Кредити юридичним особам за аналізований період становили: у 2015 році він становив 785 918 млн грн, у 2016 році – 847 092 млн грн, у 2017 році – 864 412 млн грн, у 2018 році – 919 054 млн грн. Кредити, надані фізичним особам, становили: у 2015 році – 152 371 млн грн, у 2016 році – 157 385 млн грн, у 2017 році – 170 774 млн грн, у 2018 році – 196 634 млн грн (рис. 2).

Темп приросту кредитів, що надані фізичним особам у кредитному портфелі банку зберігав тенденцію до зростання з 3,29 % до 15,4 % за період 2016-2018 роки, а кредитів, що надані суб'єктам господарювання коливався (спад з 7,78 % до 2,04 % за 2017 рік і потім зростання до 6,32 % за 2018 рік) (рис. 3).

Рис. 3. Темп приросту кредитного портфеля банківської системи України, %

Розроблено на основі джерела [7]

Кредитні операції є одним із основних напрямків банків України, а для деяких із них ці операції стали головним джерелом доходів. Тому вдосконаленню кредитних операцій банки повинні приділяти значну увагу, застосовуючи інформаційні технології для автоматизації функцій управління кредитами.

Така автоматизація на практиці здійснюється в різних формах. На базі апаратних і програмних засобів створюються системи, які не лише обробляють інформацію, а й підтримують управлінські рішення, що значною мірою знижує трудомісткість облікових робіт, підвищує вірогідність зведень та якість рішень [6].

Так, у 2018 році розроблено інформаційну систему «Кредитний реєстр Національного банку України», створену для аналізу стану фінансової системи з метою сприяння фінансової стабільності [8].

Висновки. Успішний розвиток банківського кредитування в Україні можливий за умови забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності в країні, прискорення економічного зростання, використання передових інформаційних технологій, зростанню довіри до влади. Таким чином, професіоналізм працівників банківської сфери дозволяє сподіватися, що в Україні формується повноцінна банківська система, яка сприятиме активному розвитку національної економіки, формуванню повноцінного конкурентного середовища на фінансових ринках та конкурентоспроможності банків на світовому рівні. Тому на сучасному етапі значна роль в організації банківського кредитування належить інформаційним технологіям.

Література.

1. ***Гаврилко Т.О.*** Банківське кредитування в Україні: стан і перспективи розвитку / ***Т.О. Гаврилко, В.С. Науменко*** // *Причорноморські економічні студії.* – 2018. – Вип. 31.

2. ***Денисенко М.П.*** Гроші та кредит у банківській справі: навчальний посібник / ***М.П. Денисенко.*** – К. : Алеута, 2014. – 478 с.

3. ***Приймак П.В.*** Розвиток інформаційних технологій у банківській системі України / ***П.В. Приймак*** // *Науковий вісник НЛТУ України.* – 2012. – Вип. 22.12. – С. 342-348.

4. ***Стрільчук Ю.І.*** Банківське кредитування населення у забезпеченні сталого розвитку / ***Ю.І. Стрільчук*** // *Формування ринкових відносин в Україні.* – 2017. – № 7-8.

5. ***Шелудько В.М.*** Фінансовий ринок: Навчальний посібник / ***В.М. Шелудько.*** – [2-ге вид., випр.. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2003. – 535 с.

6. ***Юрчук Н.П.*** Перспективи розвитку інформаційних технологій в банківській системі / ***Н.П. Юрчук*** // *Ефективна економіка.* – 2015. – № 9.

7. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

8. Консолідована фінансова звітність та консолідований звіт про управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=93045672.

УДК 657.1

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROVISION OF ACCOUNTING POLICY FOR COMMITMENTS

ТКАЧУК В.В., ВЛАДІМІРОВА І.В., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є систематизація положень елементів облікової політики щодо зобов'язань та відображення їх в наказах про облікову політику підприємств. Розкрито роль зобов'язань у забезпеченні економічного стану підприємств. Висвітлено методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності згідно з П(С)БО та МСФЗ. Запропоновано елементи облікової політики щодо зобов'язань, які необхідно визначати у наказах про облікову політику підприємств.

***Ключові слова**: бухгалтерський облік, зобов'язання, облікова політика, кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги), забезпечення.*

The purpose of the article is to systematize the provisions of the accounting elements of the liabilities and to reflect them in the orders for accounting policies of enterprises. The role of obligations in ensuring the economic condition of enterprises is disclosed. The methodological principles of accounting information on liabilities and their disclosure in the financial statements in accordance with the P (C) of the IAS and IFRS are explained. The elements of the accounting policy for the obligations that are to be specified in the accounting policy orders of enterprises are suggested.

***Key words**: accounting, liabilities, accounting policy, accounts payable for goods (works, services) security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У фінансовій звітності і в бухгалтерському обліку зобов'язанням відведене почесне місце, оскільки їх частка у структурі балансу (звіту про фінансовий стан) визначає економічний стан підприємства. Тому якісна розробка складових облікової політики щодо зобов'язань підвищить ефективність всієї системи бухгалтерського обліку. Як свідчить практика, підприємства недостатньо уваги приділяють елементам облікової політики щодо зобов'язань у наказах про облікову політику. Водночас недостатньо опрацьованими залишаються питання щодо розробки методів і процедур щодо обліку зобов'язань, зокрема розрахунків з постачальниками і підрядниками, і серед науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти, що стосуються обліку зобов'язань, висвітлені у працях багатьох учених-економістів. Теоретико-методичним підходам бухгалтерського обліку зобов'язань присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених Голова С.Ф. [1], Маренич Т.Г. [2], Лузана Ю.Я., Гаврилюка В.М. [3], Адамовської В.С., Попової А.В. [4], Харламової О. [5] та ін. Проте додаткового наукового обґрунтування вимагають питання щодо розробки елементів облікової політики стосовно зобов'язань підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є систематизація положень елементів облікової політики щодо зобов'язань та відображення їх в наказах про облікову політику підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усі підприємства, починаючи з 2000 року, розробляють облікову політику згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». В ній мають відображатися принципи, методи і процедури, які

* *Науковий керівник – Зайцев Ю.О., д.е.н., професор*

використовуються підприємством для своєчасного складання та подання об'єктивної фінансової звітності. За розробку облікової політики несуть відповідальність керівник і головний бухгалтер конкретного підприємства. Складові облікової політики розробляють і затверджують у наказі про облікову політику підприємства, де мають бути відображені всі способи і процедури, що використовуватиме підприємство для правильного відображення господарських операцій, фінансового стану, достовірного визначення результатів діяльності та забезпечення об'єктивних показників обліку для складання фінансової звітності [6, с. 98].

За даними Амбросова В.Я. і Маренич Т.Г., облік зобов'язань розкрито лише у 15 % наказів про облікову політику сільськогосподарських підприємств [6, с. 99]. Це говорить про те, що такий важливий внутрішньогосподарський нормативний документ, як наказ про облікову політику , ще вимагає суттєвого доопрацювання та удосконалення.

При формуванні і реалізації якісної облікової політики необхідно враховувати встановлені вимоги. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначено П(С)БО 11 «Зобов'язання» [7]. А визначення терміну зобов'язання дається в Законі Україні «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Слід знати, що у фінансовій звітності відображаються лише ті зобов'язання, щодо яких існує ймовірність їх погашення і сума яких може бути достовірно визначена. Отже, кредиторська заборгованість підприємства, щодо якої закінчився термін позовної давності або заборгованість перед ліквідованим підприємством не повинна відображатися у фінансовій звітності, оскільки вже не існує ймовірності її погашення, а отже, не відбудеться вибуття майбутніх економічних вигід.

Якщо на дату балансу раніше визначене зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

Зобов'язання в бухгалтерському обліку поділяються на довгострокові, поточні, забезпечення, непередбачені зобов'язання, доходи майбутніх періодів. Поточні зобов'язання – такі, що будуть погашені протягом 12 місяців, починаючи від дати балансу. Довгостроковими є всі зобов'язання, що не є поточними зобов'язаннями. Забезпечення – зобов'язання з не визначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

Непередбачене зобов'язання – це:

1) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій і існування якого буде підтверджене лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна або більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або

2) теперішнє зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоймовірно, що для регулювання зобов'язання треба буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Прикладом непередбачених зобов'язань можуть бути зобов'язання з тимчасового зберігання товарів та інших ТМЦ сторонніх підприємств тощо. Такі непередбачені зобов'язання облічують на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.

Заборгованість підприємства підлягає розгляду як зобов'язання, якщо вона існує на даний момент і є результатом здійснених господарських операцій (наприклад, придбання товарів чи послуг) або подій.

Зобов'язання, як правило, виникають тоді, коли актив отриманий або коли підприємство уклало безвідмовний договір про придбання активу (кредиторська заборгованість за отримані товари, якщо вони не були заздалегідь оплачені, заборгованість перед банком за отриманий кредит). Зобов'язання можуть бути пов'язані з необхідністю майбутніх платежів для збереження господарських зв'язків підприємства або здійснення нормальної підприємницької діяльності. Зобов'язання мають певний термін виконання, хоча точна дата не завжди може бути відома.

Зобов'язання набувають юридичної сили внаслідок укладених контрактів або статутних вимог. Погашаючи зобов'язання, підприємство, як правило віддає ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, з метою задоволення претензій іншої сторони. Погашення існуючого

зобов’язання може здійснюватися за допомогою:

– сплати грошових коштів;

– передачі інших активів;

– надання послуг;

– заміни даного зобов’язання іншим;

– перетворення зобов’язань на капітал (за зобов’язаннями, не затребуваними в результаті закінчення терміну позовної давності, ліквідації підприємства-кредитора тощо).

Зобов’язання, пов’язані із затратами, що виникають у ході нормального операційного циклу (у результаті придбання матеріалів, нарахування заробітної плати персоналу та ін.), є поточними навіть тоді, коли, термін їх погашення настає після 12 місяців від дати балансу.

Для визначення балансової вартості зобов’язань використовують такі види оцінок за: сумою погашення; обліковою оцінкою ресурсів; теперішньою вартістю.

Поточні зобов'язання відображаються в балансів за сумою погашення. Сума погашення - недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язань під час звичайної господарської діяльності підприємства.

Сума забезпечення визначається за облікової оцінкою ресурсів, необхідних для погашення відповідного зобов'язання.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язань. Теперішня вартість зобов'язання - дисконтована сума майбутніх платежів, що, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства.

Порядок обліку зобов'язань за міжнародною стандартизацією передбачено МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Метою МСБО 37 є забезпечення застосування відповідних критеріїв визнання і методів оцінки забезпечень, умовних зобов'язань і умовних активів, а також розкриття інформації у примітках до фінансових звітів, достатньої для надання користувачам можливості зрозуміти їхній характер, строки і суму [8]. більшою мірою цей стандарт присвячений забезпеченням як зобов'язання з невизначеним терміном або сумою. Водночас зазначається, що забезпечення необхідно відрізняти від інших зобов'язань, таких як торговельна кредиторська заборгованість і нарахування. Торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником. Нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток). На відміну від інших зобов'язань, забезпечення передбачають існування невизначеності щодо терміну або суми майбутніх витрат, необхідних для погашення зобов'язань.

У розумінні міжнародних стандартів фінансової звітності для постачальника за своєю сутністю кредит є фінансовим зобов'язанням, а така кредиторська заборгованість – частиною фінансових інструментів. Згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» суб'єкти господарювання мають класифікувати всі фінансові зобов'язання й активи як такі, що оцінюються надалі за амортизаційною вартістю [9]. Отже, після первісного визнання необхідно оцінити фінансові активи та фінансові зобов'язання за амортизованою вартістю. Ці відмінності слід ураховувати при веденні обліку за міжнародними стандартами.

Для одержання повної інформації про заборгованість по розрахунках з постачальниками і підрядниками слід її класифікувати за термінами погашення: заборгованість, за якою термін оплати не настав; заборгованість, не сплачена у строк; заборгованість, за якою минув термін позовної давності.

В наказах про облікову політику, крім класифікації зобов'язань залежно від термінів її погашення, також необхідно зазначити: оцінку зобов'язань; види забезпечень, які створюються на підприємстві, і порядок їх розрахунку; рахунки бухгалтерського обліку, на яких будуть облічуватися різні види зобов'язань і забезпечень; перелік зобов'язань, що включають до інших довгострокових та поточних зобов'язань; перелік та оцінка непередбачених зобов'язань.

Тому при переході підприємства на МСФЗ потрібно здійснити процес трансформації фінансової звітності. При трансформації розрахунків з постачальниками та підрядниками слід обов'язково провести інвентаризацію цих розрахунків. У ході інвентаризації необхідно встановити:

– наявну кредиторську заборгованість, за якою очікується відтік економічних вигід;

– кредиторську заборгованість, погашення якої здається малоймовірним. Її визнають у складі доходів і в разі відповідності її критеріям умовних зобов'язань така заборгованість має бути відображена у відповідному розділі приміток до річної фінансової звітності;

– реструктиризовану заборгованість за строком погашення більше 12 місяців. Ця заборгованість повинна бути шляхом трансформаційних коригувань рекласифікована в довгострокові фінансові зобов'язання з урахуванням ефекту дисконтування та визнання відповідних фінансових доходів [5, с. 20].

Висновки. Розробка облікової політики підприємства має забезпечувати реалізацію інтересів власників підприємства і визначати ефективність бухгалтерського обліку на підприємстві, включаючи і врегулювання взаємовідносини з іншими фізичними та юридичними особами. Від величини зобов'язань суттєво залежить платоспроможність підприємства.

Запропоновані елементи облікової політики, які необхідно обов'язково включати до наказу про облікову політику підприємства, найбільш повно будуть характеризувати сукупність правил і процедур, що обрані суб'єктом господарювання для ведення бухгалтерського обліку зобов'язань з урахуванням специфічних особливостей його діяльності.

Обґрунтований підхід до формування облікової політики в частині зобов'язань дозволить отримувати користувачами більш повну, достовірну та своєчасну інформацію для здійснення ефективного управління підприємством.

Література.

1. ***Голов С.Ф.*** Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: прклади та коментарі : [Практичний посібник] / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – С. 438-465.

2. ***Маренич Т.Г.*** Бухгалтерський облік в агроформуваннях : [Підручник] / За ред. ***В.Я. Амбросова***. – [2-е вид., допов. і перероб.]. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – С. 437-635.

3. Облікова політика підприємства : [Навч. посібник] / За ред. ***Ю.Я. Лузана, В.М. Гаврилюка***. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – К. : Видавництво ТОВ «Юр-Агро-веста», 2009. – 328 с.

4. ***Попова А.В.*** Невідповідність оцінки зобов'язань за П(С)БО та М(С)БО / ***А.В. Попова, В.С. Адамовська*** // Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції: Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 28 травня 2019 р. / Редкол.: Т,Г.Маренич [та ін.]; Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка. – Х. : «Стильна типографія», 2019. – С. 143-146.

5. ***Харламова О.*** Трансформація: акценти щодо об'єктів обліку / ***О. Харламова*** // Все про бухгалтерський облік, № 56-57, 20 червня 2014 р. – С. 14-23.

6. ***Амбросов В.Я.*** Облікова політика в агроформуваннях / ***В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич*** // Економіка АПК. – 2004. – № 7. – С. 96-99.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua

8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

УДК 657

ЗАРОДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

BEGINNING OF THE FUNDAMENTAL ACCOUNTING SYSTEM

ТРАГЕРА В.В.*
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Стаття присвячена історичному розвитку появи та удосконалення обліку основних засобів. Розглянуто історію виникнення поділу активів на основні (необоротні) й оборотні. Приділено значну увагу появі фонду реновації та амортизації. Зазначено вагомий вплив науково-технічної революції на розвиток обліку в цілому і основних засобів зокрема.

Ключові слова: *облік основних засобів, амортизація, знос.*

The article is devoted to the historical development of the appearance and improvement of accounting for fixed assets. The history of the division of assets into main (non-current) and current assets is considered. Much attention has been paid to the appearance of the renovation and depreciation fund. The significant impact of the scientific and technological revolution on the development of accounting in general and fixed assets in particular is outlined.

Key words: *accounting for fixed assets, depreciation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Від ефективного використання основних засобів та їх правильної організації обліку залежить успішність результатів діяльності підприємств. Невід'ємною складовою господарської діяльності підприємства є основні засоби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними питаннями обліку основних засобів займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як М.І. Бондар, С.Ф. Голов, Л.В. Городянська, А.П. Грінько, В.П. Завгородній, В.П. Карєв, Л.І. Кулікова, Н.М. Малюга, В.В. Сопко, Роберт Н. Ентоні, М. Метьюс, М. Перера та багато інших. Отримані ними протягом багатьох років результати мають велике значення та стали підґрунтям для удосконалення теоретичних аспектів обліку основних засобів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження історії розвитку бухгалтерського обліку основних засобів, з метою кращого розуміння та вдосконалення методики та методології бухгалтерського обліку операцій з основними засобами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провівши екскурс в далекі часи історії розвитку суспільства та бухгалтерського обліку, бачимо, що зародження обліку основних засобів бере свій початок в Англії.

Англія – це перша країна, яка почала і завершила промисловий переворот, ставши «майстернею світу». На протязі всього одного людського життя з винаходом машин, що працюють від двигуна, будівництвом фабрик і міст, розподілом власності і управління (капіталізм) і розвитком великої промисловості й торгівлі Англія перетворилася із «славної зеленої країни» в країну «похмурих фабрик сатани» [1]. Всі ці зміни мали значний вплив на бухгалтерський облік: з появою залізних доріг та фабрик, з концентрацією робочої сили і засобів виробництва, з новими концепціями виробництва, власності і управління, зносу проходив розвиток систем реєстрації фактів, оцінки (вимірювання) і розкриття інформації. В XIX столітті фабрична система призвела до нових інформаційних потреб, які існуючий бухгалтерський облік задовольнити не міг.

В умовах технічного розвитку зростання капітального обладнання призвело до необхідності розрахунку зносу, обліку капітального та поточних ремонтів, визначення вартості основних засобів.

Також варто зазначити, що поділ активів на основні (необоротні) й оборотні з'явилися в Англії. Поділ активів з'явився у бухгалтерському обліку через судову сферу наприкінці XIX-го століття.

---

* *Науковий керівник – Бурак І.О., к.е.н.*

Адам Сміт в своїй праці «Добробут нації. Дослідження про причини та природу добробуту нації» поділив капітал на основний і оборотний. До основного (необоротного) капіталу вчений відносив:

– будь-якого роду корисні машини і знаряддя праці, що полегшують та зменшують працю;

– дохідні будівлі, такі як приміщення під крамниці, склади, майстерні, стайні, комори та інше;

– поліпшення земель, а саме те, що з вигодою витрачене на розчищення, осушення, огородження, удобрювання і приведення її до стану найпридатнішого для обробки та окультурення [2].

Нові умови розвитку економіки вимагали інші форми бухгалтерського обліку. Одним із об'єктів, що потребував тотальних змін в обліку були і основні засоби. Багато господарюючих суб'єкті обліковували основні засоби тільки в натуральному виразі. Термін «основні засоби» є винаходом радянських часів. Офіційно він виник в 1930 році.

До цього в нашій країні воліли (а за кордоном воліють і до сих пір) говорити: будинки, споруди, обладнання. Об'єднує всі ці різноманітні об'єкти те, що вони підлягають амортизації [3].

Суттєве збільшення основних засобів на підприємствах поставила задачу оцінки зносу. До цього періоду бухгалтера не мали справу з потужними капітальними активами, вартість яких змінювалась з часом. Відсутність теорії зносу вплинула на розвиток залізничних доріг: організатори отримали можливість показувати надзвичайно високі прибутки в перші роки функціонування і за рахунок цього продавати більшу кількість акцій, які приносили, надалі, коли обладнання зношувалось, набагато менші доходи, ніж першопочатковий внесок. Але справжні господарі справи вважали за потрібне утримати частину виручки, створюючи так званий фонд оновлення (реновації). Передбачалося, що коли рухливий склад, дорога, будівлі, споруди і тому подібне будуть зношені, в управління залізниці будуть засоби для відновлення засобів, що ліквідуються [4]. Так виникло розуміння амортизації як фонду. Взагалі, амортизація - слово латинського походження і має декілька варіантів перекладу. Але, мабуть, самим вражаючим можна рахувати варіант a mort – заперечення смерті [3].

Слід зауважити, що там, де знос не нараховувався, затрати занижувались і дивіденди виплачувались із капіталу. Таким чином, знос дозволив регулювати фінансові результати суб'єктів господарювання.

В результаті відсутності загальноприйнятих норм, а також теорії нарахування, законодавчого регулювання призводили до зловживання зносом як важеля впливу на величину прибутку. Коли прибуток покривав накладні витрати нараховували знос. При цьому вважалось, що до тих пір, поки працівники фірми діють сумлінно, вони мають право вирішувати питання про те, що і як розкривати у фінансових звітах, на свій розсуд.

Інша теорія – це нарахування зносу по ціні заміщення, із якої слідувала, що якщо актив підтримувати в хорошому стані, то немає потреби нараховувати амортизацію [1].

При нарахуванні зносу на основні засоби, відкривалися окремі рахунки у спеціальній книзі на кожну одиницю. В рахунку зазначалось все, що було пов'язано з експлуатацією даного об'єкта, капітальні ремонти й амортизаційні нарахування. Промислова революція XIX століття дала відчутний поштовх розвитку бухгалтерського обліку та облікової професії. Одним із «породжень» промислового перевороту можна вважати амортизацію. Історики обліку знаходять витоки амортизації у флорентійських фірмах XV століття. Деякі науковці ідуть ще далі, знаходячи їх в Стародавньому Римі. Архітектор Вітрувій (2-я пів. I ст. до н.е.) писав: «Коли запрошуються третейські оцінювачі стін загального користування, вони оцінюють їх не в ту суму, в яку обійшлася споруда, але, знаходячи по записах ціни підрядів їх будівництва, скидають на кожен рік, що минув, по 1/80 долі і проголошують свій вердикт: «З розрахунку залишкової суми зробити оплату за ці стіни», вважаючи, що дані стіни не зможуть проіснувати довше 80 років» [5]. Таким чином, рівномірний (прямолінійний) знос, по крайній мірі при реалізації мав місце. Проте до середини XIX століття це були приватні випадки. Широке визнання амортизація, як бухгалтерська категорія, отримала лише до середини XIX століття.

Висновки. Аналізуючи вище сказане применшити роль науково-технічної революції не можливо. Адже саме вона сприяла розвитку бухгалтерського обліку загалом та основних засобів зокрема. З часом з'явився аналітичний та грошовий облік основних засобів. Амортизаційний фонд виконував подвійну роль: як фонд реновації та важіль впливу на фінансовий результат діяльності. Історія розвитку бухгалтерського обліку основних засобів сприяє кращому розумінню та вдосконаленню методики та методології бухгалтерського обліку операцій з основними засобами.

Література.

1. ***Метьюс М.Р.*** Теория бухгалтерского учета [Учебник] / Пер. с англ. под ред. ***Я.В. Соколова, И.А. Смирновой*** / ***М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера.*** – М. : ЮНИТИ, 1999. – 663 с.

2. ***Сміт А.*** Добробут націй. Дослідження про природу та причину добробуту націй / ***А. Сміт***. – К. : Port-Royal, 2001.2.

3. ***Соколов Я.В.*** Основные средства: их учет, износ и амортизация [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.buh.ru/document-1360.

4. ***Соколов Я.В.*** Амортизация: износ и фонд [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.buh.ru/document-1818.

5. ***Родина Л.Н.*** Этапы развития бухгалтерского учета : [учебное пособие] / ***Л.Н. Родина, Л.В. Пархоменко***. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 100 с.

6. ***Виговська Н.Г.*** Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи : [монографія] / ***Н.Г. Виговська***. – Житомир : ЖІТІ, 1998. – 340 с.

7. ***Сопко В.*** Деякі питання термінології та класифікації засобів праці / ***В. Сопко, В. Карєв*** // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2006. – № 3. – С. 11-15.

8. ***Хэндриксен Э.С.*** Теория бухгалтерского учета / ***Э.С. Хэндриксен, М.Ф. Ван Бреда*** ; [пер. с англ. под ред. проф. Я.В. Соколова]. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 576 с.

УДК: 339.137

СУЧАСНІ КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

MODERN COMPETITIVE STRATEGIES OF THE ORGANIZATION: ESSENCE, FEATURES, ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

УСТИМЕНКО А.В., студентка*
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

У статті узагальнено сутність поняття «конкурентна стратегія». Встановлено тісну залежність вибору конкурентної стратегії, що обирається організацією від типу конкурентної переваги і розміру цільового ринку. З'ясовано, що конкурентні переваги умовно можна розподілити на два типи. Виявлено дві групи чинників, що здійснюють вплив на конкурентні переваги. Окреслені основні ознаки конкурентних переваг. Встановлено, що досліджені конкурентні стратегії спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок відповідних конкурентних переваг і слугують орієнтиром його майбутньої діяльності.

Ключові слова: *конкурентна стратегія, конкурентна перевага, конкурентна поведінка, ринок.*

* *Науковий керівник – Грідін О.В., старший викладач*

The article summarizes the essence of the concept of "competitive strategy". The close dependence of the choice of competitive strategy chosen by the organization on the type of competitive advantage and the size of the target market is established. It is found that the competitive advantages can be divided into two types. Two groups of factors affecting competitive advantage have been identified. The main features of competitive advantage are outlined. It is established that the researched competitive strategies are aimed at increasing the competitiveness of the enterprise at the expense of the relevant competitive advantages and serve as a guide of its future activity.

Key words: *competitive strategy, competitive advantage, competitive behavior, market.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні в умовах гострої конкурентної боротьби та посилення глобалізації, у світі формування і реалізація чіткої і довгострокової стратегії є основою ефективної моделі становлення та розвитку, що забезпечує існування підприємства. Розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності є не особливістю окремих провідних підприємств, а об'єктивною необхідністю всіх господарюючих суб'єктів, що прагнуть до поступального розвитку і збереження стійкого положення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання формування стратегій конкурентної поведінки займались і наразі займаються безліч відомих дослідників, зокрема: Малколм Мак-Дональд, Жан Жак Ламбен, Майкл Портер, Ігор Ансофф, Філіп Котлер, Саєнко М., Боровских Н., Куденко Н., Старостина А., Решетнікова І. та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення поняття «конкурентна стратегія», встановлення особливостей та визначення переваг і недоліків різних типів конкурентних стратегій організації в ринкових умовах розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В науковій літературі є безліч варіантів визначення поняття «конкурентна стратегія». Розглянемо декілька з сутностей поняття «конкурентна стратегія організації», що пропонується авторами.

Так, М. Портер пропонує тлумачити її наступним чином: «направлена на те, щоб зайняти стійку і вигідну позицію, яка дасть змогу організації протистояти натиску тих сил, які визначають конкурентну боротьбу в галузі [4, с. 234].

Ю. Іванов визначає її, як «ретельно розроблену програму заходів, які мають бути реалізовані організацією, з метою досягнення вигідної конкурентної позиції на ринку та адаптації організації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі» [2, с. 383].

М. Саєнко тлумачить її, як «спосіб отримання стійких конкурентних переваг у кожній стратегічній одиниці бізнесу підприємства шляхом конкурентної боротьби, задоволення різноманітних і мінливих потреб покупців краще, ніж це роблять конкуренти» [5, с. 390].

А. Томпсон та А. Стрікленд притримуються думки, що конкурентна стратегія організації ніщо інше, як «розроблення управлінських рішень, які спрямовані на встановлення і зміцнення довгострокової конкурентної позиції підприємства в конкретній галузі» [7, с. 928].

У свою чергу Г. Азоєв ототожнює її з «планом дій організації, що спрямований на досягнення успіху у конкурентній боротьбі на певному ринку» [1, с. 207].

І нарешті З. Шершньова вважає, що «це ділова стратегія організації, основою якої є стійка конкурентна перевага» [8, с. 699].

Найбільшу популярність і розповсюдження в сучасних ринкових умовах отримали конкурентні стратегії, запропоновані американським економістом М. Портером. Згідно з методикою М. Портера, вибір тієї чи іншої конкурентної стратегії підприємства залежить від типу конкурентної переваги і розміру ринку, на якому підприємство планує функціонувати. Конкурентна перевага являє собою певну перевагу підприємства або виробленої ним продукції над іншими учасниками ринку, використовується в цілях зміцнення ринкових позицій підприємства при виході на планований рівень прибутку.

Так, М. Портер виділяє два типи конкурентних переваг підприємства: більш низькі витрати і диференціація товарів [4, с. 243]. Низькі витрати відображають здатність фірми розробляти товар з меншими витратами, ніж конкуренти. Диференціація ж являє собою здатність забезпечити покупця унікальною і більшою цінністю у вигляді високої якості товарів, товарів-новинок та високої якості обслуговування після продажу тощо.

Конкурентна перевага будь-якого типу дає більш високу ефективність, ніж у конкурентів. Фірми з низькими витратами при рівній з конкурентами ціні при порівнянні товарів мають можливість отримати більший прибуток. Відповідно у фірм з диференційованою продукцією прибуток з одиниці продукції буде вищий, оскільки диференціація дозволяє фірмі встановлювати високі ціни, що при рівних з конкурентами витратах дає більший прибуток.

Конкурентною перевагою підприємства може бути висока компетентність, яка проявляється в перевазі над конкурентами в економічній, технічній, технологічній, організаційній сферах діяльності. Найчастіше виділяють дві групи факторів, що забезпечують компанії конкурентні переваги: перевага в ресурсах (краща якість, низькі ціни тощо) і краща майстерність, вміння, здібності (все, що пов'язано з ефективністю та якістю виконання всіх видів робіт). Особливе значення мають конкурентні переваги, досягнуті через поліпшення другої групи факторів, оскільки вони вимагають складної та системної організації робіт і значних інтелектуальних зусиль, проте вони мають суттєву перевагу – їх важко скопіювати.

Таким чином М. Портер виділяє 3 основних типи стратегій конкурентної поведінки підприємства на ринку:

1. Конкурентна стратегія лідерства в продукті або диференціація, означає створення унікального товару в галузі [3, с. 256-259]. Використовуючи стратегію диференціації, компанія наділяє свій товар унікальними властивостями, які важливі для цільової аудиторії, а відповідно дозволяють призначати більш високу ціну за продукт. Відмінність і унікальність полягає у тому, що вона захищає товар від прямого конкурентного суперництва і від тиску з боку товарів-замінників, а також створює лояльність споживачів до бренду та знижує чутливість до ціни. Перевага стратегії диференційованого маркетингу в тому, що вона дозволяє продавати товар дорожче ціни звичайного товару, дозволяє уникнути прямої конкуренції і знизити негативний вплив на продажу компанії лідерів ринку. Стратегія може сформувати високу лояльність і прихильність до бренду, якщо компанія знайде суттєві переваги для товару і правильно побудує асортимент.

2. Конкурентна стратегія лідерства в витратах або цінове лідерство, означає можливість компанії досягати найнижчого рівня витрат [3, с. 256-259]. Стратегія лідерства у витратах дозволяє компанії (за рахунок низької собівартості виробництва) отримувати доходи, що перевищують середньо галузеві, навіть в умовах високої конкуренції. Отримуючи більш високу норму прибутку, компанія може реінвестувати її на підтримку і розвиток обізнаності про товар; або встановлювати найнижчу ціну на товар. Суттєвим недоліком стратегії є те, що вона часто вимагає зміна продукту в бік уніфікації і спрощення для полегшення його виробництва, для підвищення обсягів випуску. Вона також може зажадати високого рівня початкових інвестицій в технологію і обладнання для мінімізації витрат.

3. Конкурентна стратегія фокусування або лідерство в ніші означає зосередження всіх зусиль компанії на певній вузькій групі споживачів [3, с. 256-259]. Використовуючи стратегію фокусування, компанія може досягати кращих результатів у досягненні вузько направленої мети в порівнянні з конкурентами. Вона захищена від великих конкурентів, оскільки обирає найбільш привабливий для компанії або найменш відповідний для конкурентів ринковий сегмент. Висока норма прибутку в даній стратегії може бути отримано за рахунок більш ефективного задоволення потреб вузького сегменту ринку. Стратегія фокусування може бути побудована на будь-якому типі конкурентної переваги: на низькій вартості продукту або на особливостях продукту. Її перевага в тому, що вона не вимагає високих інвестицій у розвиток товару і може забезпечити виживання невеликим компаніям.

Отже, основними ознаками конкурентних переваг у сучасних умовах є:

– значимість, тобто помітне виділення на тлі конкурентів;

– видимість, тобто помітність для покупців;

– значимість для споживача, тобто здатність приносити йому відчутний зиск;

– стійкість, тобто можливість зберігати свою значимість в умовах змін середовища;

– унікальність, тобто впевненість у тому, що надану вигоду не можна отримати у інших виробників товару;

– прибутковість для організації, тобто обсяги виробництва, структура витрат і ринкові ціни на пропонований товар мають забезпечувати успішне функціонування в обраній сфері діяльності і отримувати достатній ефект.

Висновки. Таким чином, розглянуті конкурентні стратегії спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок відповідних конкурентних переваг і слугують орієнтиром його майбутньої діяльності. На думку більшості вчених-економістів, випередження конкурентів за всіма параметрами неможливе. У зв'язку з цим розробка стратегії підвищення конкурентоспроможності має ґрунтуватись на чіткому визначенні цілей діяльності підприємства, його конкурентного потенціалу та конкурентних переваг, масштабів охоплення ринку і сприяти зміцненню ринкових позицій підприємства.

Література.

1. ***Азоєв Г.Л.*** Конкуренция: анализ, стратегия и практика / ***Г.Л. Азоєв***. – М. : ЦЭИМ, 2001. – 207 с.

2. ***Іванов Ю.Б.*** Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: [Монографія] / ***Ю.Б. Іванов*** та ін.; за заг. ред. ***Ю.Б. Іванова***; ХНЕУ. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006 – 383 с.

3. ***Портер М.*** Конкуренция / ***М. Портер***. – М. : Вильямс, 2005. – 608 с.

4. ***Портер М.*** Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / ***М. Портер;*** пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 234 с.

5. ***Саєнко М.Г.*** Стратегія підприємства: [підручник] / ***М.Г. Саєнко***. – Тернопіль : «Економічна думка». – 2006. – 390 с.

6. ***Тищенко А.Н.*** Формирование конкурентной позиции предприятия в условиях кризиса: [Монография] / ***А.Н. Тищенко*** и др. – Х. : Инжэк, 2007. – 375 с.

7. ***Томпсон А.А.*** Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / ***А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд***; пер. с англ. – [17-е изд]. – М. : ИД «Вильямс», 2007. – 928 с.

8. ***Шершньова З.Є.*** Стратегічне управління : [підручник] / ***З.Є. Шершньова***. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

УДК 330.13

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

STRATEGIC MANAGEMENT IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

ФОЛОВКО А.В., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто теоретичні аспекти стратегічного управління в соціально-економічному розвитку регіонів, досліджено особливості підходів до розуміння поняття «стратегія» в аспекті регіонального управління та визначено сукупність взаємозалежних управлінських процесів стратегічного управління в соціально-економічному розвитку регіонів.

Ключові слова: *стратегія, стратегічне управління, соціально-економічній розвиток, регіони, управління.*

* *Науковий керівник – Дудник О.В., к.е.н., доцент*

The theoretical aspects of strategic management in socio-economic development of regions are considered in the article, peculiarities of approaches to understanding the concept of «strategy» in the aspect of regional governance are investigated and the set of interdependent management processes of strategic management in socio-economic development of regions is determined.

Key words: *strategy, strategic management, socio-economic development, regions, management.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток держави залежить від ефективності функціонування національної економіки, в свою чергу на останню впливає рівень соціально-економічного розвитку її областей. Кожен регіон є особливим, що спричинене галузевою, функціональною диференціацією та різним географічним розташуванням. А тому питання управління соціально-економічним розвитком регіонів в стратегічному вимірі є актуальним та потребує додаткового вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань спрямованих на розвиток регіонів приділяли увагу такі вчені як М.І. Долішній, М.В. Диха, Г.В. Жаворонкова, В.І. Захарченко, З.В. Холоднюк, О. Берданова, В. Вакуленко та інші.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення теоретичних основ стратегічного управління в соціально-економічному розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найвищу юридичну силу в системі нормативно-правового забезпечення управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні має Конституція України від 28.06.1996 No 254к/96-ВР.

Згідно з Конституцією України наша держава визначена як соціальна, що накладає на неї певні зобов'язання відносно стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку. Водночас сформовані в Україні політична та економічна системи характеризуються низькою ефективністю. Через складність і взаємозалежність проблем суспільства (в тому числі соціальних) соціально-економічна стратегія розвитку потребує реформування, яке має ґрунтуватися на наукових засадах й усвідомленні принципових підходів у визначенні стратегічних пріоритетів соціально-економічної політики, де закладаються напрями та цілі змін [2].

Правові аспекти процесу управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні, встановлення та закріплення його заходів та механізму реалізації визначаються нормативно-правовими актами, іншими офіційними документами, за допомогою яких досягається визначеність правового регулювання, стабільність і захищеність регіональних політико-економічних та соціальних правовідносин.

Становлення цілісної системи прогнозування та планування в Україні на державному рівні розпочалося з прийняттям Закону України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23.03.2000 р. No 1602-III, який визначає основні форми державного планування, порядок їх розробки та реалізації [4].

На основі аналізу і узагальнення існуючих визначень поняття «стратегія» можливо зробити висновок, що стратегію розвитку регіону можна розглядати у широкому і вузькому значеннях. Вузьке розуміння стратегії виходить із її тлумачення як дії, що спрямована на досягнення мети. В цьому контексті стратегія розвитку регіону характеризується комплексом дій, які покликані привести до досягнення цільових орієнтирів розвитку – сталого економіко-соціо-екологічного розвитку регіону.

Широке тлумачення поняття стратегії випливає з її розгляду як процесу досягнення стратегічної мети, що включає в себе етапи формування, реалізації, моніторингу реалізації та, у разі потреби, корегування структури цілей і завдань стратегії. Такий підхід до визначення поняття стратегія має інтегративний характер і дозволяє об'єднати весь процес управління переходом регіону до сталого економіко-соціо-екологічного розвитку. Слід зауважити, що при розгляді стратегії як процесу, поняття «стратегії» і «стратегічного плану» не тотожні між собою. Стратегічний план є одним з проявів стратегії і виступає як один з інструментів її реалізації.

Розвиток регіону можна розглядати як процес поступової зміни стану його економіко-соціо-екологічної системи, що обумовлює зміну, зростання та поліпшення характеристик регіонального відтворювального процесу. Регіон являє собою триєдність середовищ: природного, матеріального (створеного людиною) та соціального. Об'єднує ці три середовища регіональний відтворювальний процес. При цьому, слід виділити провідну роль економічної

підсистеми регіону, як такої, де відбувається переважаюча кількість процесів по перетворенню факторів виробництва та створюються матеріальні блага. Вона є відповідальною за ефективність функціонування регіону, як системи в цілому. З цього випливає, що знаходження шляхів гармонізації і збалансування взаємодії природного, матеріального та соціального середовищ регіону, є завданням підвищення ефективності функціонування, перш за все, його економічної підсистеми.

Формування стратегії розвитку регіону ґрунтується на визначенні досягнутого ним стану. Важливість реалізації цієї задачі виходить з необхідності адекватної оцінки вихідних умов щодо досягнення визначених цілей розвитку регіону. В роботі здійснено узагальнення існуючих підходів до оцінки стану регіону (економічних, соціальних, екологічних підсистем). Обґрунтовано, що підхід до визначення досягнутого стану регіону повинен ґрунтуватися на оцінці стану економічної і соціальної підсистем, їх взаємодії між собою та екологічною підсистемою, що дозволяє адекватно оцінити соціальні та екологічні наслідки економічного розвитку.

Теоретичною основою впровадження стратегічного підходу до управління регіоном є результати дослідження та встановлення закономірностей, що визначають його розвиток.

В першу чергу слід вказати на відповідність системи управління об'єкту управління. Ця закономірність є формою прояву основного закону громадського розвитку – закону відповідності продуктивних сил і виробничих стосунків, що характеризує нерівномірності розвитку громадських систем. Характер і результативність процесів соціально-економічного розвитку в регіоні безперервно міняється, що обумовлює протиріччя, суть якого полягає в невідповідності суб'єкта і об'єкту управління. Це протиріччя стимулює постійне вдосконалення усіх елементів системи управління регіоном і складає суть даної закономірності.

Інша закономірність полягає в посиленні економічного характеру управління регіоном і витікає з істоти сьогоднішнього етапу реформування економічного механізму управління господарством країни, її регіонів.

Дана закономірність проявляється через формування і реалізацію економічних інтересів усіх суб'єктів управління і господарювання, що взаємодіють у сфері соціально-економічного розвитку регіону і управління цим процесом. В результаті не лише у суб'єктів бізнесу, але і у органів управління регіоном виникає мотивація пошуку економічно ефективних варіантів рішення проблем розвитку регіону.

При цьому слід зауважити, що дана закономірність має подвійний характер, бо може стимулювати прийняття економічно привабливих, але не цілком прийнятних з позиції реалізації соціальних або екологічних інтересів рішень. Тому прояв цієї закономірності повинен розглядатися через призму дотримання встановлених вимог і пріоритетів гуманітарного характеру.

Стратегічне управління в соціально-економічному розвитку регіонів складається із сукупності взаємозалежних управлінських процесів, а саме: постановка мети та визначення короткотермінових і довгострокових цілей; аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища; розроблення стратегії функціонування та розвитку; реалізація стратегії розвитку регіону; оцінювання ефективності реалізації стратегії; корекція, контроль та регулювання стратегії.

Висновки. Основою формування стратегії на сучасному етапі слід прийняти концепцію сталого розвитку. Для цього існують як внутрішні, так і зовнішні мотиви та чинники. Узагальнення наукового доробку вітчизняних і закордонних вчених у даній галузі дозволяє стверджувати, що шлях реалізації концепції лежить в площині гармонізації трьох аспектів діяльності суспільства: економічного, соціального та екологічного, а саме через врахування екологічних і соціальних наслідків економічного розвитку суспільства. Сталий розвиток регіону – це досягнення неконфліктного співіснування між населенням регіону (його життєдіяльністю в економічному і соціально-побутовому аспектах) і екосистемою регіону, за умови стабільного функціонування регіональної соціально-економічної системи. Таким чином, сталий розвиток регіону слід конкретизувати як сталий економіко-соціо-екологічний розвиток.

Необхідно також зазначити, що на сьогоднішній день правова база управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні знаходиться, все ще, на стадії формування та

реформування, являє собою сукупність правових норм, прийнятих за різних історичних та економічних умов, певна частина яких відповідає вимогам часу, а інша – застаріла і не може адекватно регулювати процеси управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні.

Література.

1. ***Берданова О., Вакуленко В.*** Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ : ТОВ «София-А», 2012. 88 с.

2. ***Диха М.В.*** Принципові підходи до визначення стратегії соціально-економічного розвитку держави. Економіка України. 2013. No 2. С. 29-37.

3. ***Жаворонкова Г.В., Жаворонков В.О.*** Стратегічне управління розвитком регіону. URL : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwjo_evxq8PlAhUFQhUIHa4oChgQFjACegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Fjrnl.nau.edu.ua%2Findex.php%2FIMV%2Farticle%2Fdownload%2F2872%2F2861&usg=AOvVaw11NKxKOrBpXO9VZSeuoI3B

4. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. No 1602–III. URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14 (дата звернення: 10.10.2018).

5. ***Холоднюк З.В.*** Стратегічне управління соціально-економічним розвитком регіону URL : *irbis-nbuv.gov.ua*

УДК 636.0.082

РІВЕНЬ САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОКОМ ТА ЄМНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ МОЛОКА В УКРАЇНІ

MILK SELF-SUPPORT LEVEL AND CAPACITY OF THE DOMESTIC MILK MARKET IN UKRAINE

ХОМЕНКО А.Ю., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стан розвитку агропромислового комплексу та галузі молочного скотарства впливає на соціальну та економічну стабільність економічної системи. Проведений аналіз показує, що Україна виробляє молока більше, ніж споживає. Рівень самозабезпечення за досліджує мий період (як відношення обсягів виробництва молока до обсягів споживання) складає біля 1,05-1,29. Тобто існує потенціал для експорту молочної продукції. Споживання на рівні 52 % від науково обґрунтованого рівня свідчить про необхідність його збільшення та розвитку ємності внутрішнього ринку молока. На основі аналізу вважаємо, що держава мусить мати довгострокову комплексну програму розвитку молоко продуктового сектору. Зокрема, для початку необхідно забезпечити виробництво молока на рівні раціональної норми споживання.

Ключові слова: *молочне скотарство, молокопродуктовий сектор, продуктивність корів, баланс молока, ємність ринку.*

* *Науковий керівник – Ткаченко С.Є., к.е.н., доцент*

The state of development of the agro-industrial complex and the dairy farming industry affects the social and economic stability of the economic system. The analysis shows that Ukraine produces more milk than it consumes. The level of self-sufficiency according to my period studies (as the ratio of milk production to consumption) is about 1.05-1.29. That is, there is potential for the export of dairy products. Consumption at the level of 52 % of the scientifically based level indicates the need for its increase and development of the capacity of the domestic milk market. Based on the analysis, we believe that the state should have a long-term comprehensive program for the development of milk in the food sector. In particular, for starters, it is necessary to ensure milk production at the level of rational consumption standards.

***Key words**: dairy farming, dairy-product sector, productiveness, milk balance, milk market.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наприкінці 80-х років минулого століття рівень розвитку агропромислового виробництва був найвищим в історії України. Сільське господарство було багатогалузевим, великотоварним. Активно здійснювались спеціалізація, концентрація і переведення тваринництва на промислову основу. Середній розмір сільськогосподарських підприємств становив 5-6 тис. га. Молочне скотарство перетворилось в високооснащену галузь з передовими технологіями в племінній справі. Сільськогосподарські підприємства оснащувались сучасними засобами виробництва, будувались спеціалізовані корівники. Держава забезпечувала сільськогосподарських виробників висококваліфікованими спеціалістами і значною фінансовою підтримкою. Наразі ситуація катастрофічно змінилась, і в той час, як світовий обсяг виробництва молока невпинно зростає, як наслідок підвищення попиту на молоко і молочні продукти, в Україні спостерігається різке скорочення виробництва та споживання такого цінного продукту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу є об'єктом наукових досліджень багатьох науковців. Особливої уваги заслуговують роботи, О.І. Гуторова, Л.Ю. Кучер, Н.І. Шиян, В.В. Антощенкової. Однак, як показує час, проблеми в молокопродуктовому секторі залишаються не вирішеними, а отже, як об'єкт дослідження, галузь молочного скотарства потребує детального дослідження стану та перспектив розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка рівня самозабезпечення молоком, ємність внутрішнього ринку молока в Україні та виявлення проблем та пошук перспективних шляхів подолання кризового становища галузі молочного скотарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молочне скотарство – найбільш складна галузь сільськогосподарського виробництва. У першу чергу, молоко – це продукт, який швидко псується. Тому головна умова ефективного розвитку молочного скотарства – своєчасна реалізація виробленої продукції. Також, для цієї галузі характерна висока трудоємність та капіталоємність, які обумовлені комплексною механізацією та автоматизацією основних технологічних процесів, але які не можуть повністю замінити використання праці.

За досліджуємий період (1990-2018 роки) в Україні поголів'я корів зменшилось в 4 рази і становило в 2018 році 1926,3 тис. гол. У сільгосппідприємствах поголів'я корів скоротилось аж на 85,2 % порівняно з поголів'ям корів в 1990 році. При цьому майже 76 % поголів'я корів утримується господарствами населення, хоча і поголів'я корів в підсобних господарствах за останні роки значно скоротилось і станом на 2018 рік становить 1458,4 тис. гол, або майже 67 % аналогічного показника 1990 року. Як наслідок, обсяги виробництва молока також зменшились більше ніж в 2 рази і в 2018 році становили 10098,8 тис. т. І лише за рахунок зростання продуктивності корів більш ніж в 2 рази було дещо призупинено темпи падіння обсягів виробництва молока в Україні. Продуктивність корів в сільськогосподарських підприємствах за даними Державної служби статистики України [1] дещо вища ніж в господарствах населення, які виробляють 72,7 % молока.

Дуже важливим показником галузі, який визначає характер і ступінь зміни показників економічної ефективності молочного скотарства є продуктивність тварин. Але ситуація в молочному скотарстві не стабілізується лише шляхом поступового підвищення продуктивності

корів (табл. 1), яка зросла на 55,3 % порівняно з 1990 роком. Адже, для того, щоб досягти обсягів виробництва молока в 1990 році при наявному поголів'ї корів в 2013 році, потрібно збільшити продуктивність корів до рівня 10 тис. кг молока на голову за рік. Оцінка ситуації на ринку молока здійснюється і з погляду поточної кон'юнктури, в основу якої покладено аналіз динаміки зміни обсягів виробництва молока в країні, дослідження попиту на молоко та молокопродукти, рівня конкурентоспроможності галузі молочного скотарства. Велика увага приділяється питанню рівня та динаміки цін світового ринку, оскільки умови світової торгівлі також впливають на його формування [2, с. 75].

За роки незалежності України, поряд зі значним зниженням поголів'я корів в господарствах (майже в чотири рази), виробництво молока зменшилось значно менше – в 2,3 рази. Це відбулося в основному за рахунок зростання продуктивності корів майже в два рази (в 2018 р. – 5242 кг/гол.) (табл. 1), особливого зростання продуктивності досягнуто в сільськогосподарських підприємствах (5899 кг/гол), які мають значно більше технологічних можливостей для забезпечення умов ефективного молочного скотарства.

Таблиця 1

Середній річний удій молока від однієї корови по Україні за 1990, 2000, 2015-2018 роки, кг

Показник	***1990 р.***	***2000 р.***	***2015 р.***	***2016 р.***	***2017 р.***	***2018 р.***	***2018 р. в % до 1990 р.***
Господарства всіх категорій	2675	2177	4644	4735	4820	5242	196,0
Сільськогосподарські підприємства	2676	1469	5352	5643	6025	5899	220,4
Господарства населення	2671	2875	4437	4473	4480	5032	188,4

Джерело: розраховано за даними Держслужби статистики України [1; 3]

Особливо важливим в сучасних умовах, для визначення закономірностей розвитку молочного скотарства є якомога повніше відображення особливостей, притаманних об'єкту дослідження [4, с. 62]. Нажаль, на думку численних експертів, обсяги виробництва, переробки та споживання молока в Україні, на які посилаються статистичні дані, значно завищені. Програми підтримки та реформування молочного скотарства в Україні не діють саме через орієнтування не на реальні числа, а на «надуману» статистику.

Дуже важливим показником для забезпечення продовольчої незалежності країни є визначення ємності внутрішнього ринку. Відповідно до Постанови КМУ від 5 грудня 2007 р. (зі змінами) до основних індикаторів, які характеризують стан продовольчої безпеки регіону та держави в цілому відносять ємкість внутрішнього ринку, яка розраховується множенням річного середньодушового споживання певного продукту на середньорічну чисельність населення.

Наслідком кризового стану в молочному скотарстві є різке зниження обсягів виробництва та споживання молока і молочної продукції. Багато молочних продуктів пересічним українцям стали просто не «по кишені», враховуючи низьку купівельну спроможність і стрімке зростання цін на готову продукцію. Як свідчать результати розрахунків, наведені в табл.2, у 2018 р. на одного українця було вироблено 238,7 кг молока, що в два рази менше порівняно з 1990 р. (і це при тому, що чисельність населення зменшилась майже на 20 %) та на 37,2 % менше від раціональної норми споживання молока. З року в рік цей показник має тенденцію до зниження. Споживали ж українці в 2018 р. в середньому за рік 197,7 кг молока, що на 47 % менше, ніж у 1990 р., або на 48 % менше від раціональної річної норми споживання молока для людини – 380-390 кг. За існуючими цінами молочні продукти за рекомендованими нормами споживання доступні тільки близько 20 % найбільш заможних верств населення (споживають у середньому 355 кг молока або 93,5 % від раціональних фізіологічних норм). Основна частина населення споживає тільки близько 150-170 кг молока й молочних продуктів, майже удвічі нижче раціональної медично-обґрунтованої норми споживання [5, с. 145].

Таблиця 2

Рівень самозабезпечення молоком та ємність внутрішнього ринку молока в Україні за 1990-2018 роки

Показники	***Роки***							***2018 р. в % до 1990 р.***
	1990	***2000***	***2010***	***2015***	***2016***	***2017***	***2018***	
Виробництво молока, тис. т	24508,3	12657,9	11248,5	10615,4	10381,8	10280,5	10064,0	41,1
Середньорічна чисельність населення, тис. чол.	51838,5	49429,8	45962,9	42760,5	42584,5	42386,4	42153,2	81,3
Виробництво молока на 1 особу, кг	472,3	257,4	245,2	247,8	243,8	242,5	238,7	50,5
Рівень виробництва молока і молокопродуктів на 1 особу, у % до РНС	124,0	67,7	64,5	65,2	64,2	63,8	62,8	50,6
Споживання молока на 1 особу, кг	373,2	199,1	206,4	209,9	209,5	200,0	197,7	53,0
Рівень споживання молока і молокопродуктів на 1 особу, у % до РНС	98,2	52,4	54,3	55,2	55,1	52,6	52,0	53,0
Рівень самозабезпечення	1,27	1,29	1,19	1,05	1,16	1,21	1,21	95,3
Ємність внутрішнього ринку молока, тис. т	19346,1	9841,5	9486,7	8975,4	8921,5	8477,3	8333,7	43,1

Примітка. РНС – раціональна норма споживання молока і молочних продуктів, яка складає 380 кг на рік.

Джерело: складено автором за даними Держслужби статистики України [1; 4]

Проведений аналіз показує, що Україна виробляє молока більше, ніж споживає. Рівень самозабезпечення за досліджує мий період (як відношення обсягів виробництва молока до обсягів споживання) складає біля 1,05-1,29. Тобто існує потенціал для експорту молочної продукції. Споживання на рівні 52 % від науково обґрунтованого рівня свідчить про необхідність його збільшення та розвитку ємності внутрішнього ринку молока.

Таблиця 3

Баланс молока та молочних продуктів в Україні за 2000-2018 роки, тис. т.

Показники	***2000 р.***	***2005 р.***	***2010 р.***	***2014 р.***	***2015 р.***	***2016 р.***	***2017 р.***	***2018 р.***	***2018 у % до 2000***
Виробництво	12658	13714	11249	11133	10615	10382	10281	10064	79,5
Зміна запасів на кінець року	-394	27	- 11	85	- 41	28	33	74	на 468 тис. т більше
Імпорт	50	112	273	357	78	105	132	180	360,0
Усього ресурсів	**13102**	**13799**	**11533**	**11405**	**10734**	**10459**	**10380**	**10170**	77,6
Експорт	1100	1901	956	527	464	434	835	807	73,4
Витрачено на корм	2203	1270	1099	1153	1097	1069	1036	996	45,2
Втрати	10	3	8	14	15	14	13	12	120,0
Фонд споживання	**9789**	**10625**	**9470**	**9581**	**8995**	**8942**	**8496**	**8355**	85,4

Джерело: розраховано за даними Держслужби статистики України [1]

Отже, аналізуючи баланс молока та молочних продуктів в Україні за 2000-2018 рік можна констатувати, що фонд споживання скоротився за 18 років майже на 15%, при цьому виробництво молока скоротилося більше ніж на 20%. Більше ніж в два рази менше витрачається молока на корми.

Висновки. Молочне скотарство України, як сировинна база для молокопереробної галузі та складова для забезпечення належного рівня продовольчої безпеки держави, знаходиться в катастрофічному становищі, про що свідчить проведені дослідження.

Враховуючи, що для багатьох українських селян корова була і залишається основною годувальницею сім'ї, необхідність підтримки молочного скотарства, в тому числі і в господарствах населення є наразі першочерговим завданням ефективного державного втручання. При цьому державне регулювання має спиратися на ринкові й адміністративні методи регулювання, маючи прояв у ціновій, бюджетній, податковій, грошово-кредитній, соціальній та екологічній політиках, базуючись на світовому досвіді цих процесів.

Література.

1. Офіційний веб сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua.

2. ***Шиян Н.І.*** Стан ринку молока в регіонах України / ***Н.І. Шиян*** // *Аграрна економіка.* – 2012. – Т. 5, № 3-4. – С. 128-134.

3. ***Антощенкова В.В.*** Економічна ефективність виробництва та реалізації молока в Україні / ***В.В. Антощенкова, О.М. Кравченко*** // *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* – Х. : ХНТУСГ – № 3 – 2016. – С. 39-44.

4. ***Антощенкова В.В.*** Стан та перспективи розвитку молочного скотарства України / ***В.В. Антощенкова*** // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Економічні науки.* – Х. : ХНАУ, 2015. – № 1. – С. 90-96.

5. Економічні засади формування прибутковості виробництва молока в аграрних підприємствах: теоретико-прикладний аспект: монографія / ***О.І. Гуторов, Л.Ю. Кучер, А.В. Кучер***; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : Точка, 2013. – 490 с.

УДК 351

ЕФЕКТИВНІ СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ДОВІРИ ГРОМАДЯН

EFFECTIVE WAYS TO INCREASE CITIZENS' TRUST

ЧЕРНИШ Я.В., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Створення зручних і доступних умов для отримання приватними особами адміністративних послуг є однією з головних задач, що має вирішуватися органами державної влади та місцевого самоврядування. Адже саме за якістю цих послуг кожен громадянин оцінює турботу держави про нього та рівень поваги до прав і гідності громадянина. Реалізація цієї задачі особливо актуальна для України на сучасному етапі її розвитку, де система надання адміністративних послуг є непрозорою, нераціональною та повільною.

Ключові слова: *адміністративні послуги, актуальність, сучасні етапи розвитку, центри надання адміністративних послуг.*

The creation of convenient and accessible conditions for private individuals to receive administrative services is one of the main tasks that should be solved by state and local authorities. After all, it is the quality of these services that each citizen evaluates the state's opinion about him and the level of respect for the rights and dignity of the citizen. Implementation of this task is particularly relevant for Ukraine at the present stage of its development, where the system of administrative services is opaque, irrational and slow.

Key words: *administrative services, relevance, modern stages of development, centers of administrative services.*

* *Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Невід'ємною складовою сталого розвитку України є створення та функціонування ефективної системи державного управління, головними завданнями якої є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади й місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян, надання якісних державних та громадських послуг. Утворення Державної фіскальної служби України (далі – ДФСУ) зумовлює активний науковий пошук щодо вдосконалення форм і методів адміністративної діяльності цього центрального органу виконавчої влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу проблематиці досвіду реформування державного управління приділено в працях В. Авер'янова, В. Бакуменка, В. Князєва, В. Корженка, В. Лугового, Н. Нижник, О. Оболенського, М. Окландера, К. Райнхарда, Д. Садлера, Ю. Сурміна та інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

Формулювання цілей статті. Полягає у реформування державного управління, підвищенні довіри громадян до адміністративних послуг, створенню доступних та зручних умов для отримання адміністративних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів відбувається структурна трансформація владних систем і механізмів, виявляються недоліки традиційної адміністративно-бюрократичної концепції державного управління. Це змушує уряди держав шукати альтернативні форми управлінської діяльності, адаптовані до якісно нового стану світоустрою. У сучасних світових тенденціях державного управління відбувається перехід від концепції державоцентризму до проблем задоволення потреб людини як основного елемента державно-управлінської системи, для якого власне і функціонує держава, реалізується державна політика, функціонують органи державної влади та місцевого самоврядування, проводяться реформи [1].

На сучасному етапі відбувається зміна парадигми державного управління від традиційного бюрократичного адміністрування до ринкових моделей регулювання суспільних відносин, до мережевої форми публічного управління та до нового способу управління на засадах рівноправності, партнерства, транспарентності, співробітництва.

Довіра – є складовою ефективної сервісної держави. Важливим кроком у наданні адміністративних послуг є, звичайно ж, центри надання адміністративних послуг. Це – державні установи з надання різноманітних адміністративних послуг за принципом «єдиного вікна» та «прозорого офісу». Створюються при місцевих радах з метою комфортності та протидії корупції в наданні послуг фізичним та юридичним особам. Можуть мати територіальні підрозділи для легшої доступності. ЦНАПи почали створюватися у 2013 році на виконання Закону України «Про адміністративні послуги» [2].

У сфері надання адміністративних послуг електронні послуги – теж один із ефективних способів підвищення довіри громадян.

Проте на даному етапі довіра важлива і при наданні послуг через ЦНАП.

Держава повинна приділяти належну увагу розвитку систем з надання послуг через різні канали: як через електронні, так і через фізичні [3].

Ці два канали взаємодоповнюють один одного. Через їх ефективну взаємодію громадяни отримають повноцінний сервіс від держави.

При наданні е-послуг потрібно звернути увагу на те, як ЦНАП можуть поліпшити диджиталізацію і як е-послуги можуть покращити сервіс у ЦНАП.

Чому взаємодія електронного та фізичного способів надання послуг важлива?

По-перше, не всі мешканці почнуть користуватися е-послугами відразу. Для цього потрібен значний час. Протягом цього часу мешканці будуть продовжувати отримувати послуги через фізичні канали. По-друге, навіть коли е-послуги стануть масовими, завжди буде частина мешканців, які не зможуть ними користуватися [4].

Запровадження е-послуг може створювати бар'єри для категорій громадян, які не мають сучасних засобів комунікацій, доступу до інтернету, е-ідентифікації або просто не готові до використання е-послуг. Ці бар'єри існують в усіх країнах.

Тобто розвиток е-послуг повинен враховувати соціальний контекст, масштаб країни, доступність для вразливих груп та наявність якісного сервісу для тих категорій, що не зможуть ними користуватися. У цьому випадку саме ЦНАП будуть забезпечувати фізичне надання послуг. Цей сервіс мусить бути якісним, а для цього автоматизація ЦНАП та бекофісу повинна бути на високому рівні [5].

По-третє, не всі послуги можна швидко перевести в електронну площину. Це стосується видачі паспортів, реєстрації шлюбу, майнових питань. Проте і ці послуги потрібно максимально автоматизувати, у перспективі –застосовувати персоналізоване планування при їх отриманні мешканцями. Наприклад, надсилати повідомлення у персональний е-кабінет громадянина.

ЦНАП можуть популяризувати е-послуги через інформування мешканців, застосування місць для самообслуговування для отримання е-послуг, використання громадських просторів чи коворкінгів. ЦНАП може бути одним з місць, де мешканці зможуть отримувати ЕЦП.

Крім того, ЦНАП можуть мати доступ до інформації про надання е-послуг на відповідній території, принаймні, так сказано у «Концепції розвитку е-послуг». Також ЦНАП забезпечують комунікацію з мешканцями телефоном.

Важливо спрощувати процедури і для е-послуг, і для ЦНАП. Не варто автоматизувати хаос. Потрібно розуміти доцільність дій органів влади [5].

Висновки. У контексті надання послуг громадянам через будь-які канали, особливо через фізичні, необхідно продовжити децентралізацію послуг. Децентралізація дає позитивні результати вже у короткостроковій перспективі, як це підтверджено сферами реєстрації місця проживання та нерухомості.

В основі завдань адміністративно-територіальної реформи України слід розглядати децентралізацію системи публічної влади та підвищення ролі місцевого самоврядування.

Сервісна держава повинна дбати про належне надання послуг через різні канали, про всі групи громадян і бізнесу.

Література.

1. Єдині вимоги (стандарти) до якості обслуговування відвідувачів в центрі надання адміністративних послуг: Розробник Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2017.

2. ***Записний Д.Ю.*** Поліпшення якості надання адміністративних послуг в умовах розвитку співробітництва територіальних громад в Україні [Текст]: Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – К., 2016. – № 2.

3. ***Коліушко І.Б.*** Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні: [Монографія] / ***І.Б. Коліушко***. – К. : Факт, 2002. – 260 с.

4. ***Матвійчук Р.*** Тотальна «цнапизація» чи держава у смартфоні? [Електронний ресурс] / ***Р. Матвійчук*** // *Економічна правда*. – Режим доступу: www.epravda.com.ua. – К., 2019.

5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» 2013 р.: Центр політично-правових реформ/ Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravo.org.ua.

УДК 666.62

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ КУКУРУДЗИ В ЯКОСТІ БІОПАЛИВА

THE POTENTIAL OF USING CORN AS BIOFUEL

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Д.О., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто сутність поняття біопаливо. Визначені сучасні тенденції виробництва біопалива у світі та Україні. Визначено основні види біопалива, які можна отримувати з рослинної та зернової маси кукурудзи та особливості його отримання. Визначені чинники, що впливають на обсяги виробництва біопалива з кукурудзи.

Ключові слова: *альтернативні джерела енергії, біопаливо, кукурудза, виробництво.*

The essence of the concept of biofuels is considered in the article. Current trends in biofuel production in the world and in Ukraine have been identified. The main types of biofuels that can be obtained from the vegetable and grain weight of corn and the peculiarities of its production are determined. Factors affecting the production of corn biofuels are identified.

Key words: *alternative energy sources, biofuels, maize, production.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні наразі гостро стоїть питання поліпшення енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики. Головним завданням є зниження залежності від газу та нафтопродуктів. З огляду на те, що Україна має значний потенціал в аграрному секторі, виробництво біопалива в країні має хороші перспективи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, присвячені особливостям виробництва та використання біологічних видів палива досліджуються такими вітчизняними науковцями, як В. Бойко, В. Бондар, М. Гументик, В. Гур'єв, В. Дубровін, Г. Калетнік, М. Корчемний, С. Олійнічук, В. Семенов, С. Стасіневич, А. Українець, Л. Хомічак, П. Шиян, О. Шпичак, С. Циганков та ін. Але дискусійним залишається питання вибору основних напрямів інвестиційної політики при виробництві біологічних видів палив, а також визначення найбільш конкурентоспроможної сировини для їх отримання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення сучасних тенденцій виробництва біопалива у світі та Україні, а також можливостей використання кукурудзи, як сировини для виробництва різних видів біопалива в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками як у світі, так і в Україні, у зв'язку з подорожчанням енергоносіїв, все більше уваги почали приділяти біопаливу, що виробляється з високопродуктивних енергетичних культур. Біопаливо можна отримати з олійних сільськогосподарських культур (біодизельне паливо). Його можна використовувати як додаток до традиційного дизельного палива та як чисте біопаливо. Біопаливо, яке отримують із цукровмісних, крахмалевмісних і зернових культур, використовують як суміш зі звичайним бензином.

Вважається, що за біопаливом майбутнє. По-перше, це більш чистий вид палива, на відміну від бензину, й він виробляє менше викидів при спалюванні, а значить, менше забруднює атмосферу. По-друге, біопаливо виготовляють із поновлюваних ресурсів, тоді як бензин – із сирої нафти, запаси якої не є нескінченними. Крім того, використання біопалива дуже вигідне для країн, які змушені імпортувати нафту.

Біопаливо, основними видами якого є біоетанол і біодизель, поряд з сонячною, вітряною і гідроенергією, належить до відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Згідно з глобальним звітом про стан відновлюваної енергетики-2016, у світовому масштабі протягом останніх шести років ВДЕ випереджають традиційну енергетику з інвестицій в нові потужності. Щорічні

* *Науковий керівник – Шибаєва Н.В. д.е.н., доцент*

інвестиції в ВДЕ до 2020 року оцінюються в 400-500 млрд. дол. США. Серед країн, які активно інвестують в ВДЕ, лідирують Бразилія, Індія, Китай, при цьому в Європі і Японії спостерігається падіння попиту на альтернативні джерела у зв'язку з низькими цінами на нафту.

За десять років виробництво біопалива збільшилось у 2,2 рази та склало у 2017 році 84,1 млн. тонн. Порівняно з 2000 роком виробництво збільшилось більше ніж в 9 разів. Минулого року лідером із виробництва біопалива стали США (36,9 млн. тонн), на другому місці – Бразилія (18,5 млн. тонн), на третьому – Німеччина (3,3 млн тонн). Також в десятку виробників біопалива входять Аргентина – 3,1 млн тонн, Індонезія – 2,3 млн. тонн, Франція – 2,2 млн тонн, Китай – 2,1 млн тонн, Таїланд – 1,8 млн. тонн, Нідерланди – 1,7 млн. тонн, Канада – 1,2 млн тонн.

В Україні є всі передумови для виробництва біопалива. По-перше, Україна аграрна країна з великими об'ємами вирощування культур для харчових потреб. За даними Державної служби статистки України під зернові та зернобобові відведено 14,6 млн га земель, під технічні – 9,17 млн. га, під кормові – 1,8 млн. га.

По-друге, Україна енергетично залежна. Імпортується бензин, дизель, газ, ядерне паливо, навіть вугілля. Своїх енергетичних ресурсів не вистачає для задоволення внутрішніх потреб.

Замість того, щоб експортувати рослинні продукти, можна виготовляти альтернативні види рідкого палива як для внутрішнього споживання, так і для експорту. Саме так роблять європейські країни, імпортуючи рослинні масла та переробляючи їх на біопаливо. У ЄС більше 5% всього палива, що використовується в транспортній сфері – це біопаливо. А згідно з Директивою про відновлювальні джерела енергії 2009/28/ЄС до 2020 року доля відновлювального палива у транспортній сфері кожної країни ЄС повинна скласти не менше ніж 10 %. США вже бачать в цьому зростання попиту на рідке біопаливо та потенціал його експорту до ЄС. В Бразилії частка біоетанолу в автомобільному паливі 24%, а в Україні – менше 1 %.

Зараз в Україні є близько 13 виробників біоетанолу. Шість із них працюють досить успішно – Зарубінський, Гайсинський спиртзаводи, приватні заводи Екоенергія та Фазор, а також Узинський і Гнідавський цукрові заводи. За минулий рік вони виробили 80 тис. т біоетанолу, який піпов на виробництво альтернативного палива.

Але фактично ринок альтернативного палива використовує етанол у різних видах безакцизних кисневмісних добавок – розчинник, сольвент, оксор тощо.

Очікуваний попит на ринку України складе більше 300 тис тонн біоетанолу при 5 % добавці в бензин. При збільшенні вмісту біоетанолу до 7 % попит очікується на рівні 450 тис тонн разом з альтернативним паливом. А очікуваний обсяг виробництва біоетанолу в Україні до 2020 року становитиме не менше 400 тис тонн.

З рослин, придатних для виготовлення біопалива, в Україні найбільша посівна площа у пшениці та соняшнику. Вирощується також ріпак ярий та ріпак озимий, соя, кукурудза та цукровий буряк.

Середній об'єм палива, який можна отримати з 1 га посівних площ по культурам, що вирощуються в Україні та придатні для виробництва біопалива складає: ріпак – 1100 л, соняшник – 690 л, соя – 500 л, пшениця – 950 л, кукурудза – 1900 л, цукровий буряк – 5000 л. Як бачимо, кукурудза має значний потенціал – друге місце після цукрового буряка. З 1 тони зерна кукурудзи можна отримати до 470 л етилового спирту. Так, наприклад, з площі, з якої зібрано урожай кукурудзи у 2017 році (4480,7 тис га) можна було отримати об'єм біопалива у 8513,3 млн тонн. Етиловий спирт отримують в процесі бродіння подрібненої зернової маси кукурудзи. Енергетичний баланс кукурудзи при виробництві з неї біоетанолу залежить від урожайності зерна з одиниці площі: із збільшенням урожайності кукурудзи ефективність виробництва 1 т біоетанолу буде зростати.

При аналізі витрат на виробництво тони біопалива видно, що найбільш ефективно використовувати як сировину мелясу з цукрового буряку, але і зерно кукурудзи має достатньо хороші економічні показники (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз існуючих видів сировини для виробництва біоетанолу в Україні

Сировина	***Характеристика сировини***	***Витрати сировини, т/т***	***Вартість сировини, (без ПДВ), євро/т***	***Собівартість (без ПДВ), євро/т***
Суха кукурудза	Крохмаль — 65%	3	120	0,45
Сира кукурудза	Крохмаль — 65%	3	100	0,4
Бій зерна	Крохмаль — 60%	3	80	0,35
Пшениця	Крохмаль — 50%	3,4	150	0,6
Меляса	Цукор — 46%	3,8	59,3	0,32

Також як біопаливо можуть використовуватись пожнивні рештки кукурудзи. Для цього необхідно забезпечити їх збір. Це можливо при застосуванні технологій збирання врожаю, що передбачають завантаження подрібненої листостеблової маси в транспортні засоби або/й стаціонарний обмолот качанів. Інший варіант полягає у розвитку технологій тюкування стебел для варіанту, коли збирають тільки зернову частину врожаю, а нескошені стебла залишають в полі. Приклади застосування прес-підбирачів високого тиску (Massey Ferguson, Vermeer) для тюкування стебел кукурудзи існують в США. В Україні на сьогодні немає техніки для тюкування стебел кукурудзи, оскільки ця технологія дотепер була незатребуваною. Стебла кукурудзи, як первинну енергетичну сировину, також можна використовувати в незмінній формі або брикетування для прямого спалювання в якості твердого біопалива. В основі технології виробництва паливних брикетів лежить процес пресування подрібнених рослинних відходів під високим тиском при нагріванні.

Вихід з одиниці площі не зернової частини врожаю кукурудзи буде в 1,3-1,5 рази більшим за показник урожайності зерна, в залежності від групи стиглості гібридів. При цьому найбільш важливою паливно-технологічною характеристикою є теплотворна здатність стебел, яка передусім буде залежати від показників вологості.

За характеристиками плавкості золи кукурудзяна солома наближається до деревної біомаси (для порівняння: у деревини температура плавлення золи складає близько 12000 С), що забезпечує кращі умови для спалювання порівняно із соломою зернових колосових культур. Також солома кукурудзи містить менше хлору (0,2 % маси с.р.) порівняно із свіжою («жовтою») соломою зернових колосових (0,75 % маси с.р.).

На сьогодні в Україні є лише поодинокі приклади енергетичного застосування пожнивних решток кукурудзи. Для можливості використання стебел кукурудзи в енергетичних цілях можна запропонувати перехід на «американську» технологію збирання кукурудзи, тобто із залишенням стебел в полі, з наступним тюкуванням, після того як стебла достатньо підсохнуть на повітрі. Зібрані таким чином стебла можуть бути використані для виробництва гранул та брикетів або безпосередньо як паливо в котлах. Також високу валову продуктивність на гектар дає виробництво біогазу з кукурудзи. Лише з однієї тони кукурудзяного силосу можна отримати від 200 до 400 $м^3$ біогазу, а вихід біогазу з однієї тони сухої речовини стебел кукурудзи буде становити 420 $м^3$. Наявність ремонтантних форм кукурудзи дозволяє ефективно використовувати листостеблову масу для переробки (ферментації) на біогаз. Дане біопаливо з високою ефективністю може трансформуватися в інші види енергії, зокрема, при його використанні як палива на газогенераторах коефіцієнт корисної дії доходить до 83 %. В результаті виробництва біогазу в спеціальних біореакторах, так званих метантенках, отримують високоякісні органічні добрива (біогумус). Завдяки великій кількості біологічно активних речовин, вони виконують роль універсального регенератора ґрунтів. Специфічна мікрофлора і ферменти здатні відновити «мертвий ґрунт», забезпечивши усі його функціональні особливості та надавши йому властивостей високої потенційної родючості. Для проведення омолодження та відновлення ґрунтів потрібно один раз в чотири роки вносити біогумус нормою 3-5 т/га, здебільшого під час проведення системи основного обробітку ґрунту або передпосівної культивації.

Висновки. Біопаливо – альтернативний вид палива, який отримують в результаті переробки тваринної або рослинної сировини, а також органічних промислових відходів і продуктів життєдіяльності. Альтернативна енергетика розглядає біопаливо як варіант заміни традиційного – вугілля, нафти, природного газу і т.д. Біопаливо відноситься до поновлюваних видів енергії, його основна перевага – екологічність. Кукурудза одна з сільськогосподарських культур, що достатньо ефективно використовується в деяких країнах світу для виробництва біопалива. З рослини можна отримати рідке (біоетанол), тверде та газоподібне біопаливо. Зерно кукурудзи використовується для виробництва біоектанолу (подрібнена маса). Перспективним є використання незернової частини кукурудзи на зерно у вигляді твердого палива (брикети, гранули, тюки), враховуючи, що вона має кращі паливні характеристики ніж солома зернових колосових культур. Також перспективним напрямком використання стеблової маси кукурудзи є виробництво біогазу. З однієї тонни кукурудзяного силосу можна отримати від 200 до 400 м^3 біогазу, а вихід біогазу з однієї тонни сухої речовини стебел кукурудзи буде становити 420 м^3.

Література.

1. Біопаливо – майбутнє цукрової галузі України. URL : http://www.ukrsugar.com/uk/post/ biopalivo- majbutne-cukrovoi-galuzi-ukraini

2. Скільки біопалива виробляють в Україні та в світі. URL : https://www.slovoidilo.ua/2018/07/ 03/infografika/suspilstvo/skilky-biopalyva-vyroblyayut-ukrayini-ta-sviti

3. ***Соколік С.П.*** Перспективи використання кукурудзи на зерно в якості біопалива. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2016. Вип. 173. С. 168-176.

4. Україна: виробляти біопаливо з кукурудзи вигідно. URL : https://bio.ukr.bio/ua/news/12019/

УДК: 635:631.15

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

SOME ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE VEGETABLE INDUSTRY IN UKRAINE AT THE PRESENT STAGE

АБРАМОВА В.С., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто особливості розвитку галузі овочівництва, що є найважливішою галуззю сільського господарства, на сучасному етапі. Досліджено аспекти розвитку галузі та основні механізми підвищення ефективності виробництва овочів. Визначено, що галузь овочівництва в Україні має суттєві резерви підвищення ефективності і вдосконалення на цій основі загального ринку овочів, переважно за рахунок внутрішнього виробництва. Запропоновано основні шляхи підвищення ефективності функціонування галузі овочівництва в Україні на сучасному етапі.

Ключові слова: *виробництво овочевої продукції, прибутковість, підприємство, ефективність, ринки.*

* *Науковий керівник – Севідова І.О. д.е.н.*

Features of the development of the vegetable growing industry, which is the most important agricultural sector at the present stage, are considered. The aspects of the development of the industry and the main mechanisms for increasing the efficiency of vegetable production are investigated. It was determined that the vegetable industry in Ukraine has substantial reserves for increasing the efficiency and improving on this basis the general market of vegetables, mainly due to domestic production. The main ways to improve the functioning of the vegetable industry in Ukraine at the present stage are proposed.

Key words: *production of vegetable, profitability, enterprise, efficiency, markets.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стабілізація та подальший розвиток аграрного сектора є одним з найважливіших напрямків вітчизняної економіки, і його неможливо здійснити без втручання держави. Стратегічними цілями аграрної політики держави є конкурентоспроможне агропромислове виробництво, яке забезпечує економічну безпеку країни та її продовольчу безпеку. Визначення пріоритетів державної аграрної політики відповідно до вимог Світової організації торгівлі є важливим аспектом вивчення проблем конкурентоспроможності.

Проте на заваді експорту вітчизняних овочів стоїть недосконале законодавство з регулювання експортних операцій з овочевою продукцією, а також відсутність системи сертифікації господарств відповідно до світових стандартів якості й норм безпеки харчових продуктів [5].

На сучасному етапі розвитку ринку є зрозумілим, що для досягнення комерційного успіху, необхідно брати до уваги всі елементи ринкової системи. Для цього широко використовуються різноманітні дослідження стану та динаміки розвитку ринку, одними із головних завдань яких є визначення умов, за яких забезпечується найповніше задоволення попиту населення в товарах будь-якого виду та створюється підґрунтя для ефективного збуту виробленої продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування аграрного сектору України в сучасних економічних умовах присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Важливі наукові питання викладені в працях: Ю. Агірбова, А. Алтухова, Н. Голошубова, Р. Корінця, А. Мазаракі, О. Могильного, В. Набокова, П. Саблука, Р. Шмідта, О.Г. Шпикуляка та ін.

Об'єктивна необхідність дослідження сучасного стану та перспектив розвитку аграрного сектора залежить від декількох причин. Найважливішими з них є: продовольча безпека країни, низька конкурентоспроможність і низька продуктивність галузі, відсутність адекватних механізмів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, низький професійний рівень більшості сільськогосподарських працівників.

Економічна діяльність аграрного сектора буде ефективною тільки тоді, коли всередині країни буде створено загальний та керований економічний простір [2]. По-перше, продовольча безпека завжди є ключовим завданням будь-якої держави. Ця мета досяжна, лише, при самозабезпеченні аграрною продукцією і створенні запасів, які гарантують забезпечення продовольством, в тому числі, в разі неврожаїв. По-друге, сільське господарство є особливим сектором економіки, так як воно сильно залежить від умов навколишнього середовища та рівня розвитку сільських територій. По-третє на теперішній час відсутня системи сертифікації господарств відповідно до світових стандартів якості й норм безпеки харчових продуктів [5].

Формулювання цілей статті. Для успішного розвитку аграрного сектора в Україні необхідно прийняти програму розвитку галузі, аналогічну найбільш розвиненим країнам, тим більше що Україна володіє необхідними виробничими та природними ресурсами для виробництва якісної і, отже, конкурентоспроможної продукції. В ході реалізації цієї програми існує необхідність розробити і прийняти стратегію сталого економічного розвитку і

вдосконалення економічних відносин всередині галузі [8]. Тому метою є дослідження питання сучасних умов діяльності аграрних підприємств як невід'ємної умови для прийняття відповідних ефективних рішень в усіх напрямках діяльності, а також як однієї з умов адаптації підприємств до реальних обставин господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна політика у сільському господарстві та державна допомога аграрним підприємствам є складовими державного регулювання аграрного сектору та позначена зміцнити економічну стійкість вітчизняних аграрних підприємств, в тому числі і в галузі овочівництва, на сучасному етапі. Державна підтримка сільського господарства здійснюється через вирішення соціальних проблем на селі та комплексний розвиток сільських територій. Державне регулювання цін здійснюється шляхом встановлення максимальних цін на окремі види продукції і послуги, державне страхування передбачає страхування сільськогосподарських підприємств від різних втрат.

Економічна стійкість аграрних підприємств, а також макро- і мікроекономічні зв'язки в першу чергу пов'язані з системою державної підтримки [1]. Міра участі держави в організаційно-економічній діяльності аграрного сектора є однією з невирішених проблем. Одним з основних факторів, що впливають на депресивний стан галузі і недостатні темпи приросту виробництва овочевої продукції в Україні, є тривала орієнтація на імпорт. У результаті овочівництво захищеного ґрунту розвивається за інерційним сценарієм і не здатне відповідати вимогам ринку, спостерігається висока імпортозалежність галузі [4].

Проте дослідженнями показано, що розробка механізмів інтеграції вітчизняних овочівників підприємств у світову систему торгівлі овочами дозволить забезпечити продовольчу безпеку країни і підвищити конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому ринку [8]. А конкурентоспроможність на ринку, реалізацію стратегічних цілей та високу фінансову стабільність забезпечує прибуток підприємства, який є головним показником господарсько-фінансової діяльності підприємства, що і формує його власний капітал. В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства виступає як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання [3]. Сьогодні в нашій країні спостерігається значне скорочення обігових коштів у товаровиробників. Має місце нестача виробничих і переробних потужностей, логістичних центрів, сховищ, що приводить до втрат частини вітчизняної продукції овочівництва. Таким чином, розвиток овочівництва захищеного ґрунту і ринку овочів в цілому супроводжується комплексними проблемами, в тому числі інфраструктурного характеру [4].

Підвищення ефективності виробництва овочів можливо декількома шляхами: збільшенням врожайності овочевих культур використовуючи високопродуктивні сорти і гібриди овочевих культур, органічні і мінеральні добрива, хімічні і біологічні засоби захисту рослин від шкідників і хвороб, родючі і зрошувані землі; скороченням витрат праці при вирощуванні овочевих культур, впроваджуючи індустріальні технології вирощування і збирання овочів, прогресивні форми організації праці, підвищуючи рівень механізації вантажно-розвантажувальних робіт; зниженням собівартості виробництва овочів (поглиблення спеціалізації і розвиток концентрації овочівництва, поєднання виробництва овочів у відкритому і захищеному ґрунті, скорочення витрат на насіння і садивний матеріал, на оплату праці та матеріальні ресурси, вдосконалення матеріального стимулювання праці; вдосконалення способів заготівлі та реалізації овочевої продукції за допомогою ефективних каналів реалізації овочів, встановлення ринкових цін на продукцію, підвищення якості та скорочення втрат овочів в процесі виробництва і реалізації); шляхом оптимізації організації виробництва в галузі (наявність на овочівницьких підприємствах переробних підрозділів і овочесховищ, що дозволяють раціонально використовувати всю вирощену продукцію, оптимізація каналів збуту).

Досягненню поставлених цілей в області сільського господарства сприятиме реалізація стратегії розвитку підприємств овочевої галузі [6].

Таким чином в нинішній ситуації, враховуючи необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору, необхідно взяти за основу стандарти Європейського Союзу й створити систему контролю над їхнім дотриманням, що дасть змогу експортувати вітчизняні овочі та продукцію їх переробки до країн ЄС та світу й сприятиме задачам продовольчої безпеки країни та успішному розвитку аграрного ринку України [5].

Міжнародний досвід побудови організаційної структури й схеми функціональних і координаційних зв'язків основних структурних одиниць оптового ринку сільськогосподарської продукції може бути прийнятий до уваги при пошуку шляхів вирішення проблем, що стоять перед українським сільським господарством. При цьому слід враховувати сформований багаторічний досвід формування та розвитку системи оптової торгівлі [7]. Вітчизняна овочівницька галузь має суттєві резерви підвищення ефективності і вдосконалення на цій основі загального ринку овочів переважно за рахунок внутрішнього виробництва. На нашу думку велике значення при цьому також має державна підтримка галузі.

Висновки. Одними з найважливіших заходів у створенні ефективних механізмів є розвиток бюджетного фінансування та кредитного забезпечення суб'єктів господарювання. Важливим аспектом ефективного розвитку овочівницької галузі є вирішення проблем зайнятості сільського населення, збереження соціальної сфери села, підтримка ефективно функціонуючих малих та середніх аграрних підприємств та створення дієвої системи сертифікації господарств.

У найближчі роки потрібно сконцентрувати зусилля на реформі земельної політики в сільських районах, яка повинна бути не обмежена наданням землі кінцевим користувачам, а скоріше підвищенням її родючості і заохоченням до розвитку сільськогосподарських підприємств різної власності і заохоченням продуктивної роботи, за прикладом розвинених країн ЄС.

Література.

1. Аграрная политика / Под. ред. ***А.П. Зинченко***. М. : Колос С, 2004. 304 с.

2. ***Кеникстул В., Константонович В.*** Совершенствовать экономическую вертикаль управления агропромышленным комплексом. *АПК: экономика, управление.* 2008. № 7. С. 18-21.

3. ***Лещенко Л.О.*** Аналіз прибутку підприємств, його види та функції. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва.* 2014. № 4. С. 236-240.

4. ***Лещенко Л.О.*** Удосконалення ринку овочів захищеного ґрунту на основі підвищення ефективності їх виробництва. *Агросвіт.* 2018. № 17. С. 48-53.

5. ***Сєвідова І.О.*** Вплив якості овочевої продукції на конкурентоспроможність овочівництва. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер: Економіка АПК.* 2013. №. 20 (1). С. 302-306.

6. ***Сєвідова І.О., Лещенко Л.О.*** Стан, проблеми та перспективи розвитку овочівництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 12. С. 28-33.

7. ***Сєвідова І.О.*** Розвиток зовнішньоторгівельних перспектив оптового ринку сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграції. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки.* 2013. № 8. С. 143-148.

8. ***Sievidova I.A.*** et al. Factors affecting the economic management efficiency of agricultural enterprises in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management.* 2017. Vol. 15. № 2. pp. 204-211.

УДК: 635.635.61

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОВОЧЕВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

THEORETICAL BASES OF PROVIDING OF PROFITABLE ACTIVITY OF VEGETABLE ENTERPRISES IN UKRAINE

АЧКАСОВА А.О., студентка*
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Розглянуто сучасний стан розвитку виробництва овочів у сільськогосподарських підприємствах України. Проведений аналіз існуючого потенціалу розвитку галузі. Досліджено основні чинники, які впливають на ефективність виробництва та на якість овочевої продукції, а отже і на прибутковість. Запропоновані основні напрями підвищення прибутковості виробництва овочевої продукції в країні.

Ключові слова: *виробництво овочевої продукції, прибутковість, підприємство, урожайність, рентабельність.*

The current state of development of vegetable production in agricultural enterprises of Ukraine is considered. The analysis of the existing potential of the industry development is carried out. The main factors that influence the efficiency of production and the quality of vegetable products, and therefore the profitability, are investigated. The basic directions of increase of profitability of production of vegetable production in the country are offered.

Key words: *production of vegetable, profitability, enterprise, productivity, profitability.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва - одна з найважливіших економічних проблем. Від успішного її вирішення залежить прискорення темпів розвитку сільськогосподарського виробництва та забезпечення достатньої кількості сільськогосподарських продуктів в країні. Великі завдання в області підвищення ефективності виробництва і реалізації стоять перед галузями, що формують агропромисловий комплекс, в тому числі і перед овочівництвом. У сучасному світі виробництво овочевої продукції є однією з пріоритетних галузей народного господарства, від рівня розвитку якої безпосередньо залежить якість харчування і здоров'я населення. Загострення проблем забезпечення продовольчої безпеки і нарощування експортного потенціалу, зростання потреб споживачів, погіршення екологічної ситуації, висока поживна і дієтична цінність продукції овочевого підкомплексу та багато інші чинники зумовлюють потребу безперервного пошуку перспективних напрямків підвищення прибутковості функціонування даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем підвищення прибутковості виробництва овочевої продукції присвячено роботи таких учених економістів, як: В.Г. Андрійчук, В.М. Андрусяк, В.І. Власов, В.І. Криворучко, М.О. Лишенко, В.В. Писаренко, В.П. Рудь, П.Т. Саблук та ін., які вивчають різні питання щодо формування та функціонування ринку овочевої продукції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних основ забезпечення прибуткової діяльності овочевих підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прибуток підприємства є головним показником господарсько-фінансової діяльності підприємства, який і формує його власний капітал, забезпечує реалізацію стратегічних цілей, високу фінансову стабільність та конкурентоспроможність на ринку. А тому в умовах нестабільності фінансово-економічного середовища в Україні існує потреба у вивченні та вдосконаленні категорії прибутку, який би відповідав соціально-економічному розвитку підприємства і забезпечував високі кінцеві результати бізнесу [1].

---

* *Науковий керівник – Лещенко Л.О., к.е.н.*

Прибутковість сільськогосподарського виробництва - комплексне поняття, яке відображає вплив різних чинників і умов, результативність тих чи інших видів діяльності, заходів, що проводяться, виробництва в цілому. Складність проблеми підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що в конкретних часових умовах ці чинники діють не ізольовано, в чистому вигляді, а в різних їх комбінаціях, утворюючи різноманітні форми взаємозалежностей і взаємодії.

Сільське господарство і його окремі галузі в умовах ринкової економіки функціонує на основі виробничих і товарно-грошових відносин, мають такі ж властивості системних об'єктів, як складність, організованість, цілісність, невизначеність і різноманітність в процесі виробництва. Така галузь як овочівництво, складається з овочівництва відкритого і закритого ґрунту. У свою чергу, кожне з них являє групи галузей: овочівництво відкритого ґрунту включає виробництво продовольчих овочів і насінництва, захищеного ґрунту – виробництво овочів і розсади. У спеціалізованих господарствах самостійною галуззю може бути одна овочева культура, наприклад, вирощування цибулі, капусти, томатів. І кожна така галузь вимагає впровадження спеціальної системи машин, технології та організації виробництва.

В останні роки спостерігається стійке зростання споживання овочів. З точки зору збільшення валової продукції в галузі склалася стійка тенденція економічного зростання, яка передбачає кількісне збільшення виробничих показників та сприяє підвищенню забезпечення населення продуктами харчування. Однак до сих пір розвиток овочівництва, в тому числі і закритого ґрунту, здійснюється за екстенсивним типом, без якісних змін технології виробництва, тільки за рахунок збільшення кількості виробничих ресурсів, що не веде до зростання продуктивності, фондовіддачі, зниження матеріаломісткості та енергоємності [6].

Особливістю овочівництва є жорсткі вимоги до сівозміни на овочевих плантаціях. Велика врожайність овочів призводить до швидкого виснаження ґрунтів, значного виносу поживних речовин з ріллі. Відновлення родючості тут здійснюється поєднаннями двох агротехнічних заходів – внесенням мінеральних і органічних добрив, а також правильною сівозміною. Вирощування овочів в різних природно-кліматичних зонах може успішно здійснюватися при наявності достатньої кількості сортів і гібридів овочевих культур, пристосованих для вирощування в кожному конкретному регіоні. Іншою необхідною умовою для отримання високих і сталих врожаїв овочів товарного овочівництва є наявність розвиненої зрошувальної системи, тому що усі види овочів в процесі вегетації вимагають високий рівень забезпеченості вологою.

Ефективність овочівництва в умовах закритого ґрунту в значній мірі залежить від сукупності факторів (організаційно-економічних, технологічних, природних, агробіологічних, ринкових). Нині основним фактором інтенсифікації виробництва овочевої тепличної продукції є науково-технічний прогрес, який безпосередньо впливає на ефективність виробництва продукції в галузі і має розвиватися з урахуванням екологічного чинника [2].

Аграрні підприємства в такій економічній ситуації також не отримують належного економічного ефекту від своєї діяльності. Більш того, вони з кожним роком все більше втрачають наявний науково-технічний потенціал. Таким чином, значна кількість аграрних підприємств демонструє зниження обсягів і ефективності виробництва в них. На це вплинули результати суб'єктивних, науково необґрунтованих рішень, що є досить суперечливі до економічних законів, і практики сільськогосподарського виробництва в розвинених країнах [4].

Важливе значення для розвитку торгових потоків овочевої продукції мають нові технічні можливості. Це пов'язано з тим, що із удосконаленням технології пакування та перевезення овочевої продукції попит на неї підвищується. Яскравим прикладом цього може бути виробництво овочів у Польщі. Польща та Україна виробляють приблизно однакові обсяги овочевої продукції. Вступ України до Світової організації торгівлі активізував процес технологічного оновлення виробництв, орієнтацію на задоволення потреб споживачів на внутрішньому ринку з урахуванням платоспроможного попиту населення. Крім того, відбувається переорієнтація виробництв на розширення експортних можливостей через розширення асортименту овочевої продукції у свіжому вигляді і консервованої овочевої продукції [5].

На підвищення прибутковості виробництва овочевої продукції значно впливає наявність в господарствах переробних цехів і овочесховищ, що дозволяє раціонально використовувати всю вирощену продукцію. Підприємства по переробці овочів безпосередньо в господарствах дозволяють звести до мінімуму втрати, запобігти збитки, а найголовніше - дають можливість отримувати вигоду від продажу переробленої продукції.

Проблема, яка постала останніми роками перед виробниками овочевої продукції – рентабельний збут продукції. Статистичні дані, що узагальнюють показники діяльності сільськогосподарських підприємств, показують, що ціни останніх двох років, за якими вони реалізують овочеву продукцію, повністю відшкодовують в повній мірі понесені витрати. Вже спостерігається менш швидке зростання собівартості основних видів овочевої продукції порівняно із зростанням цін реалізації, що підвищує конкурентоспроможність продукції і збільшує прибутковість аграрного виробництва. Тенденції постійного росту собівартості виробництва овочів, з одного боку, і циклічного та значно більшого росту цін реалізації, з іншого, в сукупності з означеними тенденціями змін у формуванні виробничого потенціалу становлять одну з головних передумов підвищення господарського ефекту [3].

Підвищення врожайності – вирішальна умова підвищення ефективності галузі. На врожайність овочевих культур поряд з родючістю ґрунту, кількістю опадів і тепла, культурою землеробства і іншими факторами впливає рівень концентрації і спеціалізації виробництва.

Неодмінною умовою ефективного ведення галузі, зростання врожайності і збільшення виробництва овочів є постійна турбота про підвищення культури землеробства. Центральне місце тут займають науково обґрунтовані сівозміни. Залежно від рівня спеціалізації, наявності земель, придатних для вирощування овочевих культур, структури посівних площ, організаційно-господарських, природних та інших умов овочеві культури розміщують в спеціалізованих овочевих сівозмінах. Освоєння сівозміни забезпечують підвищення врожайності овочевих культур на 18-23 %.

Важливим напрямом збільшення прибутковості аграрних підприємств, зокрема, овочевих, є створення оптових ринків. Виробники, передаючи функцію збуту іншій організації, мають можливість зосередитись на створенні товарів ринкової новизни, покращити упаковку і дизайн, підвищити якість стимулюючих чинників. Співпрацюючи з оптовою торгівлею, вони забезпечують себе стабільними комерційними контактами, домовленостями на контрактній основі, що у ринковому середовищі є дуже важливою умовою підвищення позицій в умовах гострої товарної конкуренції [7].

Після переходу до ринкової економіки основна проблема сільськогосподарських підприємств полягає у нерозвиненій системі розподілу та заготівлі сільськогосподарської продукції, що негативно впливає на стабільну собівартість на продовольчому ринку та прибутковість сільськогосподарських підприємств. Відсутність інтеграції вітчизняних виробників сільського господарства до світових продажів овочів є головним фактором, що перешкоджає реалізації зовнішньоторговельної політики України [8].

Для підвищення прибутковості овочівництва насамперед необхідно провести структурну перебудову галузі. Вибір оптимальної структури виробництва для овочевих підприємств повинен бути суто індивідуальним. Доведено, що в основі його рішення має бути маркетинг. В умовах конкуренції виявляється затребуваним тільки той товар, який необхідний суспільству і який воно спроможне купити. Необхідно виявляти уподобання споживачів і задовольняти їх, виробляючи необхідні продукти і реалізуючи їх за цінами, що відповідають споживчим якостям товару.

Висновки. Галузь овочівництво має суттєві резерви підвищення прибутковості і вдосконалення на цій основі ринку овочів закритого ґрунту переважно за рахунок внутрішнього виробництва. Велике значення при цьому має державна підтримка, спрямована на збільшення обсягів споживання овочів населенням відповідно до рекомендованих норм.

На підвищення прибутковості виробництва овочевої продукції значно впливає наявність в господарствах переробних підрозділів і овочесховищ, що дозволяють раціонально використовувати всю вирощену продукцію. Підприємства по переробці овочів безпосередньо в господарствах дозволяють звести до мінімуму втрати, запобігти збиткам, а найголовніше – дають можливість отримувати вигоду від продажу переробленої продукції.

З метою сталого та стабільного розвитку овочевого підкомплексу доцільно звернути увагу на розвиток ринкової інфраструктури, що забезпечує ефективне просування товару від виробника до споживача, відрегулювати економічні і правові відносини партнерів, створити умови для інтеграції сільського господарства з промисловістю і торгівлею

Література.

1. ***Лещенко Л.О.*** Аналіз прибутку підприємств, його види та функції. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва.* 2014. № 4. С. 236-240.

2. ***Лещенко Л.О.*** Удосконалення ринку овочів захищеного ґрунту на основі підвищення ефективності їх виробництва. *Агросвіт.* 2018. № 17. С. 48-53.

3. ***Логоша Р.В.*** Трансформації ринку овочів в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: Актуальні питання науки і практики.* 2016. № 3. С. 55-66

4. ***Севідова І.О.*** Аналіз стану ринку овочевої продукції в Україні та світі. *Агросвіт.* 2018.С. 12-16

5. ***Севідова І.О., Лещенко Л.О.*** Стан, проблеми та перспективи розвитку овочівництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 12. С. 28-33.

6. ***Севідова І.О.*** Пріоритетні напрями реалізації експортоорієнтованої стратегії аграрними підприємствами. *Економіка та держава.* № 2. 2018. С. 46-49.

7. ***Севідова І.О.*** Розвиток зовнішньоторгівельних перспектив оптового ринку сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграції. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки.* 2013. № 8. С. 143-148.

8. ***Sievidova I.A.*** et al. Factors affecting the economic management efficiency of agricultural enterprises in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management.* 2017. Vol. 15. № 2. pp. 204-211.

УДК 657/1 (477)

ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF RECORD-KEEPING ARE IN UKRAINE

ПУГЛО Ю.О., ОКСАК І.Ю., СИЧОВА А.А., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В даній статті визначено суть, сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні та проблеми його розвитку серед яких, підготовка кадрів, перегляд теоретичних основ бух обліку, недоліки державного регулювання бухгалтерського обліку, основні аспекти його переходу на міжнародні стандарти, питання непостійності нормативно-правової бази у сфері обліку та невідповідність бухгалтерського і податкового законодавства. Запропоновано та обґрунтовано шляхи вирішення проблем та удосконалення обліку і звітності в Україні.

Ключові слова: *бухгалтерський облік, фінансова звітність, міжнародні стандарти, нормативно-правова база.*

In this article accounting essence, modern state of record-keeping in Ukraine and problem of his development among that, training of personnel's, revision of accounting theoretical bases, lacks of government control of record-keeping, basic aspects of his passing to the international standards, questions of inconstancy of normatively-legal base in the field of an account and disparity of book-keeping and tax legislation. The ways of decision of problems and improvement of account and accounting are offered and reasonable in Ukraine.

Key words: *accounting, financial reporting, international standards, legal framework.*

* *Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бухгалтерський облік є надзвичайно важливим елементом життя країни, особливо сьогодні в умовах євроінтеграції. Бухгалтерський облік забезпечує: контроль за виконанням зобов'язань, достовірне визначення податкових платежів, складання та подання фінансової, податкової, статистичної звітностей, забезпечення збереженості майна підприємства, своєчасне запобігання негативним явищам у господарській діяльності підприємства та виявлення й мобілізація внутрішньогосподарських резервів, економічне використання коштів на збирання та опрацювання економічної інформації. Але дослідження питань сучасного стану та тенденцій розвитку бухгалтерського обліку є актуальним і потребують подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток сучасної бухгалтерської науки внесли такі науковці як Білуха М.Т., Безруких П.С., Бородкін О.С., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Герасимович А.М., Гуцайлюк З.В., Завгородній В.П., Кузьмінський Р., Куслій І.П., Кіндрацька Л., Кузнєцова С.А., Литвин Ю.Я., Палій В.Ф., Свірко С.В., Сопко В.В., Шмигель А.Д., та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виділення актуальних проблем та недоліків сучасного бухгалтерського обліку в Україні та знаходження можливих варіантів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через те, що відбуваються постійні зміни в економіці, зміни в користуванні інформаційного простору, а також постійна потреба в бухгалтерському обліку підприємства, це питання потребує дослідження.

Бухгалтерський облік - це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства користувачам для прийняття рішень. Використання облікової інформації при прийнятті рішень дає інформацію, розкриває економічні наслідки раніше прийнятих рішень і взагалі це необхідний кожному підприємству запобіжний засіб контролю. Головним завданням бухгалтерського обліку виступає формування повної, достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємства для прийняття рішень.[1, с. 4-6].

Бухгалтерський облік в нашій країні на сьогодні не є досконалим і має свої проблеми, які потребують вирішення на сучасному етапі:

По-перше, потребує удосконалення підготовка бухгалтерських кадрів. Так, на думку Кузьминського Р., до якої ми приєднуємося, В Україні доцільно створити систему постійного підвищення бухгалтерських кадрів, яка б відповідала міжнародним вимогам, а саме стандартам освіти Міжнародної федерації бухгалтерів. Мета такої системи – кваліфікаційний рівень нашого професійного бухгалтера як загальноприйнятий у міжнародній практиці має відповідати європейському рівню [2, с. 59-60].

По-друге, потребують перегляду теоретичні основи бухгалтерського обліку, якими передбачено перехід до вивчення сучасних теорій. Це потребує перегляду таких категорій, як предмет і метод бухгалтерського обліку. Предмет будь-якої науки або діяльності невпинно змінюється. Тому уявлення, які були доречними або слушними вчора, уже сьогодні можуть стати неактуальними. Це ж стосується й методів обліку, які в умовах сучасних інформаційних технологій стають різноманітнішими та ефективнішими.

По-третє, галузеві особливості обліку та звітності потребують єдиного застосування для підприємств різних форм власності та господарювання. Як вважає Жук В.М., думку якого ми розділяємо, сьогодні склалася ситуація, коли стандарти фінансової звітності встановлює Міністерство фінансів України, але їхнє дотримання держава не контролює. Тому стосовно достовірності й правильності звітної бухгалтерської інформації ми можемо покладатися тільки на сумлінного бухгалтера підприємств. Таким чином необхідне розширення суб'єктів впливу на бухгалтерську діяльність шляхом участі в регуляторних органах представників галузевих міністерств і професійних бухгалтерських організацій. [3, с. 112-113].

Наступним кроком у розгляді проблем розвитку бухгалтерського обліку має бути активна позиція бухгалтерських спільнот, зокрема професійних організацій бухгалтерів і аудиторів, засобів масової інформації, зокрема професійних видань з бухгалтерського обліку.

Також залишається актуальною проблема впровадження автоматизованого бухгалтерського обліку та ведення електронного документообігу, зокрема, подання електронної звітності, особливо у сільській місцевості. Адже часткова автоматизація не дозволяє

систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних, а , отже, і приймати оперативні рішення, використовуючи всю сукупність інформації, вивчивши всі фактори, що вплинули на певну ситуацію [5].

Звичайно рішення про зміни в бухгалтерському обліку повинні чітко регулюватися з урахуванням його впливу на суспільне життя країни та його поточних і перспективних завдань.

Загальновідомо, що бухгалтерський облік у нашій країні організований за загальноприйнятими у міжнародній практиці принципами та стандартами бухгалтерського обліку й чинного національного законодавства. Бухгалтерський облік у підприємствах повинен ґрунтуватися на єдиних методологічних засадах, встановлених чинним законодавством, а також способах і прийомах, за допомогою яких виробнича, фінансова, збутова діяльність відображається у відповідному бухгалтерському обліку. За міжнародними стандартами бухгалтери мають приймати рішення, керуючись принципами, які спрямовані на одне: надавати об'єктивну картину стану підприємства та результатів його діяльності за визначений період (місяць, квартал, півроку, рік), як щодо доходів, так і витрат.

Для реформування національної системи бухгалтерського обліку, більшість вчених вважають, що бухгалтерський облік потребує:

– здійснення міждисциплінарних досліджень з урахуванням досягнень економічної теорії;

– використання системного підходу для уточнення суспільного значення обліку;

– визначення шляхів розвитку бухгалтерського обліку в контексті інтернаціоналізації економіки;

– уточнення принципів та методів бухгалтерського обліку;

– визначення ролі регуляторних інститутів та нормативного забезпечення обліку;

– запровадження інституту професійного судження; уточнення ролі плану рахунків і облікової політики в системі регламентації бухгалтерського обліку;

– гармонізації облікових методик на основі міжнародних нормативних актів;

– наукового обґрунтування систематизації та узгодження з Податковим кодексом України, іншим господарським і фінансовим законодавством.

Висновки. Проблема розвитку бухгалтерського обліку постійно знаходиться в центрі уваги багатьох науковців. Бухгалтерський облік – це надзвичайно важлива складова економічного життя країни. Загальносвітові тенденції розвитку освіти бухгалтерів свідчать про те, що процес постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів-практиків та їх післядипломна підготовка – це задачі професійних бухгалтерських організацій. Тому необхідним, на сьогодні, є вирішення всіх проблем, з якими стикається сучасний український облік, що потребує внесення відповідних змін в Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо системи регулювання обліку в країні; гармонізація бухгалтерського та податкового законодавства, що призведе до полегшення роботи бухгалтерів та уникнення непорозумінь з цього приводу; застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Література.

1. ***Маренич Т.Г.*** Бухгалтерський облік у схемах і таблицях (частина 1). 2011. С. 4-6.

2. ***Кузьмінський Р.*** Реформування бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми бухгалтерського обліку. Фінанси України.* 2006. С. 59-63.

3. Жук В.М. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і їх вирішення. *Фінанси України.* 2009. № 4. С. 112-113.

4. Проблеми розвитку бухгалтерського обліку URL : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12737/1/51_265-274_Vis721menegment.pdf (дата звернення 27.10.2019).

5. ***Панченко Г.С.*** Проблеми розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах ринкових відносин URL : http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/26656/1/

УДК 657

НОРМАТИВНА БАЗА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

REGULATORY FRAMEWORK OF ACCOUNTING RECEIVABLES

ПЕНЗЕВА Ю.М., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті здійснено дослідження нормативної бази стосовно обліку дебіторської заборгованості. Відображені міжнародні стандарти фінансової звітності. Облік дебіторської заборгованості регламентується П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», що дозволяє зробити аналіз і дослідити проблеми узгодження нормативних джерел з міжнародними стандартами.

Ключові слова: *заборгованість, дебіторська заборгованість, нормативні документи, розрахунки з покупцями та замовниками.*

The article deals with the normative sources of accounts receivable accounting. Displayed International Financial Reporting Standards are reflected Accounts receivable is regulated P(S)A 10 «Accounts receivable», which allows for analysis and explore problems harmonization of regulatory sources with international standards.

Key words: *arrears, receivables, regulatory documents, record of payments to buyers and customers.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найважливіших складових діяльності сучасних підприємств є облік дебіторської заборгованості, а головним питанням у цьому контексті – узгодження нормативних джерел дебіторської заборгованості. Облік та аналіз дебіторської заборгованості завжди був і залишається актуальною проблемою для досліджень.

Головною метою діяльності підприємства є отримання максимального прибутку, і тому нормативні документи обліку дебіторської заборгованості повинні забезпечувати їх достовірною фінансовою інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш вагомі дослідження питань обліку дебіторської заборгованості розкриті в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема таких, як: Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Стоуна Д., Хітчинга К., Білика М.Д. та інших. Але серед науковців-економістів залишається відсутньою єдність поглядів у вирішенні ряду теоретичних та практичних питань щодо обліку дебіторської заборгованості. Питання нормативно-правової бази обліку дебіторської заборгованості також потребує додаткового дослідження, внаслідок частої зміни законодавчої бази в Україні.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження регулювання обліку дебіторської заборгованості нормативно-правовими актами. Представлення сучасного стану дебіторської заборгованості з боку нормативних джерел, а також порівняння національних стандартів обліку дебіторської заборгованості з міжнародними стандартами.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні відбуваються істотні зміни, що стосуються соціальної, економічної і господарської діяльності підприємств. Це призводить до необхідності спостереження за нормативно - законодавчою базою України.

Перелік нормативно-законодавчих документів з обліку дебіторської заборгованості чималий, бо держава досить значну увагу спрямовує на формування нормативно-правового забезпечення. Основою здійснення всіх видів операцій є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-XIV [1]. Також цей закон надає визначення такому поняттю як «зобов'язання». Відповідно до якого, зобов'язання - заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

---

* *Науковий керівник – Поливана Л.А., д.е.н., доцент*

Основними нормативно-правовими документами, які регламентують відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом МФУ від 8 жовтня 1999 р. за № 237 [2] та 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом МФУ від 30 листопада 2001 р. за № 559 [3]. Так, відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Відповідно до п. 4 П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу - дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу.

Регулювання відносин між покупцями та замовниками наведено в Законі України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-XII [4], який регулює відносини між споживачами товарів, робіт, послуг і виробниками, виконавцями, продавцями, а також встановлює права споживачів. Загальні положення про надання послуг, де закріплено положення щодо договорів такого типу, регламентуються в «Цивільному кодексі України» від 16 січня 2003р. №435 [5].

Решта законодавчих актів розглядають дебіторську заборгованість як об'єкт податкового обліку. Так, П(С)БО та ПКУ дають різні визначення терміну «безнадійна дебіторська заборгованість» але сутність, яка полягає в самій назві: немає надії на погашення. Методику визнання безнадійної дебіторської заборгованості визначають в Наказі про облікову політику підприємства, бо в обліковій політиці вказано, який з альтернативних варіантів П(С)БО було обрано і має бути застосованим в подальшій практиці.

Але, якщо порівнювати українське П(С)БО, то МСФЗ не передбачає єдиного стандарту, що регулює облік дебіторської заборгованості. Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюється міжнародними стандартами, серед яких: МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів». Так, за МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів» дебіторську заборгованість деталізують з виділенням сум до отримання від торгових клієнтів, до отримання від зв'язаних сторін, авансів виданих та інших сум [6]. В МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» вказано, що дебіторська заборгованість визнається фінансовим активом - це будь-який актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти чи інший фінансовий актив від іншого підприємства [7]. Міжнародні стандарти відверто не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі, за винятком резерву сумнівної заборгованості.

Так, критерії аналізу обліку дебіторської заборгованості за МСФЗ дещо відрізняються від українських національних стандартів. Досліджуючи сутність нормативних документів обліку дебіторської заборгованості в Україні і у зарубіжних країнах, помітно не однаково трактується поняття обліку дебіторської заборгованості, але сутність залишається незмінною.

Висновки. Отже, все вищевказане дає підстави вважати, що є чималий перелік нормативних джерел з обліку дебіторської заборгованості, який наведений не в повному обсязі, а тому має велике продовження. Здатність орієнтуватися серед різних нормативно-правових актів, які в свою чергу все ж таки суперечать один одному, і встигати ознайомлюватися з новими нормативними документами, внаслідок частої зміни законодавчої бази в Україні, допомагає правильно вести бухгалтерський облік на підприємстві, а також своєчасно здійснювати аналіз дебіторської заборгованості.

Література.

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

2. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: затв. наказом М-ва фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99.

3. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: затв. наказом М-ва фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01.

4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансових звітів»: виданий Радою з МСБО зі змінами станом на 01.01.2012 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.

7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 32 «Фінансові інструменти»: виданий Радою з МСБО зі змінами станом на 01.01.2012 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029.

УДК 338.65

ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE: TOOLS

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНСТРУМЕНТАРІЙ

UMEH CHENECHEREM FAVUR, student of Master*
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

The article analyses the directions of neutralization of the most significant threats to the economic security of the enterprise. It is determined that the basic principles of construction of the mechanism of economic security of the enterprise are: purposefulness, vertical subordination, accounting of diversity of interests of subjects of the enterprise at all levels of the hierarchy, information security, continuity, feedback, organization and consistency, legality.

Key words: *economic security of the enterprise, threats, tools, financial security, directions of neutralization of threats.*

У статті проаналізовано напрямки нейтралізації найбільш значимих загроз економічної безпеки підприємства. Визначено, що основними принципами побудови механізму економічної безпеки підприємства є: цілеспрямованість, вертикальна підпорядкованість, облік різноманітності інтересів суб'єктів підприємства на всіх рівнях ієрархії, інформаційну безпеку, безперервність, зворотний зв'язок, організованість і узгодженість, законність.

Ключові слова: *економічна безпека підприємства, загрози, інструментарій, фінансова безпека, напрямки нейтралізації загроз.*

Formulation of the problem. Current economic conditions necessitated changes in business strategy development, and therefore the first priority is to develop appropriate tools to ensure economic security. In terms of Ukrainian reality, any company needs this transformation management system that would implement a program of economic growth, increased economic security by creating a flexible response to external and internal threats to business development. As the accumulation of knowledge and experience was formed position according to which the instruments providing economic security must begin not with the diagnosis of its financial situation and the implementation of emergency measures to prevent the failure, and the choice of the mission, setting goals, forming and maintaining the proper level of strategic potential capable of for a long period to ensure competitive advantage in

* *Supervisor – Antoschenkova V.V, Ph.D., associate professor*

both domestic and foreign markets. This leads to the need to develop tools for informed choice of safe business development strategy. In terms of targeting enterprises to maximize profits is a problem optimizing the structure of assets and sources of its formation, which in turn requires improving diagnostics in the implementation of various business development strategies.

Analysis of recent research and publications. In recent decades, economic security issues devoted a significant amount of scientific research Ukrainian scientists: Avanesova N., Chuprin Y., Matskiv V., Gryshova I., Oksana V., Mityay O., Kuzhel V. General theoretical and methodological problems of economic security and considered in others.

However, it should be recognized that despite increased attention from domestic and foreign researchers to these problems, a number of theoretical and practical nature related to the development of instruments ensuring economic security, adapting methods of economic diagnostics to the study of limit values and definitions economic security, remain poorly understood. This problem requires further study the formation mechanism of economic security when implementing different strategies of the enterprise. This approach has determined the choice of goals and objectives, object and subject of study.

The purpose of the article. The article is to study key areas neutralize threats economic security identified on the basis of quantitative evaluation.

Main results of the study. Currently, the problem of economic security to the fore because of its solution depends on growth of the company. As a result, before the majority of Ukrainian enterprises is the problem of creating a system of economic security that can provide reducing threats of enterprises from the effects of internal and external factors.

Enterprise economic security determines the company's ability to develop, increase its competitiveness and the competitiveness of its products, sustain its position on competitive markets, and also characterizes the strength and economic potential of enterprises to counteract the negative impact of external and internal environment. At the same time, the company's economic security mirrors the conditions of its security against any threats that are achieved due to the use of existing and potential resources of the company in order to ensure its safe operation in the long run. [1; 2]

The system of economic security is a combination of elements that protects tiered pyramid objects of economic security, the foundation of which is the material base, staff and company resources. The block structure of the capital of the company forms its financial condition characterized by a certain level of liquidity and financial stability, which in turn is determined by dependence «volume - cost – profit». Thus, the pyramid is a kind of enterprise architecture within which the movement of material and financial resources, which in turn can cause certain internal threats and associated risks of doing business. The top of the pyramid shows that economic security elements of the system are: enterprise architecture («centres of responsibility») information flows between the centres of responsibility; time management decisions to signals that occur in the system of economic security, processes and methods of exposure to threats. Target setting system of economic security is levelling the negative impact of external and internal threats and the preservation of property, it includes the objectives, principles, diagnostics, business development strategy, tools and mechanisms to ensure economic security. The main goal of such a system is that it is preventive in nature, and the main criteria for assessing its safety and efficacy are: - to ensure the stable operation of the enterprise, conservation and enhancement of financial and material assets; – prevention of crises, including various emergencies, related to the activities of «external» and / or «internal» enemies. Economic Security Company – a stable state of its protection from the negative impact of external and internal threats destabilizing factors, which ensured stable implementation of major commercial interests and goals statutory activities [4].

Under the threat of economic security means a series of factors and conditions that endanger the proper functioning of economic entities in accordance with their goals and objectives. Identified the most significant, according to experts, economic threats safety (table. 1).

Table 1

The most significant threat to economic security

Level	***Threat type***
high	low professional level executives, the outflow of skilled personnel, low competence of personnel, poor accounting and analytical work, lack of control, choice unreliable partners and investors ditch, low liquidity and solvency and losses of economic activity, insufficient working capital, low level of financial stability, economic crisis, low technical and technological level of production, lack of innovation, corruption and abuse of power, instability and the political situation, changes in legislation affecting the conditions of economic activity, fraud and theft
secondary	violation of labour discipline, absence or presence of a formal planning system, lack of credit, lack of markets, poor marketing, inflation, rising energy prices, living standards, violations of the preservation of trade secrets, information espionage, the presence of a huge number of documentation and approvals, lack of information technology in accounting and analytical work, poor business reputation, competitive intelligence penetration, high age level of fixed assets s, illegal actions of criminal organizations, the possibility of hostile takeover
low	lack of job descriptions, unemployment, failure of computer equipment, the lack of a hierarchical system of access to information, lack of communication between units and individual workers of the enterprise, accidents, fires, interruptions in power supply, water supply and heating, lack of transport and logistics infrastructure, low corporate culture, lack of identification and resolution of conflicts, lack of career development, the difference in wages apparatus management ting and basic categories of workers, the prevalence of the number of staff over the conduct of the main categories of workers, poor processing of contractual relations, the low level of legal culture among employees, strikes

Interpretation of the term «financial support» comes down to the statement that the formation of the theoretical foundations of the essence and the economic nature of financial support is a result of the achievements of several generations of scientists, each of whom invested a significant contribution to the development of the theory of the studied concept. This allowed us to analyse the term «financial providing» and to summarize the existing approaches in the light of the activities of the agricultural sector. In terms of functionality we found that financial support as a phenomenon can be seen in the context of its unique significance in the development of the economy [3].

Based on the study and quantitative we assess economic security threats reign of their neutralization. To do this, for each block identified the three most significant threats and developed a list measures to reduce and neutralize them (table. 2).

It should be noted that the effectiveness of security policies is only at the proper level when its implementation will be the result of joint activity of employees of the organization that can understand all aspects of it, and managers can influence its implementation. The company can invest huge amounts of money to provide security from external threats, protection of trade secrets information systems, but die because of internal reasons, for example because of the incompetence of senior management of the enterprise or the lack of understanding between staff and management. As the data quantitative assessment of threats to economic security forces, the main ones are internal, so we believe that the basis of their neutralization is quality built enterprise management system and efficient working staff, loyal to the company. Top management organization forms the principles of norms, rules of recruitment, organizational structure, and corporate code. But the difficulty is that the cause of significant threats of this nature is the psychological and professional incompetence of leaders, managers or significant discrepancy professional requirements. During the study found that most people want to work fine, but how they are actually, in many respects depends on the manager.

Efficient agricultural enterprises activity is predetermined by the right choice of strategic guidelines in realization of this sector potential. Foreign trade has become the basis for the economic growth strategy and development of enterprises in the food sector and agriculture. Strategy of agrarian sector development in Ukraine till 2020 sets the priority areas for practical effective use of agricultural sector potential that guarantees solving the major problems in foreign economic activity of agricultural enterprises [5].

Table 2

Directions neutralize the most significant threats to economic security

Elements	***The most significant threat***	***Directions neutralize threats***
Safety Management System	low level of professional managers; the outflow of qualified personnel; low competence of staff	training, development of competences and their evaluation for the administrative staff, the creation of «personnel reserve», development of individual allowances for highly qualified staff
Financial security	choice unreliable partners and investors; low liquidity and solvency; shortage of working assets	test goodwill and assessment of the financial condition of partners and investors of the company; control maturity schedule of receivables and payables; monitoring of stocks and their valuation; review the dividend policy to stimulate the inflow of equity
Informational security	violation of trade secrets; the presence of a huge number of documentation and approvals; Low goodwill	creation of the security services; develop a system of access to information; ordering and timing circuits passing through the documents of the enterprise; advertising activity; participation in social and charitable programs of the region; contractual obligations
Process safety	age high level of fixed assets; low technical and technological level of production; lack of innovation	sale or disposal of obsolete and outdated equipment; introduction of new innovative production technologies; Tracking innovative projects by organizing special competitions, grants for young scientists and inventors; Search innovators production within the company through financial incentives for workers
Organizational and technological safety	a significant difference in pay of management personnel and employees; the growth of the administrative apparatus; corruption and abuse of official position	establishing allowable difference in salaries of managers and employees; optimize the structure of personnel; termination feasibility of corrupt practices by the security company; the creation of "trust accounts" through which information about the abuse of power can go directly to the head and business owners
Legal security	unstable political situation; frequent changes in legislation; illegal actions of criminal structures (raiding) theft	choose a differentiated system of production, not related to the influence of the political situation; tracking changes in the law; organization of counter possible raider seizure; establishing a system of limits and norms of consumption of resources and the signalling system of a possible overrun of

An equally important factor affecting the effectiveness of security policy, it is the willingness of staff to fulfil its requirements, bringing to each of its responsibilities for maintaining security regime.

Conclusions. The mechanism of economic security is a scheme of action to neutralize internal and external threats of business by aligning the economic interests of the owners, staff and external interacting parties. Structure practical mechanism aimed at solving the problem of the transition to a higher level of economic security business in various combinations of resources, the use of differentiated tools and implementation of measures secure business development. Basic principles of the mechanism of economic security are: focus, vertical subordination, account interests of diversity on all levels of the hierarchy, information security, continuity, feedback, organization and coherence, legitimacy.

Literature.

1. ***Avanesova N., Chuprin Y.*** Enterprise economic security: essential characteristics of the concept. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. 1 (1). 2017. pp. 98-102.

2. Економічна та майнова безпека бізнесу : навчальний посібник / ***Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта***. – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2016. – 180 с.

3. ***Matskiv V.*** Economic essence and components of financial support of agricultural sector. *Baltic Journal of Economic Studies,* 1 (2), 2015. pp. 83-88.

4. ***Небава М.І.*** Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / ***М.І. Небава, Ю.В. Міронова.*** – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.

5. ***Gryshova I., Oksana V., Mityay O., Kuzhel V.*** Competitive position stability of agricultural sector of Ukraine at internal and external markets. Economy and National economy management. *Actual problems of economics,* 3 (177), 2016. pp. 66-72.

УДК 339.13

МАРКЕТИНГОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

MARKETING MEASURES TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF SALES OF VEGETABLE PRODUCTS

ДІДИЧ А.С., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті досліджено особливості формування діяльності окремого підприємства, що функціонує в умовах ринку овочевої продукції Харківської області, зокрема, на ринку огірків, визначено основні результати за політиками на основі дослідження складових інструментів маркетингової діяльності, а також на засадах маркетингових заходів запропоновано рекомендації щодо змін в політиці товаророзподілу та збуту, що дозволить виробнику підвищувати рівень дохідності та збільшувати ринкову частку, що є основними показниками конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Ключові слова: *ринок овочевої продукції, маркетингова діяльність, конкурентоспроможність, результативність.*

The article investigates the peculiarities of forming the activity of an individual enterprise operating in the conditions of the vegetable market of Kharkiv region, in particular, in the cucumber market. distribution and sales, which will allow the manufacturer to increase profitability and increase market share, which are the main indicators of competitive development of the enterprise.

Key words: *vegetable market, marketing activities, competitiveness, efficiency.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Позиція підприємства та його продукції на ринку визначає поведінку підприємства при провадженні своєї поточної виробничо-комерційної діяльності. В будь-якому разі, ефективність діяльності оператора ринку будь-якого рівня оцінюється за результатами реалізації його продукції та обсягами отримання прибутку [4]. Тобто, саме ці показники ілюструють успішність поточної маркетингової політики підприємства, збутові характеристики його продукції та результативність фінансового менеджменту підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання позиціонування товару є досить добре проробленими, як теоретично, так і практично. Існуючий інструментарій визначення маркетингової позиції того чи іншого товару на ринку цілком покриває конкурентні, цінові, якісні та виробничі аспекти, що характеризують позицію товару на ринку, його збутовий

* *Науковий керівник – Мандич О.В., д.е.н., професор*

потенціал та можливості подальшого розвитку товарної політики, яка базується на певному товарі [4, 7]. Проте, більш складним, менш визначеним та значно критичнішим для забезпечення сталого розвитку виробників продукції, зокрема, галузі овочівництва, залишається позиціонування підприємства на ринку через використання маркетингових заходів для збільшення прибутків підприємства [1].

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення аналізу діяльності підприємства за складовими маркетингового інструментарію, а також формування пропозицій щодо маркетингових заходів підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження дозволило виокремити провідне підприємство, яке на високому рівні проваджує свою виробничо-комерційну діяльність на ринку овочевих культур та круглий рік вирощує і поставляє на ринки всієї країни сотні тон свіжих овочів – ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» Зміївського району Харківської області. ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» - це виробництво з тривалою і прекрасною історією. Довгі успішні роки існування підприємства свідчать про його надійність і високих професійних стандартах діяльності. Підприємство здавна користується популярністю і славою в Україні та за її межами. Виробництво, переробка і поставка овочевої продукції – основна діяльність ПрАТ «Зміївська овочева фабрика». Томати, огірки, гриби є основною високоякісною продукцією фабрики.

Зміївська овочева фабрика за своєю базовою товарною політикою пропонує огірки. Підприємство спеціалізоване на виробництві тепличного огірка, що дозволяє стабільно отримувати якісний і конкурентоспроможний продукт, який затребуваний, як в оптовій, так і в роздрібній торгівлі. Високі стандарти якості і безперервний лабораторний контроль ключових параметрів технічного процесу, поряд з сучасними технологіями культивування та моніторингом відповідності кінцевої продукції, є гарантією ритмічного виробництва високоякісної тепличної продукції.

ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» зацікавлена в надійних постачальниках і підрядниках, які, будучи професіоналами в своїй справі, вносять значний вклад в підвищення ритмічності і надійності роботи підприємства.

Дослідження щодо запровадження окремих маркетингових заходів для підвищення результативності реалізації продукції на підприємстві проводилось за одним обраним товаром – огірками. Підприємство співпрацює з великою кількістю контрагентів, при чому переважна більшість зв'язків є довгостроковими (табл. 1).

Таблиця 1

Контрагенти ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» (товар – огірки)

ТОВ «НАТУРАЛЬНІ ПРОДУКТИ»	ПП Бузько М.В.
ТОВ «ДАЯНА ГРУП»	ТОВ «СТАР ФРУТ»
ПП «АЗ-ФРУКТ»	ТОВ «Український Рітейл»
ТОВ фірма «ПОСАД»	ТОВ «ФУДКОМ»
ТОВ «Мега-Трейд» ТК	ТОВ «Родоніт-Р»
ТОВ «АНТАРЕС-2016»	ТОВ «ПОСАД РІТЕЙЛ»
ТОВ «Гранд-Маркет»	ТОВ «Перці»
ТОВ «АТБ-Маркет»	ТОВ «ЕКО»
ТОВ «Альфа-Продукт»	ТОВ «Екотрейд-2016»
ТОВ «Українсько-російська овочева компанія»	

Джерело: складено за даними ПрАТ «Зміївська овочева фабрика»

Основну частку в каналах реалізації огірків на підприємстві займають посередницькі організації, що закуповують великими товарними партіями огірки для подальшого перепродажу за вищими цінами (рис. 1).

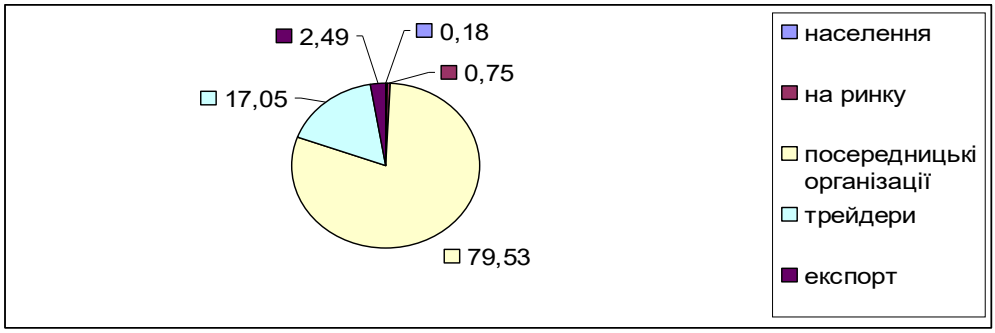

Рис. 1. Канали реалізації ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» (товар – огірки), %
Джерело: складено за даними ПрАТ «Зміївська овочева фабрика»

Огірок — популярна культура для вирощування у захищеному ґрунті. Його перевагами у порівнянні з іншими класичними культурами є досить швидкий вступ у плодоношення і отримання продукції в короткі строки. Це дозволяє фермерам покривати витрати і отримувати прибуток за нетривалий період. Однак за законами ринку, чим більша пропозиція товару, тим менша ціна на нього. Це ми й спостерігаємо щороку. Привабліва ціна огірків, яка дозволяє виробникам покривати витрати і отримувати прибуток, тримається, залежно від погодних умов, приблизно до кінця квітня. Тож для того, щоб отримувати прибутки від реалізації, збирати урожай огірків-корнішонів треба починати з кінця січня — початку лютого (рис. 2).

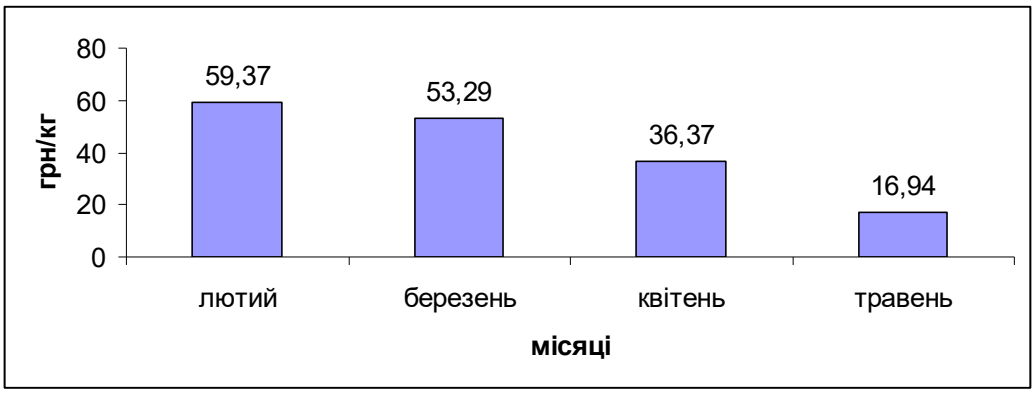

Рис. 2. Ціни реалізації ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» (товар - огірки)
Джерело: складено за даними ПрАТ «Зміївська овочева фабрика»

Слід відзначити, що роздрібна ціна реалізації огірків влітку може знижуватись до 8-10 грн/кг, а взимку та навесні – навіть перевищувати 150 грн/кг. Тому, зважаючи на особливості виробництва та реалізації огірків, запропоновано застосування окремого маркетингового заходу. Пропозиція полягає в тому, щоб максимально можливий обсяг продукції реалізовувати до відомих свят (до Жіночого дня - 8 березня, до Пасхи, травневих свят тощо), коли попит значно підвищується й одночасно зростає ціна [5, 6].

Для цього слід за 15 днів до запланованих строків реалізації зменшити обсяги збуту, вироблену продукцію необхідно товарними партіями зберігати при звичайних технологічних умовах і головне завдання для кінцевого етапу – забезпечення привабливого товарного вигляду для формування більш високої ціни. Для овочів – товарний вигляд майже повністю формує ціну реалізації.

Продовжити термін зберігання огірків при температурі 4-8C^0 до 3-4 тижнів дозволить звичайна вода. Для цього потрібно при збиранні огірків залишити плодоніжку на 2 см, і вже перед самими продажем (2-3 дні) заповнити ємність на 1-2 см водою і занурите на дно огірки хвостиками вниз. Воду необхідно міняти як мінімум раз на добу. Суть даного методу полягає в тому, що в міру втрати вологи огірки зможуть заповнювати її і довше залишатися свіжими. Гарантійний термін зберігання продукції - не більше 15 діб (при температурі повітря 10-14 °С і відносній вологості 85-95 %).

Таблиця 2

Економічне обґрунтування запропонованого маркетингового заходу для ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» (товар - огірки)

Строки реалізації	***Середні ціни реалізації, грн/кг***	***Максимальні ціни реалізації, грн/кг****	***Ефект від запропонованого заходу, грн/кг***
Лютий	59,37	90	30,63
Березень	53,29	70	16,71
Квітень	36,37	45	8,63
Травень	16,94	20	3,06

**за даними дослідження ринку*

Джерело: складено за даними ПрАТ «Зміївська овочева фабрика»

Економічний ефект від запровадження даної пропозиції можна розрахувати на 1 кг огірків. Слід відзначити, що запропоноване рішення впливатиме лише на ціни реалізації, при цьому затратна частина (повна собівартість) не змінюватиметься [1].

Висновки. ПрАТ «Зміївська овочева фабрика» приділяє особливу увагу високій якості продукції, що досягається завдяки: автоматизації та постійному контролю всіх етапів виробництва, починаючи від посіву врожаю і закінчуючи його транспортуванням; введення новітніх технологій вирощування овочевих культур, застосування ефективної системи крапельного зрошення, впровадженню нових продуктивних сортів; наявності агрохімічної лабораторії, яка використовує сучасні методи діагностики і контролю над правильним харчуванням рослин, станом ґрунту, нормою мінералів в овочах і т.д. У подальшому запровадження даної маркетингової пропозиції щодо корегування строків реалізації товарів дасть також змогу виробнику отримувати додатковий економічний ефект, розширювати канали збуту та формувати оптимальні терміни реалізації овочевої продукції протягом року й тим самим підвищувати рентабельність бізнесу і збільшувати свою ринкову частку, яка є основним показником конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Література.

1. ***Іващенко О.В.*** Формування прибутку с сільськогосподарських підприємствах. *Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент».* Вип. 4 (35). Суми : СНАУ, 2009. С. 71-76.

2. ***Кернясюк Ю.*** Ринок овочів відкритого ґрунту та тепличних. *Агробізес сьогодні.* URL : http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/10912-rynok-ovochiv-vidkrytoho-gruntu-ta-teplychnykh.html

3. Концепція органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні / за ред. ***Я.М. Гадзало, А.С. Заришняката В.Ф. Камінського***. К. : ННЦ «Інститут землеробства» НААН. 2015. 42 с.

4. ***Мандич О.В.*** Основні фактори формування ринкової позиції зерновиробників. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. 2014. Вип. 149. С. 224-229.

5. ***Мандич О. В., Романюк І.А., Нікітіна О.М.*** PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Вісник ХНТУСГ : Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ. 2016. Вип. 177. С. 160-165.

6. ***Мармуль Л.О., Коваль С.В., Романюк І.А.*** Організаційно-економічні засади розвитку та вдосконалення структури ринку плодоовочевої продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2016ua/26.pdf

7. ***Романюк І.А.*** Нові чинники та концепції здійснення інтенсифікації сільського господарства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* 2016. Вип. 4. С. 60-63.

8. https://agravery.com/uk/posts/show/dumka-vitciznanij-rinok-viavivsa-ne-gotovij-do-rizkogo-zbilsenna-eksportu-ogirkiv-z-tureccini

9. https://zof.kh.ua/

УДК 339.13

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ОВОЧІВ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МАРКЕТИНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

THE CURRENT STATE OF THE VEGETABLE MARKET IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF MARKETING TOOLS

НЕСКРОМНА Н.С., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті визначено існуючий стан функціонування ринку овочевої продукції, зокрема, проведено аналіз виробничих, цінових та збутових можливостей, а також надано рекомендовано на основі отриманих результатів підвищувати результативність товаровиробників через використання окремих інструментів маркетингу.

Ключові слова: *ринок овочевої продукції, маркетингова діяльність, конкурентоспроможність, результативність.*

The article defines the current state of functioning of the vegetable market, in particular, the analysis of production, price and sales opportunities, and provides recommendations based on the results obtained to increase the productivity of producers through the use of individual marketing tools.

Key words: *vegetable market, marketing activities, competitiveness, efficiency.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Управління маркетингом на підприємстві є складним процесом, який охоплює всі функції, пов'язані з ринком, задоволенням потреб споживачів та підвищенням ефективності діяльності підприємства [5]. Першочерговими завданнями організації управління маркетингом в сільськогосподарських підприємствах, які займаються виробництвом овочевої продукції, є проведення аналізу та вивчення існуючої ситуації й тенденцій розвитку цільового об'єктового ринку на мікро-, мезо- та макрорівнях [1]. Однак, вивчення ринкового макросередовища підприємства має проводитись не тільки в розрізі економічної ефективності виробництва та реалізації продукції, а й з огляду на проведення аналізу інфраструктури та каналів розподілу продукції на зазначеному ринку [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головною проблемою не досить ефективного функціонування аграрного ринку України, на наш погляд, є існування недоліків у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики маркетингу товаровиробників. Це відбувається на фоні недостатнього наближення накопичених наукових та практичних здобутків до суб'єктів їх застосування. Тому розв'язання проблем функціонування об'єктового ринку слід починати з опрацювання та адаптації до поточних умов діяльності методологічного підґрунтя до складових політик маркетингу підприємств, як основних учасників ринку [3].

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення існуючого стану функціонування підприємства на ринку овочевої продукції, зокрема, аналіз його виробничих та збутових можливостей, а також надання пропозиції щодо підвищення економічної ефективності реалізації товару через використання окремих інструментів маркетингу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Овочівництво – складна і трудомістка галузь АПВ, повноцінний розвиток якої стримується низкою причин, які можна згрупувати за двома основними напрямами, такими як формування пропозиції (виробництво) та управління

* *Науковий керівник – Мандич О.В., д.е.н., професор*

процесами задоволення попиту (маркетингова діяльність). До проблем формування пропозиції належать: низький рівень агротехнологій під час вирощування овочевих культур унаслідок недостатнього ресурсного та технологічного забезпечення; невідповідність вітчизняної овочевої продукції європейським стандартам (європейські супермаркети реалізують лише продукцію, що має сертифікат якості та безпеки) тощо. До проблем управління процесами задоволення попиту належать: відсутність необхідних потужностей для доробки і зберігання; низький розвиток агрологістики та відсутність професійного брендингу; відсутність ефективної інфраструктури [4]. За оцінками фахівців аграрного ринку обсяг його овочевого сегменту в Україні навіть перевищує зерновий. Однак незадовільний рівень розвитку даного ринку (неструктурованість, значні втрати при товаропросуванні, висока вага спекулятивної складової у ціноутворенні тощо) свідчать про необхідність обґрунтування перспективних заходів для його розвитку [6].

Овочівництво є одним із найбільш прибуткових видів агробізнесу, а сам ринок овочів займає стратегічно важливе значення у забезпеченні населення якісними та особливо корисними видами продовольства, які є джерелом вітамінів.

Виробництво овочів належить до стратегічно важливих напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва, що не лише гарантує продовольчу безпеку держави, але також забезпечує сировиною харчову переробну промисловість, яка випускає експортно орієнтовану продукцію із високою доданою вартістю [8].

На ринку овочів останніми роками складалася ситуація, коли внутрішнє виробництво з розрахунку на одну особу загалом зросло до 215-221 кг, тоді як споживання трохи перевищило раціональну норму (161 кг) і досягло орієнтовно близько 165 кг (рис. 1).

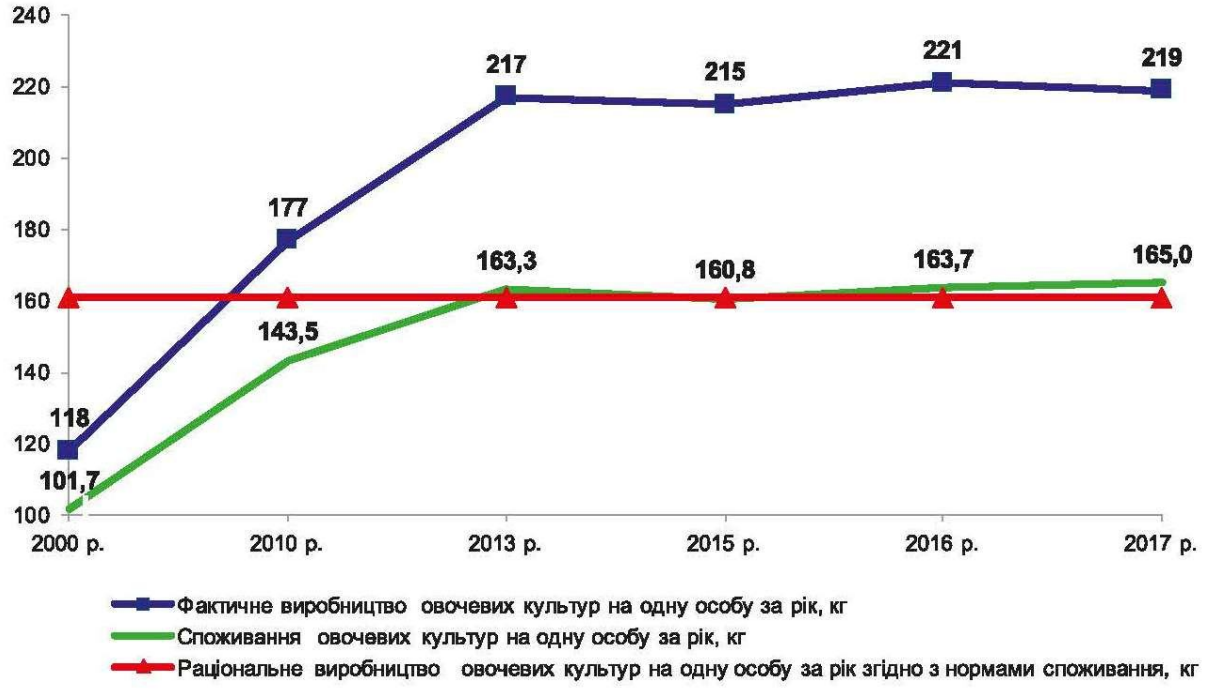

Рис. 1. Динаміка виробництва в Україні овочів відносно раціональної норми споживання (рівень споживання у 2017 р. – експертна оцінка)

Джерело: складено за даними Держслужби статистики України

Однак навіть за наявних умов це не зменшувало обсяги їх імпорту, особливо в зимово-весняний сезон, коли вітчизняні аграрії ще не в змозі повністю покрити зростальний на них попит власним виробництвом.

Загалом, торік порівняно із 2000-м виробництво овочів зросло в 1,6 разу навіть за умов зниження площі їх збирання, що не в останню чергу було досягнуто передусім за рахунок суттєвого підвищення середньої урожайності вирощування в 1,8 разу (рис. 2).

Овочівництво закритого ґрунту, або тепличне здебільшого зосереджене на вирощуванні двох основних культур — помідорів та огірків (рис. 3).

У загальному виробництві частка овочів закритого ґрунту щороку зростає і минулого року вже досягла 6,1%. При цьому 30,1% усього обсягу, або майже кожен 3 кг огірків із 10 було вироблено в теплицях, тоді як частка помідорів становила близько 11,7%. Однак нинішні обсяги виробництва овочів у тепличних господарствах є недостатніми для задоволення зростаючого сезонного попиту на цю продукцію, про що свідчить аналіз імпорту окремих їх видів.

Ціни на овочі традиційно мають сезонний характер волативності зміни. Однак внаслідок певних особливостей їх формування на ринку, зумовлених високим рівнем конкуренції з боку мільйонів їх основних виробників — господарств населення, а також тисяч аграрних підприємств та імпорту, цінові тренди є більш передбачуваними.

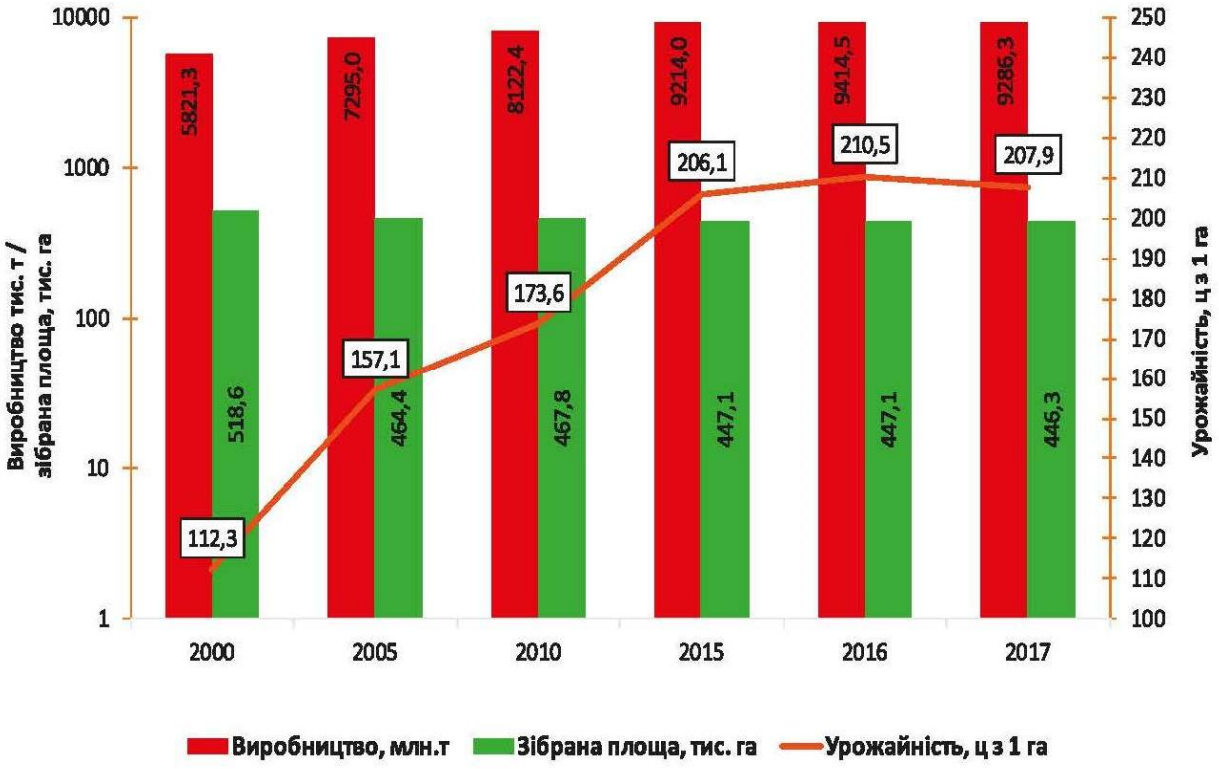

Рис. 2. Динаміка виробництва усіх овочевих культур в Україні

Джерело: складено за даними Держслужби статистики України

Впродовж січня-квітня 2018 р., порівняно з аналогічним періодом минулого року, середні ціни на овочі в Україні зросли на 8,3 %. Водночас, порівняно із січнем 2018 р. на ринку ціни реалізації в середньому по всіх овочах за 4 останні місяці підвищилися на 168,9%. Поряд із цим вартість овочів закритого ґрунту традиційно збільшилася у зимовий період та знижується із початком весни.

Для абсолютної більшості овочевих культур наявні реалізаційні ціни, за винятком окремих років, фактично дозволяють не лише повністю покрити усі виробничі витрати на їх вирощування, але й забезпечують досить високий рівень рентабельності, який зазвичай перевищує 100%. Тому цей напрям агробізнесу є доволі економічно вигідним та гарантує стабільний попит на продукцію як внутрішнього, так і зовнішнього продовольчих ринків [8].

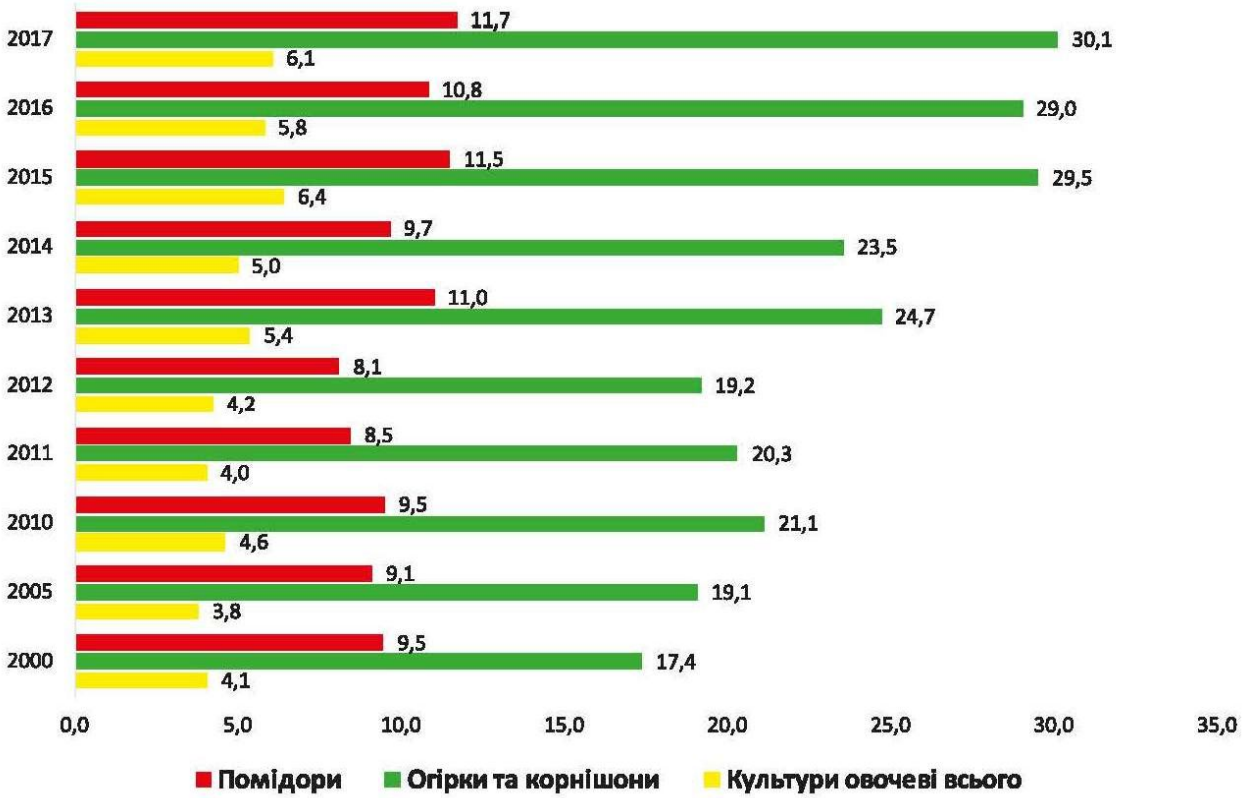

Рис. 3. Питома вага виробництва овочів закритого ґрунту в Україні, %
Джерело: складено за даними Держслужби статистики України

Висновки. Аналіз стану виробництва овочів свідчить, що вказаний напрям агробізнесу залишається одним із найбільш стійких та перспективних для розвитку в усіх категоріях господарств. Також слід відзначити, що овочі і продукти їх переробки нині фактично представляють значний зовнішньоекономічний резерв підвищення доходів і диверсифікації вітчизняного аграрного експорту. В свою чергу, імпорт овочів має суто виражений сезонний характер, а, відтак, не справляє суттєвого впливу на цінову ситуацію внутрішнього продовольчого ринку.

Література.

1. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Суспільні ринкові трансформації: глобальний контекст. *Вісник ХНТУСГ : Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ. 2018. Вип. 193. С. 110-120.

2. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Транснаціоналізація національних економічних систем в умовах глобалізації. *Вісник ХНТУСГ : Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ. 2018. Вип. 200. С. 95-103.

3. ***Іващенко О.В.*** Сучасний стан та тенденції розвитку об'єктових ринків продукції рослинництва // Ринкова система України: стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. ***О.В. Макарюка, В.М. Жмайлова, Ю.І. Данька***. – Х. : «Міськдрук». 2011. С. 630-681.

4. ***Корнієнко С.І., Рудь В.П., Кіях О.О., Терьохіна Л.А.*** Концептуальні основи розвитку овочівництва та забезпечення продовольчої безпеки. *Міжвідомчий тематичний науковий збірник «Овочівництво і баштанництво».* 2012. № 58. С. 7-18.

5. ***Мандич О. В.*** Стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: інструментальний підхід. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. Вип. 172. 2016. С. 141-147

6. ***Мандич О.В.*** Основні фактори формування ринкової позиції зерновиробників. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. 2014. Вип. 149. С. 224-229.

7. ***Писаренко В.В.*** Перспективи розвитку галузі овочівництва. *Економіка АПК.* 2010. № 7. С. 39-42.

8. ***Сухий П.А., Заячук М.Д.*** Сучасний стан і перспективи розвитку овочівництва в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Географічні науки.* 2012. Т. 25 (64), № 3. С. 38-48.

9. http://www.agrosvit.info/pdf/9_2009/9.pdf

УДК 635:338.439.5(477)

ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE

НОСКОВА К.Є., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті досліджено особливості функціонування ринку органічної продукції в Україні та проблеми, які виникають на шляху його розвитку. До таких проблем ми відносимо: складні умови і великі терміни проходження сертифікації продукції і підприємств; складність виходу вітчизняної продукції на ринки країн Європейського Союзу; наявність псевдоорганічних виробників; висока вартість органічних продуктів та інші.

Ключові слова: *органічна продукція, органіка, екоовиробництво.*

The article deals with the peculiarities of the functioning of the organic produce market in Ukraine and the problems that arise in the way of its development. Such problems include: difficult conditions and long terms of certification of products and enterprises; the difficulty of domestic products entering the markets of the European Union; presence of pseudo-organic manufacturers; high cost organic products and others.

Key words: *organic production, organics, ecological production.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Глобальною проблемою всього світу є забезпечення мінімально шкідливого впливу на екологію у процесі виробництва, в тому числі і продукції сільського господарства. Використання хімічних добрив, антибіотиків та інших речовин негативно впливає на навколишнє середовище. Виходячи з цього, необхідним шляхом для зменшення такого агресивного впливу на довкілля є екологічно чисте виробництво. Сьогодні в Україні виробництво органічної продукції має ряд проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, які супроводжують розвиток українського ринку органічної продукції займається ряд вчених, таких як Гаваза Є.В., Довгань О.М., Мандибура Я.В., Каблучка А., Найда І.С., Запша Г.М., Квятко Т.М. та ряд інших. Не зважаючи на те, що дана тема висвітлена у ряді наукових праць, слід зауважити, що коло питань залишається не повністю розкритим і потребує подальшої доробки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження основних проблем виробництва та реалізації органічної продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині розвиток органічного аграрного виробництва на державному рівні в нашій країні регулюється Конституцією України, Земельним кодексом України, Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища». Особливого значення набув Закон України «Про виробництво та обіг органічної

* *Науковий керівник – Бабко Н.М., к.е.н., доцент*

сільськогосподарської продукції та сировини», згідно якого, органічна продукція ідентифікується як продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва, а виробництво органічної продукції (сировини) визначається як виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів. [7].

З кожним роком тренд «органік» набуває все більшої популярності: невеликі й середні виробники в Україні активніше беруться за вирощування такої продукції, а торгові мережі виділяють цілі полиці і відкривають «органічні» відділи. Найбільше операторів органічних продуктів нараховується у Київській, Херсонській, Вінницькій, Одеській, Житомирській областях [6].

Зараз в Україні працює майже 400 виробників органічної сільськогосподарської продукції, ми займаємо двадцяте місце в світі і одинадцяте в Європі за площею сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом. Наша органічна продукція експортується в більш ніж 40 країн світу: Нідерланди, Німеччина, Великобританія, Італія, Австрія, Польща, Швейцарія, Бельгія, Чехія, Болгарія, Угорщина. Українські органічні продукти надзвичайно популярні в Америці і країнах Азії (близько € 4 млн із загального експорту) [5, 2].

Основні види продукції, яка виробляється та споживається в Україні – зернові культури, м'ясо, молочні продукти, а також крупи. Хоча всі продукти харчування можуть бути органічними, такі як гриби, олії, фрукти, баштани. Для того, щоб отримати маркування, яке засвідчує, що дана продукція є органічною, треба пройти сертифікацію.

Отримати сертифікат відповідності досить важко. Для цього заявник повинен зібрати необхідні документи, зразки продукції і звернутися у відповідний уповноважений орган з сертифікації. У зв'язку з цим виникає так званий «перехідний період», протягом якого комісія перевіряє землю, воду, насіння, технології, документообіг, персонал. Як правило він триває від одного року до трьох. Якщо протягом цього часу фермер дотримувався стандартів, він подає заяву на сертифікацію, і у наступний сезон отримує «Євролисток» або, як це буде тепер, «Organic made in Ukraine» [3, 4].

Псевдоорганічних виробників відслідковують представники відповідних комісій. Якщо два роки тому псевдоорганічних виробників було майже 20%, то на сьогоднішній день їх дуже мало, тому що минулого року вступив в силу закон про органічне виробництво в Україні, і тепер це карається на державному рівні.

Найбільш відомими українськими виробниками органіки є: «Світ Біо» («Либідь-К»), «Золотий Пармен», «Mol'far», «Органік мілк» («Галекс-агро»), «Сквирянка», «Liluck», «Етнопродукт», «Organico» («Каспер»), «LiQberry», «Екород» («Органік Оригінал»). Наразі, за оцінками Мінагрополітики, частка органічних продуктів на ринку не перевищує 10 % [1].

Майже 95 % виготовленої продукції України експортується переважно в країни Європейського союзу: Нідерланди, Велика Британія, Австрія, Італія, Польща, Швейцарія, Чехія, Болгарія, США, Канада, Угорщина. В основному експортують зернові, олійні, бобові, ягоди, фрукти та дикороси, макуху соняшника, борошно, олію соняшника, шрот соняшника, горіхи, березовий сік.

Здавалось би, органічний продукт має коштувати дешевше. Це може бути так, якщо виробництво буде правильно побудоване. Але загалом по всьому світу органічні продукти дорожчі. Органічна сертифікація коштує від 7000 гривень за гектар. Гроші, виділені обласним бюджетом на сільське господарство зазвичай йдуть не в ті руки. Тому фактично держава не підтримує органічного виробника і йому доводиться піднімати ціни [5].

Взагалі вартість продукції залежить від багатьох параметрів: площа угідь, галузі АПК, стану господарства, кількості працівників. Також слід враховувати, той факт, що хімічного добрива на вирощування потрібно менше, а ефективність у нього більша. Виробники працюють тільки з натуральними добривами, органічним цукром, тому ціна дуже зростає.

Хоча наукові дослідження в 2010 році не виявили жодних свідчень того, що вживання органічних продуктів може мати позитивний вплив на здоров'я, як і певних переваг у поживній цінності органічної продукції порівняно із продуктами традиційного виробництва, однак нещодавні більш масштабні дослідження наголошують, що органічні продукти у порівнянні з продуктами інтенсивного сільського господарства містять більше антиоксидантів, які сприяють профілактиці хронічних захворювань, а також мають менші концентрації важких металів та пестицидів.

В Європейських країнах державні організації, такі як дитячі садки та школи закуповують органічні продукти. В ЄС підтримують виробників органічного виробництва, а особливо тих, хто знаходиться на перехідній стадії. Самі держави заохочують перехід виробників на органічні технології. Наприклад, в Польщі в першу чергу, більшість їхніх сил йде саме на роботу зі школярами, а не дорослим населенням. Така стратегія обґрунтовується тим, що діти більш вимогливо ставляться до етики споживання та збереження навколишнього середовища. Взагалі світ дуже динамічний, потрібно орієнтуватися на молоде покоління, оскільки велика частина з них приїжджає з-за кордону, де вони вже встигли призвичаїтися до дієтичних та органічних продуктів. Відповідно, ці люди шукатимуть вже звичні їм товари на полицях українських супермаркетів.

Висновки. Отже, слід зазначити, що для того щоб продукт був придбаний кінцевим споживачем повинні взаємодіяти три елементи: держава – виробник – споживач. Так, просування органічної продукції стане ефективним, якщо ключові повідомлення будуть зрозумілими і цінуватимуться великою кількістю осіб, які належать до цільових груп споживачів. Тільки зі злагоджено побудованою ідеєю українські виробники органічної продукції зможуть досягти ефективного просування своєї продукції та збільшення її споживання.

Література.

1. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Суспільні ринкові трансформації: глобальний контекст. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 193. С. 110-120.

2. ***Гаваза Є.В.*** Особливості адаптації зарубіжного досвіду регулювання ринку органічної продукції до умов України. *Вісник Сумського НАУ. Серія «Фінанси і кредит».* 2012. № 2. С. 250-254.

3. ***Довгань О.М., Мандибура Я.В.*** Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність. *Сталий розвиток економіки.* 2013. № 1. С. 200-206.

4. ***Каблучка А.*** Виробництво органічної продукції рослинного та тваринного походження. Маркетинг органічної продукції. URL : http://aec.org.ua/pdf/conf1/kablychkaua.pdf.

5. ***Найда І.С., Запша Г.М.*** Органічне землеробство як пріоритетний напрям соціоекономічного розвитку сільського господарства України. *Бізнес Інформ.* 2015. № 1. С. 200-204.

6. ***Квятко Т.М.*** Агромаркетинг як складова підвищення ефективності діяльності вітчизняних сільгосппідприємств. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія «Економічні науки».* – Львів : ФОП Корпан Б.І., 2014. Т. 16. № 1 (58). Ч. 1. С. 213-218.

7. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 № 425-VII (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18.

УДК 657.471

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

METHODICAL ASPECTS OF INTERNAL AUDIT AT ENTERPRISE

ЄРМАКОВА А.Ю., САХНО Ю.В., МОСІЄНКО А.В., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті визначено фактори, які обумовлюють необхідність розробки єдиних методів до проведення внутрішнього аудиту. Розкрито цілі стандартів внутрішнього аудиту. Представлено підходи до розробки методології внутрішніх стандартів служби внутрішнього аудиту. Зазначено, що внутрішні стандартів служби внутрішнього аудиту спрямовані на підвищення достовірності забезпечення повноти фінансової та управлінської звітності.

Ключові слова: *аудит, внутрішній аудит, методика внутрішнього аудиту, стандарти внутрішнього аудиту.*

The article defines the factors that necessitate the development of common methods for conducting internal audit. The objectives of internal audit standards are disclosed. Approaches to development of methodology of internal standards of internal audit service are presented. It is stated that internal standards of the internal audit service are aimed at improving the reliability of ensuring the completeness of financial and management reporting.

Key words: *audit, internal audit, internal audit methodology, internal audit standards.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розробка структури внутрішнього аудиту для підвищення достовірності та надійності фінансової, а також управлінської звітності актуальна для будь-якого підприємства, яке бажає контролювати порядок ведення бухгалтерського обліку, виконання поставлених планів, відповідність цілей, дотримання законодавства. Актуальність розробки пов'язана і з недостатністю елементів нормативного та методологічного регулювання, що існують в даний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему організації внутрішнього аудиту на підприємстві неодноразово розглядали у своїх працях такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець [1], Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча [2], Н.А. Орленко, О.М. Кудирко [3], М.О. Виноградова [4], А.В. Шульга, О.А. Топоркова [5] та інші. Окремі науковці зосереджували свої дослідження на питаннях вивчення поняття внутрішнього аудиту в загальному, інші ж – вивчали саме підходи до організації внутрішнього аудиту на підприємстві. Сьогодні ж найбільшу проблему становить методичне забезпечення внутрішнього аудиту. Тому деякі питання раціональної організації внутрішнього аудиту залишаються невисвітленими і потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка методологічних підходів, які забезпечують достовірність звітної і управлінської інформації про діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує кілька факторів, які обумовлюють необхідність розробки єдиних методів до проведення внутрішнього аудиту:

1) розвиток і вдосконалення бухгалтерського обліку та його орієнтація на формування звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності;

2) необхідність розробки уніфікованих стандартів проведення внутрішнього аудиту як форми внутрішнього контролю.

** Науковий керівник – Бірченко Н.О., к.е.н., доцент*

Так, в сучасних умовах розробка і практичне використання внутрішнього аудиту стало визначальним фактором проведення ефективного контролю і наближення його рівня до міжнародних стандартів. Важливим доказом цього є застосування міжнародних стандартів внутрішнього аудиту в світовій практиці. Цілями цих стандартів є:

– визначення основних принципів діяльності внутрішнього аудиту;

– забезпечення методологічної бази для виконання різних функцій внутрішнього аудиту, які спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства;

– допомога у вдосконаленні процесів, що відбуваються всередині підприємства.

Нормативним документом, який регулює проведення внутрішнього аудиту, є Методичні положення про систему внутрішнього аудиту (МПСВА), що включають в себе інші нормативні акти: положення про внутрішній аудит, програму гарантій і підвищення якості, ризик-орієнтований план та ін. Методичні положення про систему внутрішнього аудиту розробляються і затверджуються підприємством.

Згідно МПСВА внутрішні нормативні акти повинні відповідати визначенню внутрішнього аудиту, Кодексу етики і МПСВА. Крім вищевказаних документів внутрішні аудитори повинні розробляти програму аудиту, робочі документи, формувати звіти.

Під внутрішніми стандартами з ведення внутрішнього аудиту розуміються документи, які деталізують і регламентують вимоги до проведення внутрішнього аудиту і оформлення результатів його проведення.

Метою таких стандартів є забезпечення ефективності діяльності підрозділів підприємства та його відповідності положень законодавчих актів і нормативних документів, що регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку. Розробка внутрішніх стандартів дозволяє створити методику проведення внутрішнього аудиту більш раціональною та зменшити трудомісткість перевірок шляхом створення спеціальних таблиць, впровадження нових технологій, забезпечення систем внутрішнього контролю.

Методичне забезпечення внутрішнього аудиту – це складова частина всієї нормативної системи підприємства (внутрішнього нормативного регулювання).

Доцільно виділити деякі блоки стандартів внутрішнього аудиту:

1) організаційні стандарти, які визначають структуру служби внутрішнього аудиту;

2) стандарти, які визначають проведення внутрішнього аудиту і його основні напрямки;

3) стандарти, що визначають порядок взаємодії внутрішніх аудиторів із зовнішніми;

4) стандарти, які регламентують порядок формування звітів по проведеним заходам і надання цих звітів вищим органам.

В цілому застосування стандартів внутрішнього аудиту дозволяє:

– забезпечити ефективність діяльності підприємства та окремих підрозділів;

– підвищити відповідальність працівників за якість виконуваної роботи;

– дотримуватися чинного законодавства щодо фінансово-господарської діяльності;

– знизити трудомісткість аудиту;

– сприяти впровадженню нових технологій.

Існує ще один методологічний аспект, що вимагає опрацювання, – це спрямованість служби внутрішнього аудиту на забезпечення взаємодії зі службою зовнішнього аудиту. Причому це має проявлятися не тільки в процесі проведення зовнішніх перевірок, але і в систематичному зверненні до служби зовнішнього контролю, наприклад, при проведенні інвентаризацій і ревізій, а також з метою консультації з деяких питань.

Стандарти внутрішнього аудиту розробляються фахівцями служби внутрішнього аудиту, потім узгоджуються і затверджуються керівником організації. При цьому внутрішні стандарти в міру необхідності повинні піддаватися корегуванню в зв'язку зі змінами в сфері законодавства або змінами в діяльності самого підприємства.

Контроль за дотриманням внутрішніх стандартів повинен проводитися з боку керівника відповідного підрозділу (центру відповідальності). Однак слід пам'ятати, що найбільш об'єктивною оцінкою методологічного рівня стандартів внутрішнього аудиту буде тільки зовнішня перевірка.

Висновки. Таким чином, запропоновані підходи до розробки методології внутрішніх стандартів служби внутрішнього аудиту спрямовані на підвищення достовірності забезпечення повноти фінансової і управлінської звітності, а також оптимізації діяльності підприємства за рахунок збільшення надійності і ефективності системи внутрішнього контролю, її відповідності з міжнародною практикою.

Література.

1. ***Бутинець Ф.Ф.*** Аудит: підручник. Житомир: П.П. «Рута», 2005. 512 с.

2. ***Кулаковська Л.П., Піча Ю.В.*** Організація і методика аудиту: підручник. К. : Каравела, 2012. 544 с.

3. ***Орленко Н.А., Кудирко О.М.*** Теоретичні основи і практичні аспекти організації внутрішнього аудиту у системі управління підприємства. URL : http://rusnauka.com/26_WP_2013/Economics/7_144630.doc.htm.

4. ***Виноградова М.О.*** Аудит: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2014. 500 с.

5. ***Шульга А.В., Топоркова О.А.*** Організація служби внутрішнього аудиту і методика його проведення. *Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна.* 2012. Вип. 42. С. 341-346.

УДК 657.471

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

METHODOLOGICAL ASPECTS OF CONDUCTING AN AUDIT OF EXPENSES OF AN ENTERPRISE

КРОТОВА О.А., РАХІЛЬЧУК С.П., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті викладені основні етапи проведення аудиту витрат діяльності підприємства. Розкрито організаційні та методичні аспекти аудиту витрат діяльності підприємства. Зазначені аудиторські процедури, які використовуються при аудиті витрат, можливі помилки, які виявляються в процесі перевірки. Представлена послідовність проведення аудиту.

Ключові слова: *аудит, витрати, аудит витрат діяльності підприємства, методика аудиту, аудиторські процедури, аналітичні процедури.*

The article describes the main stages of the audit of the costs of the enterprise. The organizational and methodological aspects of the audit of the costs of the enterprise are revealed. These audit procedures used in the audit of costs, possible errors that occur during the audit. The sequence of the audit is presented.

Key words: *audit, expenses, audit of expenses of activity of the enterprise, methodology of audit, audit procedures, analytical procedures.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємства значною мірою залежить від поведінки витрат та управління ними. В умовах швидких змін конкурентного середовища, підвищення складності процесів управління у

* *Науковий керівник – Бірченко Н.О., к.е.н., доцент*

керівництва підприємства недостатньо інформації, необхідної для прийняття правильних управлінських рішень і забезпечення конкурентоспроможності. Тому виникає необхідність більше уваги приділяти контролю за витратами підприємства шляхом проведення аудиту.

Здійснення якісного та ефективного аудиту витрат діяльності підприємства забезпечує прибутковість підприємства, інформаційну прозорість різних напрямків господарської діяльності та виживання в конкурентному середовищі. Знання методології аудиту витрат та вміння застосовувати його методику при дослідженні різних сторін господарської діяльності підприємства є одним з найважливіших елементів компетентності аудиторів. Необхідність вдосконалення і розвитку методології аудиту витрат діяльності підприємства пов'язана з об'єктивною необхідністю підвищення його якості, з метою більш повного задоволення інформаційної потреби в достовірній інформації про діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації і методики аудиту витрат підприємства присвячено багато наукових праць, серед яких найбільш відомими є розробки Ф.Ф. Бутинець [1], М.Д. Білик [2], М.О. Виноградова [3], Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча [4], М.Ф. Огійчук [5] та інших вчених. Разом з тим, певні організаційно-методичні особливості аудиту витрат підприємства потребують конкретизації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних напрямів проведення аудиту витрат на підприємстві і формування методики аудиту та розробки обґрунтованих пропозицій щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудит витрат підприємства є системним дослідженням і оцінкою всього комплексу економічних показників діяльності підприємства. Його можна розглядати в декількох аспектах, але ми розглянемо аудит витрат підприємства як частина загального аудиту, який регламентується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [6] і Міжнародними стандартами аудиту та включає проведення аудиторської перевірки організації обліку і системи внутрішнього контролю; оформлення первинних документів та облікових регістрів; відображення в звітності операцій, пов'язаних з формуванням всіх видів витрат.

Мета аудиту витрат – підтвердження правильності класифікації витрат, не пов'язаних з виробництвом, та правильності і повноти відображення їх в обліку.

Якість аудиту залежить від того, наскільки ретельно проведена робота до початку аудиторської перевірки: увага до підбору клієнта, отримання інформації про клієнта, встановлення і прийняття умов і зобов'язань підприємства та аудиторської фірми, планування аудиту. Розглянемо алгоритм проведення аудиторської перевірки:

I етап «Планування аудиту»:

1.1. Тестування стану внутрішнього контролю витрат діяльності підприємства.
1.2. Оцінка аудиторського ризику і рівня суттєвості
1.3. Складання плану і програми аудиту.

II етап «Проведення аудиту»:

2.1. Проведення аудиторських процедур.
2.2. Збір аудиторських доказів.
2.3. Оформлення робочих документів аудитора.
2.4. Проведення аналітичних процедур.

III етап «Розробка рекомендацій і оформлення аудиторського звіту»:

3.1. Узагальнення і оцінка результатів аудиту витрат.
3.2. Розробка підсумкових документів за результатами аудиту витрат діяльності підприємства.

Передує початку аудиту попередній огляд, який проводиться з метою оцінки слабких і сильних сторін внутрішнього контролю витрат діяльності підприємства. Для цього можна використовувати методи і прийоми, які розробляються аудиторською фірмою, а також спеціальні аудиторські процедури – тести. Під час такого тестування аудитор встановлює: чи зазначаються в наказі про облікову політику питання класифікації витрат діяльності підприємства; чи не змінювалася протягом звітного періоду облікова політика в розрізі визначення та класифікації витрат; чи дотримуються на підприємстві вимоги, встановлені наказом про облікову політику.

Наступною дією аудитора є прийняття рішення щодо методу організації перевірки (суцільна, вибіркова, аналітична) і кількості аудиторських процедур, необхідних для підготовки об'єктивного аудиторського звіту.

Під час аудиторської перевірки, як правило, немає можливості перевірити всю документацію, пов'язану з бухгалтерським обліком витрат діяльності підприємства в силу вартісних і часових обмежень. Тому аудитори обмежуються вибіркою, використанням статистичної або нестатистичної її методики. Однак при застосуванні вибіркової перевірки можуть бути не виявлені найбільш суттєві помилки. Як наслідок, одним із шляхів правильності застосування вибірки, на наш погляд, є правильний вибір в залежності від мети аудиту системи показників, які відображають якісні і кількісні характеристики підприємства.

Аудитору важливо правильно оцінити систему внутрішнього контролю, бухгалтерського обліку, рівень суттєвості і аудиторський ризик. Аудиторський ризик при аудиті витрат діяльності підприємства можна визначити, як ймовірність не виявлення суттєвих перекручень інформації про адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати в фінансовій звітності.

Аудитор повинен на підставі оцінки стану систем внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку оцінити аудиторський ризик і розробити аудиторські процедури, які дозволять знизити його до прийнятного рівня.

Аудитор під час перевірки з'ясовує такі питання: обґрунтованість списання понесених витрат фінансовий результат; дотримання підприємством норм, визначених П(С)БО 16 «Витрати»; обґрунтованість відображення витрат відповідно до класифікації видів діяльності; правильність оформлення операцій з обліку адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат в первинних документах, регістрах аналітичного і синтетичного обліку.

Для прийняття необхідних управлінських рішень витрати групують і розподіляють. Тому аудитору доцільно перевірити правильність їх розподілу за центрами відповідальності.

Аудитор самостійно вибирає послідовність перевірки в залежності від особливостей діяльності підприємства і умов договору. Вважаємо, що при аудиті витрат діяльності підприємства доцільніше застосовувати підхід від загального до конкретного.

При зборі аудиторських доказів, які можуть підтвердити достовірність бухгалтерського обліку витрат діяльності підприємства, аудитор може використовувати різні аудиторські процедури: інспектування; спостереження; перерахунок; аналітичні процедури.

Здійснюючи аудиторські процедури, аудитор визначає можливі помилки, які виникають під час перевірки. Щодо аудиту витрат діяльності підприємства, то типовими помилками є: невідповідність застосовуваного методу обліку витрат, закріпленому в обліковій політиці; витрати підприємства не можна порівняти з доходами; неправильне розмежування витрат по звітних періодах; порушення методології обліку.

При цьому аудитор формує відповідні робочі документи, де зазначає знайдені помилки і їх вплив на достовірність фінансової звітності. Свою незалежну думку аудитор висловлює в аудиторському звіті.

Висновки. Отже, зниження витрат діяльності підприємства в сучасних умовах має розглядатися як стратегічний напрямок розвитку підприємства, який має забезпечити його конкурентоспроможність, підвищити прибутковість діяльності.

Аудит витрат діяльності підприємства є невід'ємною частиною загального аудиту підприємства, інструментом оперативного контролю прийнятих рішень, дієвим засобом запобігання неефективної господарської діяльності та виявлення внутрішньогосподарських резервів. Удосконалення організаційних і методичних аспектів аудиту витрат діяльності підприємства пов'язане з поглибленням практики виконання аналітичних процедур на всіх етапах аудиту та визначення стандартизованих підходів до певних методів дослідження.

Література.

1. ***Бутинець Ф.Ф.*** Аудит: підручник. Житомир: П.П. «Рута», 2005. 512 с.

2. ***Білик М.Д.*** Організація і методика аудиту сільськогосподарських підприємств: підручник. К. : КНЕУ, 2003. 628 с.

3. ***Виноградова М.О.*** Аудит: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 500 с.

4. ***Кулаковська Л.П., Піча Ю.В.*** Організація і методика аудиту: навч. посіб. 2-е вид. К. : Каравела, 2005. 560 с.

5. ***Огійчук М.Ф., Новіков І.Т., Рагуліна І.І.*** Аудит: організація і методика: навч. посіб. К. : Алерта, 2010. 584 с.

6. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19.

УДК 332.122:338.43

ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ECONOMIC, INFORMATIONAL, ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ASPECTS OF RURAL DEVELOPMENT

ТИМЧУР Г.М., студент*
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

В статті досліджуються особливості розвитку сільських територій в Україні. Говориться про необхідність створення нової форми господарювання – сімейних селянських фермерських господарств. Слід врахувати досвід Польщі, сільське господарство якої покликане виконувати цілу низку функцій: економічну, соціальну, туристичну, екологічну та регіональну.

Ключові слова: *розвиток сільських територій, сталий розвиток, збереження культурних традицій, сімейні селянські фермерські господарства.*

The article explores the features of rural development in Ukraine. It is necessary to create a new form of farming - family peasant farms. Consideration should be given to the experience of Poland, whose agriculture is intended to fulfill a range of functions: economic, social, tourism, environmental and regional.

Key words: *rural development, sustainable development, preservation of cultural traditions, family peasant farms.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним з найважливіших напрямів державної політики, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення, є забезпечення функціонування та розвитку сільських територій, що передбачає їх соціально-економічне зростання, збільшення обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності ведення сільського господарства, раціональне використання земель та ресурсів, досягнення максимальної занятості сільського населення і підвищення його добробуту.

Рівень оплати праці в сільському господарстві залишається одним з найнижчих серед інших галузей економіки (69% від середньої в економіці). При цьому, офіційно працевлаштовані в сільському, лісовому та рибному господарстві тільки 661,4 тис. осіб, превалює зайнятість в особистих селянських господарствах. Грошові доходи сільських домогосподарств, із яких 34,8% складають соціальні виплати, в розрахунку на члена домогосподарства – на чверть нижчі, ніж міських, частка доходів від особистого селянського господарства постійно знижується, 23% сільських домогосподарств мають середньодушові грошові доходи, нижчі за прожитковий мінімум (10,2% – у містах) [1, 3].

* *Науковий керівник – Бабко Н.М., к.е.н., доцент*

Серед жителів сільської місцевості рівень бідності в 1,7 разу вищий, ніж в містах як за відносним, так і за абсолютним критерієм. Серед сільських домогосподарств є бідними за умовами життя 39 % проти 19 % міських домогосподарств. Обезлюднення сіл, занепад соціальної та виробничої інфраструктур, зростання бідності та безробіття сільських мешканців – є важливою підставою для розробки сучасної системної аграрної політики сприяння розвитку сільських територій. Ринкові перетворення в економіці та зміни у формах власності, криза, що затяглася, викликали спад виробництва й погіршення якості життя сільського населення. Обумовлені цими й іншими факторами зміни на селі створюють принципово нову ситуацію, що спричиняє необхідність об'єктивного наукового осмислення процесів, які відбуваються, і розробку заходів, спрямованих на розвиток економіки й соціальної сфери села [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Головною сферою діяльності на селі й надалі залишається сільське господарство, тому закономірним є посилений інтерес науковців і практиків до теоретичних проблем розробки механізму регулювання соціальної сфери та її структурних елементів в умовах становлення ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що розвиток аграрного сектора економіки забезпечує вирішення складних соціально-економічних проблем села. Вивченню проблем розвитку сільських територій присвячено праці багатьох українських вчених: Борщевського В.В. [2], Калетніка Г.М. [4], Лисенко Л.В. [7], Мазура А.Г. [8], Мазура С.А. [9] та інших.

Відповідно до сучасних умов, коли відбувається реформування традиційних форм господарювання, створюються нові організаційно-виробничі структури, формується приватний сектор товаровиробників, значна кількість положень вимагає подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті: метою статті є дослідження деяких проблем розвитку сільських територій України. Соціально-економічна ситуація України вимагає якнайшвидшого виходу з системної кризи та розв'язання соціальних проблем українського суспільства (рівень і якість життя, підвищення загального добробуту, духовно-моральне збагачення).

Виклад основного матеріалу дослідження: Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» дається визначення «сільська місцевість» – території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови. Вітчизняні науковці поняття «сільські території» тлумачать як складну багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську систему з властивими їй кількісними, структурними, природними й іншими характеристиками.

За Мазуром А. сільські території включають в себе: населення, сільськогосподарські та інші угіддя поза межами сільських поселень, органи самоврядування та громадянські організації. Поняття ж "сільська місцевість" доцільно використовувати щодо кожного окремого населеного пункту, але не сільських територій як їх сукупності. Суперечність сільських територій і промислово орієнтованої інфраструктури формує поняття "місцева економіка", в якій вже можуть вироблятися продукція і послуги [8].

Класифікація сільської місцевості на "сільські регіони", "значною мірою сільські регіони" застосовується, головним чином, для запровадження різних підходів до їх фінансування із централізованих фондів САР ЄС. Цей підхід не несе в собі методологічного навантаження при визначенні сутності поняття сільського розвитку в європейській науці і практиці, а застосовується з міркувань диференційованого розподілу коштів із центрального рівня до регіонів.

Сільський розвиток означає цілеспрямовану зміну інституційних, економічних, екологічних, демографічних, соціальних, культурних, побутових та інших найважливіших факторів, що визначають напрямки та безпосередньо впливають на зростання рівня і якості життя сільського населення та забезпечують недопущення чи подолання бідності, а не просто більш комфортне існування в умовах бідності. Сільський розвиток відбувається на основі повноцінного здійснення прав власності/користування, ефективного використання і контролю місцевих громад над місцевими локальними ресурсами.

Основним способом організації сільськогосподарського, лісового, рибного, пасовищного та аквакультурного виробництва, що здійснюється і управляється сім'єю і спирається переважно на працю членів сім'ї є сімейне селянське фермерське господарство. В Україні функціонує 40,7 тис. фермерських господарств (з них 20 %, або 8,1 тис. з площею до 10 га) та 4,2 млн. особистих селянських господарств з середнім розміром земельної площі 1,5 га. Вони забезпечують виробництво понад 50 % валової продукції сільського господарства, в тому числі 97% картоплі, 82-86 % овочів, плодів і ягід, майже 80 % молока, понад 40 % м'яса. Задовольняючи потребу внутрішнього ринку у трудомістких і комерційно непривабливих для інших виробників продовольчих товарах, вони також дають змогу підприємствам корпоративного сектору нарощувати виробництво експортоорієнтованих видів сільськогосподарської продукції. Фермерські та особисті селянські господарства є місцем прикладання праці для 80% осіб, зайнятих у сільському господарстві [8].

Досвід багатьох європейських країн доводить, що в сучасних ринкових трансформаціях перевагою сімейного фермерського господарства є також те, що в процесі виробництва чи надання послуг постійно нагромаджується і передається від більш досвідчених до менш досвідчених або молодих працівників досвід та навички сільськогосподарського виробництва. Це є підставою для формування стабільності зайнятості у сільській місцевості та розвитку сільської економіки [1].

Дослідники справедливо наголошують на «двоїстості» господарств населення в сімейній економіці в залежності від масштабів виробництва продовольчої продукції. В одному випадку об'єми виробництва задовольняють потреби сім'ї і не більше того, в іншому - об'єми виробництва продовольчої продукції є більшими за потреби і перетворюється в товарну продукцію.

На думку Лисенка Л., потрібно використовувати досвід Польщі щодо формування механізмів забезпечення підприємств фінансовими ресурсами з державних джерел. Цей процес є відкритим, публічним, загальнодоступним, одним із його напрямів є стимулювання розвитку поряд із аграрними підприємствами сільських територій, які є підґрунтям відповідного виробництва. Якщо витрачати кошти на датування наявності тварин, будувати за рахунок бюджету (не зважаючи на рентабельність) тваринницькі комплекси та при цьому не розвивати соціальну інфраструктуру, то в один день може виявитися, що на них нема кому працювати [7].

Основна мета заходів з адаптації має бути сконцентрована на встановленні зі сторони Держави мінімальних необтяжливих вимог до критеріїв, яким має відповідати відповідна продукція, що знаходиться на внутрішньому ринку, а також пропонується до експорту, зокрема, на ринок ЄС.

В той же час у країнах ЄС ідея модернізації та інноваційності розвитку аграрного сектору останніми роками активно впроваджується на практиці. У Стратегії розвитку Європи до 2020 року наголошується на важливості досліджень та інновацій як ключових елементів у підготовці ЄС до майбутніх викликів. Орієнтирами «САП 2020» (Спільна аграрна політика) також є незаміннність інновацій у підготовці європейського сільського господарства до майбутнього. В рамках бюджету Європи – 2020 передбачається виділення 4,5 млрд. євро на дослідження та інновації в області продовольчої безпеки, біо-економіки та сталого розвитку сільського господарства. Однією з останніх таких ініціатив стало створення Європейською комісією (29 лютого 2012 року) Партнерства Європейських Інновацій (EIP) «Продуктивність у сільському господарстві та його сталий розвиток». Передумовами введення цієї ініціативи стали проблеми формування продовольчої безпеки (згідно існуючих прогнозів попит на продовольчу продукцію до 2050 року зросте на 70 %), сповільнення зростання продуктивності праці у аграрному секторі та незадовільний агроекологічний стан галузі. Падіння інвестицій у дослідницькій сфері аграрного сектору, зростання навантаження на середовище та природні ресурси (близько 45 % європейських ґрунтів стикаються з проблемами якості, 40 % сільськогосподарських земель є вразливими до забруднення нітратами, популяція птахів зменшилась на 20-25 % за останні 20 років). Тому ключовим викликом для сільського господарства Європи у майбутньому буде не лише зростання обсягу виробництва, але і його

розвиток на засадах сталого зростання. На думку Європейської Комісії ці виклики не можуть бути розв'язані без потужного поштовху до активного впровадження наукових досліджень та інновацій, в результаті чого між вченими, фермерами й іншими гравцями налагоджується тісна співпраця, що дозволяє прискорити швидкість передачі технологій від науки у сільськогосподарське виробництво, а також забезпечити більш систематизований зворотний зв'язок практичних потреб від сільського господарства до науки [2, 3, 5].

Висновки. Створення нової форми господарювання – сімейних селянських фермерських господарств має відбуватися на добровільній основі, ніхто не повинен зобов'язувати ОСГ реєструватися без їх бажання, переконання та економічної вигоди. Виокремлення в сільському господарстві саме сімейного фермерського господарства необхідне ще й через те, що рівень ефективності його функціонування значно залежить від природних чинників, а це вимагає особливої (першочергової) постійної допомоги з боку держави на адресу сімейного фермерського господарства. Отже, виділення цієї форми сімейного фермерства є об'єктивно необхідним і практично значущим.

Одним із основних напрямів державної підтримки в Україні має стати фінансування структурних перетворень у сільських територіях. Слід врахувати досвід Польщі, сільське господарство якої покликане виконувати цілу низку функцій, зокрема економічну (розбудова стабільного розвитку), соціальну (зайнятість, збереження культури, традицій), туристичну (пошук можливих додаткових доходів для селян), екологічну (екологічне виробництво, підтримання природних умов відтворення земель) та регіональну (формування інфраструктури у співпраці з іншими регіонами).

Література.

1. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Суспільні ринкові трансформації: глобальний контекст. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 193. С. 110-120.

2. ***Борщевський В.В., Притула Х.М.*** Розвиток сільських територій в контексті реалізації євро інтеграційної політики України. Проблемы развития внешнеэконо-мических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. 2013. URL : http://jpfrd.donnu.edu.ua/article/view/1820/1853

3. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки . Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL : http://minagro.gov.ua/node/16025.

4. ***Калетнік Г.М., Мазур А.Г.*** Науково-теоретичні засади формування та розвитку людського капіталу в сільських територіях. *Економіка. Фінанси. Менеджмент.* 2016. URL : http://efm.vsau.org/files/pdfa/3379.pdf.

5. ***Квятко Т.М., Рижикова Н.І.*** Генезис теорій конкуренції та прикладні засади їх імплементації в інноваційно-інвестиційному розвитку соціально-економічних систем. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2017. № 4. С. 45-54.

6. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року. Кабінет Міністрів України. URL : www.kmu.gov.ua.

7. ***Лисенко Л. В.*** Розвиток сільського господарства і сільських територій в Польщі – досвід для України. *Державне будівництво.* 2008. URL : http://www.kbuapa.kharkov.ua.

8. ***Мазур А.Г., Дмитрик О.В.*** Господарства населення як економічна категорія та суб'єкт облаштування сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент.* 2016. № 11. URL : http://efm.vsau.org/files/pdfa/3392.pdf.

9. ***Мазур С.А.*** Інфраструктурне забезпечення розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент.* 2017. URL : http://efm.vsau.org/files/pdfa/3542.pdf.

UDC 331.1

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF LABOR ADAPTATION AT AN ENTERPRISE

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ТРУДОВОЇ АДАПТАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

VYLUSK A.O., Master's student*
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

It is shown that the structure of the process of labor adaptation is complicated and systematic. It contains of the key elements that need to be considered by the employer, because without them this system wouldn't be effective and essential. The goals, methods and mechanisms are presented in the article.

Key words: *staff management, staff adaptation, potential of the enterprise, adaptation methods, team.*

Показано, що структура процесу адаптації працівників є складною та систематизованою. Вона містить ключові елементи, які повинні враховувати роботодавці, оскільки без них ця система не була б ефективною та суттєвою. Цілі, методи та механізми представлені у статті.

Ключові слова: *управління персоналом, адаптація персоналу, потенціал підприємства, методи адаптації, трудовий колектив.*

Formulation of the problem in general. Existing transformation processes in the economic sphere of public life reinforce the importance of increasing competitiveness for domestic enterprises, which pose fundamentally new tasks in the sphere of management staff. The requirements for the employee, their professional qualifications, and their ability to adapt quickly to changing environmental conditions, are changing. In this regard, the approach to adaptation which is an element of the HRM as a continuous process, calls for the need to develop optimal control technology.

Coming to the enterprise and starting a work activity, the employee has certain goals, needs, attitudes and certain requirements and expectations of the new job, formed ideas about its content, conditions and remuneration. In turn, the employer has established requirements for the employee on the educational qualification and competence characteristics, requirements for his level of productivity and adherence to work discipline. Management expects the employee to comply with the rules of internal labor regulations, social norms and adherence to the traditions established at the enterprise. Therefore, the introduction of a new employee into a functioning system is a pressing issue, the solution of which is to establish interaction and integration of interests - employee and employer.

Analysis of recent research and publications. The problem of adaptation of personnel at the enterprise and its impact on the effectiveness of staff in various aspects was considered in the scientific publications of many scientists, in particular: D. Ashirov, L. Balabanova, A. Bykov, D. Bogina, D. Vasilichev, V. Vasylchenko, O. Vihansky, A. Volgin, O. Hetman, V. Grinyova, O. Grishnov, V. Gerasymchuk, A. Grinenko, M. Doronina, N. Kasyanov, E. Kachan, L. Kerb, A. Kibanova, E. Kobtseva, A. Kolot, V. Kornyushina, O. Krushelnytska, G. Nazarov, V. Ponomarenko, I. Trotskaya, M. Hilb, F. Khmil, V. Huber, O. Kharchyshina, L. Shcherbak, O. Yastremska, G. Golovanova, N. Kolpachenko, O. Hridin, O. Nakisko, S. Rudenko etc. However, the issues of adaptation of new employees at enterprises in the conditions of transformational reformations in the economy still isn't covered insufficiently. Accordingly, it is necessary to disclose the features of the process of adaptation of the personnel of the enterprise. On this basis, the main tasks are to determine the nature of adaptation of new employees in the enterprise, to establish its role in forming the development potential and economic security, as well as to study progressive methods and approaches that will help the employee to join the team.

* *Scientific advisor – Hridin O.V., senior lecturer*

Formulating the goals of the article. The purpose of the article is to study the nature and structure of labor adaptation of employees in the enterprise.

Outline of the main research material. It is known that the basis of activity of any enterprise is the person, because the effective use of any types of resources available to the entity depends on them, which further determines the performance and overall level of competitiveness [10]. Therefore, the problem of recruiting staff [5] and the subsequent entry of new employees into the staff becomes particularly important for employers in the creation of a cohesive team. At the same time, the individual is forced to compete between the same specialists as themselves for the purpose of obtaining the desired position. Thus, the problem of adaptation is relevant to the individual [18].

Usually that the personnel adaptation procedure is intended to facilitate the entry of new employees into the team. Typically, a newcomer is faced with a lot of difficulties, the main part of which is generated by the lack of knowledge about the specifics of the duties, as well as the psychological traits of new colleagues and the peculiarities of relationships with them. Appropriately planned and implemented adaptation procedure can help eliminate more of the problems that they may face, accelerate employee engagement and acceptance of the corporate culture of the enterprise.

In general, adaptation as a concept defines adaptation to the conditions of existence. This function is primarily aimed at creating proper stability and balance. Currently, there are a large number of definitions that reveal the essence of staff adaptation.

Approaches to interpreting the essence of the term "staff adaptation"

This is the process of actively adapting a person to a new environment, getting acquainted with the activities of the organization, production features, inclusion in communication networks, getting acquainted with the corporate culture and changing their own behavior in accordance with the requirements of the new environment [16].

It is the adaptation of a new employee to the content and conditions of work, social environment [3].

It is the adaptation of the individual to the workplace and the team [8].

It is a mutual adaptation of the worker and the organization, which is based on the gradual work of the employee to new professional, social and organizational-economic working conditions [12].

The process of adapting employees to the conditions of the external and internal environment. Mutual adaptation of the employee and the conditions of the organization, based on the gradual development of new professional, social and organizational working conditions [13].

It is a mutual adaptation of a person and the environment, both subject-matter and social. It provides a detailed overview of the team and new responsibilities; mastering stereotypes of behavior; assimilation - complete adaptation to the environment and, finally, identification - the unifying of personal interests and goals with the common goals [14].

Accordingly, adaptation in the general form is a mutual adjustment of the employee and the company to each other, which implies the gradual development of a certain set of available working conditions by the employee.

Considering the purpose of adaptation, which is to reveal the potential of the employee in specific organizational conditions, we can confirm its direct connection with the development of the overall enterprise potential and the formation of its staff and intellectual security in a tactical and strategic perspective at the expense of accurate satisfaction of quantitative and qualitative economic entities' need for employees [7], as well as the internal component of its image through the creation of a proper management image and business model [6].

The formation of an effective adaptation system involves a set of measures that allow the employee to successfully occupy a certain position with minimal losses, both for the employee and directly for the enterprise. This system is designed to overcome difficulties in the adaptation process, as well as to increase the efficiency of the adaptation process to the conditions of activity. According to experts, the implementation of this system should allow [2]:

1. the enterprise to:

– ensure that the employee is more efficient and accelerates the process of reaching the respective level of productivity;

– establish or maintain positive relationships in the team;

– prevent mistakes that new staff may make and minimize the losses involved;

– reduce the potential costs of experienced employees connected to helping new employees;

– reduction of the level of the staff turnover;

2. the employee to:

– enter a healthy working relationship;

– acquire the necessary professional skills and knowledge;

– reduce the level of stress.

The practice of adaptation of workers, as practice shows, should include certain key elements without which it cannot function successfully [15]. We can see it more closely in Table 1.

Table 1

Elements of labor adaptation

Elements	***Description***
The adaptation program	It regulates the training and timing of training a new employee and is responsible for the logical consistency of the process.
The mentoring system	It is the involvement of an experienced employee to assist the new employee in the organization of his or her employment.
The attestation system	It is the procedure for evaluating the activity of a new employee based on the implementation of a set of adaptation measures

Based on the existing approaches [1, 2, 4], the process of adapting a new employee to the enterprise consists of the following stages:

1. Preparatory phase. At this stage, the quality level of the applicant for the position is evaluated, which is the basic condition for the implementation of an effective program for its adaptation.

2. Active phase. At this stage, a new employee directly adapts to the organizational conditions after leaving work and joining his or her workforce.

2.1. Primary adaptation – occurs during the first working day and requires a new employee to overcome the psychological burden associated with getting into an unfamiliar team.

2.2. Profound adaptation – takes place during the first part the probationary period and is determined by the desire of the new employee to take the desired place in the team in the context of the existing organizational culture.

2.3. Final adaptation – occurs during the last part of the probationary period and is associated with the final entry of the employee into the workforce.

In addition, the process, as noted by experts, requires the implementation of a sound adaptation program [15], which must take into account both general and individual aspects [9].

One of the key conditions for the functioning of the presented mechanism is the use of a set of special tools (Table 2).

It should be noted that the use of the whole set of methods is not obligatory, but at the same time, their set used by the enterprise, should in due time ensure the proper level of adaptation of the employees of the team.

Therefore, according to the presented materials, adaptation of employees is an important condition for sustainable development of the enterprise. In general, successful adaptation of the employee at the enterprise is interested in both parties.

Table 2

Tools of staff adaptation on the enterprise [1, 10, 15, 17, 19]

Name	***Essence***
Welcome- training	The method of initial transfer of knowledge about the company and its rules in order to quickly familiarize the employee with general information about the market entity, its history, products, services, structure and organizational culture.
Secondment	The method is that the employee is sent temporarily to another structure, which can be a department or an enterprise.
Buddying	A peer-based method implemented through support for personal and corporate goals and objectives, as well as the acquisition of new skills.
E-learning and Blended learning	Methods based on distance or blended learning with the use of specialized training modules and qualified professionals.
Immersion method	A method that involves the rapid entry of an employee in the work process and involves the formation of skills and skills necessary for the effective performance of functions in a particular workplace.
Shadowing	A method that involves the accompaniment of an employee by an experienced colleague in a real working environment, resulting in a clear and understanding of the philosophy, goals and objectives of the activity.
Mentoring	A method that represents the training of a new employee by a more experienced one directly in the workplace by transferring knowledge, skills and control of his activities.
The method of informal support	A method that involves the cooperation of an enterprise with specialized institutions, in particular personnel agencies that provide services in psychological counseling human resources management and provide support for the employee.
Coaching	A method aimed at revealing the coach's reserves of a new employee of the enterprise, accelerating his joining the team and improving the quality of work
Method of events	A method that is used to facilitate team relationships through informal communication with colleagues during corporate events.
Team training	A method that involves training to develop relationships between colleagues who learn to communicate and respect the opinions of others in the course of a business game or situation analysis.
New employee folder	The method of forming a set of documents of a separate unit, which includes basic information; designed to provide answers to new employee questions to facilitate understanding of structural requirements for the new employee.
Posting program	A method that introduces new employees to the general rules of work, safety and health, as well as working conditions, etc.

Conclusions. Accordingly, actions aimed at adapting a new employee to the workforce should be complex and purposeful. The first signs that indicate successful adaptation of staff are: the proper performance of new employees assigned to them and the presence of responsibility for solving the tasks set, the level of compliance with their behavioral norms and the degree of contact with other employees, as well as the fact of their entry into informal groups etc. Successful passage of applicants for the position of the main phases of adaptation with the implementation of a pre-designed program, which is not completely universal and must necessarily take into account the personality of the individual, allows in a very short time to achieve constructive results of activities that will contribute to increasing the security of the enterprise and competitiveness.

Literature.

1. Экономика персонала / ***Р.П. Колосова, Т.Н. Василюк, М.В. Артамонова, М.В. Луданик.*** – М.: Инфра-М, 2010. – 882 с.

2. ***Василичев Д.В.*** Організація процесу адаптації персоналу на підприємстві / Д.В. Василичев, В.А. Мирошниченко // *Економіка і організація управління.* – 2014. – Вип. 3-4. – С. 44-50.

3. ***Веснин В.Р.*** Менеджмент : Учебник / ***В.Р. Веснин***. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. :: Велби, Проспект, 2007. – 512 с.

4. ***Гетьман О.О.*** Організаційні механізми підбору, найму та адаптації персоналу / О.О. Гетьман, Н.В. Петренчук // *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* – 2014. – Т. 19, Вип. 2 (5). – С. 30-34.

5. ***Наумов А.І.*** Менеджмент / ***А.І. Наумов, О.С. Віханський.*** – М. : Магистр: Инфра М, 2014. – 576 с.

6. ***Діденко Є.О.*** Імідж підприємства як один з факторів його конкурентоспроможності / ***Є.О. Діденко, М.С. Лавринець*** // Geopolitical processes in the world today: Collection of scientific articles. – «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. Vienna, Austria, 2016. – P. 23-27.

7. ***Бессонов А.Б.*** Стратегічний менеджмент / ***А.Б. Бессонов, Г.П. Бутко.*** – Укатеринбург, 2012. – 138 с.

8. ***Егоршин А.П.*** Управление персоналом : учебник для ВУЗов / ***А.П. Егоршин***. – Новгород : НИМБ, 2007. – 193 с.

9. ***Жуковська В.М.*** Управління персоналом. Практикум : навч. посіб. / ***В.М. Жуковська, І.П. Миколайчук***. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 293 с.

10. ***Карабаджак К.І.*** Методи адаптації персоналу / ***К.І. Карабаджак*** // *Управління розвитком*. – 2013. – № 14. – С. 19-21.

11. ***Касич А.О.*** Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства / ***А.О. Касич, Д.О. Глущенко*** // *Економіка та держава*. – 2016. – № 11. – С. 65-70.

12. ***Кибанов А.Я.*** Управление персоналом организации / ***А.Я. Кибанов***. – [3-е изд., доп. и перераб.]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 638 с.

13. ***Крушельницька О.В.*** Управління персоналом : навчальний посібник / ***О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук***. – [2-ге вид., переробл. й доп.]. – К. : Кондор, 2005. – 308 с.

14. ***Никифоренко В.Г.*** Управління персоналом : навч. посіб. / ***В.Г. Никифоренко***. – Одеса : Атлант, 2013. – 93 с.

15. ***Кибанов А.Я.*** Управление персоналом: конкурентоспособность выпускников ВУЗов на рынке труда: монография / А.Я. Кибанов, Ю.А. Дмитриева. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 229 с.

16. Управление персоналом : учебник для ВУЗов / Под ред. ***Т.Ю. Базарова, Б.Л. Ерёмина***. – М. : ЮНИТИ, 2005. – 233 с.

17. ***Грідін О.В.*** Сучасні аспекти управління адаптацією працівників / ***О.В. Грідін*** // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, 7-8 квітня 2016 р.: тези доповіді. – Харків: ХНТУСГ, 2016. –С. 107-109.

18. ***Голованова Г.Є.*** Особливості системи мотиваційного менеджменту на кожному кар'єрному етапі працівника / ***Г.Є. Голованова, Н.М. Колпаченко, О.В. Грідін*** // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2016. – Вип. 174. – С. 199-206.

19. ***Накісько О.В.*** Заробітна плата як невід'ємна складова системи мотивації праці / ***О.В. Накісько, С.В. Руденко, О.В. Грідін*** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2019. – Вип. 200. – С. 226-235.

УДК 332.145

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ

THE BASIC ASPECTS OF MANAGEMENT OF MARKETING ACTIVITY OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF COMPETITION

ЗЕЙДА В.В., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті обґрунтовано теоретичні та досліджено практичні аспекти управління маркетинговою діяльністю підприємства в умовах конкурентної боротьби. Виявлено основні принципи управління маркетингом на підприємстві. Визначено напрями діяльності підприємств, що виконуються в рамках

* *Науковий керівник – Романюк І.А., к.е.н.*

управління маркетингової діяльності, склад і направленість її основних функцій, для яких властивий еволюційний розвиток на підприємствах. Обґрунтовано необхідність створення допоміжних систем маркетингу.

Ключові слова: *маркетингова діяльність, підприємства, управління, конкурентна боротьба, розвиток.*

The article substantiates the theoretical and investigates the practical aspects of managing the marketing activity of an enterprise in a competitive environment. The basic principles of marketing management at the enterprise are revealed. The directions of activity of the enterprises which are executed in the framework of management of marketing activity, composition and orientation of its basic functions for which evolutionary development in the enterprises is characteristic are determined. The necessity of creation of auxiliary marketing systems is substantiated.

Key words: *marketing activity, enterprises, management, competition, development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних підприємствах одним з найбільш ефективних інструментів впливу на результат компанії є управління маркетинговою діяльністю. Зважаючи на мінливий бізнес-клімат, який відзначається зростаючою конкуренцією, необхідним стає вдосконалення діяльності підприємства в цілому, а зокрема його маркетингової складової, що надасть компаніям можливості збільшити свої конкурентні переваги на вітчизняному та зовнішньому ринках. Загострення конкурентного середовища обумовлює необхідність пошуку нових підходів до забезпечення конкурентоспроможного розвитку сучасного підприємства. Нажаль, часто причиною недостатньої прибутковості компаній є неефективна система управління маркетинговою діяльністю. В зв'язку з цим, дослідження питань вдосконалення управління маркетингової діяльності підприємств та вироблення на цій основі необхідних методичних рекомендацій є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем управління маркетинговою діяльністю знайшло відображення у працях таких науковців, як І.В. Мосійчук, І.Г. Клімова, А.В. Ткаченко, І.О. Щебликіна, М.В. Волкова та ін. Питання оцінювання ефективності маркетингової діяльності знайшли відображення у роботах низки вітчизняних вчених-економістів, серед яких слід відзначити праці Є.Б. Анфіногенова, Л.В. Балабанової., Н.В. Бутенка, Т.Є. Дерев'янченко, О.П. Лідовської, О.В. Мандич, Л.О. Мармуль, Н.К. Моісеєва, А.Ф. Павленко, В.А. Пархименко, А. Резніченко, І.А. Романюк, В.А. Шаповалова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є обґрунтування теоретичних та дослідження практичних аспектів управління маркетинговою діяльністю підприємства в умовах конкурентної боротьби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління маркетингом – це розроблений послідовний комплекс маркетингових дій, спрямованих на реалізацію маркетингових функцій та принципів, у результаті яких мають бути виявлені і задоволені потреби споживачів, а фірма повинна отримати очікуваний прибуток. Проаналізувавши наведені в літературних джерелах поняття управління маркетинговою діяльністю, запропоновано наступне удосконалене і розвинене його визначення, яке розглядається з позиції його призначення, сутності і системності [1, с. 162].

Управління маркетинговою діяльністю на підприємстві – це система різних видів діяльності, що являють широкий комплекс заходів стратегічного й тактичного характеру, пов'язаних між собою і спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства та досягнення його основної мети – задоволення потреб споживачів товарів і послуг і отримання на цій основі найбільшого прибутку. Це поняття враховує складність процесу управління маркетингом, його призначення і сутність, воно підкреслює системність цього процесу, бо управління маркетингом має здійснюватися системно і комплексно. Управління маркетингом може здійснюватися з позицій п'яти підходів: вдосконалення виробництва, товару, інтенсифікації комерційних зусиль, маркетингу, соціально-етичного маркетингу [2, с. 95]:

1. Концепція вдосконалення виробництва стверджує, що споживачі будуть прихильні до товарів, які широко поширені і доступні за ціною, а як наслідок – компанія повинна зосередити

свої зусилля на вдосконаленні виробництва і підвищенні ефективності системи розподілу. Застосування цієї концепції підходити в двох ситуаціях: коли попит на товар перевищує пропозицію і коли собівартість товару дуже висока і її необхідно понизити, для чого потрібно підвищити продуктивність.

2. Концепція вдосконалення товару стверджує, що споживачі прихильно відноситимуться до товарів, що пропонують найвищу якість, кращі експлуатаційні характеристики і властивості, тому компанія повинна зосередити свої зусилля на постійному вдосконаленні товару. Негативний момент даної концепції є те, що споживачі насправді задовольняють не потребу в конкретному товарі, а свої потреби, які можуть бути задоволені товарами іншого роду.

3. Концепція інтенсифікації комерційних зусиль стверджує, що споживачі не купуватимуть товари компанії в достатній кількості, якщо компанія не зробить достатніх зусиль у сфері збуту і стимулювання. Сфера застосування згаданої концепції – просування на ринок товарів так званого пасивного попиту (страховки, енциклопедичні словники та ін.).

4. Концепція маркетингу стверджує, що запорукою досягнення мети організації є визначення потреб цільових ринків і забезпечення бажаної задоволеності ефективнішим і продуктивнішим, ніж у конкурентів способами. Орієнтація в даній концепції йде на потреби клієнтів.

5. Концепція соціально-етичного маркетингу стверджує, що завдання компанії – встановлення потреб і інтересів цільових ринків і забезпечення бажаної задоволеності ефективнішими і продуктивнішими способами з одночасним зміцненням благополуччя споживача і суспільства в цілому. Дана концепція намагається вирішити протиріччя між задоволенням справжніх потреб клієнтів і їх довготривалим благополуччям.

З описаних підходів можна виявити основні принципи управління маркетингом на підприємстві: спрямованість на споживача, вплив на споживача, пристосованість і гнучкість, спрямованість на перспективу, комплексність, інноваційність, системність, зменшення потенційних збитків, задоволення базових потреб, економічна ефективність, навчання, інформування та захист споживача [3, с. 14].

Описані вище принципи визначають напрями діяльності підприємств, що виконуються в рамках управління маркетингової діяльності, склад і направленість її основних функцій, для яких властивий еволюційний розвиток на підприємствах. У сучасних наукових виданнях немає загальноприйнятої класифікації функцій, які входять до комплексу маркетингу. У результаті цього – зміст функцій маркетингу визначається об'ємами виробництва і збуту, конкуренцією, асортиментом, особливостями споживання і попиту на продукцію підприємства.

Загальними функціями управління маркетингом на підприємстві є аналіз, планування, організація виконання, контроль. Специфічними ж функціями – розробка цілей і завдань підприємства, основних стратегічних принципів його діяльності, розробка стратегії підприємства, визначення ринків, планування продукції, підготовка планів закупівель матеріально-технічних ресурсів, формування виробничого плану, планування й реалізація комплексу маркетингових комунікацій, формування каналів розподілу, формування та реалізація цінової політики, планування фінансового забезпечення, підбір службовців; формування структури управління маркетинговою діяльністю, формування та реалізація системи керівних впливів; організація збирання й обробки маркетингової інформації.

В системі управління маркетинговою діяльністю підприємства виділяють наступні методи маркетингових досліджень та дій: вивчення зовнішнього середовища; вивчення наявних та планування майбутніх товарів; планування руху та продажів товарів; забезпечення формування збуту та стимулювання пропозиції; забезпечення цінової політики підприємства; забезпечення необхідного рівня безпеки використання товару, захисту навколишнього середовища, вимог до споживчих властивостей товару [4, с. 28].

Незважаючи на наявність різних стратегій щодо оцінки ефективності маркетингу, в його плануванні та реалізації є деякі недоліки, зокрема: не усвідомлення доцільності систематичного дослідження маркетингових заходів, недостатній кваліфікаційний рівень працівників маркетингового відділу, проведення суто формального аналізу без застосування сучасних методів. Функціональне забезпечення управління маркетинговою діяльністю, тобто створення

служби маркетингу, функціонування маркетингової інформаційної системи, визначення стратегії і планування маркетингу, маркетинговий контроль розпочинаються з дослідження ринку (включаючи поведінку споживачів, аналізу конкурентів, маркетингових можливостей підприємства, сегментації ринку та позиціонування товару). Потім проводиться розробка комплексу маркетинг підприємства, тобто товару, ціноутворення, методів і каналів збуту, методів просування товару на ринку [5, с. 89].

Постійному розвитку управління маркетингом сприяє постійна поява нових ідей і тенденцій у цій галузі. Хоча країни з розвиненою ринковою економікою і накопичили багатий досвід у практиці використання маркетингу у діяльності підприємств, слід враховувати те, що він є однією з найдинамічніших галузей економічної діяльності. Тенденції в розвитку сучасного ринку мають особливе значення для еволюції маркетингу, це зростаюче значення таких сфер [6, с. 114]:

– якості, ціни і задоволення споживачів;
– побудови взаємин із споживачами та втримання їх;
– управління процесами бізнесу та інтеграції управлінських функцій;
– глобального мислення і планування місцевих ринків;
– стратегічних альянсів і мереж;
– галузей з високими технологіями;
– маркетингу послуг;
– прямого та онлайн-маркетингу;
– етичності маркетингової поведінки.

Для успішного опанування маркетингу потрібно дотримуватися умов [7, с. 207]: організація навчання керівників і фахівців основних прийомів і засобів; підготовка відповідних кадрів; створення кадрового потенціалу маркетологів-професіоналів; побудова необхідної організаційної структури (спеціальні служби маркетингу); створення науково-матеріального забезпечення дослідження маркетингу; високий рівень виконання маркетингових елементів; механізм стимулювання для переорієнтації на маркетинг.

Розробка та реалізація маркетингових заходів потребують створення допоміжних систем маркетингу. До них належать, зокрема, система планування маркетингу, система організації служби маркетингу та система маркетингового контролю. Гармонійне поєднання і взаємодія цих допоміжних підсистем значною мірою зумовлюють ринковий успіх підприємства. Розроблення та прийняття маркетингових рішень у системі підприємництва базуються на обліку розходжень і спільності понять маркетингу як філософії, способу організації діяльності фірми та як інструментарію, що впливає на процес обміну, в який вступають і в якому безупинно взаємодіють суб'єкти цієї системи. Теорія взаємодії вимагає інтегрованого застосування на практиці цих трьох аспектів розуміння маркетингу.

Висновки. управління маркетингом та управління маркетинговою діяльністю на підприємстві варто розрізняти. Перше поняття стосується лише спеціального відділу, який застосовує принципи та методи маркетингу для проведення аналізу ринку, удосконалення збуту та визначення ринкової орієнтації підприємства. Управління маркетинговою діяльністю – це поєднання різних інструментів та комплексів стратегічних заходів, направлених на максимізації прибутку та підвищення конкурентоздатності та задоволення потреб споживачів.

Література.

1. ***Мандич О.В., Романюк І.А., Нікітіна О.М.*** PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Вісник ХНТУСГ : економічні науки.* Вип. 177. 2016. С. 160-165.

2. ***Бондаренко В.М., Тягунова З.О.*** Основні принципи стратегічного маркетингового планування на підприємстві. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2015. № 1. С. 95.

3. ***Романюк І.А.*** Особливості відтворювального процесу в аграрному секторі. *Агросвіт*: наук. жур. 2016. № 11. С. 12-15.

4. ***Мармуль Л.О.*** Принципи та механізми управління й регулювання розвитку трудових ресурсів аграрних підприємств. *Економічний вісник університету*. Вип. 40. 2019. С. 25-31.

5. ***Костенко О.П., Адєєва Т.О.*** Модель оцінювання маркетингового потенціалу промислового підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2011. № 3. С. 87-91.

6. ***Ігнатенко М.М., Бритвєнко А.С.*** Виробничий і маркетинговий потенціал аграрних підприємств і корпорацій на ринку продовольчої продукції. *Причорноморські економічні студії: наук. жур.* Вип. 40. 2019. С. 112-115.

7. ***Sievidova I.*** Factors affecting the economic management efficiency of agricultural enterprises in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management.* 2017. 4 (1). pp. 204-211.

УДК 338.2

ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

THE EFFECTIVENESS OF THE MANAGEMENT STRUCTURE IN THE ENTERPRISE

МАЩЕНКО Д.С., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуті теоретичні аспекти дослідження організаційної структури управління на основі використання сучасних методів і технологій управління. Розглянуто основні проблеми розвитку організаційної структури підприємства. Проаналізовані види і класи організаційних структур. Встановлено, що найважливішим підсумком здійснення удосконалення організаційної структури управління є завершення переходу на її виробничо-технологічні варіанти. Визначено систему показників ефективності структури управління.

Ключові слова: *організаційна структура управління, ефективність, методи, формальна група, цілі, підприємство.*

The theoretical aspects of the study of the organizational structure of management based on the use of modern management methods and technologies are considered in the article. The main problems of development of organizational structure of the enterprise are considered. Types and classes of organizational structures are analyzed. It is established that the most important result of improving the organizational structure of management is the completion of the transition to its production and technological options. The system of indicators of efficiency of management structure is defined.

Key words: *organizational structure of management, efficiency, methods, formal group, goals, enterprise.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Будь-яка господарська діяльність спрямована на збільшення прибутку (доходу), шляхом використання мінімуму витрат за заданого обсягу виробництва продукції. Це, в свою чергу, є відображенням ефективного ведення діяльності підприємства, зокрема управління. Позитивні тенденції економічного зростання України вимагають від підприємств підвищення ефективності виробництва. Створення сприятливих умов для розвитку підприємств реального сектору економіки можливо тільки на основі акомодації їх внутрішнього середовища до якісно нових умов зовнішнього середовища. Усвідомлення цієї проблеми зумовило необхідність формування наукових підходів до стратегічного управління і використання відповідних процедур планування, нової цільової орієнтації і структурного перетворення на вітчизняних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційний розвиток є передумовою ефективного функціонування всіх підсистем підприємства, а також основою досягнення його стратегічних цілей. Організаційний розвиток та управління ним на основі використання

* *Науковий керівник – Сагачко Ю.М., к.е.н.*

сучасних методів і технологій управління досліджено такими науковцями, як І. Агліцький, О. Балацький, В. Бобровник, В. Бородін, С. Боумен, А. Бусигін, А. Воронкова, М. Губко, Я.В. Догадайло [1], І. Дьожкіна, В. Єфремов, Д. Єш, І. Катуніна, С. Коверга, Н. Калюжна, О. Маслак, Б. Мільнер, Ю. Мироненко, Д.П. Нортона [2].

Згідно з результатами дослідження організаційна структура управління підприємством є провідною складовою організаційної структури підприємства, оскільки поєднує технічну, економічну, виробничу та соціальну сторони діяльності підприємства, регламентує внутрішні виробничі зв'язки, а також за її допомогою досягається стійка система службових взаємовідносин між структурами та працівниками апарату управління [3].

Формулювання цілей статті. Проаналізувати види і класи організаційних структур управління, а також виявити способи за допомогою яких можна удосконалити структуру управління, що в підсумку призведе до її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. При визначенні організаційної структури підприємства більшість авторів посилаються на ДСТУ ISO 9000-2001, згідно з яким організаційна структура (organizational structure) – розподіл відповідальності, повноважень і взаємовідносин між працівниками. Згідно з Господарським кодексом України (ст. 64) організаційна структура підприємства розглядається як сукупність виробничих структурних підрозділів і функціональних структурних підрозділів апарату управління [4].

Виділяють такі класи і види організаційних структур управління відповідно до процесу досягнення цілей і рівня централізації [5, с. 47]: 1) бюрократичні (лінійні, функціональні, лінійно-функціональні, дивізійні (дивізіонально-функціональні, дивізіонально-продуктові, дивізіонально-споживчі, глобальні дивізіональні)); 2) централізовані, децентралізовані; 3) адаптивні (органічні) (проектні структури, матричні (змішані) структури, конгломерати (множинні структури), інтеграційні структури, структури координаційного типу).

Найважливішим підсумком здійснення удосконалення організаційної структури управління є завершення переходу на її виробничо-технологічні варіанти. Освоєння цих варіантів відкриває необмежені можливості для реалізації позитивних потенціалів удосконалених виробничої структури, організаційної структури та структурних характеристик всіх інших внутрішніх змінних. Разом з тим удосконалена організаційна структура управління також володіє своїми власними позитивним потенціалом. Його реалізація проявляється у формі організаційно-економічних, соціальних та психологічних наслідків корекції організаційної структури управління. Ці останні разом з наслідками корекції виробничої структури і організаційної структури та структурних характеристик інших внутрішніх змінних обумовлюють підвищення ефективності та продуктивності функціонування організації.

Вибір та освоєння найбільш прийнятного варіанту виробничо-технологічної організаційної структури управління має відбуватись у відповідності з вимогами принципу "кожній формальній групі свій орган управління" і неминуче буде супроводжуватись важливими організаційними наслідками, обумовленими особливостями, притаманними цій організаційній структурі управління. Основна особливість всіх можливих варіантів виробничо-технологічної організаційної структури управління, яка всі їх об'єднує – це наявність ярусу органів управління низової ланки які вмонтовані безпосередньо в тканину первинних мікроколективів, тобто формальних груп безпосередніх товаровиробників. Саме їм має бути делегована відповідна їх статусу частина функцій управління. Завдяки делегуванню органам управління низового рівня певної частини функцій управління з'являється можливість розширення фронту (сфери) контролю та скасування частини органів управління на цих рівнях навіть за незмінного рівня продуктивності праці у сфері управління. В ряді випадків можна буде зменшити кількість рівнів в управлінській ієрархії, тобто зменшити висоту організаційної структури управління і відповідно скоротити довжину ланцюгів команд (ланцюгів начальників).

Ефективність організаційних структур управління може бути визначена як функція від таких параметрів формальної моделі [6]:

– ступінь раціональності структуризації системи управління;

– ступінь раціональності розподілу завдань, прав і відповідальності між різними структурними ланками;

– ступінь раціональності кадрового потенціалу;

– ступінь економічної ефективності апарату управління.

Висновки. Система показників ефективності повинна: – відображати витрати всіх видів ресурсів, споживаних підприємством; – створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності проведення; – стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві; – забезпечити інформацією щодо ефективності проведення всі ланки управлінської ієрархії; – виконувати критеріальну функцію, тобто для кожного з показників повинні бути визначені правила інтеграції їхніх значень [7].

Отже, запропоновані показники оцінювання ефективності функціонування підприємства дозволять об'єктивно та комплексно проаналізувати ефективність, з урахуванням специфіки діяльності підприємства, та виявити резерви його удосконалення.

Література.

1. ***Тищенко А.Н.*** Экономическая результативность деятельности предприятий: монографія / ***А.Н. Тищенко, Н.А. Кизим, Я.В. Догадайло.*** – Харків : ИД «ИНЖЭК», 2005. – 144 с.

2. ***Мазур И.И.*** Эффективный менеджмент / ***И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге***; под общ. ред. ***И.И. Мазура***. – М. : Высшая школа, 2003. – 555 с.

3. ***Писаревський І.М.*** Менеджмент організацій: навч. посіб. / ***І.М. Писаревський, Л.А. Нохріна, О.В. Познякова.*** – Х. : ХНАМГ, 2008. – 133 с.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. –2003. – № 11. – Ст. 462.

5. ***Метеленко Н.Г.*** Формування організаційної структури управління як складової внутрішнього господарського механізму промислового підприємства / ***Н.Г. Метеленко*** // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2009. – № 10. – С. 46-49.

6. ***Герасименко І.М.*** Оцінка ефективності системи управління підприємства в контексті організаційного розвитку / ***І.М. Герасименко, Н.В. Горбатовська*** // *Проблеми системного підходу в економіці*. – 2011. – № 4. – Режим доступу до журналу : http://www.nbuv.gov.ua/ e-journals/PSPE/2011_4/Gerasimenko_411.htm.

7. ***Dejneko O.A.*** Efficiency and quality of management of the machine-building enterprise / ***O.A. Dejneko.*** – Moscow : Mechanical engineering, 2006. – 24 p.

УДК 65.012.7

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ

STATE FINANCIAL CONTROL AND DIRECTIONS OF HIS DEVELOPMENT

ОКСАК І.Ю., ПУГЛО Ю.О., ЄКІМОВА Н.В., студенти*
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розкрито економічну сутність поняття «державний фінансовий контроль» та уточнено його зміст. Розкрита мета, завдання і напрями розвитку державного фінансового контролю.

Ключові слова: *фінансовий контроль, державний фінансовий контроль, функція управління.*

In the article economic essence of concept «state financial control» is exposed and his maintenance is specified. Exposed aim, task and directions of development of state financial control.

Key words: *financial control, state financial control, management function.*

* *Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Недооцінка ролі фінансового контролю може стати причиною кризових явищ, що відбуватимуться у нашій та сусідніх державах. Існування потреби створення дієвої, ефективної та життєздатної фінансової системи, і як наслідок покращення рівня фінансової дисципліни, що забезпечить зменшення кількості бюджетно-фінансових порушень, породжує необхідність звернути увагу на вирішення проблемних питань у сфері функціонування системи державного фінансового контролю в Україні. І тому, питання фінансового контролю залишаються актуальними і сьогодні у зв'язку з не вирішенням ряду як теоретичних, так і практичних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вірішенная даної проблеми, показав, що такі науковці, як: Базась М.Ф., Дмитренко Г.В., Бутинець Ф.Ф., Герасимчук П.К., Дрозд І.К., Калюга С.В., Усач Б.Ф., Шатковський Л.С., Піхоцький В.Ф. та інші присвятили різним аспектами фінансового контролю багато уваги.

Формулювання цілей статті полягає у наданні визначення поняття державного фінансового контролю та визначенні напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контроль не є однозначним поняттям. Різні вчені трактують його по різному. Аналіз трактувань поняття «фінансовий контроль» різними вченими, дає змогу узагальнити та систематизувати основні підходи до його розуміння, які ґрунтуються на визначенні фінансового контролю як: виду фінансової діяльності держави; функції управління; діяльності органів фінансового контролю; системи спостереження і перевірки, дій та контрольних заходів. Так, деякі вчені [1] визначають Фінансовий контроль – як різновид контролю, пов'язаного з фінансовою діяльністю держави. (асадова, бовсуновська), інші розглядають його як одну із функцій управління (Грачова, Заріпов). Інші вчені вважають, що фінансовий контроль – це контроль законодавчих і виконавчих органів влади всіх рівнів, а також спеціально створених установ за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів: держави, підприємств та установ. А Дікань Л.В., Голуб Ю.О., Синюгіна Н.В вважають, що фінансовий контроль – система спостереження і перевірки, дій та контрольних заходів

Не вдаючись до детального аналізу кожного з наведених вище визначень, зазначимо, що низка науковців ототожнюють поняття «фінансовий контроль» і «державний фінансовий контроль».

Слід зазначити, що фінансовий контроль за суб'єктами його здійснення підрозділяється на державний, внутрішньогосподарський, громадський та аудиторський (незалежний), а державний фінансовий контроль – на бюджетний, податковий, митний, банківський, валютний, страховий, ціновий тощо.

На основі проведених досліджень ми вважаємо, що державний фінансовий контроль - це сукупність форм, методів та інструментів контролю, за допомогою яких органи державного фінансового контролю одержують інформацію про фактичний стан справ щодо процесів формування, розподілу і використання державних фінансових ресурсів на всіх рівнях державного сектору економіки, порівнюють отримані дані з цільовими або нормативними вимогами, визначають розміри і причини виявлених відхилень, вживають заходи, спрямовані на їх усунення, недопущення та попередження у майбутньому, з метою підвищення ефективності підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері управління державними фінансовими ресурсами.

Державний фінансовий контроль призначений для реалізації фінансової політики держави (розроблення, затвердження і виконання бюджетів всіх рівнів, контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств, установ і організацій, виконанням фінансових зобов'язань перед державою суб'єктів господарювання недержавної форми власності, організацією грошових розрахунків та веденням фінансового обліку і звітності тощо). Його проводять органи державної влади і управління.

До базових принципів контролю відносять:

– незалежність контролю як невід'ємного атрибуту демократії й обов'язкового елемента управління;

– законодавче закріплення незалежності органів контролю;

– визначення необхідності здійснення попереднього контролю й контролю за фактичними результатами

– наявність зовнішнього та внутрішнього контролю як обов'язкової умови існування контролю;

– гласність та відкритість контролюючих органів з обов'язковою вимогою додержання комерційної та іншої таємниці, що захищається законом.

Сутність контролю полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає систематичний нагляд, спостереження за їх діяльністю для виявлення відхилень від встановлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їх виконання.

Основною метою державного фінансового контролю є:

1. Виявлення на підконтрольних об'єктах порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні державних фінансових та матеріальних ресурсів, відхилень від прийнятих норм, стандартів на найбільш ранній стадії;
2. Попередження фінансових правопорушень;
3. Притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків;
4. Вжиття заходів щодо запобігання таким порушенням у майбутньому.

Завданням державного фінансового контролю є забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності у ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі.

У зв'язку з наявністю у вітчизняному законодавстві вад тривалий час залишалися поза державним фінансовим контролем окремі важливі для держави сфери діяльності, наслідком чого є неповне охоплення державних фінансових ресурсів. Визначена диспропорція стосується формування й виконання дохідної частини бюджетів усіх рівнів; діяльності таких органів державного і комунального сектору, як державні та комунальні підприємства, акціонерні, холдингові компанії, інші суб'єкти господарювання, у статутному фонді яких більш ніж 50 відсотків акцій (часток, паїв) належить державі та суб'єктам комунальної власності, інші підприємства, установи та організації, які використовують державне та комунальне майно; цільового використання коштів, що залишаються в розпорядженні суб'єктів підприємницької діяльності у разі надання їм податкових пільг; формування і використання коштів та майна державних цільових фондів. Бюджетні кошти, які на момент перерахування з рахунків бюджетних установ за договорами цивільно-правового характеру втрачають статус бюджетних, переходять у розряд непідконтрольних для інспектування. Крім удосконалення предметної області державного фінансового контролю, також потребують удосконалення й інші складники системи державного фінансового контролю: види, елементи, форми, методи, характер організації, принципи контролю.

Напрями розвитку системи державного фінансового контролю повинні базуватися на теоретико-законодавчому підґрунті функціонування системи державного фінансового контролю та методологічних підходах до побудови системи державного фінансового контролю, а також на підґрунті аналізу напрямів застосування державного фінансового контролю в Україні відносно об'єктів контролю за предметом контролю.

Для ґрунтовного визначення напрямів розвитку та удосконалення державного фінансового контролю та його окремих суб'єктів вимагаються наступні дії:

– Ознайомлення з досвідом міжнародних організацій з питань фінансового контролю, таких як Міжнародна організація вищих контрольних органів INTOSAI та одна з її регіональних

організацій – EUROSAI, а також Вищі органи фінансового контролю держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав;

– Врахування здійснення контрольних повноважень у сфері фінансів різноманітними суб'єктами державної влади, згідно із чинними нормативно-правовими актами, як міжнародними й закордонними, так і вітчизняними;

– Дослідження розроблених вітчизняних Концепцій, Стратегій та законопроектів стосовно розвитку та удосконалення системи державного фінансового контролю та його окремих суб'єктів;

– Врахування теоретичного підґрунтя та методологічних підходів до побудови системи державного фінансового контролю;

– Аналіз напрямів застосування державного фінансового контролю відносно об'єктів контролю за предметом контролю.

Очікуваним результатом проведених дій є визначення напрямів розвитку державного фінансового контролю:

1) першим напрямом є теоретико-методологічний – запропонований у дослідженнях теоретико-методологічних підходів до побудови системи державного фінансового контролю;

2) другим напрямом є концептуальний (стратегічний) – викладений у чинних концепціях уряду України стосовно розвитку як системи управління державними фінансами в цілому, так і розвитку державного фінансового контролю взагалі;

3) третім напрямом є законодавчі ініціативи суб'єктів державного фінансового контролю щодо удосконалення їх функціонування. Отже, вважається, що здійснення заходів щодо розвитку і удосконалення системи державного фінансового контролю за всіма визначеними напрямами дозволить усунути існуючі недоліки функціонування державного фінансового контролю.

Висновки. Розглянуто сутність поняття фінансовий контроль. На основі аналізу і систематизації дефініцій «фінансовий контроль» запропоновано визначення поняття державний фінансовий контроль, визначена його мета і напрями розвитку.

Література.

1. ***Асадов А.М.*** К вопросу о формировании системы органов финансового контроля в России / ***А.М. Асадов*** // *Вестник ПУРГУ*. – 2005. – № 8. – С. 56-66.

2. ***Бовсуновська Г.С.*** Розвиток ринку автотранспортного страхування України: дис. … канд. екон. наук: 08.00.08 / Г.С. Бовсуновська; Дніпр.-й нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ. – 2015. – 222 с.

3. ***Грачева Е.Ю.*** Основные тенденции развития государственного финансового контроля в Российской Федерации / ***Е.Ю. Грачева*** // *Правоведение*. – 2002. – № 5 (244). – С. 73-80.

4. ***Зарипов Р.Р.*** Финансово-правовые отношения и финансовый контроль / ***Р.Р. Зарипов*** // *Вестник ЧГУ. Экономика*. – 2015. – № 4 (20). – С. 85-88.

5. ***Дікань Л.В.*** Контроль у бюджетних установах: теорія та практика: монографія / ***Л.В. Дікань, О.В. Кожушко, Ю.О. Лядова*** та ін.; за заг. ред. канд. екон. наук, професора ***Л.В. Дікань***. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2016. – 332 с.

6. ***Лисяк Л.В.*** Розвиток державного фінансового контролю в Україні / ***Л.В. Лисяк*** // *Економічний вісник університету*. – 2015. – Вип. 26(1). – С. 200-206.

УДК: 338.439:504

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ORGANIC PRODUCTION: STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

ПОРОНІКОВА А.О., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У представленій статті автором розглянуто сучасний стан розвитку як світового, так і вітчизняного ринку органічної продукції. Встановлено, що для України характерне зростання масштабів обсягів виробництва органічної продукції. Проте, виявлено, що наразі існує висока наявність стримуючих факторів розвитку даного сектору економіки. Виділені основні ризики та переваги для вітчизняних аграріїв при виробництві органічної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: *органічне виробництво, ринок органічної продукції, екологічна продукція.*

The article presents the current state of development of both the world and domestic markets for organic products. It is established that Ukraine is characterized by an increase in the volume of organic production. However, it has been found that there are currently strong constraints on the development of this sector of the economy. The main risks and benefits for domestic farmers in the production of organic agricultural products are highlighted.

Key words: *organic production, organic produce market, organic products.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні поряд з екологічними та фінансовими проблемами в аграрній галузі, набувають також актуального характеру і питання, щодо забезпечення населення високоякісними продуктами харчування. Згідно даних, які були оприлюднені Продовольчою та сільськогосподарською Організацією Об'єднаних Націй, наразі в світовому аграрному секторі використовується більше ніж 500 млн т заборонених пестицидів, які завдають непоправної шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людства. Так, відповідно інформації (тієї ж таки Продовольчої та сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй) у світі кожного року від отруєння небезпечними пестицидами помирає 200 тис. осіб. На сучасному етапі розвитку стан здоров'я населення та рівень його добробуту багато в чому залежить саме від новітніх розробок в області альтернативного сільського господарства, рівня збереженості природних ресурсів, і в першу чергу, основного засобу виробництва – землі. В останні роки в Україні відмічається збільшення обсягу споживання даного виду продукції вітчизняними споживачами. У той же час незаповнена місткість ринку органічної продукції і практично необмежений потенціал для розвитку екологічного виробництва в Україні створюють всі необхідні умови для підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. У зв'язку з цим в нашій країні набувають актуальності питання пов'язані з розвитком виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пов'язані з виробництвом екологічно чистої продукції останнім часом цікавлять все більше коло дослідників. Зокрема О.І. Котикова в своїх дослідженнях, значну увагу приділяє важливості впровадження маркетингової концепції у практичну діяльність підприємств, які займаються виробництвом органічної продукції. М.Р. Клітна та І.А. Брижань вивчаючи стан розвитку українського ринку органічної продукції стверджують, що на ефективність функціонування даного сектора економіки негативно впливає

* *Науковий керівник – Квятко Т.М., к.е.н., доцент*

недосконале інституційне забезпечення. О.І. Шкуратова та А.В. Вдовиченко вважають, що органічне виробництво стимулює зростання економічного ефекту паралельно з поліпшенням у соціально-економічному розвитку аграрного сектора економіки. До того ж підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва варто здійснювати шляхом врахування екологічної складової задля забезпечення збалансованого розвитку суспільства. Питання виробництва органічної продукції та перспектив його розвитку в світі та в Україні порушуються в працях О.Т. Дудар, Ю.В. Славгородської, П.В. Маціборука, О.М. Маслака, М.І. Кобець та інших. Проте не зважаючи на вагомість результатів досліджень, вважаємо, що за сучасних швидкоплинних умов продовження досліджень в даному напрямку є вкрай важливим.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є вивчення сучасного стану розвитку світового та вітчизняного ринку органічної продукції, визначення основних ризиків та переваг для вітчизняних аграріїв при виробництві екологічно чистої продукції.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сьогодні розвинені країни світу досить активно розвивають органічне виробництво. Ринок органічної продукції, в наш час, має стрімку динаміку розвитку порівняно з іншими сегментами світового ринку агропродовольчої продукції. Так в 1999 р. у світі площа сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь становила 11 млн га, а в 2017 р. даний показник склав 69,8 млн га (рис. 1) (в 2016 р. – у світі під виробництвом органічної продукції було зайнято 57,8 млн га, за рік площа органічних земель збільшилась на 20 %).

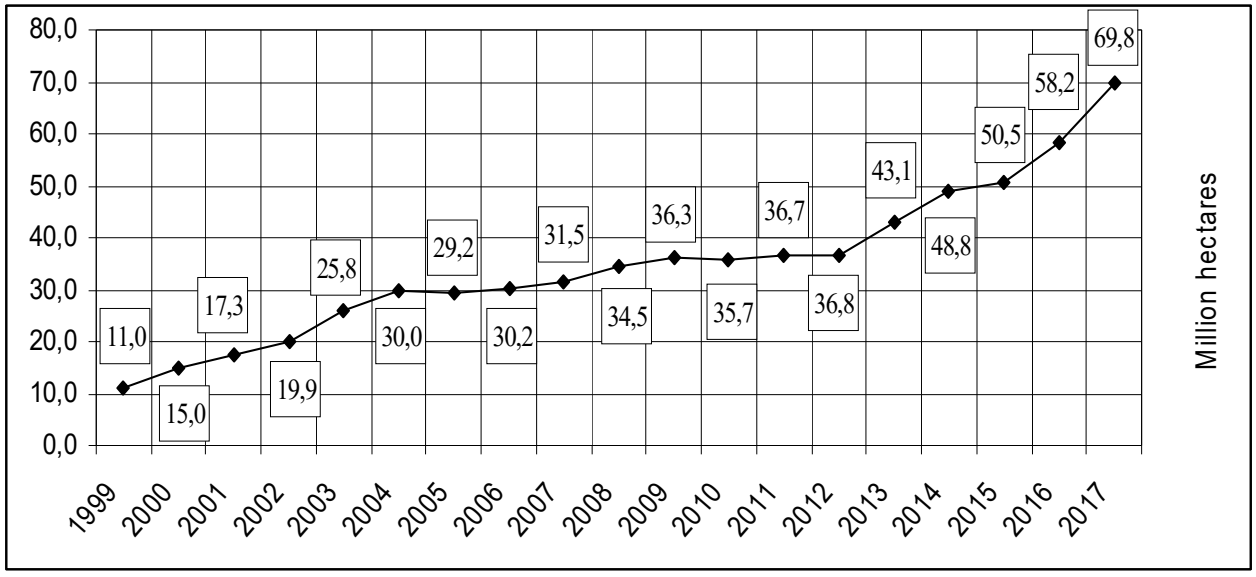

Рис. 1. Growth of the organic agricultural land 1999-2017*

* *Source: FiBL-IFOAM-SOEL-Surveys 1999-2019*

Органічний підхід у аграрному виробництві відкриває нові можливості для виходу на незаповнені ніші ринку та отримання фінансових вигод, в результаті більш високих цін на даний вид продукції. При цьому несертифіковане органічне виробництво забезпечує зростання рівня урожайності сільськогосподарських культур в екстремальних кліматичних умовах, а це, в свою чергу, стимулює зростання рівня добробуту дрібних товаровиробників в країнах з низьким рівнем економічного розвитку.

З кожним роком в світі збільшується кількість країн-виробників органічної сільськогосподарської продукції. Так в 1999 р. виробництвом екологічно чистої продукції займалося 77 країн, в 2017 р. – 181 країна (рис. 2). Проте враховуючи такий високий показник, варто відзначити, що лише в 93 країнах органічне виробництво має нормативно-правове регулювання.

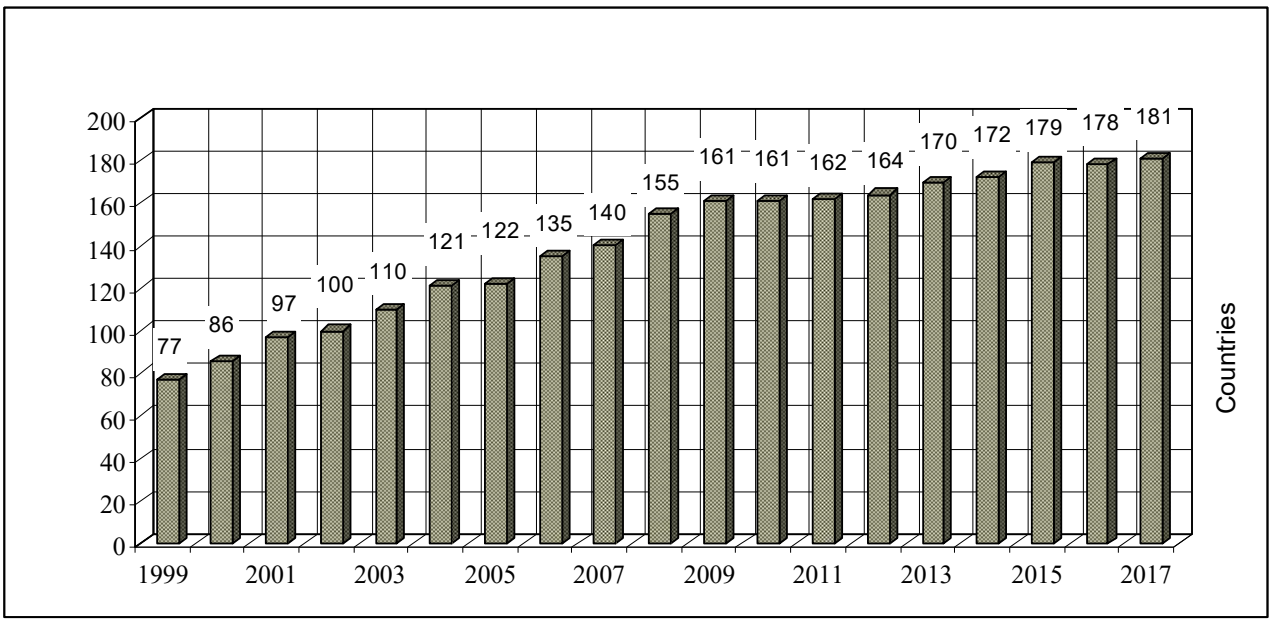

Рис. 2. Development of the number of countries with data on organic agriculture 1999-2017*

* *Source: FiBL-IFOAM-SOEL-Surveys 1999-2019*

Сьогодні Україна займає 20-те місце в світі та 11-те місце в Європі по площі сертифікованих органічних земель. За останні п'ять років загальна площа даних угідь збільшилась на 54 % та склала 426 тис га.

Українська органічна продукція активно експортується до країн ЄС: Нідерланди – 100 тис т, Німеччина – 50 тис т, Великобританія – 40 тис т, Італія – 30 тис т, Австрія – 14 тис т, Польща – 7 тис т, Швейцарія – 6 тис т, Бельгія – 3 тис т, Чехія – 3 тис т, Болгарія – 2 тис т (згідно даних досліджень Органік Стандарт (2017 р.)). До основних продуктів, що експортуються належить: пшениця (80 тис т), кукурудза (74 тис т), соя (17 тис т), ячмінь (12 тис т), соняшник (12 тис т), яблука та яблучний концентрат (5 тис т), пшоно і просо (4 тис т), ріпак (4 тис т), заморожена чорниця (4 тис т). У 2017 р. вперше на світовий ринок Україною було експортовано органічний мед. В 2018 р. обсяги його експорту збільшились та склали 300 т. Загалом у минулому році вітчизняні товаровиробники представили на міжнародному ринку більше ніж 70 видів різноманітних органічних товарів. Проте враховуючи такі позитивні зрошення, слід відзначити, що сьогодні в світі Україну сприймають не як виробника кінцевої продукції, а як країну-продавця певного виду сировини для подальшої переробки.

В Україні органічну продукцію споживають люди середнього та високого класу, тобто близько 20 % населення. Найбільш активними споживачами даної продукції є населення в віці 25-45. До основних мотивів споживання органічної продукції слід віднести: позитивний вплив на здоров'я людини; відсутність штучних складових та консервантів, природній смак та безпечність.

Перевагами органічного бізнесу є:

– наявність дефіциту на даному сегменті цільового ринку;

– високий рівень цін на екологічно чисту продукцію;

– органічне виробництво (в більшості випадків) захищене законодавством у більшості країн світу;

– органічне виробництво захищає здоров'я фермера та суспільства від пестицидів.

До ризиків в органічному виробництві слід віднести:

– нестабільність політичної ситуації в країні;

– висока доля корупційної складової;

– залежність фермера від кліматичних умов.

Висновки. Ринок органічної продукції, в наш час, має стрімку динаміку розвитку порівняно з іншими сегментами світового ринку агропродовольчої продукції. Сьогодні Україна також намагається активно розвивати даний сегмент цільового ринку, проте існує ряд факторів, які негативно впливають на виробництво екологічно чистої продукції. Нажаль, лише 20 % вітчизняних покупців спроможні дозволити собі купувати органічні товари. Вважаємо, що нині держава також повинна направляти свої зусилля на підтримку виробників, що займаються органічним бізнесом: забезпечити доступність кредитів; поліпшити законодавчу базу.

Література.

1. ***Kulish L.P.*** (2019). «Development of competitive organic production in Ukraine». *Investytsii: praktyka ta dosvid.* no. 1. pp. 42-46.

2. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Суспільні ринкові трансформації: глобальний контекст. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків : ХНТУСГ, 2018. Вип. 193. С. 110-120.

3. ***Mandich O.V.*** (2018). «Possibilities of reengineering and modelling of business processes in the marketing activity of enterprises». *Visnyk KhNTUSH: ekonomichni nauky.* Issue 193. pp. 311-319.

4. ***Гармашов В.В., Фомічова О.В.*** До питань органічного сільськогосподарського виробництва в Україні. *Вісник аграрної науки*, 2010. - № 7. – С. 11-16.

5. ***Квятко Т.М., Рижикова Н.І.*** Генезис теорій конкуренції та прикладні засади їх імплементації в інноваційно-інвестиційному розвитку соціально-економічних систем. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2017. № 4. С. 45-54.

УДК 338.436

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IS THE KEY TO EFFECTIVE ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

МАМЄДОВА К.М., студентка магістратури, ШЕЛЕСТЮК В., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Досліджено специфіки формування агропромислової інтеграції в умовах ринкових трансформацій, обґрунтовано їх значення для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в України. Визначено, що інтегровані агропромислові об'єднання є одним з пріоритетних напрямів реалізації процесу агропромислової інтеграції в економіці України.

Ключові слова: *інтеграція, інтеграційні процеси, агроформування, ефективність діяльності.*

The author focuses on the peculiarities of agricultural integration facilitating in the environment of market reforms. The author also analyzes their meaning for improving efficiency of the Ukrainian agricultural production. He proves that integrated agricultural formations is one of the prior directions towards realization of the process of agricultural integration in the Ukrainian economy

Key words: *integration, integration processes, agro-formation, efficiency of activity.*

* *Науковий керівник – Півень А.В., старший викладач*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвитку нових для України інтеграційних процесів і механізмів передують нинішні світові та вітчизняні соціально-економічні трансформації. Інтеграційні процеси, що стрімко протікають у реальному світі і охоплюють всі сфери життя сучасного суспільства, являють собою складне і багатогранне явище, яке характеризується розмаїтістю причин і наслідків його здійснення. Дана сфера досліджень на сьогоднішній день є недостатньо систематизованою, Аналіз останніх досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних вчених свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення і тлумачення сутності інтеграційних процесів, до проведення їхнього аналізу, діагностики впливу на розвиток соціально-економічних систем. Крім того, маловивченими залишаються регіональні аспекти розглянутого явища [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення проблем розвитку інтеграції зробили видатні українські вчені В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, В.М. Жук, П.І. Гайдуцький, А.С. Даниленко, С.М. Кваша, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, та ін.

Проте при широкому колі цілей усіх проведених досліджень, різні автори, по різному розглядають інтеграційні процеси, і, особливо, специфіку та перспективи участі України в цих інтеграційних процесах. Інтеграція економіки зумовлює пошук шляхів вдосконалення та розширення світових ринків в різних галузях господарства.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану інтеграційних процесів в Україні та перспективи їх розвитку, вивчення та наукове обґрунтування теоретичних засад, встановлення напрямів активізації розвитку інтеграційних процесів сільськогосподарських підприємств для підвищення економічної ефективності їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до аналізу інтеграційних процесів, необхідно визначити що ж таке інтеграція та її вплив на економічні процеси.

Слово «інтеграція» походить від латинського й означає поєднання окремих частин в єдине ціле. В широкому понятті під інтеграцією розуміють посилення економічних і виробничих зв'язків між різними країнами (прикладом таких зв'язків є створення ЄС), окремими сферами і суміжними галузями, а також між різними підприємствами, організаціями та іншими суб'єктами ринку.

Відомий вчений -економіст В.Я. Амбросов зазначив, що кооперацію та інтеграцію слід розглядати як соціально-економічну категорію, яка має потребу в усесторонньому науковому аналізі причинно-наслідкових зв'язків базових факторів розвитку явищ і процесів на основі діалектичних методів, які дають можливість не тільки пізнати процес у зародженні та його розвитку в загальних рисах, але і конкретних формах його прояву у всій різноманітності та складності відносин суб'єктів інтеграції [1]. А це в свою чергу дасть значний поштовх для активізації інтеграційних процесів агробізнесу і виступить основою для подальшого нарощення теоретичних, методологічних знань і вчень, які значно стимулюватимуть і удосконалюватимуть механізм агропромислової інтеграції.

Суб'єкти інтеграційних перетворень є своєрідною еволюційно-організаційною формою співпраці людей, самобутня форма господарювання, діяльність якої ґрунтується на специфічних соціально-економічних та організаційно-суспільних принципах, що й надає рис самобутності і відрізняє від інших форм господарської діяльності. Одним з головних завдань у проведенні аграрних перетворень є використання наукових, практичних, управлінських надбань та міжнародного і досвіду України попередніх періодів для уникнення помилок при проведенні сучасних кардинальних змін [4].

Світовий досвід показує, що там, де переробні підприємства мають стійкий зв'язок із сільськогосподарськими товаровиробниками, збільшується загальна ефективність аграрного виробництва. Це досягається за рахунок зниження затрат на проміжних стадіях технологічного процесу агропромислового виробництва, а також за рахунок більш повного завантаження промислових потужностей. Поряд з іншими успішно вирішується і таке важливе завдання, як залучення інвестицій [5].

У загальному розумінні інтеграція означає організаційне поєднання технологічно пов'язаних між собою різнорідних видів діяльності з притаманними їм функціями з метою виробництва кінцевого продукту і доведення його до споживача, а також досягнення на цій

основі вищих економічних результатів. Коли йдеться про агропромислову інтеграцію в широкому значенні, мають на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини. Агропромислова інтеграція у найбільш загальному розумінні означає певне організаційне поєднання сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва з метою одержання кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди завдяки взаємній матеріальній зацікавленості і відповідальності всіх учасників агропромислового виробництва за кінцеві результати господарювання. Даний вид інтеграції називають вертикальною інтеграцією. Вона може організаційно поєднувати всі або основні стадії агропромислового виробництва й обігу, зокрема виробництво сільськогосподарської сировини, її транспортування, зберігання, переробку і реалізацію кінцевого продукту.

Одним з найважливіших чинників успішної діяльності інтегрованого формування є налагодження чітко організованої маркетингової служби, яка б на основі глибокого аналізу попиту на продукцію в регіоні, реальної оцінки власних можливостей і розрахунку гарантованого беззбиткового обсягу виробництва кінцевої продукції визначала мінімально необхідний обсяг сировини з подальшим укладанням за неї договору купівлі-продажу [5].

В дослідженнях [4] виявлено, що становлення незалежності України з вектором ринкового способу господарювання, а згодом і аграрна реформа принципово змінили значення держави як гаранта відтворювальних процесів у сільському господарстві. Нові економічні умови спонукали відновлення агропромислової інтеграції, але не за принципом «зверху» – адміністративного впливу, а за домінуванням принципу «знизу» – об'єктивної необхідності агропромислового виробництва на основі економічної доцільності і отримання економічних стимулів з передбаченням притоку інвестиційних ресурсів та зниження витрат виробництва, де основними організаційно-економічними передумовами агроінтеграції виступають [4]:

– доцільність участі партнерів аграрного бізнесу;

– пріоритетність суспільних інтересів інтегратора над приватними;

– виокремлення базових, ведучих суб'єктів і ланок інтеграції в системі взаємодіючих елементів;

– досягнення загальних цілей інтегрованої структури на основі обов'язковості технологічних зв'язків;

– державна підтримка агропромислових формувань.

Таким чином, необхідно відзначити, що основними задачами інтеграції на сучасному етапі є прискорене подолання наслідків економічної кризи в регіонах, завершення в них основних інституціональних перетворень, максимальне використання сприятливих факторів регіонального розвитку. Поряд з цим спеціальною задачею стратегії є подолання тенденцій дивергенції (посилення неоднорідності) і дезінтеграції (ослаблення єдності) економічного простору [2].

Узагальнення літературних джерел щодо економічних відносин інтеграції виробництва та переробки сільськогосподарської продукції (сировини) в різних галузях сільського господарства показали, що єдиного методологічного й організаційного підходу до побудови ефективних механізмів інтеграції не існує. Все залежить від зовнішнього середовища, досягнутого техніко-технологічного рівня виробництва, виробничих відносин, які склалися в колективах, та бажання членів колективів створити ту чи іншу організаційну структуру виробництва. Однак, єдиним критерієм будь-якої інтегрованої системи є те, що встановлення еквівалентного обміну (паритету цін) між партнерами з інтеграції має бути здійснено за рахунок внутрішнього врегулювання цін, що забезпечує отримання рівнозначних доходів усіма учасниками інтегрованих систем [5] .

Загалом основна ціль створення інтегрованих агроформувань — забезпечення росту конкурентоспроможності виробленої продукції, санація ресурсного потенціалу товаровиробників, зниження рівня соціальної напруги на селі [4].

Дослідники [4] стверджують, що формування і розвиток агроінтегрованих структур є одним із важливих факторів підвищення ефективності сільського господарства в країні. Активізація агроінтеграційних процесів обумовлена як потребою самих товаровиробників з їх

прагненням до об'єднання сумісної діяльності з метою зниження сукупних витрат і залучення інвестицій для забезпечення розширеного виробництва, так і державними заходами стимулювання у створенні агроінтеграції щодо подолання депресивного стану сільськогосподарського виробництва.

Агроінтеграція сприяє швидкій адаптації до умов ринкової економіки, посилює зацікавленість усіх суб'єктів інтеграції до підвищення ефективності виробничих процесів. Це надає можливість вирішити низку питань з економічної доцільності й удосконалення механізму взаємодії суб'єктів господарювання щодо взаємовигідного співробітництва в рамках інтеграційних відносин в умовах багатоукладної економіки.

Висновок. Отже, розвиток агропромислової інтеграції є одним з основних факторів, що суттєво впливає на ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств та підвищення їх організаційно-економічної і фінансової стійкості. Інтеграція сприяє економічному і фінансовому оздоровленню підприємств. Інтегровані агропромислові формування, що об'єднують підприємства від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації кінцевої продукції, більш ефективні та адаптовані до умов ринкової економіки.

формування й успішне функціонування інтеграційних структур, сприяє підвищенню зайнятості сільського населення, росту їх доходів, більш швидкому здійсненню соціальних перетворень, залученню молоді в аграрний сектор

Література.

1. ***Амбросов В.Я.*** Організаційна стратегія сільськогосподарських підприємств: монографія. Харків : ХНТУСГ, 2009. 316 с.

2. ***Кондратюк В.В.*** Інтеграційні процеси: поняття, підходи, закордонний досвід. URL : http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2342/1/37.pdf

3. ***Крутько М.А.*** Напрями активізації розвитку інтеграційних процесів суб'єктів агробізнесу. URL : http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/3094/1/27.pdf

4. ***Олійник Т.І., Олійник О.О.*** Агроінтеграція – фактор підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. URL : http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/13_7.pdf

5. ***Ярема Л.В.*** Аспекти побудови економічного механізму інтеграції на підприємствах агропромислового комплексу. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. №2 (92). С. 115-122.

УДК 339.13

БРЕНДИНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

BRANDING AS A FACTOR IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE

ДРАЧЕВСЬКИЙ М.С., СЕМЕНЕНКО О.Д., ПАЩЕНКО Д.С., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті наведено зростання ролі брендингу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Навели інформацію на те, що же таке взагалі бренд, як його створити та утримати, як він впливає на споживачів на самі підприємства.

* *Науковий керівник – Півень А.В., старший викладач*

Ключові слова: *бренд, конкурентоспроможність, розробка бренду, вплив на споживача , вплив на підприємства.*

The article demonstrates the growing role of branding in ensuring the competitiveness of enterprises. They gave information on what is a brand in general, how to create and retain it, how it influences smugglers in the businesses themselves.

Key words: *brand, competitiveness, brand development, consumer impact, enterprise impact.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із основних напрямів маркетингової діяльності сучасних підприємств є створення конкурентоспроможного бренду. Крупні світові компанії, які свого часу успішно витримали конкуренцію на ринку та стали лідерами у своїй галузі, багато чим завдячують створенню успішного бренду. У той же час в умовах, коли серед ключових факторів успіх у підприємств виокремлюють відносини зі споживачами, персонал та нематеріальні активи, концепція брендингу набуває більшого значення і стає основним засобом забезпечення конкурентоспроможності товарів та послуг. З огляду на вищесказане, дослідження ролі брендингу в підвищенні конкурентоспроможності діяльності підприємства є актуальним [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий внесок у дослідження теоретичних і практичних проблем формування і розвитку бренду зробили зарубіжні та вітчизняні вчені, науковці, економісти: Д. Аакер, С. Велещук, Д. Алессандро, С. Девіс, О. Зозульов, О. Власенко, О. Кендюхов, Ю. Приходько, А. Давидов, А. Гальчинський, Ж. Капферер, та ін. В їхніх працях дуже гарно, актуально та обгрунтовано описано становлення брендів та вплив їх, як на споживача так і на конкурентоспроможність самого підприємства.

Формулювання цілей тезису. Метою статті є дослідження теоретичних і методичних засад сутності і значення брендингу та його впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Що таке бренд? Слово «бренд» походить від давньо-норвезького «коріння» і перекладається дослівно як «випалювати». Тоді брендом називали клеймо, яке ставили на худобу, щоб відобразити його приналежність конкретній особі. І до тепер в багатьох словниках іноземних мов зустрічається визначення бренду як тавро [2].

Дослідники з даного питання визначають бренд – як загальну сукупність уявлень цільової аудиторії про продукцію, яка випускається під певною торговою маркою. Очевидним є те ,що створення та підтримка бренду продукції є тривалим процесом, за для здійснення якого потрібно не просто виробляти товар високої якості, що буде вигідно вирізнятися з поміж товарів-конкурентів. Набагато важливішим є забезпечення стійкі позитивних асоціацій у свідомості споживачів відносно того, що саме цей товар здатний найкращим чином задовольнити потреби споживачів [2].

Бренд допомагає вирішити такі завдання : ідентифікувати товар при його згадуванні; відрізнятися від конкурентів, тобто виділяти товар із загальної маси; створити у свідомості споживачів привабливий образ, що викликає довіру; зосередити позитивні емоції, які пов'язані з товаром; прийняти рішення про покупку і отримати задоволення від прийнятого рішення; сформувати групу постійних покупців, які асоціюють з брендом свій спосіб життя (прихильники бренду) [2].

Досить важливим є те, що не існує такого юридичного поняття як «бренд» – це скоріше сукупність характеристик у свідомості споживача. У правовому полі виділяється поняття «торгова марка». Це ім'я і логотип, що поєднують в собі цифри, букви, декоративні елементи, комбінації кольорів і розташування всіх цих компонентів в певній композиції. Сюди можуть входити і назви окремих продуктів, і дизайн етикетки, і форма упаковки, і фірмовий слоган [6].

Бренд – це не тільки торгова марка, але і всі складові образу компанії, репутація на ринку, ставлення покупців. Отже, бренд включає в себе і те, що можна «помацати руками», і щось незриме, що виражається у багатогранному слові «імідж» [6].

Знаючи це, розробники розуміють, наскільки тонкий процес створення і підтримки бренду. Сьогодні популярність продукту залежить не тільки від його якості – на прибутковість компанії може вплинути і необережне висловлювання керівника, і безглузді асоціації з назвою товару, і політична ситуація.

Брендинг є циклічним процесом – на всіх етапах розвитку підприємства потрібно повертатися до точки відліку, згадувати первісну місію і відштовхуватися від цього непорушного центру. Але перш, ніж визначити його, потрібно провести глибокий аналіз, скласти план і врахувати всі дрібниці, складові образу компанії [6].

На сучасному етапі розвитку, розуміння бренду складається з кількох аспектів: механізм диференціації товарів; механізм сегментації ринку; образ у свідомості споживачів (бренд-імідж); засіб взаємодії (комунікації) зі споживачем; засіб індивідуалізації товарів компанії; система підтримки ідентичності; правовий інструмент; частина корпоративної культури компанії; концепція капіталу бренда; елемент ринку, який має постійний розвиток відповідно до змін соціокультурного середовища та ринку [1].

В Україні брендинг вже починає розвиватися, проте ще не всі виробники розуміють, що необхідно не тільки виводити нові бренди на ринок , але й не забувати модернізувати бренди, які вже існують. З часом будь-який продукт морально застаріває. Коли ззовні певний продукт кілька років поспіль змінюється, у нього практично немає шансів залишатися на піку споживчої уваги. Тому саме оновлений продукт має змогу притягти більше уваги споживачів, що будуть його купувати [2].

Розробка бренду – це складний процес, підлеглий цілому ряду економічних, соціальних, культурних і політичних факторів. Сьогодні керівники великих підприємств не ризикують займатися цим самостійно, передаючи завдання по створенню іміджу торгової марки в руки професіоналів. Це вимагає чималих витрат, не всі початківці бізнесмени можуть дозволити собі наймати фахівців з брендінгу. Тому будь-який грамотний управлінець повинен розуміти хоча б у загальних рисах, як відбувається створення бренду, і як уникнути найбільш грубих помилок в самому початку шляху [6].

Розробка нового бренду починається з дослідження потреб клієнта, запитів ринку. Багатьом здається, що достатньо запропонувати товар хорошої якості, і цього достатньо – але в сучасному світі є величезна кількість виробників, і багато з них продають хороші товари. Чому ж одні популярні, а інші ні? [6]

Щоб розуміти це, потрібно знати, чого потребує людина майбутньої цільової аудиторії. Ділові люди воліють зручність і простоту – у них мало часу. А значить, їм потрібна «розумна» техніка, яка все зробить за них, коробочка з корисною їжею «все в одному», зручний одяг та інші товари для спрощення життя. Літні люди віддадуть перевагу консервативній продукції, над якою не потрібно ламати голову, а діти – щось яскраве і незвичайне, аби не таке, як у дорослих. А значить, компанія повинна запропонувати покупцеві те, що він хоче, навіть як що він сам цього не знає [6].

Результати досліджень визначають, що конкурентоспроможність підприємства розглядається як система взаємодіючих факторів, яка характеризує ступінь використання потенціалу підприємства та утримання протягом певного періоду часу своїх конкурентних переваг. Саме тому відповідно до цього підходу під конкурентоспроможністю розуміють не тільки ефективність, але й динаміку пристосування підприємства до умов зовнішнього середовища, здатність ефективно розпоряджуватися власними та позиковими коштами в умовах конкурентного ринку. Кожна конкурентна сила непередбачувана, тому повинна бути визначена, а конкурентоспроможності підприємства може бути забезпечена у випадку присутності на ринку двох і більше підприємств, що виготовляють ідентичну продукцію. Вона розглядається як відносна категорія, виявити яку можна тільки порівнянням підприємств між собою як у масштабі країни, так і в масштабі світового ринку [4].

Відповідно до такого підходу конкурентоспроможність підприємства визначається як: перевага підприємства відносно інших підприємств галузі як на внутрішньому ринку, так і на

міжнародному; характеристика, яка відображає відмінності процесу розвитку даного виробника від виробника-конкурента як за ступенем задоволення товарами або послугами конкретної суспільної потреби, так і за ефективністю виробничої діяльності; здатність підприємства виготовити товар, який буде відповідати вимогам споживачів в необхідній кількості, у встановлені строки та на умовах постачання, які будуть більш вигідні ніж у конкурентів [4]. Більш того, управління організацією зумовлює відношення до неї й інших організацій. Це означає, що з управлінням пов'язані інтереси багатьох людей як в самій організації, так і за її межами [3].

Брендинг важливий при плануванні розвитку бізнесу на майбутнє. Потужно розроблений бренд може підвищити цінність бізнесу, надаючи компанії більше важелів у цій галузі. Хороший бренд не матиме проблем із активізацією реферального бізнесу. Сильний брендинг, як правило, означає позитивне враження про компанію серед споживачів, і вони, ймовірно, мають справу з вами через проінформованість про ваш бізнес та довіру, яка до нього виникла. Велика заслуга в цьому належить саме правильно розробленому бренду компанії. Він є найкращою та найефективнішою рекламною технікою бізнесу [5].

Професійний зовнішній вигляд та добре спланований брендинг допоможуть компанії заслужити довіру від споживачів, потенційних клієнтів та замовників. Люди більш охоче матимуть справу із фірмою, що має особистий фірмовий стиль та бренд. Будь-яка рекламна кампанія ґрунтується на просуванні бренду та покликана збільшити його впізнаваність серед потенційних клієнтів [5].

Висновки. Отже, провівши аналіз бачимо, що розвиток брендінгу набуває масштабного характеру, адже кожне підприємство намагається виділятися серед різноманіття конкуруючих компаній, презентувати свою продукцію на ринку, а отже бути конкурентоспроможними.

На сучасному етапі розвитку брендів в умовах глобалізації ринку необхідно чітко та послідовно дотримуватись набутого позитивного іміджу, статусу бренда, а також здійснювати заходи для виправлення негативного іміджу чи репутації. Для цього необхідно: слідувати встановленій стратегії розвитку організації; скеровувати зусилля на підтримку позитивного іміджу та репутації; оновлювати бренд. Використання спеціальних технологій брендингу та запропонованої методики оцінки ринкових позицій бренда під час побудови шляхів його стратегічного розвитку передбачає проведення постійних маркетингових досліджень, зокрема споживацьких переваг, мотивів здійснення покупок, адже бренд є живим лише у тому разі, якщо він відповідає потребам ринку та споживача покупця. Узгодженість внутрішніх можливостей бренда відповідно до мінливих зовнішніх вимог є невід'ємною частиною побудови стратегії розвитку бренда та формування позитивного іміджу на ринку [1].

Література.

1. ***Булгакова О.В.*** Бренд-імідж підприємства на споживчому ринку. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/9.pdf

2. ***Гончарук Н.Ю.*** Брендинг як фактор підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/17902/1/.pdf.

3. ***Півень А.В.*** Понятійно-категоріальний апарат управління ефективністю діяльності підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 242-256.

4. Теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства. URL : https://studfile.net/preview/2915040/page:2/

5. Чому брендинг важливий для будь-якого бізнесу. URL : https://versii.if.ua/novunu/chomu-brending-vazhliviy-dlya-bud-yakogo-biznesu

6. Як створити бренд. URL: https://biznesua.com.ua/yak-stvoriti-brend

УДК 957.37

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ADAPTATION OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING SYSTEM TO INTERNATIONAL STANDARDS IN MODERN CONDITIONS

ТИШЕНКО Ю.О., студентка магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто та проаналізовано аспекти змін у фінансовій звітності, характерні для українських підприємств у нових умовах, пов'язаних із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності. Висвітлені причини та складнощі переходу України на МСФЗ. Запропоновано вирішення основних проблем переходу.

Ключові слова: *Міжнародні стандарти фінансової звітності, бухгалтерський облік, сучасні умови, фінансова звітність.*

The article discusses and analyzes the important aspects of international reporting that are typical of Ukrainian business in new region that have been used in international standards that have been used worldwide. The reasons and difficulties of Ukraine' stransition to IFRS. The solution of problem of the problem is presented.

Key worlds: *international financial reporting standarts, accounting, current conditions, financial statements.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Невирішеність проблем адаптації системи бухгалтерського обліку в Україні до положень Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) зумовлює потребу в дослідженнях та узагальненнях досвіду та пропозицій щодо їх вирішення. Для України є необхідною розробка додаткових національних положень на основі МСФЗ, задля зменшення відмінності в застосування різних національних систем обліку. Це відбувається вже не один рік, але ще є невирішені питання по процесу упровадження в Україні МСФЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність реформування та адаптації старої системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності України до вимог міжнародних стандартів Європейського Союзу досліджували у своїх працях такі вчені: В. Костюченко, М. Лучко, С. Голов, Г. Веріга, Ф. Бутинець, В. Пархоменко та інші. Це питання є складним та суперечниливим, тому і привертає увагу багатьох вчених, спеціалістів, науковців.

Формування цілей статті. Головна мета статті – дослідження шляхів пристосування фінансової звітності в Україні відповідно до міжнародних вимог та законодавства ЄС, пошук проблеми в економічних, соціальних та політичних факторах. Виявлення основних проблем дасть змогу скорішої адаптації фінансової звітності до міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява співпраці з іноземними партнерами, транснаціональних корпорацій, міжнародне інвестування капіталів спонукають до розробки єдиних підходів до формування фінансової звітності. Прийняття Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні ґрунтується на Розпорядженні Кабінету Міністрів від 24.10.2007 р. No. 911-р. [1; 2; 3, с. 204] і полягає в створенні законодавчих та організаційних процесів для застосування міжнародних стандартів фінансової звітності [4; 5] (МСФЗ); адаптації до міжнародних стандартів національної нормативно-правової бази з питань

* *Науковий керівник – Дудник О.В., к.е.н., доцент*

бухгалтерського обліку; удосконаленні методології бухгалтерського обліку для суб'єктів підприємництва.

Впровадження МСФЗ повинно активно захищати інтереси національних виробників, ефективно інтегрувати у світ, раціонально використовувати продуктивні сили, залучати іноземних інвестицій в економіку України, розвивати міжнародне співробітництво.

Причини для переходу на МСФЗ:

– для уникнення облікового хаосу між підприємствами (потрібно узгодити норми міжнародних стандартів з існуючими в Україні Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [6; 7], розробити нормативну базу МСФЗ для України, для того, щоб не було подвійної системи фінансової звітності. Розробити Інструкцію по переходу підприємств України на міжнародні стандарти фінансової звітності);

– виникнуть переваги для ринків капіталу, це дасть можливість швидше реагувати на зміни інформації;

– це допомога бухгалтерам задля формування швидкої, достовірної, правдивої інформації.

Отже, удосконалення теорії і практики бухгалтерського обліку, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності – це створення прозорої системи контролю за діяльністю суб'єктів господарювання України.

Складнощі переходу можна усунути за допомогою:

– навчання персоналу. Підприємствам потрібно навчати працівників за свій рахунок або залучати консультантів. Підготовка кваліфікованих спеціалістів в галузі МСФЗ сьогодні є актуальним направленням реформи системи обліку та звітності в Україні;

– написання облікових політик (підвищить дисциплінованість співробітників);

– розділити податковий та бухгалтерський облік в системі обліку.

Для цього необхідна кваліфікована законодавча, кадрова та фінансова підтримка з боку держави.

Практика інших країн свідчить, що використання МСФЗ забезпечує зменшення ризиків для кредиторів та інвесторів, зниження витрат країни на розробку власних стандартів, однозначне розуміння фінансової звітності, зростання довіри до її показників. Крім того, показники міжнародних стандартів фінансової звітності дозволяють отримувати дані для порівняльного аналізу економіки держав та для систем національних рахунків.

Наше законодавство вносить змінив Національні стандарти, тим самим наближуючи їх до міжнародних, тому комплексне впровадження МСФЗ в Україні – це питання часу.

Висновки. Система МСФЗ не є досконалим інформаційним джерелом для відображення економічного стану суб'єктів господарювання, не відображає підходів до обліку, вимог до розкриття інформації, пояснень, які містять МСФЗ, а також всіх змін міжнародних стандартів.. Тому є необхідність вирішення проблемних питань у напрямку розвитку прозорості обліку; формування показників фінансової звітності; кваліфікованої законодавчої, фінансової та кадрової підтримки з боку держави. Задля того, щоб бути цікавими інвесторам щодо фінансової стійкості, надійності активів, величини капіталів, обсягів доходів та витрат, рівня прибутку, потрібно, щоб якість звітів давав об'єктивні та глибокі оцінки всього економічного стану.

Процес застосування МСФЗ повинен бути поступовим. Для цього потрібно усунути законодавством всі проблеми, перечисленні нами в статті.

Література.

1. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні».

2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

3. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України: порівняльно-правове дослідження. Центр європейського та порівняльного права. ***С. Голов*** (наук. ред.). К. : Арт-медіа, 2005. 584 с.

4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: досвід та перспективи впровадження в країнах з перехідною економікою: Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ : Вид-во «ІМА-прес». 2007. 204 с.

5. ***Голов С.Ф., Костюченко В.М.*** Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. 2-ге вид., перероб. і доп. Х. : Фактор, 2008. 1008 с.

6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

УДК 339.1

РОЗВИТОК РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF MARKET RELATIONS IN UKRAINE

ВЛАСЕНКО І.А., САВЧЕНКО Б.В., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядається історія становлення ринкових відносин в Україні, зокрема ринку нерухомості. Вказуються особливості ринку нерухомості та визначаються учасники ринку. Також відзначається, що система управління нерухомістю може аналізуватися з точки зору функціонального, оперативного, проектного, контрольного управління та управління результатами.

Ключові слова: *ринок, інфраструктура ринку, ринок нерухомості, учасники ринку.*

The article deals with the history of the formation of market relations in Ukraine, in particular the real estate market. The specifics of the real estate market are specified and market participants are identified. It is also noted that the real estate management system can be analyzed in terms of functional, operational, project, control and results management.

Key words: *market, market infrastructure, real estate market, market participants.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Практика формування і утвердження ринкових відносин в Україні свідчить про те, що створення необхідної інфраструктури ринку, ще не призводить до очікуваних результатів у сфері економіки, відтак, і в просуванні держави до задоволення вимог соціальності. Причиною зазначеного є надзвичайно слабкий розвиток його інституцій, що, з одного боку, природно породжуються ринковим впливом, а з іншого, – мають створюватись завдяки державному регулюванню. Разом з тим, у період становлення та розвитку капіталізму актуалізуються інші соціальні питання та соціальні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовному аналізу розвитку ринкових відносин в Україні присвячені публікації Н. Буланової, С. Белняка, О. Дмитрієва, Є. Кухарської-Стасяк, Т. Михальової, А. Шехової, О. Гриценко, І. Єфименко, та ін.

Формулювання цілей статті. Сформулювати шляхи розвитку інституцій ринку, зокрема ринку нерухомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не можна не помітити того, що з самого початку у відповідь на «дикі» виклики ринку з'являються певні «соціальні» ідеї та дії держави. Не випадково, дехто із науковців пов'язує передісторію «держави добробуту» з історією формування і розвитку ринкового суспільства [1].

---

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

Сьогодні під ринком розуміється організаційна форма існування сучасного товарного виробництва, тобто певний спосіб організації економічного життя, характерними ознаками якого є, з одного боку, давно визначені: реальний плюралізм форм власності та форм господарювання, комерційний характер взаємодії учасників економічного процесу, суперництво (конкуренція) господарюючих суб'єктів, формування економічних пропорцій під впливом динаміки цін та конкурентної боротьби, утворення ціни товарів і послуг на основі попиту і пропозиції, а з іншого, – ті, що осмислені значно пізніше під впливом низки соціально та економічно обумовлених чинників: розвинуте антимонопольне законодавство, система адміністративного (державного) регулювання економіки із застосуванням переважно економічних методів тощо [2].

Виділяється значна кількість видів ринків, а саме робочої сили, фінансовий, нерухомості та інші. Останнім часом піднімається питання відкриття ринку землі. Незважаючи на те, що ринок нерухомості є лише окремим сегментом ринку взагалі, він має, як свідчить переважаюча більшість фахівців, й власну структуру та тільки йому притаманні елементи і ознаки. У радянські часи поняття «нерухомість» не існувало, застосовувалось лише трактування «нерухомості» як земельних ділянок з капітальними будівлями чи іншими спорудами на них, при цьому, з констатацією того, що нерухомість є об'єктом для законного регулювання у феодальному та буржуазному праві.

Ринок нерухомості являє собою певний набір механізмів, за допомогою яких передаються права на власність і пов'язані з нею інтереси, встановлюються ціни і розподіляється простір між різними конкуруючими варіантами землекористування. Нерухомість має декілька важливих особливостей, зокрема, цінність, унікальність об'єктів нерухомості; низьку їх ліквідність (характеризує великий рівень витрат учасників ринку нерухомості); високий рівень трансакційних витрат на ринку нерухомості; як правило, невідповідність високої ціни платоспроможному попиту пересічного покупця.

У цілому, задля забезпечення конкурентних переваг система управління нерухомістю може аналізуватися з точки зору функціонального, оперативного, проектного, контрольного управління та управління результатами. Важливою особливістю управління нерухомістю вважається той факт, що ринок нерухомості значною мірою є локальним бізнесом, пов'язаним з конкретним місцезнаходженням об'єкта нерухомості. Відтак чинники, що є суттєвими на одних територіях, можуть бути несуттєвими на інших територіях.

У зв'язку з ринком нерухомості не можна обійти увагою зростаючу роль сучасної держави та муніципалітетів стосовно регулюючого прямого і опосередкованого впливу на усіх учасників ринку.

Висновки. Учасники ринку нерухомості повинні орієнтуватися на вирішення не лише бізнесових, а й соціальних цілей і задач, зокрема, своєю участю у програмах і проектах соціально-економічного розвитку відповідних територій. Зрозуміло, що така участь не є безкорисною. Від держави та муніципалітетів вимагаються та обґрунтовуються певні преференції: податкові пільги, бюджетні інвестиції, зниження витрат на подолання адміністративних бар'єрів, залучення їх до реалізації проекту забезпечення населення доступним житлом, державно-приватне партнерство, приватизація, тощо.

Література.

1. ***Grant R.M.*** The resourse-based theory of competitive advantage: Implications for strategy formulation / ***R.M. Grant*** // *California Management Review*. – 1991. – Vol. 33. Spring.

2. ***Буланова Н.В.*** Рынок недвижимости: состояние и перспективы развития : [учеб. пособие] / ***Н.В. Буланова***. – М. : Междунар. акад. оценки и консалтинга, 2014. – 147 с.

УДК 351

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE

КІРПІЧОНОК Т.А., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті висвітлено взаємовідносини між державою та територіальними громадами. Показано функції як державних органів влади, так і функції територіальних громад. Визначена подвійна правова природа місцевого самоврядування.

Ключові слова: *держава, місцеве самоврядування, правова природа, публічна влада.*

The article highlights the relationship between the state and territorial communities. Functions of both state authorities and functions of territorial communities are shown. The dual legal nature of local self-government has been identified.

Key words: *state, local self-government, legal nature, public authority.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Держава має виконувати багато функцій для забезпечення добробуту і безпеки свого населення. З часів Радянського Союзу, який прагнув вирішувати усі питання життя народу, ми бачимо, що кожна людина має свої потреби, їх об'єднання також прагнуть до задоволення своїх потреб. Але через їх різноманітність держава не могла їх задовольнити. Це відбувалося через брак органів влади, які б опікувались вирішенням питань влади на місцях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми місцевого самоврядування досліджували М.О. Баймуратов, В.Д. Бакуменко, О.В. Батанов, І.П. Бутко, М.П. Воронов, І.В. Дробуш, В.М. Кампо, Ю.О. Куц, П.А. Трачук та багато інших.

Формулювання цілей статті. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанню розвитку місцевого самоврядування, належної наукової розробки не отримали питання децентралізації влади .

Виклад основного матеріалу дослідження. З бажанням покращити життя людей держава почала позбуватись окремих функцій, які стосуються діяльності окремих регіонів, населених пунктів або їх об'єднань та окремих індивідів. Тому ці повноваження були покладені на місцеві органи влади.

Держава відіграє ключову роль у визначенні засад внутрішньої і зовнішньої політики, а отже і політики розвитку територіальних громад. Але залишаються певні проблемні питання у встановленні взаємовідносин держава – місцеве самоврядування.

Відродження місцевого самоврядування в Україні у його сучасному розумінні припадає вже на період розбудови суверенної Української держави (кінець 80-х – 90-і рр.). Сучасне національне і міжнародне законодавство містить офіційні визначення місцевого самоврядування у межах громадівської, державницької та теорії муніципального дуалізму.

Місцеве самоврядування в Україні має складну, подвійну правову природу, а держава і система місцевого самоврядування, які є формами публічної влади і мають єдине походження, об'єктивно не можуть протидіяти одна одній. Вони є суб'єктами публічної влади різного рівня

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

(загальнонаціонального і територіального відповідно), які мають багато спільного і в об'єкті врядування, оскільки практично неможливо чітко розмежувати більшість публічних справ лише на загальнодержавні або лише місцеві. Основним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада, що підкреслює значущість ролі саме її у здійсненні місцевого самоврядування, а, отже, й децентралізації.

Первинним суб'єктом у системі місцевого самоврядування є територіальна громада, яка є основним суб'єктом місцевого самоврядування, що складається з жителів села (кількох сіл), селища, міста, місцева спільнота – населення муніципального утворення, об'єднане метою здійснення місцевого самоврядування у відповідному поселенні або території.

Функції самоврядування виступають не як результат розподілу і децентралізації влади і управління, а є похідними від колективних інтересів територіальних громад [1, с. 145]. Відповідно, не держава і органи влади ставлять завдання перед людиною, а саме вона висуває певні вимоги до органів влади, а її потреби та інтереси зумовлюють їх діяльність.

Сьогодні територіальні громади України значною мірою не є життєздатними і далекі від того, щоб бути автономними від держави. На практиці не кожне село, селище, місто є самодостатньою адміністративно-територіальною одиницею, а його жителі – самостійною територіальною громадою. Поряд з іншими причинами це обумовлюється дещо авторитарним ставленням держави до місцевого самоврядування, яка розглядає його з позицій радянської ментальності збереження тотального контролю за усіма рівнями управління.

Наявність системи соціально обумовлених інтересів є важливою інтегральною ознакою територіальної громади, і саме інтереси (потреби) жителів як рушійна сила муніципальної влади є надзвичайно важливим компонентом у питаннях організації місцевого самоврядування. Отже, публічний інтерес є визнаним державою та юридично забезпеченим інтересом соціальної спільності, задоволення якого служить неодмінною умовою гарантії її існування та розвитку [3].

Усі члени територіальної громади є носіями територіальних інтересів, причому «інтереси територіальної спільності можуть для практичного життя людини мати іноді більше значення, аніж інтереси класу або нації» [2]. При цьому становище громади та моральний настрій її членів, які проживають разом, мають спільні житлові, освітні, культурні, а часто й релігійні інтереси, забезпечують у її межах природним шляхом міцний громадський порядок та утворюють умови для ефективного управління таким об'єднанням [1].

Висновки. Підтримка місцевого самоврядування з боку держави і створення умов для стійкого та самостійного розвитку територіальних громад є одним з найголовніших завдань будь-якої держави у період становлення демократичної державності. Тому держава повинна не втручатись в діяльність територіальних громад, а забезпечувати їх розвиток.

Література.

1. ***Батанов О.В.*** Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / ***О. Батанов*** // *Вісник Центральної виборчої комісії.* – 2008. – № 2. – С. 51-57.

2. ***Кампо В.*** Реформа адміністративно-територіального устрою України: час діяти // Проблеми трансформації територіальної організації влади. Збірник матеріалів та документів / Науковий редактор: М. Пухтинський. – К., 2015. – 241 с.

3. ***Трачук П.А.*** Участь громадян України у місцевому самоврядуванні. – Ужгород, 2013.

УДК 352

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

STATE POLICY FOR LOCAL SELF-GOVERNMENT DEVELOPMENT

КІРПІЧОНОК Т.А., САВЧЕНКО Б.В., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто основні законодавчі акти, які регламентують взаємовідносини між державними органами влади та органами місцевого самоврядування. Також відзначено, що державна політика розвитку територіальних громад сформувалася у процесі глибоких соціально-політичних й економічних перетворень, найважливішими завданнями яких були децентралізація публічної влади. Для цього у 2014 році була прийнята Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року.

Ключові слова: *державна політика, місцеве самоврядування, регіональний розвиток, Державна стратегія регіонального розвитку.*

The article deals with the basic legislative acts that regulate the relationship between state authorities and local self-government bodies. It was also noted that the state policy of development of territorial communities was formed in the process of deep socio-political and economic transformations, the most important tasks of which were decentralization of public power. For this purpose, in 2014, the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020 was adopted.

Key words: *state policy, local self-government, regional development, State strategy for regional development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державна політика у галузі розвитку місцевого самоврядування базується на Конституції України, законах України та інших нормативно-правових актах у галузі місцевого самоврядування, а також на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, чинних міжнародних договорах. Метою такої політики є створення оптимальних умов для становлення, підтримки і розвитку територіальних громад як необхідних умов становлення економічно і соціально розвинутої демократичної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясуванню ролі держави у сфері місцевого розвитку присвячені праці М.О. Баймуратова, О.В. Батанова, В.І. Васильєва, Є.Ф. Глухачова, В.М. Кампо, М.І. Корнієнка, В.С. Куйбіди, О.М. Пастернак, М.О. Пухтинського та інших дослідників.

Формулювання цілей статті. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанню місцевого самоврядування, належної наукової розробки не отримали дослідження впливу держави на розвиток територіальної громади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою реалізації державної політики розвитку територіальних громад є Конституція України [1], яка не лише визначає систему основ конституційного ладу, правовий статус людини і громадянина, систему органів держави і місцевого самоврядування, створюючи правову основу безпосереднього народовладдя, державної влади і місцевого самоврядування як форм публічної влади, але й визначає основні напрями державної політики у сфері місцевого самоврядування і регіонального розвитку.

Сучасна нормативно-правова основа формування та реалізації державної політики розвитку територіальних громад сформувалася у процесі глибоких соціально-політичних й економічних перетворень, найважливішими завданнями яких були децентралізація публічної влади і посилення її демократичних начал.

---

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

Значна кількість норм про місцеве самоврядування закріплена у першому розділі основного Закону України, який визначає основи конституційного ладу. Такий підхід означає, що місцеве самоврядування є одним з інститутів, які становлять ці основи. Норми Конституції України не можуть охопити своїм регулюванням всієї багатоманітності суспільних відносин, що виникають у процесі діяльності держави у сфері місцевого самоврядування. Для цього потрібні ще закони з найважливіших питань організації і діяльності суб'єктів державної влади та місцевого самоврядування. Саме наявність таких законів свідчить про цілісність системи нормативно-правових основ державної політики у сфері місцевого самоврядування та розвитку територіальних громад. До них належать закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», «Про столицю України – місто-герой Київ», «Про органи самоорганізації населення», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про місцеві вибори», «Про транскордонне співробітництво» та інші закони. Окремі аспекти функціонування держави у сфері місцевого самоврядування регулюються нормами екологічного, фінансового та інших галузей права, які встановлювали і встановлюють певні стандарти, дотримання яких необхідно на території всієї країни.

Визнання на найвищому законодавчому рівні територіальної громади як джерела самостійної форми публічної влади в Україні, первинного суб'єкта, носія функцій і повноважень місцевого самоврядування вимагає формування та функціонування громади не як простої сукупності жителів певного населеного пункту, а як дієздатного суб'єкта, соціально і політично активного, самодостатнього з точки зору забезпечення матеріально-фінансовими ресурсами, спроможного на ефективне та відповідальне управління власними справами, а також потребує узгодження його статусу з правовим статусом інших суб'єктів місцевого самоврядування, побудови ефективної системи розподілу функцій та повноважень місцевого самоврядування. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України 6 серпня 2014 р. № 385, визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток [2].

Висновки. Реалізація стратегії надасть можливість визначити інтегрований підхід до формування і реалізації державної регіональної політики, який передбачатиме поєднання таких складових частин: а) секторальної (галузевої) – підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів шляхом оптимізації і диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу; б) територіальної (просторової) – досягнення рівномірного та збалансованого розвитку територій, розвиток міжрегіонального співробітництва, запобігання поглибленню соціально-економічних диспропорцій шляхом формування «точок зростання», активізації місцевої економічної ініціативи та зміцнення потенціалу сільської місцевості, забезпечення соціально-економічної єдності і рівномірності розвитку регіонів з метою створення рівних умов для розвитку людини; в) управлінської – застосування єдиних підходів до формування і реалізації політики регіонального розвитку, створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави і регіонів, оптимізація системи територіальної організації влади.

Література.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К., 1997. – 76 с.

2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України 6 серпня 2014 р. № 385 // Офіційний вісник України від 09.09.2014 – 2014 р., № 70, стаття 1966, код акту 73740/2014.

УДК 368.5:631.55

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

THE STATE AND PROSPECTS OF INSURANCE OF AGRICULTURAL CULTURES IN UKRAINE

НОСОВА В.А., студентка магістратури*
Харківський національно технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті визначено стан та окреслені основні перспективи страхування врожаю сільськогосподарських культур в Україні. Зазначено про необхідність запровадження системи комерційного й взаємного страхування за повноцінної державної підтримки. Виявлено, що у нормативно-правовій базі України відсутній документ, який би встановлював єдині підходи та методику визначення розміру майбутнього врожаю сільськогосподарських культур, що призводить до проблеми точного визначення страхових сум та розміру збитків, які виникають внаслідок настання страхового випадку та розміру страхового відшкодування збитків. Встановлено також, що важливою економічною передумовою, що збільшує роль страхування у сільськогосподарському виробництві, є підвищення обсягу страхової відповідальності.

Ключові слова: *страхування, страховий випадок, страхова відповідальність, страховий ризик, врожай сільськогосподарських культур.*

The article defines the state and outlines the main prospects of crop insurance in Ukraine. The necessity to introduce a system of commercial and mutual insurance with full state support was noted. It is revealed that there is no document in the regulatory framework of Ukraine that would set out uniform approaches and methods for determining the size of future crop yield, which leads to the problem of accurate determination of insurance sums and the amount of losses arising from the occurrence of an insured event and the amount of insurance indemnity. It is also established that an important economic prerequisite that increases the role of insurance in agricultural production is the increase of insurance liability.

Key words: *insurance, insurance case, insurance liability, insurance risk, crop yield.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство – одна з найдавніших, найважливіших і найбільш ризикованих галузей економіки. В Україні на сільське господарство покладено завдання якнайповніше забезпечувати внутрішні потреби країни в продовольстві, сировині та нарощувати можливі експортні культури. За належних інвестицій аграрний потенціал України може досягти високого рівня, для того, щоб нагодувати більшу частину населення Європи.

АПК нашої країни давно уже зазнає нестачу фінансових ресурсів, який був і лишається наслідком низької врожайності сільгоспкультур, нееквівалентного міжгалузевого обміну, недовершеної податкової та митної політики. Ціни на сільськогосподарську продукцію часто занижуються у зв'язку з поганою організацією закупівлі, монопольним становищем заготівельників. Матеріально-технічні засоби продаються селу за цінами, не співставними якості добрив, машин та обладнання. За останні роки дуже зросла вартість енергоносіїв. Триває значний виїзд найактивнішої частини трудових ресурсів із сіл. Значно низькою залишається платоспроможність більшості населення, що споживають продукцію. Ось ті головні чинники, за яких відчутно знизився темп розвитку вітчизняного аграрного сектору порівняно не тільки з іншими державами, а й з середніми макроекономічними показниками України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню стану та окресленню перспектив страхування врожаю сільськогосподарських культур в Україні присвячені праці таких вчених: Марценюк-Розарьонової О.В., Якубовської Я.Р., Чорнопищук О.М., Деми Д.І., Віленчука О.М., Дем'янюка І.В., Гаманкової О., Залєтова О.М. та багато інших. Проте зазначена проблема є багатоаспектною і потребує більш детального вивчення.

---

* *Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент*

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сучасного стану та окреслення перспектив страхування врожаю сільськогосподарських культур в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний момент в Україні прискорюється аграрна реформа, мета якої – забезпечити повне й надійне продовольче постачання населення, досягти високого експортного потенціалу в галузі, відновити господаря на землі й створити конкурентоспроможний аграрний сектор економіки.

Залучення інвестицій у розвиток сільського господарства безпосередньо залежить від того, як вирішиться проблема зі зменшенням та розподілом ризику товаровиробників [1].

На початку 1990-х років страхування сільськогосподарських товаровиробників набагато послабився. Різко зменшилась реальна бюджетна допомога господарствам. Комерційні банки не в змозі покривати збитки, які були спричинені природними катаклізмами, також дається взнаки інфляція грошової одиниці. При цих умов й не варто сподіватися на високу страхову активність. Аграрна реформа має радикально змінити ситуацію. Приватизація землі, дедалі інтенсивне її використання, зміна стосунків з банками, перехід до сплати єдиного податку – ці та інші фактори підштовхують до організації страхового захисту товаровиробників. Йдеться, передусім, про запровадження системи комерційного й взаємного страхування за відчутності державної підтримки.

Такий захист зможуть втілити лише ті страхові компанії, які мають достатній страховий резерв, велику мережу філій та представництв, а ще фахівців, які добре ознайомлені із особливостями аграрного сектору. Раніше понад 95 % застрахованих сільськогосподарських об'єктів припадало на НАСК «Оранта» та компанії, що відокремилися від неї. Решта компаній, у яких є ліцензія на ці види страхування, тривалий час не брали на себе значних ризиків.

Ситуація може змінитися, якщо провідні страховики об'єднають свої зусилля в цьому напрямку, а також наладять ринок перестрахування сільськогосподарських ризиків [2].

Страхові компанії в Україні надають послуги зі страхування тварин, сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень. Умови страхування відрізняються в залежності від об'єкта страхування, бази визначення збитків, типу ризику. Зокрема, тарифи на страхування тварин нижчі за тарифи страхування сільськогосподарських культур, тарифи на страхування овочів перевищують тарифи на страхування зернових.

Вимоги до страхування залежать від того, чи використовує підприємства інтенсивні технології та запобіжні заходи, які б допомагали понизити ризик страхового випадку або знизити його негативні наслідки. Якщо використання підприємством цих технологій та умови страхування є більш сприятливими для страхувальника.

У цілому сучасні тарифи на страхування сільськогосподарських ризиків перебувають у межах від 0,2 до 10 %. Щоб оцінити, наскільки вид страхування для страхувальника є більш вигідним, слід розглядати розмір страхового тарифу не окремо, а із врахуванням розміру безумовної франшизи. Якщо розмір безумовної франшизи сягає, нехай буде, 90%, то страхування навіть за низькими тарифами не можна вважати дешевим.

В разі страхування витрат виробництва, тоді страховий тариф буде сягати від 0,2 до 3 %, що менше, ніж якщо буде страхуватися ринкова вартість майбутнього врожаю. Така різниця є виправданою, адже відшкодування виробничих витрат не буде повністю компенсована, який через страховий випадок не отримав запланованого прибутку.

За інформацією страхових компаній, на сьогоднішній момент тарифи не рівнозначний частоті виникнення страхових випадків в аграрному виробництві. Для того, щоб захистити свої інтереси, страхові компанії ставлять вищий рівень безумовної франшизи.

За оцінками українських представників страхових компаній, реальне страхування може відбуватися за рівня тарифів від 10 до 15 відсотків (10 % – для зернових і 15 – для овочевих культур). Одночасно значна кількість фермерів вважають, що максимально прийнятний страховий тариф становить 5 %. Цей розрив дає загальне уявлення про необхідність у державній підтримці страхування сільськогосподарського виробництва.

У нормативно-правовій базі України відсутній документ, який би встановлював єдині підходи та методику визначення розміру майбутнього врожаю сільгоспкультур. Із за цього є складнощі у визначенні страхових сум та розміру збитків, які виникають внаслідок настання страхового випадку та розміру страхового відшкодування збитків [4].

Важливою економічною передумовою, що збільшує роль страхування у сільськогосподарському виробництві, є підвищення обсягу страхової відповідальності. Страхування урожаю проводиться від усіх несприятливих природних і метеорологічних явищ. Страхування майна аграрних підприємств та сільськогосподарських культур здійснюється у добровільній формі, що обумовлює необхідність забезпечення фінансової стійкості страхових компаній при реалізації страхових послуг аграріям. До об'єктів страхування належить:

– майбутній урожай сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень плодоносного віку;

– фактичні затрати страхувальника на посів та вирощування сільськогосподарських культур;

– багаторічні насадження: дерева, кущі, плодово-ягідні насадження й виноградники.

На страхування не приймаються:

– природні сінокоси й пасовища;

– посіви сільськогосподарських культур, які висівались страхувальником три останні роки поспіль, але жодного року від них не отримано врожаю;

– багаторічні насадження плодоносного віку;

– багаторічні насадження, що зростають у садах, знос або зрідження яких становить 70 % від їх первинної вартості або нормативу посадки;

– посадки сільськогосподарських культур, що знаходяться в зоні, якій загрожують обвали, зсуви, повені та інші стихійні явища.

Страховим ризиком при страхуванні майбутнього урожаю сільськогосподарських культур вважається:

– вимерзання озимих культур та багаторічних сіяних трав посіву минулих років;

– градобій, злива, тривалі дощі, буря, ураган або затоплення посівів;

– пожежа на колосових та інших сіяних культур;

– припинення подачі електроенергії, викликане стихійними явищами, або аварією у спорудах захищеного ґрунту у результаті стихійного лиха;

– вимокання, випрівання, якщо це сталося внаслідок стихійного лиха;

– посуха;

– хвороби рослин;

– підвищена вологість, що перешкоджає зібрати врожай;

– повне знищення карантинними комахами.

При страхуванні багаторічних насаджень до страхових ризиків відносяться:

– вимерзання;

– сильні снігопади й обмороження;

– повінь, буря, ураган, злива, обвал, зсув та землетрус;

– пожежа й удар блискавки;

– посуха;

– повне знищення карантинними комахами [3].

Страховими випадками вважається завдання прямих збитків майновим інтересам страхувальникам, пов'язаних з неотриманням або недоотриманням урожаю сільськогосподарських культур внаслідок реалізації одного чи іншого ризику, якщо вони передбаченні договором страхування.

Розмір збитку розраховується, як множення різниці між вартістю фактично одержаного урожаю даного року та середньою врожайністю за попередні п'ять років з 1 га на всю площу посіву.

Якщо на всій площі, де пошкоджена культура, або на частині тієї площі здійснено пересів або підсів збиток визначається з урахуванням вартості фактично одержаного валового врожаю основної культури і фактичної вартості врожаю на площі пересіву або підсіву за цінами реалізації тієї чи іншої культури.

Висновки. Отже, можна зробити такий висновок, що страховий ринок в аграрній сфері України залишається малорозвинутим, що безпосередньо зумовлює низку об'єктивних і суб'єктивних причин і, перш за все, станом економіки сільськогосподарського виробництва, замалим фінансовим потенціалом страхових компаній, брак конкуренції страхових послуг, ризикованістю вигідності страхового бізнесу в сільському господарстві порівняно з іншими видами страхової діяльності, а також відставанням у розвитку нормативно-правової бази страхування.

Література.

1. ***Марценюк-Розарьонова О.В., Якубовська Я.Р., Чорнопищук О.М.*** Страхування урожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень. *Електронне фахове наукове видання «Ефективна економіка».* 2018. № 4. Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/33.pdf

2. ***Марценюк-Розарьонова О.В.*** Особливість і стан розвитку страхового ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* 2014. Вип. 7(5). С. 48-50. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7%285%29__13

3. Страхові послуги: навч. посібник / ***Д.І. Дема, О.М. Віленчук, І.В. Дем'янюк***; за заг. ред. ***Д.І. Деми***. К. : Алерта, 2013. 484 с.

4. ***Гаманкова О.*** Методи державного регулювання ринку страхових послуг. *Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.* 2009. № 9-10. С. 61-64. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcpu_2009_9-10_10

5. ***Залєтов О.М.*** Економічна сутність прямого страхування. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка.* 2012. Вип. 12. С. 73-77.

УДК: 658.8:339.137.2

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ ТА ПРИНЦИПИ

THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: THE NATURE, CAUSES AND PRINCIPLES

НАСІРОВ Р.Е., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У представленій статті автором розглянуто сутність категорії «конкурентоспроможність» для сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що динамічні умови ринкового середовища вимагають від суб'єктів економічних відносин адаптації до цих змін, а також уміння завойовувати та зміцнювати свої позиції на певному цільовому ринку. Виділено основні чинники, що впливають на конкурентоспроможність, а також принципи яких повинне дотримуватися господарство для того щоб якомога довше утримувати лідируючі позиції на ринку.

Ключові слова: *ринок, конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкурентна боротьба.*

* *Науковий керівник – Квятко Т.М., к.е.н., доцент*

The article presents the essence of the category "competitiveness" for agricultural enterprises. It is established that dynamic conditions of the market environment require the subjects of economic relations to adapt to these changes, as well as the ability to win and strengthen their positions in a specific target market. The main factors affecting competitiveness are highlighted, as well as the principles which the economy must adhere to in order to maintain the leading position in the market for as long as possible.

Key words: *market, competition, competitiveness, competitive advantages, competition.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах економічного розвитку проблема підвищення конкурентоспроможності є актуальною для сільськогосподарських підприємств. Сьогодні для досягнення ефективних результатів своєї роботи підприємствам необхідно пристосовуватися до швидко-мінливих умов, які, вимагають розробки інноваційних концепцій розвитку сільгосппідприємств і підвищення їх конкурентоспроможності. Нині відмічається надмірне підвищення цін на ту чи іншу продукцію, кожен виробник, продавець і зокрема сам товар, змушений вести боротьбу за споживача, а останній, як правило, віддає перевагу товару, який, є найбільш доступним за вартістю та за якістю. Визначення й розвиток конкурентних переваг, раціоналізації на основі їх реалізації економічної діяльності суб'єктів економічних відносин сприяють більш ефективному використанню їх економічного потенціалу, удосконаленню ринкової поведінки тощо. При цьому динамічні умови ринкового середовища вимагають від суб'єктів економічних відносин адаптації до цих змін, а також уміння завойовувати та зміцнювати свої позиції на певному цільовому ринку. Можливості адаптації до ринкових умов, поряд зі зміцненням позицій на цільовому ринку, визначаються рівнем конкурентоспроможності товаровиробника. Адже саме підприємства з високим рівнем конкурентоспроможності можуть забезпечити Україні стабільні темпи економічного розвитку у довгостроковому періоді. У зв'язку з цим, вивчення змісту, сутності та еволюції теорії конкуренції є однією з найважливіших складових частин ринкових досліджень, адже це в подальшому створює надійну основу для розробки ефективної стратегії діяльності підприємства, а як наслідок, досягнення максимального рівня ефективності в процесі функціонування в межах відповідного сегменту цільового ринку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку конкуренції займалися Л.В. Гаркава, С.М. Ілляшенко, С.М. Кваша, О.О. Краснорудький, Н.П. Тарнавська, Р.В. Фещур, Л.Ф. Чумак та інші. Проте, науковцями так і не було досягнуто консенсусу у питаннях категоріального апарату, методики оцінювання конкурентоспроможності певного виду аграрної продукції та методики розрахунку конкурентоспроможності окремого підприємства чи галузі в цілому. Наявність певних неузгодженостей, питань, що не знайшли належного висвітлення на теоретичному рівні актуалізує продовження теоретичних досліджень у даному напрямку.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є вивчення сутності конкурентоспроможності сільгосппідприємств, а також факторів, що впливають на неї.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зародження економічної конкуренції як явища, притаманного ринковій системі господарювання, можна віднести до мануфактурного періоду, коли суб'єкт господарювання намагався створити якомога вигідніші умови для виробництва та збуту товарів [2].

Визначаючи категорію «конкурентоспроможності» сільськогосподарського підприємства, перш за все необхідно почати зі змісту і сутності конкуренції, а от конкурентоспроможність аграрного підприємства повинна формулюватися в залежності від досягнень і цілей, визначених поняттям конкуренції.

Ми розглядаємо конкуренцію як суперництво між суб'єктами економічних відносин, які мають інтерес у досягненні ідентичної мети за умови обмеженості ресурсів.

У сучасній економічній науці виділяють такі види конкуренції:

– внутрішньогалузева конкуренція – це боротьба між підприємствами, що діють в одній галузі господарювання, за більш вигідні умови випуску та збуту продукції, що обумовлюється,

відмінностями якості виробничого обладнання підприємств, рівнем кваліфікації персоналу та технічної оснащеності. Всі ці чинники зумовлюють відмінність у рівні собівартості продукції, що випускається, а, отже, і обсягу прибутку підприємства. Але незважаючи на дані відмінності, внутрішньогалузева конкуренція призводить до вирівнювання цін на ринку.

– міжгалузева конкуренція, основу якої становлять прагнення виробників отримати максимальний обсяг прибутку, а також намагання знайти найбільш вигідні сфери для вкладення капіталу [3].

Відзначимо, що в економічній науці рівень конкуренції на певному сегменті цільового ринку оцінюється за ознаками:

– кількість підприємств-виробників;
– відмінність («диференціація») товарів;
– рівень концентрації;
– спосіб формування ціни товару;
– можливості для появи нового конкурента на даному ринку;
– ступінь інформованості покупців та продавців про ціни і якість товарів.

У господарствах, що засновані на приватній власності, розвиваються такі типи конкуренції:

– конкуренція простих товаровиробників;
– одноосібних капіталів;
– монополій;
– національних капіталів;
– інтернаціональних капіталів.

Вільна конкуренція, яка ведеться за допомогою «збивання» цін, змушує всіх виробників діяти за єдиними правилами поведінки. У них відображаються ті вимоги суспільно-нормального господарювання, які диктують об'єктивні економічні закони.

Слід відмітити, що ринкове співробітництво призводить до успіху в тому випадку, коли виробник піклується про збереження виробництва, розширює його, а також модернізує технічні та організаційні характеристики виробництва [4]. До того ж сільгоспвиробник повинен використовувати найбільш ефективні економічні методи боротьби з конкурентами, тобто:

– знижувати ціну на свою продукцію за допомогою підвищення продуктивності праці та зменшення собівартості виробництва;
– підвищувати якість товарів, розширювати асортиментну групу;
– покращувати торгове і після продажне обслуговування покупців.

На основі здійснених досліджень можна дійти висновку, що конкурентоспроможність – це комплекс певних переваг, якими володіють суб'єкти економічних відносин вступаючи в конкурентну боротьбу. При цьому конкурентоспроможність господарства визначається тим товаром, яким вона володіє, а конкурентоспроможність товару оцінюється споживачем. однак, слід зазначити, що рівень конкурентоспроможності будь якого агропідприємства змінюється в залежності від рівня конкурентних відносин.

Необхідно зауважити, що під поняттям конкурентоспроможність в широкому сенсі визначається кількісна та якісна характеристика показників, що визначають соціально-економічний розвиток країни [5], а також її потенціал подальшого зростання і поліпшення, як і вміння при суперництві конкурентів до досягнення персональних цілей. Але так як цілі мають тимчасову прив'язку, то конкурентоспроможність підприємства буде складатися з його здатності вести успішну діяльність в умовах конкуренції протягом певного часу.

Існують різні чинники впливу на рівень конкурентоспроможності агропідприємства. Важливе місце займають чинники зовнішнього середовища, так як вони визначають рівень ставлення споживачів до самого підприємства, а також продукції і послуг, що надаються їм.

Друга група чинників має найбільший вплив на внутрішнє середовище господарства, дозволяючи через них керувати конкурентоспроможністю підприємницької структури в цілому.

Чинники, які впливають на конкурентоспроможність сільгосппідприємства умовно можна розділити на три групи:

– техніко-економічні;

– комерційні;

– нормативно-правові.

До техніко-економічних чинників можна віднести: якість, ціну, витрати на використання, споживання продукції або послуги. Багато в чому це залежить від продуктивності, витрат виробництва та ін.

Комерційні чинники формують критерії реалізації продукції на певному сегменті цільового ринку і включають: кон'юнктуру ринку; наданий сервіс; рекламу; імідж.

Нормативно-правові чинники визначають необхідність екологічної, технічної або іншої безпеки застосування товару на конкретному ринку, а також патентно-правові вимоги.

До основних принципів, що забезпечують конкурентні переваги слід віднести:

1. Цілеспрямованість всіх і кожного працівника до дії.
2. Доведення дій до кінця.
3. Налагодження зворотного зв'язку між господарством і його клієнтами.
4. Створення невимушеної атмосфери на підприємстві.
5. Зростання продуктивності завдяки бажанню працювати і ефективному використання здібностей працівників.
6. Уміння твердо стояти на своєму.
7. Простота організації, мінімум рівнів управління і службового персоналу.
8. Уміння тримати під жорстким контролем найбільш важливі проблемні питання і передавати підлеглим менш важливі.

Висновки. У сьогоднішньому економічно нестабільному середовищі формування та підтримання конкурентоспроможності є дуже важливим процесом. Конкурентна перевага – наявність в суб'єкта економічних відносин якої небудь ексклюзивної цінності, що дає їй переваги перед конкурентами. Конкурентоспроможність будь-якого підприємства залежить від цілої низки внутрішніх і зовнішніх чинників. Також на конкурентоспроможність господарства впливають і принципи яких воно повинне чітко дотримуватися для того щоб якомога довше утримувати лідируючі позиції на певному сегменті цільового ринку.

Література.

1. ***Квятко Т.М.*** Генезис наукових основ теорії конкуренції. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ. 2017. Вип. 182. С. 154-162.

2. ***Квятко Т.М., Рижикова Н.І.*** Генезис теорій конкуренції та прикладні засади їх імплементації в інноваційно-інвестиційному розвитку соціально-економічних систем. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2017. № 4. С. 45-54.

3. ***Войчак А.В., Камишніков Р.В.*** Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація. *Маркетинг в Україні.* 2005. № 2. С. 50-53.

4. ***Сєвідова І.О.*** Розвиток зовнішньоторгівельних перспектив оптового ринку сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграції. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки.* 2013. № 8. С. 143-148.

5. ***Батюк Л.А., Квятко Т.М., Бабко Н.М.*** Транснаціоналізація національних економічних систем в умовах глобалізації. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки.* Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 95-103.

УДК 330.352:338.432

ШЛЯХИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

WAYS TO INTENSIFY AGRICULTURAL PRODUCTION

АНФАРОВИЧ Є.Г., ПОПОВ Д.О., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядаються питання інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Визначено, що кожна галузь має специфічні шляхи інтенсифікації, а в цілому інтенсифікація відбувається під впливом науково-технічного прогресу.

Ключові слова: *інтенсифікація, ресурси підприємства, екстенсивний та інтенсивний напрямок розвитку, показники рівня інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, науково-технічного прогрес.*

The article deals with the issues of intensification of agricultural production. It is determined that each industry has specific ways of intensification, and in general the intensification is under the influence of scientific and technological progress.

Key words: *intensification, enterprise resources, extensive and intensive direction of development, indicators of the level of intensification of agricultural production, scientific and technological progress.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Практика господарювання підприємств аграрної сфери вимагає прикладання більших зусиль в області інтенсифікації всіх процесів сільськогосподарського виробництва. Інтенсифікація сільського господарства – важлива економічна стратегія. Становлення і розвиток аграрного виробництва на основі інтенсифікації забезпечує дохідну роботу підприємства, що суттєво поліпшує життєві умови сільського населення, а вони, як відомо, в даний час значно гірше тих, хто проживає в містах, хоча тут чимало невирішених проблем. Інтенсифікація сільського господарства включає всі напрями розвитку економіки сільськогосподарських підприємств на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу і безпосередньо впливає на кінцеві результати виробництва [1].

На сучасному етапі для більшості сільськогосподарських підприємств проблемою інтенсифікації є збільшення виходу високоякісної продукції з розрахунку на одиницю земельної площі або на голову худоби, а також підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Засобом розв'язання цієї проблеми є додаткові вкладення, що зумовлюють концентрацію уречевленої і живої праці на одній і тій самій земельній площі, а в тваринництві – на голову худоби [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовному аналізу інтенсифікації присвячені праці Березівського П.С., Тналіча О.В., Шарко В.В., Дергач І.В. та інших вчених.

Формулювання цілей статті. Сформулювати шляхи інтенсифікації аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство нашої країни протягом багатьох років розвивалось на основі поєднання екстенсивного та інтенсивного напрямів, що забезпечувало вдосконалення структури виробництва, підвищення продуктивності праці і збільшення виходу продукції. В сучасних умовах інтенсифікація сільського господарства є головним напрямом його розвитку і основним джерелом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що забезпечує зміцнення економіки аграрних підприємств. У процесі інтенсифікації додаткові вкладення треба розглядати в органічній єдності з результатами виробництва. Отже, інтенсифікація сільського господарства – це концентрація засобів праці на одиницю земельної площі з метою збільшення виходу сільськогосподарської продукції і поліпшення її якості.

---

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

За характером об'єкта інтенсифікація тваринництва суттєво відрізняється від інтенсифікації сільськогосподарського виробництва в цілому, а також від інтенсифікації рослинництва. В рослинництві об'єктом інтенсифікації є земля, яка в процесі розширеного відтворення підвищує родючість, а тому є вічним засобом сільськогосподарського виробництва і невід'ємною його умовою.

У тваринницьких галузях об'єктом інтенсифікації є відповідне поголів'я продуктивної худоби і птиці. Тварини мають певні продуктивні можливості, зумовлені переважно хімічними, біологічними особливостями. Тварини як засоби виробництва інтенсивно використовуються лише протягом певного періоду, який закінчується після вибракування їх у зв'язку із зниженням продуктивності і недоцільністю утримання.

Специфічні особливості об'єктів інтенсифікації виробництва у рослинництві і тваринництві зумовлюють відмінності в організації розширеного відтворення в цих галузях. Збільшення виробництва тваринницької продукції здійснюють за рахунок як зростання поголів'я худоби, так і підвищення її продуктивності. При раціональному поєднанні інтенсивного і екстенсивного шляхів забезпечують високі темпи розвитку тваринництва і підвищення його ефективності.

Матеріальною основою інтенсифікації аграрного виробництва є науково-технічний прогрес, метою – збільшення обсягу продукції, підвищення ефективності виробництва. Науково-технічний прогрес – це процес розвитку та застосування досягнень науки і техніки у виробництві, що зумовлює вдосконалення техніки, технології та організації виробництва на основі механізації й електрифікації виробничих процесів, хімізації, меліорації земель, впровадження більш продуктивних сортів рослин та порід тварин, підвищення професійного рівня працівників.

Науково-технічний прогрес пов'язаний також із розвитком організації виробництва і управлінням ним, оскільки за їх допомогою здійснюється об'єднання земельних, матеріальних та трудових ресурсів в єдиний процес виробництва. Під впливом науково-технічного прогресу вдосконалюється соціальна підсистема: поліпшуються умови праці, зростає професійний і культурний рівень працівників.

У процесі інтенсифікації сільськогосподарського виробництва до землі прикладається уречевлена (у вигляді різноманітних речових елементів і енергії (тракторів, комбайнів, сільськогосподарських машин, автомобілів, добрив, палива, електроенергії тощо) і жива праця, кількістю яких з розрахунку на одиницю земельної площі характеризується рівень інтенсивності.

У тваринництві підвищення продуктивності і ефективності виробництва базується на розведенні більш продуктивних порід худоби, впровадженні прогресивних форм організації і оплати праці.

Висновки. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що ефективність технічних вдосконалень засобів і предметів праці виявляється не прямо, а через функціонування землі. За інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва збільшення виходу продукції здійснюється за рахунок додаткових вкладень, спрямованих на впровадження досягнень науки, передової техніки і прогресивної технології, які зумовлюють зростання врожайності культур та продуктивності поголів'я худоби.

Література.

1. ***Гацура Я.Т.*** Методологічні положення інтенсифікації аграрного виробництва на інноваційній основі / ***Я.Т. Гацура*** // *Економіка АПК.* – 2005. – № 6. – С. 61-63.

2. ***Дергач І.В.*** Інтенсифікація та інтенсивність розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні / ***І.В. Дергач*** // *Економіка АПК.* –2007. – № 3. – С. 43-45.

УДК 631.1:338.58

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ОКУПНОСТІ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

WAYS TO INCREASE THE CURRENCY OF EXPENSES IN AGRICULTURE

КОЛЕСНИК В.Г., ПОПОВ Д.О., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядаються питання формування витрат на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції. Організація управління операційними витратами вимагає комбінованого застосування структурного й процесного підходів до організації операційної діяльності підприємства й управління нею.

Ключові слова: *витрати; ефективність діяльності; управління операційними витратами.*

The article deals with the issues of formation of costs for production and sale of agricultural products. Organization of operating expenses management requires the combined application of structural and process approaches to the organization of operating activities of the enterprise and its management.

Key words: *costs; efficiency of activity; management of operating expenses.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для того, щоб забезпечити випуск продукції, підприємство здійснює цілий спектр різного роду витрат. Обсяги випуску продукції змінюються залежно від зміни обсягів цих витрат. Що стосується витрат, коректування й регулювання яких вимагає більшого часу, то їх вважають, що саме вони визначають розміри підприємства, параметри його виробничих потужностей, тобто фізичні розміри виробничих структур і продуктивний потенціал машинного парку. Витрати такого роду відносяться до категорії постійних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовному аналізу ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств присвячені роботи І.Ф. Баланюка, А.Ф. Бурика, М.Я. Дем'яненка, М.Й. Маліка, Л.Г. Мельника, С.В. Мочерного, В.Я. Месель-Веселяка та інших вчених. Її підвищення багато в чому залежить від сформованої системи управління витратами підприємства, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, вирішуються стратегічні й тактичні завдання.

Формулювання цілей статті. обґрунтувати необхідність формування витрат підприємств з урахуванням особливостей аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відсутність навичок стратегічного управління у працівників і керівників підприємств, відсутність досвіду стратегічного планування, а також нестабільність соціально-економічного середовища в сьогоднішніх умовах залишають економічну стратегію підприємств невизначеною, не передбачуваною, націленою на короткострокові і часом чисто особисті інтереси, що не сприяє підвищенню прибутковості підприємств, а відтак і виходу сільського господарства з кризового стану.

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

Особливостями формування витрат в сільському господарстві є значна тривалість виробничого циклу та чітко визначений сезонний характер виробництва. Останнє вимагає поступового накопичення витрат в незавершеному виробництві, що призводить до зниження основних фінансових показників. До останнього часу механізм прийняття рішень був орієнтований на підвищення ефективності використання ресурсів виробництва на мікроекономічному рівні. Розширення функцій менеджменту, з набуттям підприємствами самостійності у вирішенні питань господарської діяльності, на перший план виступають проблеми ефективності функціонування підприємств, серед яких ринкова діяльність набуває все більшої вагомості.

Витрати як економічна категорія являють собою виражені в грошовій формі витрати підприємств, підприємців, приватних виробників і ін. на виробництво, обіг і збут продукції. Звідси, управління витратами – це безперервний у часі процес комплексного впливу на витрати господарюючого суб'єкта з метою забезпечення їх оптимального рівня, структури й динаміки. Основними елементами системи управління витратами є об'єкти управління витратами, технологія управління витратами, суб'єкти управління витратами, предмети управління витратами.

Організація управління операційними витратами вимагає комбінованого застосування структурного й процесного підходів до організації операційної діяльності підприємства й управління нею. Сутність процесного підходу полягає в тому, що операційну діяльність підприємства можна розділити на дві категорії: основні бізнес-процеси й допоміжні бізнес-процеси. Під бізнес-процесом у цьому випадку розуміється сукупність бізнес-функцій (або видів діяльності), що існують на підприємстві, які разом узяті дають результат, що представляє цінність для споживача, клієнта або замовника. Основні бізнес-процеси пов'язані з безпосереднім створенням продукту або послуги, їх продажем і доставкою споживачеві. Бізнес-функції, що входять у допоміжні бізнес-процеси виконують завдання підтримки як основних бізнес-функцій, так і один одного.

Управління витратами вимагає створення системи, покликаної підвищити інформативність даних про витрачені кошти й підсилити контроль за їх використанням. Усі витрати діляться на фіксовані (зараз їх прийнято називати постійними) і змінні. З еволюцією теорії управління витратами стає очевидний той факт, що для підприємства важлива не стільки собівартість продукції, скільки запобігання невиправданих витрат, яких можна було б уникнути.

Висновки. Основною метою управління на стратегічному рівні є формування передумов для ефективного використання наявних в підприємства конкурентних переваг і створення нових для успішної діяльності в перспективі. Управлінські рішення даного рівня тісно не прив'язані до часових рамок, але найчастіше мова йде про середньостроковий і короткостроковий періоди.

Література.

1. ***Цал-Цалко Ю.С.*** Витрати підприємства : навчальний посібник / ***Ю.С. Цал-Цалко***. – К. : ЦУЛ, 2002. – 656 с.

2. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві : теорія, методологія, практика / [за ред. П.Т. Саблука та ін.] – К., 2008. – Т. 1 : Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур / за ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника [та ін.]. – К., 2008. – 698 с.

УДК 339.137.2

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

WAYS TO INCREASE ENTERPRISE COMPETITIVENESS

КРАВЧЕНКО Г.В., ПОПОВ Д.О., САЄНКО А.В., студенти магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядаються питання підтримання конкурентоспроможності підприємства. Для її підвищення важливе значення має виявлення, обґрунтування і класифікація факторів і резервів, що обумовлюють її рівень. За ступенем залежності від підприємства всі фактори поділяються на зовнішні та внутрішні.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, стратегія підприємства, резерви.*

The article deals with the issues of maintaining the competitiveness of the enterprise. In order to increase it, it is important to identify, justify and classify the factors and reserves that determine its level. By the degree of dependence on the enterprise, all factors are divided into external and internal.

Key words: *competitiveness, enterprise strategy, reserves.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розуміння загального характеру функціонування економічної системи допомагає керівнику підприємства краще визначати свою господарську політику. Керівник, який забезпечує конкурентоспроможність підприємства, може у порівнянні з іншими приймати більш стратегічно виважені господарські рішення щодо розвитку підприємства, що забезпечить підвищення економічної ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовному аналізу конкурентоспроможності підприємства присвячені публікації Ю.О. Адлера, Н.В. Багрової, Т.Л. Мостенської, В.Л. Якубовського та інших.

Формулювання цілей статті. Сформулювати шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність є однією із центральних категорій сучасної економічної науки, з якою традиційно пов'язують успішність функціонування суб'єктів конкурентних відносин, ефективність та стабільність розвитку ринкового механізму в цілому. Залежно від обставин підприємство може застосовувати будь-які методи конкуренції, якщо вони не заборонені законодавством, і використовувати будь-яку модель конкурентної поведінки. Варто підкреслити, що всі його дії в остаточному підсумку підпорядковані конкурентній стратегії.

Стратегія підприємства розпадається на декілька конкурентоздатних дій і підходів до організації діяльності, від яких залежить ефективність управління. Конкурентна стратегія – це концепція й система, що підпорядковує дії підприємства, спрямовані на досягнення кінцевих цілей. Кінцевою метою будь-якого підприємства є монополізація ринку товару (або товарів) для максимізації доходів. Життя однак показало, що жодна фірма в країнах з ринковою економікою

* *Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент*

не зуміла за роки свого існування монополізувати ринок – сьогодні власне кажучи в жодній галузі зарубіжної економіки немає монополістів, якщо не взяти до уваги тимчасові, локальні або випадкові монополії (тобто монополії не відтворені в масштабах народного господарства) [1].

Для підвищення конкурентоспроможності підприємства, важливе значення має виявлення, обґрунтування і класифікація факторів і резервів, що обумовлюють її рівень. За ступенем залежності від підприємства, весь набір факторів можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів можна віднести: умови інвестування в галузі, регіоні, країні; тенденції технічного розвитку; рівень конкуренції; ресурсозабезпеченість і т.д. Основними факторами, які визначають конкурентоспроможність підприємства, також є: стратегія підприємства, наявність матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, інноваційний потенціал, частка ринку, ефективність менеджменту, випуск конкурентоспроможної продукції, послуг. Крім того, конкурентоспроможність підприємства залежить від наявності у підприємства певних конкурентних переваг.

Необхідність постійного дотримання належного рівня фінансового стану як підприємства, так і галузі, зумовлюється об'єктивно наявними для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

Висновки. Основними шляхами вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності підприємства, є: ґрунтовне вивчення запитів споживачів і аналіз конкурентів; обґрунтована рекламна політика; створення нової продукції, послуг; покращення якісних характеристик продукції; модернізація обладнання; всебічне зниження витрат; вдосконалення обслуговування у процесі купівлі та післяпродажного сервісу; підвищення якості управління; удосконалення зв'язків із зовнішнім середовищем; упровадження (проведення) стратегічного маркетингу «виходу» і «входу» організації; удосконалення організації інноваційної діяльності; впровадження нових інформаційних технологій; впровадження нових фінансових і облікових технологій; аналіз ресурсомісткості кожного товару за стадіями його життєвого циклу і впровадження ресурсозберігаючих технологій; підвищення організаційно-технічного рівня виробництва; розвиток логістики; розвиток тактичного маркетингу. Також ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності підприємства стають зниження витрат, диференціація і системна інтеграція.

Література.

1. ***Коваленко В.О.*** Розробка заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах / ***В.О. Коваленко*** // *Економіка підприємства.* – 2013. – № 2. – С. 15-18.

2. ***Гудзь О.Є.*** Формування та механізм реалізації стратегії управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства / ***О.Є. Гудзь, О.С. Степасюк*** // *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес».* – 2011. – Вип. 168. – Ч. 1 – С. 194-203.

ЗМІСТ

БАГМАТ П.Д.
Стратегія інноваційного розвитку виробничих підприємств.....3

БАС Т.В., ВОЛОШКО І.О., БОГДАН Д.С.
Особливості інфляційних процесів в Україні.....6

БОГУЛА С.П., ДЕРКАЧОВА А.А., ЛІХОМАН І.М.
Менеджмент в органах державної влади.....9

БОРЕЙКО О.
Оцінка оплати праці в Україні, проблеми і тенденції розвитку 12

БОГДАН Д.С., БАС Т.В., ВОЛОШКО І.О.
Сучасний стан страхового ринку України 15

ВЕРБІЦЬКИЙ В.
Оцінка стану боргової безпеки України.....18

ВОЙТЕНКО І.В.
Особливості документообігу автотранспортних підприємств.....22

ВОЛОШКО І.О., БАС Т.В., БОГДАН Д.С.
Аналіз страхового ринку України та перспективи його розвитку.....26

ГОРОВА А.С.
Особливості обліку виплат працівникам на фермерських господарствах.....29

ГОРОДНЯ К.С.
Удосконалення організації обліку виплат працівникам за мотиваційним та стимулюючими механізмами на малих підприємствах 32

ГРЕКОВА А.В.
Вплив інвестиційних ризиків на діяльність підприємств.....37

ГРИГОРЕНКО А.С.
Сучасні напрями забезпечення ефективності агропромислових підприємств 42

ДАШЕВСЬКИЙ Д.І.
Організаційно-економічні засади розвитку підприємництва в інноваційній сфері.....45

ДЕРЕВ'ЯНКО О.С.
Перспективні напрями удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками 49

ДУБЕЦЬКА К.В.
Фінансова звітність як джерело інформації для прийняття управлінських рішень *52*

ЄСИПЕНКО Л.О.
Удосконалення аналітичного обліку товарів *55*

ЖАДАН А.О.
Удосконалення кредитних відносин підприємств та банків *58*

ЖИХОРЕНКО М.О.
Класифікація витрат в залежності від цілей збору інформації *61*

ІСЛАМОВ М.В.
Розвиток горіхівництва в Україні *65*

КОРЗУН О.П.
Особливості організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності на малих підприємствах *68*

КОЦОВСЬКА Ю.М.
Історичний розвиток економічної категорії «заробітна плата» *71*

КРАВЧЕНКО Д.О.
Оптимізація витрат підприємства як фактор підвищення його конкурентоспроможності *73*

КУХАРЕНКО І.П.
Правила ведення бухгалтерського обліку грошових коштів на рахунках в банках під впливом інформаційних технологій *77*

КУЦЕНКО К.П.
Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку грошових коштів на рахунках в банках в Україні *80*

ЛИТВИН Я.О.
Сучасні тренди на вітчизняному ринку зерна *84*

МАТУС В.Д.
Проблемні питання обліку доходів і витрат підприємств громадського харчування *87*

МИРНИЙ Є.В.
Актуальні аспекти інноваційного розвитку молокопродуктового підкомплексу України *90*

ФРОЛОВА Г.М.
Вдосконалення системи оплати праці
в органах публічного управління України *95*

МИРОНЕНКО А.О., ТЮНІН Д.С.
Фактори економічного зростання країн Африки
на південь від сахари в умовах глобалізації *98*

МИТРОФАНОВА І.П.
Розвиток довгострокового кредитування
аграрних підприємств України *102*

МУРАШКО В.С.
Методи управління запасами та їх характеристика *105*

ПАЛАМАРЮК Ю.І.
Стан та перспективи розвитку комунальних підприємств
на прикладі МКП «Чернівціспецкомунтранс» *109*

ПОДЛЕГАЄВА О.А., РОМАНАШЕНКО М.О., КАКУНІНА С.М.
Сучасні тенденції бухгалтерського обліку в Україні *112*

ПОПОВА С.В., БЕРМАС М.В.
Порядок оподаткування фінансового лізингу в Україні *115*

ПРОЦЕНКО Д.С., ПАДУСЕНКО А.О.
Ефективність виробництва ячменю в Україні:
стан, проблеми та перспективи *118*

ПЯТАК А.С., ДОВНЕР О.А., МІКІША В.В.
Основні аспекти організації обліку на підприємстві *122*

САВИЧ А.В.
Організаційно-економічні засади
розвитку підприємств в умовах індустрії 4.0 ..... *124*

СИНИЦЯ С.О.
Векселі та аграрні розписки як інструменти застави
при кредитуванні аграрного бізнесу *129*

СТЕПАНЕНКО Т.О.
Фінансова звітність як інформаційна база
аналізу фінансового стану підприємства *133*

СИЧОВ А.С., ЗІБАРОВСЬКИЙ Д.О., СКЛЯРЕНКО А.С.
Державний орган з фінансових розслідувань:
роль та засади функціонування *137*

ТІТОВА Д.В.
Інформаційні технології і організаційно-економічний механізм банківського кредитування *141*

ТКАЧУК В.В., ВЛАДІМІРОВА І.В.
Обліково-аналітичне забезпечення формування облікової політики щодо зобов'язань *145*

ТРАГЕРА В.В.
Зародження системи обліку основних засобів *149*

УСТИМЕНКО А.В.
Сучасні конкурентні стратегії організації: сутність, особливості, переваги та недоліки *151*

ФОЛОВКО А.В.
Стратегічне управління в соціально-економічному розвитку регіонів *154*

ХОМЕНКО А.Ю.
Рівень самозабезпечення молоком та ємність внутрішнього ринку молока в Україні *157*

ЧЕРНИШ Я.В.
Ефективні способи підвищення довіри громадян *161*

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Д.О.
Потенціал використання кукурудзи в якості біопалива *164*

АБРАМОВА В.С.
Окремі аспекти розвитку галузі овочівництва в Україні на сучасному етапі *167*

АЧКАСОВА А.О.
Теоретичні основи забезпечення прибуткової діяльності овочевих підприємств в Україні *171*

ПУГЛО Ю.О., ОКСАК І.Ю., СИЧОВА А.А.
Перспективи бухгалтерського обліку в Україні *174*

ПЕНЗЕВА Ю.М.
Нормативна база обліку дебіторської заборгованості *177*

UMEH CHENECHEREM FAVUR
Economic security of the enterprise: tools *179*

ДІДИЧ А.С.
Маркетингові заходи щодо підвищення результативності реалізації овочевої продукції *183*

НЕСКРОМНА Н.С.
Сучасний стан ринку овочів в Україні через призму маркетингового інструментарію *187*

НОСКОВА К.Є.
Проблеми виробництва органічної продукції в Україні *191*

ЄРМАКОВА А.Ю., САХНО Ю.В., МОСІЄНКО А.В.
Методичні аспекти внутрішнього аудиту на підприємстві *194*

КРОТОВА О.А., РАХІЛЬЧУК С.П.
Методичні аспекти проведення аудиту витрат діяльності підприємства *196*

ТИМЧУР Г.М.
Економічні, інформаційні, екологічні та соціальні аспекти розвитку територій *199*

VYLUSK A.O.
The essence and structure of labor adaptation at an enterprise *203*

ЗЕЙДА В.В.
Основні аспекти управління маркетинговою діяльністю підприємств в умовах конкурентної боротьби *207*

МАЩЕНКО Д.С.
Ефективність структури управління на підприємстві *211*

ОКСАК І.Ю., ПУГЛО Ю.О., ЄКІМОВА Н.В.
Державний фінансовий контроль та напрямки його розвитку *213*

ПОРОНІКОВА А.О.
Органічне виробництво: стан, проблеми та перспективи розвитку *217*

МАМЄДОВА К.М., ШЕЛЕСТЮК В.
Розвиток інтеграційних процесів – запорука ефективної діяльності аграрних підприємств *220*

ДРАЧЕВСЬКИЙ М.С., СЕМЕНЕНКО О.Д., ПАЩЕНКО Д.С.
Брендинг як фактор підвищення конкурентоспроможності діяльності підприємства *223*

ТИШЕНКО Ю.О.
Адаптація системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності до міжнародних стандартів в сучасних умовах *227*

ВЛАСЕНКО І.А., САВЧЕНКО Б.В.
Розвиток ринкових відносин в Україні *229*

КІРПІЧОНОК Т.А.
Децентралізація влади в Україні *231*

КІРПІЧОНОК Т.А., САВЧЕНКО Б.В.
Державна політика розвитку місцевого самоврядування *233*

НОСОВА В.А.
Стан та перспективи страхування врожаю сільськогосподарських культур в Україні *235*

НАСІРОВ Р.Е.
Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: сутність, чинники та принципи *238*

АНФАРОВИЧ Є.Г., ПОПОВ Д.О.
Шляхи інтенсифікації аграрного виробництва *242*

КОЛЕСНИК В.Г., ПОПОВ Д.О.
Шляхи підвищення окупності витрат у сільському господарстві *244*

КРАВЧЕНКО Г.В., ПОПОВ Д.О., САЄНКО А.В.
Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства *246*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Вісник

студентського наукового товариства
навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

(Збірник наукових праць)

ВИПУСК № 2 /2019

Відповідальний за випуск О.О. Красноруцький

Редактори: Т.Г. Маренич, В.М. Онегіна

Підписано до друку 01.11.2019 р.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний.
Гарнітура Garamond. Офсетний друк.
Умовн. друк. арк. – 31,75. Наклад – 100 прим.

Видавництво ТОВ «Стильна типографія»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4863 від 12.03.2015 р.
61002, м. Харків, вул. Чернишевська, 28 А; Тел.: (057) 754-49-42;
E-mail: zebraprint.zakaz@gmail.com